

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

...Αφιερώνεται στο Νίκο

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

...Ανακαλώντας στη μνήμη τις πολλές μοναχικές μου ώρες για την πραγματοποίηση της διπλωματικής μου εργασίας, με διακατέχει μια συγκίνηση κυρίως για τα πρόσωπα και τις εικόνες που σχετίζονται με αυτά και που με ένα μυστηριακό τρόπο με συντρόφευαν και μου έδιναν δύναμη να συνεχίζω κάθε φορά που δυσκολευόμουν. Είμαι σίγουρος ότι τα πρόσωπα που αναφέρω διαβάζοντας αυτές τις γραμμές θα αντιληφθούν το πώς αισθάνομαι για αυτούς αναγνωρίζοντας την έμπνευση και τη βοήθεια τους. Ελπίζω επίσης ότι και όσοι δεν έχουν τη δυνατότητα να διαβάσουν αυτές τις γραμμές και ανήκουν στα πρόσωπα που αναφέρω ήδη γνωρίζουν ότι η ευγνωμοσύνη μου είναι δεδομένη...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	8
Summary	10
Εισαγωγή	12
ΜΕΡΟΣ 1^ο: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ, ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΤΟ ΝΟΜΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ	16
1.1 Ορισμοί, Βασικές έννοιες.....	17
1.2 Η υφιστάμενη κατάσταση των απορριμμάτων στην Ελλάδα (δέκα χαρακτηριστικά γνωρίσματα)	20
1.3 Υφιστάμενη κατάσταση της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων	27
1.4 Συνοπτική περιγραφή του επιπέδου διαχείρισης απορριμμάτων του νομού Ιωαννίνων	33
1.5 ΧΑΔΑ Δουρούτης Δήμου Ιωαννίνων	35
1.6 Προδιαγραφές – Τεχνικά χαρακτηριστικά ενός ΧΥΤΑ.....	37
1.7 Η υφιστάμενη κατάσταση των χώρων υγειονομικής ταφή στην Ελλάδα.....	40
1.8 Προ-γραφή διαπιστώσεων επί της διαδικασίας ΧΥΤΑ	43
1.9 Σύγχρονες τάσεις στη διαχείριση των απορριμμάτων	44
ΜΕΡΟΣ 2^ο: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΧΥΤΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	48
2.1 Το προφίλ της Περιφέρειας Ηπείρου	49
2.2 Βασικά δεδομένα Περιφέρειας Ηπείρου	50
2.3 Το προφίλ του νομού Ιωαννίνων (γεωγραφικά στοιχεία)	52
2.4 Προβλήματα – προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο νομός Ιωαννίνων.....	54
2.5 Μια πρώτη εκτίμηση των δυσκολιών που παρουσιάζει η χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων	62
2.6 Σύντομο ιστορικό των προσπαθειών διαχείρισης των στερεών αποβλήτων στο νομό Ιωαννίνων με έμφαση στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ.....	63
2.7 Περιφερειακός σχεδιασμός διαχείρισης των αποβλήτων Ηπείρου.....	77

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

2.8 Προκαταρκτικές Περιβαλλοντικές Εκτιμήσεις στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στην 1 ^η Δ.Ε.....	82
2.9 Απόψεις ως προς τη μελέτη επιλογής θέσης χωροθέτησης	98
2.10 Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων κατασκευής και λειτουργίας ΧΥΤΑ Ελληνικού	103

**ΜΕΡΟΣ 3^ο: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ NIMBY. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ
ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ
ΧΥΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΦΟΡΕΩΝ 108**

3.1 Το φαινόμενο NIMBY σε δυνητικά οχλούσες δραστηριότητες	109
3.2 Το φαινόμενο NIMBY στη χώρα μας.....	115
3.3 Συμπεράσματα από το φαινόμενο NIMBY στη χώρα μας	116
3.4 Φύση και διαστάσεις του φαινομένου NIMBY	117
3.5 Φύση των αντιδράσεων του κοινού στη χωροθέτηση Χώρων Υγειονομικής Ταφής (Χ.Υ.Τ.).....	120
Οι κυριότερες αιτίες που συντηρούν και οξύνουν το πρόβλημα της επιλογής ενός νέου χώρου διάθεσης είναι.....	121
3.6 Αιτιάσεις της εμφάνισης NIMBY στο νομό Ιωαννίνων, στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ	123
3.7 Το προφίλ της περιοχής του δήμου Κατσανοχωρίων	125
3.8 Η στάση των κατοίκων του Ελληνικού. Το χρονικό των αντιδράσεων.....	128
3.9 Ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων	139

ΜΕΡΟΣ 4^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ..... 160

4.1 Συμβολή της παρούσας έρευνας	161
4.2 Αποτίμηση της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων.....	162
4.3 Αποτίμηση των προσπαθειών χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων.....	163
4.4 Αποτίμηση των κοινωνικών αντιδράσεων στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων.....	167
4.5 Η οδηγία 99/31 ως εξέλιξη της διαχείρισης των απορριμμάτων	171
4.6 Γεωγραφικές και χωρικές επιδράσεις στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων.....	173
4.7 Οικονομικές προσεγγίσεις της διαχείρισης των αποβλήτων.....	176
4.8 Κοινωνικές προεκτάσεις της διαχείρισης απορριμμάτων	181
4.9 Συμμετοχή του κοινού.....	183

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

4.10 Προσεγγίσεις μιας θετικής αντιμετώπισης επιλογής χώρου υγειονομικής ταφής	185
4.11 Προσεγγίσεις μιας αρνητικής αντιμετώπισης	185
4.12 Θεωρητικές προσεγγίσεις του περιβάλλοντος ως πεδίο άσκησης πολιτικής.....	186
Αντί επιλόγου.....	192
Βιβλιογραφία-Πηγές Πληροφόρησης-Δικτυακοί Τόποι	195

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Χαρακτηρισμός, πηγές και περιεχόμενα υλικά των ΑΣΑ, Πηγή: Δ.Παναγιωτακόπουλος, 2002)	18
Πίνακας 2: Μέση εκατοστιαία σύσταση των αστικών στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα και στο Δήμο Ιωαννιτών, Πηγή: Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού)	28
Πίνακας 3: Παραγόμενες ποσότητες αστικών στερεών αποβλήτων Ν Ιωαννίνων, Πηγή: Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού.....	28
Πίνακας 4: Ετήσιες Ποσότητες Παραγόμενων Αποβλήτων από τις Πτηνοτροφικές Μονάδες του Ν. Ιωαννίνων Πηγή: Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού	31
Πίνακας 5: Ετήσιες Ποσότητες Παραγόμενων Αποβλήτων από Πτηνοτροφικές Μονάδες Κατανεμημένες στις Υδρολογικές Λεκάνες του Ν. Ιωαννίνων, Πηγή: Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού)	31
Πίνακας 6: Βιομηχανίες του Ν. Ιωαννίνων, Κατηγορίας Α1, ΠΗΓΗ: ΜΠΕ ΧΥΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ.....	32
Πίνακας 7: Χρέωση δήμων που χρησιμοποιούν τη χωματερή Δουρούτης	36
Πίνακας 8: Κριτήρια καταλληλότητας ΧΥΤΑ (Τζαμπάζη 2005, Η διαχείριση των απορριμμάτων στην Ελλάδα	40
Πίνακας 9: Χρονικό χωροθέτησης πριν τη θέσπιση της Περιφέρειας ως αρμόδιας αρχής.....	66
Πίνακας 10: Χρονικό χωροθέτησης μετά τη θέσπιση της Περιφέρειας ως αρμόδιας αρχής ..	68
Πίνακας 11: Χρονικό χωροθέτησης μετά την υποχρέωση σύνταξης ΠΕΣΔΑ.....	69
Πίνακας 12: Χρονικό των πρώτων αντιδράσεων στη διαδικασία χωροθέτησης (Π.Π.Ε 2004)	73
Πίνακας 13: Χρονικό της επιλογής της θέσης Ελληνικό για χωροθέτηση ΧΥΤΑ.....	75
Πίνακας 14: Περιεχόμενο μελετών, αποτελέσματα, παρατηρήσεις	75
Πίνακας 15: Προκαταρκτική αξιολόγηση χώρων, Πηγή: Π.Π.Ε 2003	88
Πίνακας 16: Διαφορές της αξιολόγησης της θέσης Μάζια στις Π.Π.Ε του 2003 και 2005 ...	92
Πίνακας 17: Αναλυτική βαθμολογία των υποψήφιων θέσεων	93
Πίνακας 18: Χαρακτηριστικά του υπό κατασκευή ΧΥΤΑ στο Ελληνικό.....	103
Πίνακας 19: Χρονικό των αντιδράσεων της τοπικής κοινωνίας στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ ..	138

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Χωματερή Δουρούτης, δήμου Ιωαννιτών (Πηγή: Ολοκληρωμένη Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πρόταση για την Περ. Ηπείρου, Αλμπάνης Τριαντάφυλλος).....	35
Εικόνα 2: Απεικόνιση δημοτικών διαμερισμάτων δήμου Κατσανοχωρίων, Πηγή:Google Earth	127

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Παραγωγή αστικών απορριμμάτων στις χώρες του ΟΟΣΑ, kg ανά άτομο το 2003 Πηγή: OECD Factbook2006 -Economic, Environmental and Social Statistics.....	20
Διάγραμμα 2: Παραγωγή απορριμμάτων συσκευασίας ανά άτομο και χώρα Πηγή: EEA, The European Environment State and Outlook, 2005.....	21
Διάγραμμα 3: Έναρξη λειτουργίας ενεργών ΧΑΔΑ Πηγή: Τελική Έκθεση ομάδας εργασίας ΥΠΕΧΩΔΕ, 2005.....	22
Διάγραμμα 4: ΧΑΔΑ/Είδος αποβλήτων Πηγή: Τελική Έκθεση ομάδας εργασίας ΥΠΕΧΩΔΕ,2005.....	22
Διάγραμμα 5: Επιλογές στη διαχείριση στερεών αποβλήτων στην Ευρώπη, ως ποσοστό επί των παραγομένων αστικών αποβλήτων. Πηγή: European Topic Centre on Resource and Waste Management,2006.....	24
Διάγραμμα 6: Ανακύκλωση των συσκευασιών ανά χώρα, 2002. Πηγή: EEA, The European Environment, State and Outlook, 2005.....	25
Διάγραμμα 7: Ιεράρχηση επιλογών για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, http://www.eedsa.gr/Contents.aspx?CatId=36&lang=gr	44

Περίληψη

Η διαχείριση των απορριμμάτων αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα και συνεχώς οξυνόμενα προβλήματα των σύγχρονων κοινωνιών. Οι κύριοι παράγοντες που συνέβαλαν στην όξυνση του προβλήματος είναι η αυξανόμενη κατανάλωση, συνεπεία αλλαγών σε καταναλωτικά πρότυπα των πολιτών, η τεράστια αύξηση των υλικών συσκευασίας, η χρησιμοποίηση ουσιών δύσκολα αποδομήσιμων σε προϊόντα ευρείας χρήσης και η αυξανόμενη συγκέντρωση πληθυσμού στα αστικά κέντρα. Από την άλλη η διαχείριση των απορριμμάτων ιδιαίτερα στη χώρα μας στηρίζεται εν πολλοίς στην εναπόθεση ή ταφή τους σε ποσοστό άνω του 90%. Το τελευταίο αναδεικνύει, εκτός του περιβαλλοντικού και του χρηματο-οικονομικού κόστους, που απορρέει από τη μονοδιάστατη αυτή διαχείριση των απορριμμάτων, και ένα βαρύνουσα σημασίας χωροταξικό πρόβλημα, αυτό της ανεύρεσης κατάλληλου χώρου για χρήσεις υγειονομικής ταφής. Ένας από τους καταλυτικούς παράγοντες εύρεσης κατάλληλης τοποθεσίας, είναι οι κοινωνικές αντιδράσεις που γεννώνται από τους εγγύς κατοίκους των επιλεγμένων περιοχών. Έτσι και στο Νομό Ιωαννίνων ανέκυψαν τεράστιες δυσχέρειες στην ανεύρεση χώρου κατασκευής και λειτουργίας ΧΥΤΑ εξαιτίας κοινωνικών αντιδράσεων. Θα πρέπει να τονιστεί, ότι ο Νομός δε διαθέτει καμία υποδομή για τη διαχείριση των απορριμμάτων, τη στιγμή μάλιστα που χαρακτηρίζεται από ένα μοναδικής ποιότητας και αισθητικής φυσικό περιβάλλον, το οποίο εκτός των άλλων αποτελεί και σημαντικό πόρο στην προοπτική της περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης.

Βασική επιδίωξη της παρούσας έρευνας αποτελεί η ανάδειξη του προβλήματος της διαχείρισης των απορριμμάτων τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο νομού Ιωαννίνων. Επιπλέον, εξετάζεται το περιεχόμενο και η ποιότητα των διαδικασιών και χειρισμών που εκτυλίχθηκαν στο θέμα της κατασκευής ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων και ειδικότερα στον τρόπο επιλογής θέσης για την υλοποίηση του σκοπού αυτού, από πλευράς των αρμόδιων φορέων. Τέλος, επιχειρήθηκε μια πρώτη συσχέτιση των διαπιστώσεων της ερευνητικής διαδικασίας τόσο για το επίπεδο της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό όσο και για τις ενέργειες που ακολουθήθηκαν για την επιλογή θέσης κατασκευής ΧΥΤΑ από τους εμπλεκόμενους φορείς, με την κλιμάκωση του φαινομένου NIMBY (Not In My Back Yard) που παρουσιάστηκε στους τοπικούς πληθυσμούς ως προς το ζήτημα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ.

Η παρούσα εργασία, βασίστηκε σε δεδομένα για βασικά μεγέθη και ποιότητες της διαχείρισης των απορριμμάτων σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδιαζόμενου έργου καθώς και στην επιτόπια έρευνα των απόψεων τόσο

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αρμοδίων για τη χωροθέτηση όσο και άμεσα εμπλεκόμενων πολιτών στο θέμα αυτό. Επίσης, η έρευνα για τους χειρισμούς των ΟΤΑ, η αναδίφηση στην ιστορία των κινητοποιήσεων και των συγκρούσεων σε πολιτικό επίπεδο μέσα από έρευνα του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου της περιοχής, καθώς και η εξέταση νομοθετικών κειμένων, που σχετίζονται με το υπό μελέτη θέμα, συνέβαλαν σημαντικά στη διατύπωση ασφαλών συμπερασμάτων.

Βασική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι η διαδικασία της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την έλλειψη εφαρμογής ενός θεσμικού πλαισίου ικανού να μετριάσει ή και να αποτρέψει συγκρούσεις σε παρόμοια ζητήματα όπου χαρακτηρίζουν ομολογουμένως την ελληνική πραγματικότητα. Επιπλέον, αναδεικνύεται για πολλοστή φορά όπως και ιστορικά έχει καταγραφεί ότι πολλά καθημερινά, πολιτικά, κοινωνικά, τεχνικά προβλήματα της χώρας μας αποτελούν πρόκριμα για επίτευξη πολιτικών σκοπιμοτήτων, επιβεβαίωση των πελατειακών σχέσεων που δεσπάζουν στο πολιτικό παρασκήνιο, ενώ το πολιτικό κόστος αναγορεύεται ως τον κρίσιμο συντελεστή αποφάσεων και σχεδιασμών.

Summary

Solid waste management constitutes one of the most serious and continually magnified problems of contemporary societies. The main factors contributing to this problem magnification are the increasing consumption, a consequence of changes into consuming prototypes of the civilians, the enormous increase in package material, the use of substances difficultly deconstructed into product of wide use and the increasing concentration of the population of urban centers. On the other hand, solid waste management, especially in our country, is based mainly on land disposal up to 90%. The last mentioned, apart from the environmental and financial costs which derive from this one-dimensional management, also emphasizes a problem of momentous importance, the spatial planning problem which means finding a suitable location for land disposal uses. One of the decisive factors of finding suitable location is the social reactions which are born by the backyard residents of the chosen areas. The same occurred in the prefecture of Ioannina where tremendous setbacks arose concerning the finding of a construction area and the operation of landfill disposal due to social reactions. It should be pointed out that the prefecture does not have any infrastructure for solid waste management, especially at a moment when the area is characterized by a natural environment of unique quality and aesthetics which also constitutes a significant source in the prospect of further touristic development.

The basic objective of the current research is the problem of solid waste management in Greece, in general, and in the prefecture of Ioannina. Apart from this, we examined the content and the quality of the procedures that were carried out in the construction of the landfill disposal in the prefecture of Ioannina and especially how the site selection was made by the authorities. Finally, we tried to correlate the findings of the project as far as the solid waste management in the prefecture is concerned and the actions that took place in order to select the site of the landfill disposal construction from the authorities along with the NIMBY (Not In My Back Yard) phenomenon that was presented to the local people.

The current paper was based on data concerning the quantity and quality of solid waste management in local and national level, the environmental impact assessments of the plan and the onsite research in order to see the opinions of the people responsible for the spatial planning of the landfill as well as the opinions of citizens that were tangled in this project. The results of this research were made through studying legislation, looking at the local press, printed and

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

electronic, and taking in consideration the history of political conflicts and mobilization acts of the people that live nearby.

The basic ascertainment is the fact that the spatial planning of the landfill disposal unit in the prefecture of Ioannina is the true image of the lack of a right institutional framework capable of moderating or averting conflicts in similar issues. It is also pointed out that many of the everyday political, social and technical problems of our country are the result of political advisabilities, confirmation of the cliental relationships in the political scenery, while the political cost is acclaimed as the critical decision making coefficient of planning and decisions

Εισαγωγή

Την άνοιξη του 2009, καθώς οι εκπαιδευτικές διαδικασίες του ΔΠΜΣ Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών που πραγματοποιούνται στο Μέτσοβο (ΜΕΚΔΕ του ΕΜΠ), έβαιναν προς το τέλος τους, αναπτύχθηκε έντονος προβληματισμός για την επιλογή διπλωματικής εργασίας στο πλαίσιο ολοκλήρωσης των σπουδών στο εν λόγω μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Ο έντονος αυτός προβληματισμός στη φάση επιλογής διπλωματικής εργασίας μετέπειτα αντιλήφθηκα ότι ήταν η συνολική επιρροή των θεμάτων που διαπραγματεύτηκε το μεταπτυχιακό πρόγραμμα τόσο στις γνωσιακές όσο και αξιακές αφετηρίες του γράφοντος. Η διάχυτη αίσθηση που με διακατείχε ιδιαίτερα στα γνωστικά αντικείμενα και την προσέγγιση και οπτική ορισμένων διδασκόντων με το πέρασ των διαλέξεων, όπου πέραν της μαθησιακής διαδικασίας που συντελείτο, ήταν η διεύρυνση των αναζητήσεων και των αναστοχαστικών διαδικασιών. Αποτέλεσμα αυτού του προβληματισμού στην επιλογή διπλωματικής εργασίας ήταν η προσπάθεια αξιοποίησης από πλευράς του γράφοντος, ενός συνόλου γνώσεων, οπτικών και ερευνητικών ενδιαφερόντων από διαφορετικούς διδάσκοντες, στη σύλληψη της κεντρικής ιδέας της συγκεκριμένης έρευνας. Ειδικότερα, η παρούσα μελέτη είναι αποκύημα τριών βασικών ιδεών που μου γεννήθηκαν και τέθηκαν υπό διαπραγμάτευση κατά τη διάρκεια εξέλιξης του μεταπτυχιακού προγράμματος. Πρώτον, η διαχείριση των απορριμμάτων δε μπορεί να προσεγγίζεται κατά αποκλειστικότητα από μία και μοναδική τεχνολογική μέθοδο (υγειονομική ταφή), αλλά επιβάλλεται η σύνθεση τεχνολογικών παρεμβάσεων, διαχειριστικών δράσεων και κυρίως μεταβολή της αντίληψης προς την κατεύθυνση της συνεχούς μείωσης των αποβλήτων στην πηγή τους όπως σύγχρονα αναφέρει και το κοινοτικό νομοθετικό πλαίσιο. Δεύτερον, η κοινωνική αποδοχή και επιθυμία ιδιαίτερα σε περιπτώσεις εφαρμογής έργων περιβαλλοντικής διαχείρισης αποτελεί βασικό δείκτη εξέλιξης και υλοποίησης ενός περιβαλλοντικού σχεδιασμού, αφενός διότι η όποια παρέμβαση πρέπει να γίνεται με γνώμονα τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων άμεσα και διαχρονικά και αφετέρου η επίτευξή της μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις που μπορούν να ματαιώσουν αναγκαία μέτρα και αποφάσεις. Τρίτον, οποιοδήποτε ζήτημα έχει έστω και στοιχειώδη χωρική διάσταση, όπως τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τα κοινωνικά φαινόμενα, απαιτείται περαιτέρω χωρική ανάλυση έτσι ώστε να αναδειχθεί η φυσιογνωμία μιας περιοχής μελέτης ή ιδιαίτερα χαρακτηριστικά με έντονη χωρική εξάρτηση όπως η σύγκρουση τοπικών υπερτοπικών στόχων και επιδιώξεων (π.χ ΧΥΤΑ έργο ωφέλειας σε

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ευρύτερες χωρικές ενότητες, όχλησης για οριοθετημένες χωρικές ενότητες), η ύπαρξη ενδο- και δια- χωρικών αντιθέσεων κ.λ.π.

Οι τρεις αυτές βασικές ιδέες που αποτέλεσαν τον εναρκτήριο προβληματισμό για την επιλογή διπλωματικής εργασίας, αντιστοιχούν ως πεδία ερευνητικού ενδιαφέροντος των διδασκόντων του μεταπτυχιακού προγράμματος και συγκεκριμένα του κ. Χατζημπήρου Κ. Αναπληρωτή καθηγητή του ΕΜΠ, του κ. Καλιαμπάκου Δ. Καθηγητή του ΕΜΠ, της κας Παναγιωτάτου Ε. Καθηγήτρια του ΕΜΠ και του κ. Σαγιά Ι. Επίκουρου καθηγητή του ΕΜΠ. Σε αυτό το σημείο λοιπόν, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τους δασκάλους αυτούς πρωτίστως για την έμπνευση που μου προκάλεσαν ως επιστήμονα και άνθρωπο, με κυρίαρχο χαρακτηριστικό πάντα το ελεύθερο πεδίο άσκησης των προβληματισμών και εξέλιξης των ενδόμυχων καταβολών μου. Επιπλέον, για την καταλυτική, διακριτή και ιδιαίτερη συμβολή του καθενός στην ολοκλήρωση της συγκεκριμένης μελέτης. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στον κ. Σαγιά Ι. τον επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας για το χρόνο που αφιέρωσε συνολικά αλλά και σε κομβικά σημεία εξέλιξής της με τις ουσιώδεις παρεμβάσεις του, αλλά και για το γεγονός ότι μου άφησε όλο το χώρο και το χρόνο να εκθέσω τη συλλογιστική μου μέσα από αυτή τη μελέτη, προκρίνοντας πάντα ως βασική προϋπόθεση για την επιτυχή έκβαση της μελέτης την ανεμπόδιστη άσκηση της δικής μου κρίσης.

Η δημιουργική σύζευξη των τριών βασικών ιδεών που προαναφέρθηκαν, ανέδυσσε την παρούσα διπλωματική εργασία με βασικό τίτλο «Αιτιάσεις των κοινωνικών αντιδράσεων των τοπικών κοινοτήτων και ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων στην επικείμενη κατασκευή ΧΥΤΑ στον οικισμό Ελληνικό του νομού Ιωαννίνων». Βασική επιδίωξη της παρούσας έρευνας αποτελεί η ανάδειξη του προβλήματος της διαχείρισης των απορριμμάτων τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο νομού Ιωαννίνων. Επιπλέον, εξετάζεται το περιεχόμενο και η ποιότητα των διαδικασιών και χειρισμών που εκτυλίχθηκαν στο θέμα της κατασκευής ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων και ειδικότερα στον τρόπο επιλογής θέσης για την υλοποίηση του σκοπού αυτού, από πλευράς των αρμόδιων φορέων. Τέλος, επιχειρήθηκε μια πρώτη συσχέτιση των διαπιστώσεων της ερευνητικής διαδικασίας τόσο για το επίπεδο της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό όσο και για τις ενέργειες που ακολουθήθηκαν για την επιλογή θέσης κατασκευής ΧΥΤΑ από τους εμπλεκόμενους φορείς, με την κλιμάκωση του φαινομένου NIMBY (Not In My Back Yard) που παρουσιάστηκε στους τοπικούς πληθυσμούς ως προς το ζήτημα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Η μεθοδολογική προσέγγιση στο θέμα συνίσταται από την καταρχήν επισκόπηση της υφιστάμενης κατάστασης της διαχείρισης των απορριμμάτων εθνικά, στη χωρική ενότητα του νομού Ιωαννίνων και διεθνώς. Γίνεται μια σύντομη συγκριτική αξιολόγηση των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της διαχείρισης των απορριμμάτων στην Ελλάδα σε σχέση με τα Ευρωπαϊκά δεδομένα. Αποτυπώνεται η εικόνα της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και δυσχέρειες που παρουσιάζει. Επίσης παρατίθεται το υπόβαθρο εξέτασης μιας περιοχής για την υποδοχή ΧΥΤΑ καθώς και μια πρώτη εκτίμηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ΧΥΤΑ του Ελληνικού χώρου. Η συνοπτική παράθεση των αρχών και των προτεραιοτήτων που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την ολοκληρωμένη διαχείριση των απορριμμάτων έχει ιδιαίτερη σημασία. Με τον τρόπο αυτό, δίνεται μια πρώτη εντύπωση που φιλοδοξεί να δώσει η παρούσα μελέτη στο ότι η διαχείριση των απορριμμάτων αποτελεί μια δυναμικά εξελισσόμενη διαδικασία.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας παρουσιάζεται η περιοχή μελέτης από το επίπεδο της Περιφέρειας, του νομού εν συνεχεία και του δήμου Κατσανοχωρίων. Η περιοχή μελέτης παρουσιάζεται σε αυτές τις τρεις χωρικές ενότητες διότι το γενικό πλαίσιο κατευθύνσεων στη διαχείριση των απορριμμάτων αφορά το επίπεδο της Περιφέρειας, η προβλεπόμενη δημιουργία ΧΥΤΑ θα εξυπηρετεί την πρώτη Διαχειριστική Ενότητα (νομός Ιωαννίνων) ενώ η χωροθέτηση του εν λόγω ΧΥΤΑ προγραμματίζεται εντός του δήμου Κατσανοχωρίων και συγκεκριμένα στον οικισμό Ελληνικό. Στη συνέχεια του δευτέρου μέρους αναπτύσσεται το βασικό τμήμα της έρευνας το οποίο περιλαμβάνει, ιστορική αναδρομή της διαδικασίας της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων κατά την τελευταία δεκαετία σε επίπεδο γεγονότων και παρουσίαση του βασικού περιεχομένου των μελετών που εκπονήθηκαν για τη διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων επιχειρώντας να αποδοθεί μια συνολική κριτική επί αυτών. Το δεύτερο μέρος, στοχεύει στην εξοικείωση με τη χωροθετική διαδικασία για την κατασκευή ΧΥΤΑ στο νομό που ακολουθήθηκε, παρουσιάζοντας το σύνολο των ενεργειών και μελετών που πλαισίωσαν το εν λόγω εγχείρημα.

Ακολουθεί το τρίτο μέρος, όπου μελετάται το φαινόμενο των κοινωνικών αντιδράσεων NIMBY σε χωροθετικές επιλογές κατά την ιστορική του εξέλιξη διεθνώς ενώ παρατίθενται και διάφορα παραδείγματα παγκόσμια και εθνικά αυτού του φαινομένου. Αποδίδονται διάφοροι παράμετροι που μπορούν να σχετιστούν πολυδιάστατα με το φαινόμενο NIMBY όπως αναφέρονται στη βιβλιογραφία. Κατόπιν παρουσιάζονται οι ενέργειες της τοπικής κοινότητας

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

του Ελληνικού και οι χειρισμοί της τοπικής αυτοδιοίκησης που ακολούθησαν την απόφαση χωροθέτησης ΧΥΤΑ κοντά στον οικισμό Ελληνικό. Στην κατάληξη του συγκεκριμένου μέρους, σχολιάζεται ο ρόλος και η συμβολή των εμπλεκόμενων φορέων στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στον οικισμό Ελληνικό, ενώ επιχειρείται ο συσχετισμός της στάσης των φορέων καθώς και ευρύτερων κοινωνικοοικονομικών συνθηκών στην περιοχή μελέτης με την εμφάνιση και εξέλιξη των κοινωνικών αντιδράσεων που χαρακτήρισε την προσπάθεια επιλογής χώρου για κατασκευή ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων.

Συνοπολογίζοντας όσα μελετήθηκαν στα τρία πρώτα μέρη, η εργασία ολοκληρώνεται με ένα τέταρτο μέρος, όπου διατυπώνονται συμπεράσματα και προτάσεις. Τα βασικά συμπεράσματα σχετίζονται με την αποτίμηση της διαδικασίας της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων και τη συσχέτισή της με τις κοινωνικές αντιδράσεις που αναπτύχθηκαν, καταλήγοντας στο ότι οι συνολικοί χειρισμοί δεν συνεισέφεραν στην άρση του αδιεξόδου της διάθεσης των απορριμμάτων με βέλτιστες και αντικειμενικές ενέργειες, αμβλύνοντας την εξέλιξη του φαινομένου NIMBY στην περιοχή. Τέλος, διατυπώνονται προτάσεις, που αρθρώνουν ένα γενικό πλαίσιο προτεραιοτήτων για την ολοκληρωμένη διαχείριση των απορριμμάτων που θα πρέπει να εξεταστεί και να υιοθετηθεί και στη χώρα μας, λαμβάνοντας υπ όψιν τις συμμετοχικές διαδικασίες και το πνεύμα συνεργασίας που επιβάλλεται να αναπτυχθεί για την ανάσχεση των συσσωρευμένων περιβαλλοντικών αδιεξόδων

ΜΕΡΟΣ 1^ο:

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ
ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ, ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΤΟ ΝΟΜΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

1.1 Ορισμοί, Βασικές έννοιες

Με τον όρο «Στερεά απόβλητα νοούνται όλες εκείνες οι ουσίες ή τα αντικείμενα που εμφανίζονται σε στερεή φυσική κατάσταση, όπου “ κάτω από κάποιες συγκεκριμένες συνθήκες, δεν έχουν αρκετή αξία ή χρησιμότητα για τον κάτοχό τους ώστε αυτός να συνεχίσει να υφίσταται τη δαπάνη, τη μέριμνα ή το βάρος της διατήρησής τους”. Βασικό χαρακτηριστικό τους, από οικονομικής άποψης, είναι ότι “το κόστος απόρριψης ή αποβολής των υλικών αυτών είναι μικρότερο από το κόστος διατήρησής τους” ή απλούστερα, “είναι τα αντικείμενα ή υλικά εκείνα, από τα οποία ο κάτοχός τους θέλει ή επείγεται ή υποχρεούται να απαλλαγεί” [Δ. Παναγιωτακόπουλος, 2002]. Τα υλικά αυτά αποτελούν (παρα)προϊόντα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και προέρχονται, ενδεικτικά, από νοικοκυριά, βιομηχανικές και εμπορικές εγκαταστάσεις, γεωργικές και εξορυκτικές δραστηριότητες

Όσον αφορά τα αστικά στερεά απόβλητα (ΑΣΑ), περιλαμβάνουν άχρηστα στερεά υλικά που δημιουργούνται στα αστικά κέντρα και αποτελούνται από οικιακά στερεά απόβλητα (υπολείμματα φαγητών, υλικά συσκευασίας, υλικά νοικοκυριού), άχρηστα υλικά από δημοτικούς δρόμους, από τις υπαίθριες αγορές, από το εμπόριο κ.ά. Τα αστικά απόβλητα είναι μείγμα ετερογενών υλικών, η σύσταση των οποίων καθορίζεται από το βιοτικό επίπεδο και την τεχνολογική εξέλιξη, το γεωγραφικό πλάτος, την εποχή του έτους κ.ά. [Σημειώσεις μαθήματος Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων]. Ο ορισμός αυτός εστιάζει στην πηγή προέλευσης των αποβλήτων και όχι στα εγγενή χαρακτηριστικά τους. Συμπληρωματικά λοιπόν στα (ΑΣΑ) μπορούμε να κατατάξουμε και απόβλητα που λόγω της φύσης και της σύστασής τους εξομοιώνονται με τα αστικά.

Επίσης μια ευρύτερη κατηγορία που μπορούν να ενταχθούν τα (ΑΣΑ) είναι αυτή των στερεών μη επικίνδυνων αποβλήτων όπως ακριβώς ορίζει και ο εθνικός νομοθέτης με την ΗΠ 50910/2727 “Μέτρα και όροι για τη διαχείριση Στερεών Αποβλήτων. Εθνικός και Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης” [ΦΕΚ Β, 1909/2003]:

“Κάθε ουσία ή αντικείμενο που υπάγεται στις κατηγορίες των παραρτημάτων ΙΑ και ΙΒ της παρούσας και το οποίο ο κάτοχός του απορρίπτει ή προτίθεται ή επιθυμεί να απορρίψει. Στην έννοια του στερεού (μη επικίνδυνου) αποβλήτου δεν υπάγονται τα απόβλητα εκείνα από τον ευρωπαϊκό κατάλογο αποβλήτων (ΕΚΑ) του παραρτήματος ΙΒ

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

της παρούσας απόφασης που επισημαίνονται με αστερίσκο και τα οποία χαρακτηρίζονται ως εν δυνάμει επικίνδυνα απόβλητα , σύμφωνα με την Απόφαση 2001/118/ΕΚ”.

Στον ακόλουθο περιλαμβάνονται τα είδη και οι συνήθεις πηγές των ΑΣΑ, με βάση μια καθιερωμένη, στη βιβλιογραφία, κατηγοριοποίησή τους.

Πίνακας 1: Χαρακτηρισμός, πηγές και περιεχόμενα υλικά των ΑΣΑ, Πηγή: Δ.Παναγιωτακόπουλος, 2002)

Χαρακτηρισμός	Τυπικές δραστηριότητες-Εγκαταστάσεις όπου παράγονται	Τύποι και Συστατικά Αποβλήτων
Οικιακά απόβλητα	Κατοικίες, Πολυκατοικίες	Τροφικά Υπολείμματα, Ζυμώσιμα, Χαρτιά, Χαρτόνια, Πλαστικά, Υφάσματα, Δέρματα, Ξύλα, Απόβλητα Κήπων, Γυαλιά, Μέταλλα, Τέφρα, Ογκώδη Αντικείμενα, Επικίνδυνα Οικιακά Απόβλητα, Ηλεκτρικά Είδη-Συσκευές κλπ
Εμπορικά απόβλητα	Καταστήματα, Εστιατόρια, Γραφεία, Ξενοδοχεία, Μικρές Βιοτεχνίες, Τυπογραφεία, Συνεργεία, Ελαφρά Βιομηχανία	Χαρτιά, Χαρτόνια, Πλαστικά, Ξύλα, Τροφικά Υπολείμματα, Γυαλιά, Μέταλλα, Ειδικά Απόβλητα (ηλεκτρικές συσκευές, επικίνδυνα-τοξικά απόβλητα) κλπ
Απόβλητα ιδρυμάτων	Σχολεία, Νοσοκομεία, Διοικητήρια (εκτός των μολυσματικών αποβλήτων)	Χαρτιά, Χαρτόνια, Πλαστικά, Ξύλα, Τροφικά Υπολείμματα, Γυαλιά, Μέταλλα, Ειδικά Απόβλητα (ηλεκτρικές συσκευές, επικίνδυνα-τοξικά απόβλητα) κλπ
Απόβλητα κατασκευών και κατεδαφίσεων	Νέες Κατασκευές Κτιρίων, Δρόμων, Κατεδαφίσεις κλπ	Ξύλα, Σκυρόδεμα, Τούβλα, Καλώδια, Μέταλλα, Χώμα, Πέτρες κλπ
Απόβλητα καθαρισμού κοινόχρηστων χώρων	Καθαρισμός οδών, Πάρκων, Παράλιων Χώρων, Χώρων Αναψυχής	Σκουπίδια, Ξύλα, Κλαδιά
Απόβλητα εγκαταστάσεων επεξεργασίας αποβλήτων	Καύση Αποβλήτων, Βιολογικοί Καθαρισμοί, Σηπτικές Δεξαμενές	Τέφρα, Ιλύς

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Μέχρις εδώ παραθέσαμε ένα κατά κάποιο τρόπο τεχνικό ορισμό του αποβλήτου. Το απόβλητο βέβαια μπορεί να χαρακτηριστεί και ως έννοια, που επιδέχεται πληθώρα ερμηνειών προσδίδοντας στο ερώτημα του τι είναι απόβλητο αρκετή σχετικότητα. Ζήτημα λοιπόν καίριας σημασίας, το οποίο συχνά παραγνωρίζεται, είναι ότι ο χαρακτηρισμός ενός υλικού ως “απόβλητο” είναι κατεξοχήν υποκειμενικός, καθώς υπεισέρχεται η ποιοτική έννοια της χρησιμότητας. Αυτό που είναι άχρηστο σε κάποιον, και άρα “απόβλητο”, κάλλιστα μπορεί να θεωρείται χρήσιμο σε κάποιον άλλον για τον οποίον και να αποτελεί αγαθό (“*one man's waste is another one's gold*”). Κατά συνέπεια η έννοια του απόβλητου σχετίζεται άμεσα με κάποιο υποκείμενο, έναν ιδιοκτήτη ο οποίος το χαρακτηρίζει ως τέτοιο και δεν είναι εγγενής. Σε αυτήν ακριβώς τη θεώρηση εδράζονται οι έννοιες της ανάκτησης, ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης των αποβλήτων [Δ. Παναγιωτακόπουλος, 2002].

Η διάσταση αυτή, της έννοιας και του ορισμού των αποβλήτων, δεν διαπιστώθηκε έγκαιρα από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αναγνωρίζει προβλήματα που ανακύπτουν, στην οικονομική διάσταση της διαχείρισής τους, ακριβώς λόγω της ασάφειας του τι είναι απόβλητο και τι όχι.

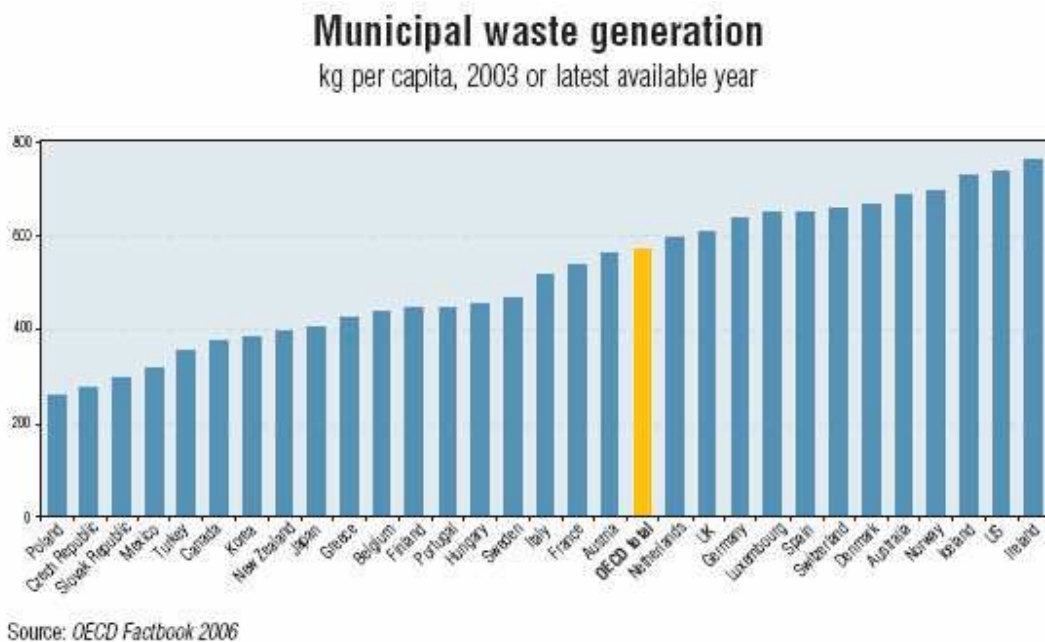
Στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής “*Ένα βήμα μπροστά για την αειφόρο χρήση των πόρων: Θεματική Στρατηγική για την πρόληψη της δημιουργίας και την ανακύκλωση των αποβλήτων*” [Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005] αναφέρεται (σελ. 14):

“απαιτείται η αποσαφήνιση του πότε κάποιο απόβλητο παύει να είναι απόβλητο (και γίνεται νέα ή δευτερογενής πρώτη ύλη)” και “Ο σημερινός ορισμός των αποβλήτων δεν καθορίζει σαφή όρια για την περίπτωση που κάποιο απόβλητο έχει υποστεί επαρκή επεξεργασία και πρέπει να θεωρείται ως προϊόν. Αυτό είναι προβληματικό, καθώς δημιουργεί νομική αβεβαιότητα και διοικητικές δαπάνες για τις επιχειρήσεις και τις αρμόδιες αρχές”.

1.2 Η υφιστάμενη κατάσταση των απορριμμάτων στην Ελλάδα (δέκα χαρακτηριστικά γνωρίσματα)

Χαρακτηριστικό 1^ο: Παραγόμενη ποσότητα απορριμμάτων

Η μέση ετήσια παραγωγή αστικών απορριμμάτων για την Ελλάδα είναι 430kg/άτομο, όταν για τις χώρες που έχει μελετήσει ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία & Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ) είναι 570kg/άτομο (στο διάγραμμα 1 απεικονίζεται με κίτρινο χρώμα). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η παραγωγή είναι περίπου 458kg/άτομο, με σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των χωρών της Δυτικής (580kg/άτομο) και Κεντρικής/Ανατολικής Ευρώπης (336kg/άτομο). Αν και η ετήσια παραγωγή κυμαίνεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα ο ρυθμός αύξησης της είναι από τους μεγαλύτερους σε επίπεδο ΕΕ.

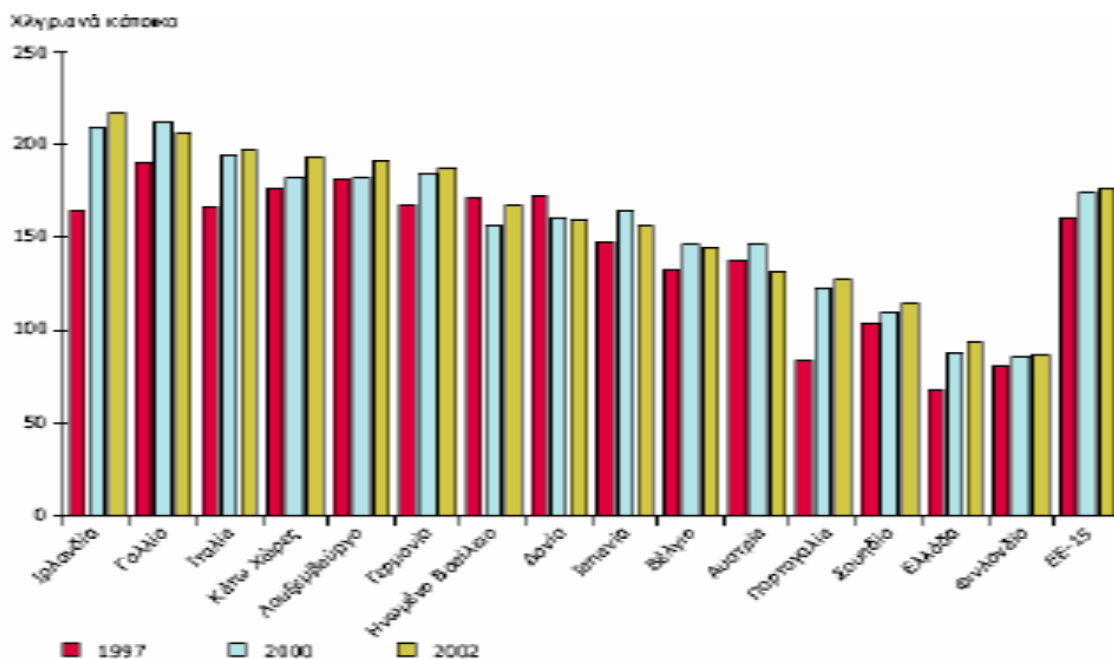


Διάγραμμα 1: Παραγωγή αστικών απορριμμάτων στις χώρες του ΟΟΣΑ, kg ανά άτομο το 2003 Πηγή: OECD Factbook 2006 - Economic, Environmental and Social Statistics

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Χαρακτηριστικό 2^ο: Ποιοτική σύσταση απορριμμάτων

Για αρκετές δεκαετίες η σύσταση των απορριμμάτων διαφοροποιούταν με κύριο χαρακτηριστικό την υψηλή περιεκτικότητα σε ζυμώσιμα υλικά και τη σχετικά χαμηλή σε υλικά συσκευασίας. Τα τελευταία χρόνια η ποιοτική σύσταση των απορριμμάτων αποτυπώνει τη ραγδαία αύξηση των υλικών συσκευασίας (αντιπροσωπεύουν το 30% περίπου του συνολικού όγκου των απορριμμάτων), στην Ελλάδα η παραγωγή απορριμμάτων συσκευασίας είναι 94 kg/ άτομο, όταν στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών μελών είναι 176 kg/ άτομο.



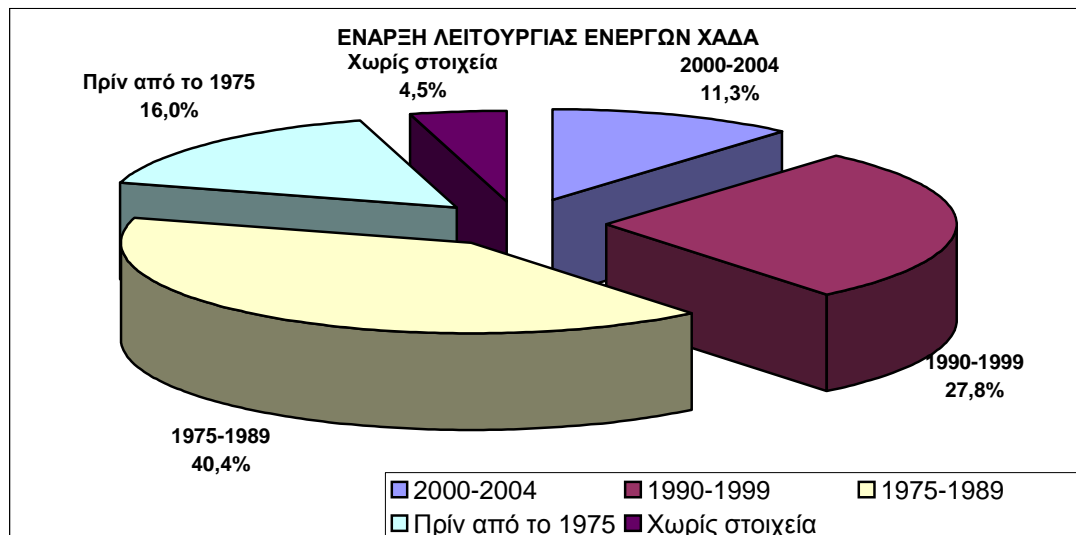
Διάγραμμα 2: Παραγωγή απορριμμάτων συσκευασίας ανά άτομο και χώρα. Πηγή: EEA, *The European Environment State and Outlook*, 2005

Χαρακτηριστικό 3^ο: Ανεξέλεγκτη διάθεση απορριμμάτων

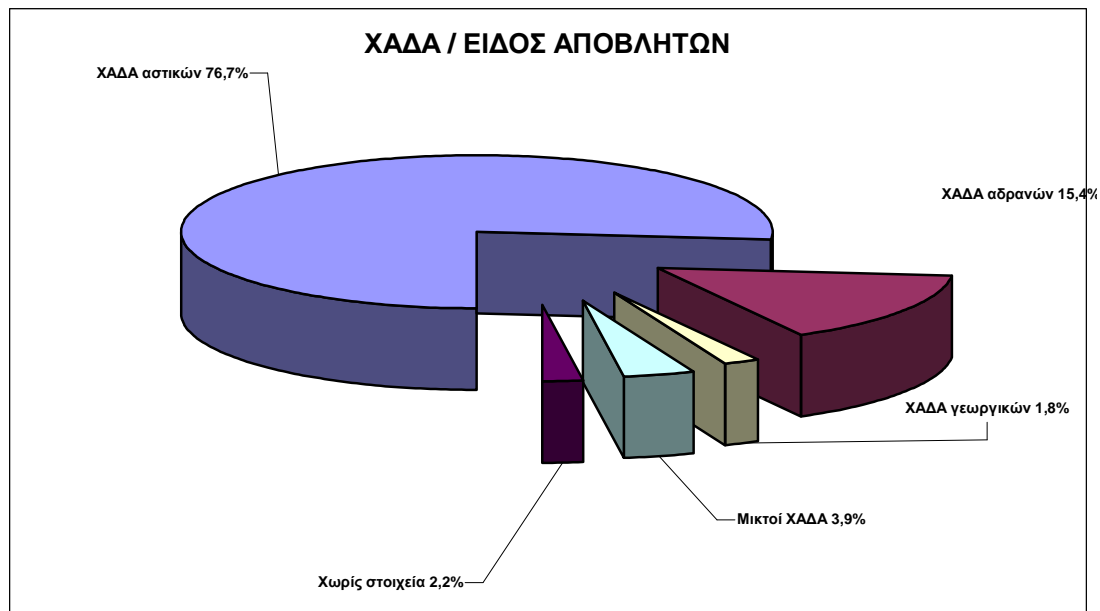
Μέχρι το 2004 είχαν καταγραφεί 2.656 χώροι ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων, από τους οποίους 1453 ήταν ενεργοί. Από τους 1033 ΟΤΑ οι 792 διέθεταν Χ.Α.Δ.Α. εκ των οποίων οι 662 ήταν ενεργοί. Υποδέχονταν κατά βάση αστικά απόβλητα, ενώ δευτερευόντως αδρανή υλικά και γεωργικά υπολείμματα. Ποσοστό πλέον του 50% των χώρων αυτών λειτουργούν πάνω από είκοσι χρόνια ενώ υπήρχε εθνική δέσμευση ως προς την εναρμόνιση με την κοινοτική

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

οδηγία 75/442/ΕΟΚ για την οριστική παύση λειτουργίας αυτών των χώρων έως το 2008. Σήμερα το θέμα των ανεξέλεγκτων χωματερών δεν έχει λυθεί παρά τον αγώνα δρόμου για την επίλυσή του. Η Ελλάδα ήδη άρχισε να δέχεται τα πρώτα αυστηρά πρόστιμα από την Ε.Ε για την ύπαρξη ανεξέλεγκτων χώρων απόθεσης απορριμμάτων.



Διάγραμμα 3: Έναρξη λειτουργίας ενεργών ΧΑΔΑ **Πηγή:** Τελική Έκθεση ομάδας εργασίας ΥΠΕΧΩΔΕ, 2005



Διάγραμμα 4: ΧΑΔΑ/Είδος αποβλήτων **Πηγή:** Τελική Έκθεση ομάδας εργασίας ΥΠΕΧΩΔΕ, 2005

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Χαρακτηριστικό 4^ο : Ανεύρεση νέων χώρων τελικής διάθεσης απορριμμάτων

Σε ατέρμονη διαδικασία έχει εξελιχθεί η αναζήτηση χώρων εδαφικής διάθεσης απορριμμάτων. Στην Ελλάδα 4 εκατομ. τόνοι αστικών στερεών αποβλήτων οδηγούνται προς εδαφική διάθεση, αριθμός που αντιστοιχεί σε απαίτηση τουλάχιστον 400στρ. γης ετησίως. Στην Περιφέρεια Αττικής υπάρχει το ζήτημα της ολοκλήρωσης του χρόνου ζωής του ΧΥΤΑ Άνω Λιοσίων και η πιθανότητα απουσίας χώρου διάθεσης των απορριμμάτων εφόσον κριθούν ακατάλληλοι από το ΣτΕ οι τρεις θεσμοθετηθέντες χώροι υγειονομικής ταφής (Φυλή, Κερατέα, Γραμματικό). Το πρόβλημα αυτό βρίσκεται σε οριακό επίπεδο, καθότι ήδη έχει φτάσει στα όριά του και ο βοηθητικός χώρος ρίψης των απορριμμάτων στην Φυλή. Οι ενέργειες που τίθενται σε ισχύ προσπαθούν να ρυθμίσουν πρόσκαιρα την υφιστάμενη αδιέξοδη κατάσταση με την επέκταση του κυττάρου εναπόθεσης, η οποία θα δώσει μια δίμηνη παράταση και όχι οριστική λύση στο αδιέξοδο της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων του Λεκανοπεδίου.

Για λόγους σύγκρισης ένας ΧΥΤΑ που θα εξυπηρετεί μία πόλη σαν την Αθήνα απαιτεί έκταση 3200 στρεμμάτων για 20 έτη λειτουργίας. Όσο δηλαδή το 60% της έκτασης του πρώην ανατολικού αεροδρομίου στο Ελληνικό.

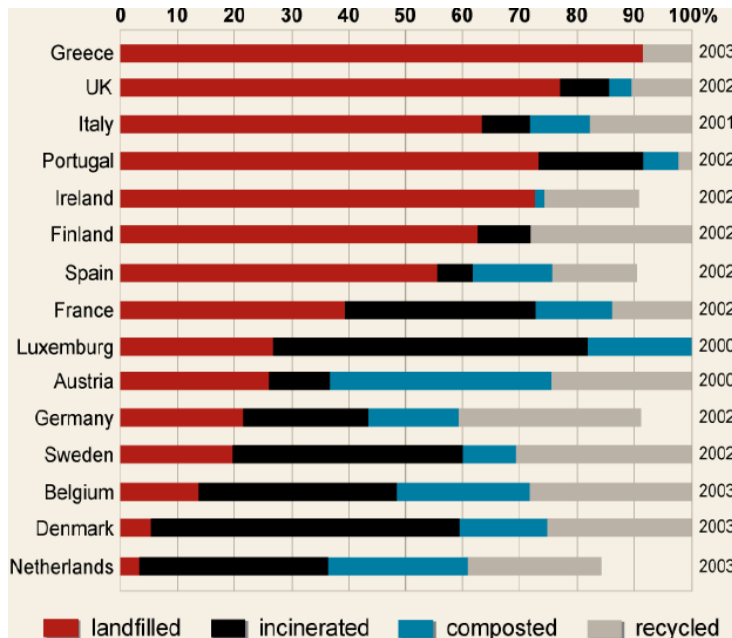
Χαρακτηριστικό 5^ο : Επεξεργασία απορριμμάτων

Η Ελλάδα βρίσκεται πίσω συγκρινόμενη με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες στα θέματα επεξεργασίας απορριμμάτων. Η μετάβαση από τη διάθεση απορριμμάτων στη διάθεση των υπολειμμάτων βρίσκεται σε εμβρυακό στάδιο. Η χώρα είναι δέσμια ενός φαύλου κύκλου εύρεσης νέων χώρων ταφής απορριμμάτων και εν τέλει μίας συνεχούς ποιοτικής υποβάθμισης εκτάσεων γης. Σύμφωνα, όμως, με την Κοινοτική Οδηγία 99/31 για την υγειονομική ταφή, θα πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένο πλαίσιο διαχείρισης των βιοαποδομήσιμων με συγκεκριμένους θεσμοθετημένους όρους, καθώς και να εφαρμόζονται μέθοδοι προεπεξεργασίας πριν την τελική ταφή των απορριμμάτων τόσο στους νέους ΧΥΤΑ, όσο και στους υφιστάμενους (μέχρι το τέλος του 2010).

Η Ελλάδα μπορεί να μην είναι η μόνη ευρωπαϊκή χώρα στην οποία η υγειονομική ταφή των απορριμμάτων αποτελεί την κύρια μέθοδο διαχείρισης, αλλά το ποσοστό χρήσης της συγκεκριμένης μεθόδου είναι ιδιαίτερα υψηλό. Ξεπερνάει το 90%, όταν σε καμία από τις υπόλοιπες χώρες δεν υπερβαίνει το 80%. Η ανακύκλωση στην Ελλάδα κυμαίνεται σε ποσοστό

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

8%, ενώ οι μέθοδοι της θερμικής επεξεργασίας και της κομποστοποίησης χρησιμοποιούνται μόνο σε πειραματικό στάδιο, κυρίως από ερευνητικά κέντρα και φορείς.



Διάγραμμα 5: Επιλογές στη διαχείριση στερεών αποβλήτων στην Ευρώπη, ως ποσοστό επί των παραγομένων αστικών αποβλήτων. **Πηγή:** European Topic Centre on Resource and Waste Management, 2006

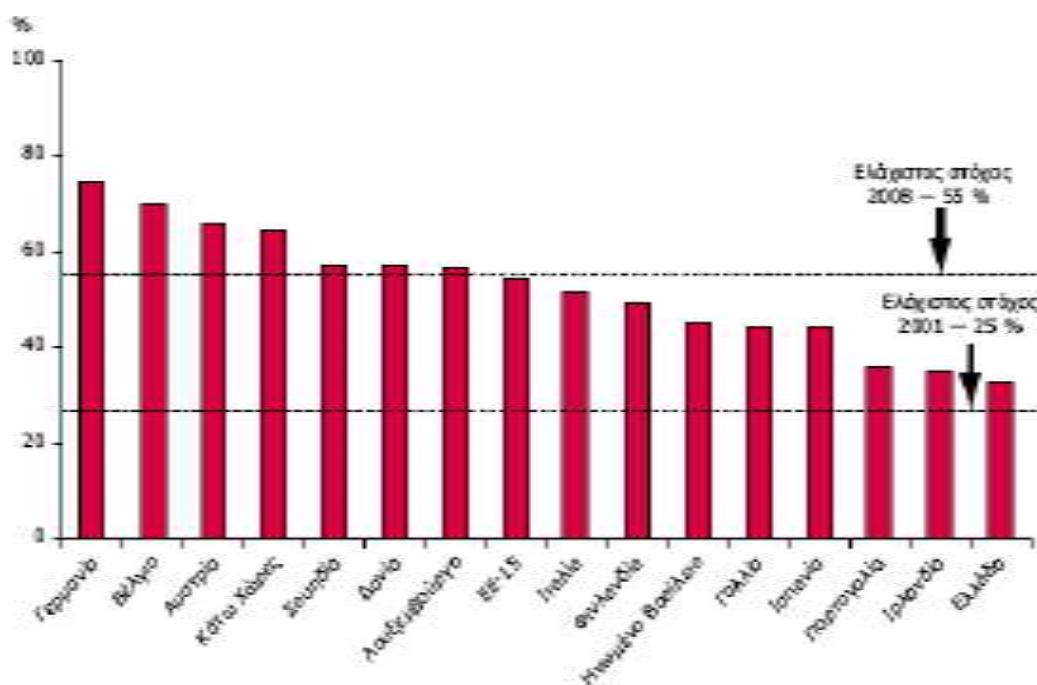
Χαρακτηριστικό 6^ο: Ανακύκλωση απορριμμάτων

Η «Θεματική Στρατηγική για την πρόληψη της δημιουργίας και την ανακύκλωση αποβλήτων» της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβάλλει τη μεγιστοποίηση της ανάκτησης υλικών ή/και ενέργειας και προωθεί το όραμα για μια κοινωνία της ανακύκλωσης.

Το ποσοστό των αστικών απορριμμάτων που ανακυκλώνονται σε εθνικό επίπεδο κυμαίνεται στο ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό του 8%. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ποσοστά άλλων ευρωπαϊκών χωρών: Ολλανδία 64%, Γερμανία 59%, Βέλγιο 57%, Ιταλία 32%, Γαλλία 29% (στοιχεία κατά το έτος 2004).

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Προτείνεται λοιπόν η προώθηση κάθε ιδιωτικής και δημόσιας πρωτοβουλίας ενίσχυσης της ανακύκλωσης. Ειδικά για τα υλικά συσκευασίας η οδηγία 2004/12/ ΕΚ για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας, έθετε ως στόχο έως τις 31 Δεκεμβρίου του 2008 το αργότερο την ανακύκλωση μεταξύ 55% τουλάχιστον και 80% το πολύ, κατά βάρος των απορριμμάτων συσκευασίας. Τα στοιχεία του 2002 δείχνουν ότι το χαμηλότερο ποσοστό ανακύκλωσης των συσκευασιών το έχει η Ελλάδα 33%, ενώ το υψηλότερο η Γερμανία (74%). Σε βάθος χρόνου 2 ετών απαιτείται συντονισμένη και στοχευμένη πολιτική για την ανακύκλωση των απορριμμάτων συσκευασίας, ώστε να διπλασιαστεί σχεδόν το υφιστάμενο ποσοστό ανακύκλωσης



Διάγραμμα 6: Ανακύκλωση των συσκευασιών ανά χώρα, 2002. **Πηγή:** EEA, *The European Environment, State and Outlook*, 2005

Χαρακτηριστικό 7^ο : Διαχείριση παραγόμενης ιλύος

Η επικρατέστερη μέθοδος επεξεργασίας της παραγόμενης ιλύος παραμένει η ταφή, έναντι της θερμικής επεξεργασίας και της επαναχρησιμοποίησης. Η διαχείριση της ιλύος αποτελεί σημαντικό πρόβλημα στην Ελλάδα, παρόλο που τα γραμμάρια ιλύος που αντιστοιχούν ανά κάτοικο είναι πολύ λίγα (περίπου 15γρ/ κάτοικο) σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (στην πλειονότητα ξεπερνούν τα 65γρ/ κάτοικο). Η επιλογή για μεταφορά της ιλύος που παράγεται στη Μονάδα Επεξεργασίας Λυμάτων της Ψυτάλλειας σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα (Γερμανία) και η

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

εκεί επεξεργασία της δηλώνει έμπρακτα την αδυναμία ορθολογικού σχεδιασμού αναφορικά με τα θέματα των στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα. Η εξαγωγή της συνεπάγεται υψηλά οικονομικά (κόστος μεταφοράς 128 ευρώ/τόνο, εδαφική διάθεση 30 ευρώ/τόνο), αλλά και περιβαλλοντικά κόστη. Πιστεύεται ότι είναι εφικτή η επεξεργασία της ύλης σε εθνικό επίπεδο και η αξιοποίησή της σε συγκεκριμένους χώρους για την αποκατάστασή τους (χωματοκάλυψη χώρων ταφής απορριμμάτων, αποκατάσταση χώρων που έχουν υποστεί διάβρωση, αποκατάσταση τοπίων π.χ. λατομείων, για γεωργικές ανάγκες ή/ και για παραγωγή ενέργειας),

Χαρακτηριστικό 8^ο : Διαχείριση νοσοκομειακών και βιομηχανικών απορριμμάτων

Νοσοκομειακά απορρίμματα: Παρατηρείται ανορθολογική διαδικασία συλλογής, μεταφοράς και διάθεσης αυτών τόσο στα ιδιωτικά όσο και στα δημόσια νοσηλευτικά ιδρύματα, η οποία επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία. Σύμφωνα με την αυτεπάγγελτη έρευνα του «Συνήγορου του Πολίτη» διαπιστώθηκε η μη ολοκλήρωση της διαδικασίας εκπόνησης των εσωτερικών κανονισμών διαχείρισης των επικίνδυνων νοσοκομειακών αποβλήτων στις υγειονομικές μονάδες της χώρας, σε αρκετές περιπτώσεις διαπιστώθηκε έλλειψη χώρων συλλογής και προσωρινής αποθήκευσης, καταγράφηκε η λειτουργία εντός των νοσοκομείων πεπαλαιωμένων, εκτός προδιαγραφών ή και χωρίς άδεια λειτουργίας κλίβανων αποτέφρωσης κ.ά.

Βιομηχανικά απορρίμματα: Υπάρχει έλλειψη κεντρικών εγκαταστάσεων επεξεργασίας και τελικής διάθεσης των επικίνδυνων βιομηχανικών αποβλήτων. Οι χώροι προσωρινής αποθήκευσης των επικίνδυνων αποβλήτων, όπου αποθηκεύεται ποσοστό περίπου άνω του 60% της συνολικής ετήσιας παραγωγής τους, μετατρέπονται στην πλειοψηφία τους σε χώρους μόνιμης αποθήκευσης χωρίς να πληρούν τις κατάλληλες τεχνικές προδιαγραφές κατασκευής και λειτουργίας. Το ίδιο ισχύει σε μεγάλο βαθμό για την αποθήκευση των βιομηχανικών μη επικίνδυνων αποβλήτων.

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με συγκεκριμένη εγκύκλιο (5-10-2005) απαιτείται η Σύνταξη Διαχειριστικών Σχεδίων Αποβλήτων από συγκεκριμένη κατηγορία βιομηχανιών, το οποίο αποτελεί ένα πρώτο βήμα για τη συλλογή αξιόπιστων στοιχείων σε εθνικό επίπεδο σχετικά με την παραγωγή και διαχείριση των βιομηχανικών αποβλήτων και δύναται να συμβάλλει στην κατάρτιση του Εθνικού Σχεδιασμού Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων.

Χαρακτηριστικό 9^ο και 10^ο: Κοινωνικές επιλογές και κοινωνική συναίνεση

Η λογική της ταφής των αποβλήτων, και όχι της πρόληψης/ ανακύκλωσης/ ανάκτησης υλικών και ενέργειας που είναι το σύγχρονο πλαίσιο διαχείρισης σε Ευρώπη και Αμερική, υιοθετείται από ένα μεγάλο ποσοστό πολιτών και φορέων σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη σε συνέδριο που διενεργήθηκε τον Ιούνιο του 2005. Συγκεκριμένα, σε έξι Περιφέρειες (Βορείου Αιγαίου, Ηπείρου, Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου, Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδας) τα ποσοστά προτίμησης της μεθόδου αυτής κυμαίνονται μεταξύ 40%– 45,8%, με το μικρότερο ποσοστό να αντιστοιχεί στην Περιφέρεια Πελοποννήσου και το μεγαλύτερο στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Αντίθετα, στις Περιφέρειες/Νομούς Πειραιά, Ανατολικής και Δυτικής Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας– Θράκης, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίων Νήσων η πλέον αξιόπιστη μέθοδος θεωρείται η εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανακύκλωσης. Τα ποσοστά προτίμησης για την εν λόγω μέθοδο κυμαίνονται μεταξύ 38,1% –52,8%, με το μικρότερο ποσοστό να αντιστοιχεί στον Νομό Πειραιά και το μεγαλύτερο στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης.

Η αξιοποίηση εναλλακτικών τεχνολογιών ή τεχνικών διαχείρισης απορριμμάτων παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό προτίμησης για την Αθήνα και τον Πειραιά (35,2%), την Περιφέρεια Θεσσαλίας (35,7%) και την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων (33,3%).

1.3 Υφιστάμενη κατάσταση της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων

Ο νομός Ιωαννίνων σύμφωνα με τον Περιφερειακό σχεδιασμό αποβλήτων της Ηπείρου αποτελεί την 1^η Διαχειριστική ενότητα που είναι και η μεγαλύτερη σε έκταση και πληθυσμό από τις άλλες τρεις. Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων στο Ν. Ιωαννίνων παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα, τόσο στην αποκομιδή, όσο και στη διάθεση, με εξίσου σοβαρά αρνητικά αποτελέσματα για το περιβάλλον και τη δημόσια υγεία.

Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ολοκληρωμένη διαχείριση και η όποια διαχείριση των απορριμμάτων, γίνεται στην παρούσα φάση, με ευθύνη κάθε Δήμου ή Κοινότητας χωριστά, ενώ υπάρχουν και Κοινότητες όπου η διαχείριση των απορριμμάτων γίνεται από τους ίδιους τους κατοίκους. Η διάθεση των απορριμμάτων στις περισσότερες περιπτώσεις γίνεται με απλή

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

απόρριψη αυτών, σε κάποιο προκαθορισμένο από τον ΟΤΑ χώρο, ο οποίος πολλές φορές δεν είναι καν περιφραγμένος ή οριοθετημένος.

Σύνθεση στερεών αποβλήτων

Στον παρακάτω πίνακα εμφανίζεται η σύνθεση των αστικών στερεών αποβλήτων τόσο σε επίπεδο εθνικό όσο και σε επίπεδο Δήμου.

Πίνακας 2: Μέση εκατοστιαία σύσταση των αστικών στερεών αποβλήτων στην Ελλάδα και στο Δήμο Ιωαννιτών, **Πηγή:** Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού)

	Οργανικά	Χαρτί	Μέταλλα	Γυαλί	Πλαστικά	Διάφορα
ΕΛΛΑΔΑ	50%	15%	2%	3%	2%	18%
Δ. ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ	45,2%	21,4%	4,8%	0,9%	12,2%	15,5%

Παραγόμενες ποσότητες και εξυπηρετούμενος πληθυσμός

Οι παραγόμενες ποσότητες στερεών αποβλήτων ανά ΟΤΑ, για το έτος 2001 καθώς και η πρόβλεψη εικοσαετίας εμφανίζονται στον επόμενο πίνακα:

Πίνακας 3: Παραγόμενες ποσότητες αστικών στερεών αποβλήτων Ν Ιωαννίνων, **Πηγή:** Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού

	2001	2021
ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	1.629	1.955
ΑΝ. ΖΑΓΟΡΙΟΥ	847	1.017
ΑΝΑΤΟΛΗΣ	1.589	1.907
ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΟΥ	1.061	1.273
ΔΩΔΩΝΗΣ	567	680

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	2001	2021
ΕΓΝΑΤΙΑΣ	836	1.003
ΕΚΑΛΗΣ	517	620
ΕΥΡΥΜΕΝΩΝ	412	494
ΚΕΝΤΡ. ΖΑΓΟΡΙΟΥ	454	544
ΚΟΝΙΤΣΑΣ	1.794	2.153
ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΩΝ	528	633
ΜΕΤΣΟΒΟΥ	2.204	2.644
ΜΟΛΟΣΣΩΝ	967	1.160
ΜΠΙΖΑΝΙΟΥ	946	1.136
ΠΑΜΒΩΤΙΔΟΣ	2.597	3.116
ΠΑΣΣΑΡΩΝΟΣ	1.920	2.400
ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	1.507	1.883
ΠΡΑΜΑΝΤΩΝ	633	759
ΣΕΛΛΩΝ	583	700
ΤΥΜΦΗΣ	459	550
ΒΟΒΟΥΣΗΣ	34	41
ΜΗΛΙΑΣ	207	248
ΦΟΥΡΚΑΣ	53	63
ΖΙΤΣΑΣ	491	589

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	2001	2021
ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ	20.795	25.994
ΑΝ. ΠΩΓΩΝΙΟΥ	539	646
ΑΝ. ΚΑΛΑΜΑ	1.035	1.242
ΣΙΡΑΚΟΥ	40	47
ΚΑΤΣΑΝΟΧΩΡΙΩΝ	746	858
ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ	803	964
ΔΕΡΒΙΖΙΑΝΩΝ	938	1.126
ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	425	510
ΠΑΠΙΓΚΟΥ	151	182
ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	641	769
ΣΥΝΟΛΟ	49.000	59.911

Άλλες πηγές ρύπανσης από στερεά απόβλητα

Εκτός των αστικών στερεών αποβλήτων άλλες πηγές ρύπανσης προέρχονται από κτηνοτροφικές-πτηνοτροφικές μονάδες καθώς και από καλλιέργειες και εξορυκτικές δραστηριότητες, αλλά και από νοσοκομειακά υγρά και στερεά απόβλητα.

Σύμφωνα με την «Χωροταξική-Τομεακή και Αναπτυξιακή Μελέτη Γεωργοκτηνοτροφικών Δραστηριοτήτων Νομού Ιωαννίνων» (Σεπτέμβριος 1996) οι ετήσιες παραγόμενες ποσότητες αποβλήτων από τις πτηνοτροφικές μονάδες του Ν. Ιωαννίνων καθώς και η χωρική κατανομή τους στις υδρολογικές λεκάνες του νομού δίνονται στους παρακάτω πίνακες:

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

Πίνακας 4: Ετήσιες Ποσότητες Παραγόμενων Αποβλήτων από τις Πτηνοτροφικές Μονάδες του Ν. Ιωαννίνων **Πηγή:** Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού

ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	ΕΤΗΣΙΑ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ (tn)	ΕΤΗΣΙΑ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΥΓΡΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ (tn)
Μονάδες κρεατοπαραγωγής – μέλη Α.Π.Σ.Ι.	95.607	12.471
Μονάδες κρεατοπαραγωγής συνεργαζόμενες με ΝΗΤΣΙΑΚΟ	41.786	5.450
Μονάδες αυγών κατανάλωσης	6.415	936
Μονάδες αυγών αναπαραγωγής	26.507	3.722
ΣΥΝΟΛΟ	170.315	22.579

Πίνακας 5: Ετήσιες Ποσότητες Παραγόμενων Αποβλήτων από Πτηνοτροφικές Μονάδες Κατανεμημένες στις Υδρολογικές Λεκάνες του Ν. Ιωαννίνων, **(Πηγή:** Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού)

ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΗ ΛΕΚΑΝΗ	Ποσότητα στερεών αποβλήτων (tn/έτος)	Ολικό άζωτο (N) (tn/έτος)	Στοιχειακός φώσφορος (P) (tn/έτος)	Στοιχειακό κάλιο (Κα) (tn/έτος)
Λεκανοπέδιο Ιωαννίνων	32.773	917,644	324,453	462,427
Βόρειο λεκανοπέδιο Νότιο λεκανοπέδιο	85.020	2380,560	841,698	1199,632
Λεκάνη Καλαμά	19.399	543,172	192,050	273,720
Λεκάνη Αράχθου	26.220	734,160	259,578	369,964
Λεκάνη Αώου	4.439	124,292	43,946	62,634
Λεκάνη Λούρου	2.121	59,388	20,998	29,927

Στο Νομό Ιωαννίνων παρατηρείται αξιοσημείωτη συγκέντρωση βιομηχανικών μονάδων. Βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή της πόλης όπου υπάρχει και λειτουργεί βιομηχανική περιοχή (ΒΙ.ΠΕ.). Οι κυριότερες βιομηχανικές μονάδες ανήκουν στον κλάδο των τροφίμων (γαλακτοκομεία, σφαγεία) και είναι εγκατεστημένες κατά μήκος της τάφρου της Λαψίστας, η

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

οποία αποτελεί τον αποδέκτη των υγρών τους αποβλήτων. Άλλωστε με την υπ' αριθ. 9451/11.11.78 απόφαση της Νομαρχίας Ιωαννίνων, έχει χαρακτηριστεί ως αποδέκτης λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων. Η τάφρος εκβάλλει στον ποταμό Καλαμά, μεταφέροντάς του όλο το ρυπαντικό φορτίο, με το οποίο η ίδια είναι επιβαρημένη. Όσον αφορά τα στερεά απορρίμματα των βιομηχανιών εντός της ΒΙ.ΠΕ., οι ίδιες οι βιομηχανίες αναλαμβάνουν να τα προωθούν στη χωματερή του Δήμου.

Πίνακας 6: Βιομηχανίες του Ν. Ιωαννίνων, Κατηγορίας Α1, (Πηγή: ΜΠΕ ΧΥΤΑ Ελληνικού)

A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΘΕΣΗ
1.	ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΙΝΕΣ ΑΕ	Παραγωγή γαλακτομικών προϊόντων	ΒΙ.ΠΕ.
2.	Θ.ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ & ΣΙΑ	Παραγωγή και επεξεργασία κρέατος – πτηνοσφαγείο	Ροδοτόπι
3.	ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ ΑΕΕΥ	Εμφιάλωση και διακίνηση υγραερίου	
4.	Ι.ΔΕΛΛΑΣ – Π.ΤΣΑΚΑΝΙΚΑΣ	Σφαγεία	Μπιζάνι
5.	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΑΕΡΙΩΝ ΑΦΟΙ Π.ΚΟΡΛΟΥ ΑΕ	Παραγωγή χημικών προϊόντων	Δολιανά
6.	ΑΒΓ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΕ	Παραγωγή γαλακτομικών προϊόντων	
7.	ΠΙΝΔΟΣ ΑΕΒΕ ΚΟΙΝΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ	Παραγωγή γαλακτομικών προϊόντων	Επισκοπικό
8.	ΛΑΜΔΑ ΕΠΕ	Σφαγεία	Κατσικάς
9.	ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ		Κεφαλόβρυσο Πωγωνίου
10.	ΧΥΤΗΡΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ		Κρύα
11.	ΒΙΑΚΕΛ ΑΒΕΕ	Εμφιάλωση υγραερίου	
12.	ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΚΑΤΣΑΝΩΧΩΡΙΩΝ	Παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος	Καλέντζι

Τα απόβλητα από τις οικοδομικές δραστηριότητες του Νομού (αδρανή) υπολογίζονται της τάξεως των 106.000.000 τόνων.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Τέλος, στο Νομό λειτουργούν δύο νοσοκομεία, τα οποία βρίσκονται στην πόλη των Ιωαννίνων, το νοσοκομείο Χατζηκώστα και το Περιφερειακό Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων.

Όσον αφορά τα λύματα του πρώτου, σύμφωνα με τις πληροφορίες των αρμόδιων υπηρεσιών, επεξεργάζονται σε μονάδα και στη συνέχεια, διοχετεύονται, μέσω αγωγού, στις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων της πόλης. Έχει γίνει πρόβλεψη αγωγών για χημικά λύματα, ενώ στο νοσοκομείο υπάρχει και πυρολυτικός αποτεφρωτήρας για τα λοιμώδη απόβλητα.

Όσον αφορά τον έλεγχο λειτουργίας των παραπάνω συστημάτων, αυτός πραγματοποιείται από ιδιωτική εταιρεία, δύο φορές το μήνα. Οι παράμετροι που εξετάζονται είναι το μικροβιολογικό φορτίο, τα αιωρούμενα στερεά κ.α.

Η διαχείριση των υγρών λυμάτων του δεύτερου νοσοκομείου γίνεται σε στάδια ανάλογα με την προέλευση των αποβλήτων (λιποσυλλέκτης στην κουζίνα, ελαιοδιαχωριστής στο συνεργείο, θερμική απολύμανση των αποβλήτων από τις κλινικές λοιμωδών). Στη συνέχεια τα λύματα καταλήγουν σε μονάδα δευτεροβάθμιας επεξεργασίας και διοχετεύονται μέσω αγωγού στην τάφρο Λαγκάτσα (χωρίς να υπάρχει εγκεκριμένη άδεια). Οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται, σύμφωνα με τις πληροφορίες των αρμόδιων του νοσοκομείου είναι οι εξής:

- Καθημερινός έλεγχος από τεχνικό (του νοσοκομείου) για χλώριο, ΡΗ και ογκομετρικός προσδιορισμός μικροοργανισμών.
- Εβδομαδιαίος μικροβιολογικός έλεγχος με αναλύσεις του Πανεπιστημίου.
- Δεκαπενθήμερος έλεγχος από ιδιωτική εταιρεία (η οποία κατασκεύασε τον βιολογικό καθαρισμό) με ανάλυση όλων των δεικτών λειτουργίας του.

1.4 Συνοπτική περιγραφή του επιπέδου διαχείρισης απορριμμάτων του νομού Ιωαννίνων

Όπως ήδη έχει αναφερθεί η διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων παρουσιάζει ουσιώδεις ελλείψεις σε όλα τα επίπεδα. Τόσο σε επίπεδο παραγωγής και συλλογής αποβλήτων όσο και σε επίπεδο ενδιάμεσης επεξεργασίας και διάθεσης αυτών, είναι καταφανής η έλλειψη υποδομών και σχεδιασμού και η όποια προσπάθεια διαχείρισης γίνεται αποσπασματικά και απρογραμματίστα. Όσον αφορά την ασφαλή διάθεση των στερεών αποβλήτων του νομού που

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αποτελεί πρωταρχική, υποχρεωτική και αναπόφευκτη διαδικασία σε όποιο μοντέλο διαχείρισης και αν επιλεγθεί, κυριαρχεί στις περισσότερες περιπτώσεις η απλή απόρριψη αυτών, σε κάποιο προκαθορισμένο από τον ΟΤΑ χώρο, είτε αυτός είναι εγκεκριμένος από τη Νομαρχία είτε όχι και ο οποίος πολλές φορές δεν είναι καν περιφραγμένος ή οριοθετημένος. Ο εν λόγω χώρος μπορεί να είναι η κοίτη κάποιου ρέματος ή ποταμού, που σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί οργανωμένο χώρο διάθεσης απορριμμάτων και κάλλιστα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ανεξέλεγκτος.

Από υδρογεωλογική άποψη τα πετρώματα του υπεδάφους στις περιοχές που λειτουργούν οι διάφορες χωματερές του Νομού είναι ως επί τω πλείστον υδατοπερατά, με ότι αυτό συνεπάγεται ως προς την κατείσδυση των στραγγισμάτων από τις χωματερές προς τον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα στο σχεδιασμό ολοκληρωμένης διαχείρισης απορριμμάτων του Νομού, είναι η μεγάλη διασπορά των παραγόμενων απορριμμάτων στις ημιαστικές και αγροτικές περιοχές, κατ' αντιστοιχία της διασποράς του πληθυσμού. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται ένα αυξημένο κόστος συλλογής, σε σχέση με το συνολικό κόστος διαχείρισης. Χαρακτηριστικό, άλλωστε, είναι το γεγονός ότι μόνο 96 (32,4%) κοινότητες, από σύνολο 313 δήμων και κοινοτήτων, διαθέτουν σύστημα συλλογής απορριμμάτων, το οποίο έχει ανατεθεί σε κάποιον ιδιώτη κατόπιν σχετικού διαγωνισμού. (Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού)

Οι σημαντικότερες πιθανές περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την ανεξέλεγκτη διάθεση των απορριμμάτων είναι οι εξής:

- Στις περισσότερες περιπτώσεις η ανεξέλεγκτη διάθεση συνοδεύεται από αυτανάφλεξη των σκουπιδιών. Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο σε πολλές χωματερές να υπάρχει καπνός σχεδόν σε μόνιμη βάση, με προφανείς τους κινδύνους δημιουργίας πυρκαγιάς, ιδιαίτερα μάλιστα όταν ο περιβάλλον χώρος είναι δασική περιοχή ή περιοχή καλυπτόμενη με άλλου είδους βλάστηση.
- Υπάρχει κίνδυνος ρύπανσης του εδάφους, των επιφανειακών και κυρίως των υπογείων υδάτων από τα στραγγίσματα, ιδιαίτερα όταν τα πετρώματα είναι υδατοπερατά.
- Η γύρω περιοχή ρυπαίνεται από τη διάχυση δυσάρεστων οσμών (βιοαέριο) και από υλικά (χαρτιά, πλαστικά και άλλα ελαφρά υλικά) που παρασύρονται από τον άνεμο, με τελικό αποτέλεσμα τη συνολική αισθητική υποβάθμιση του τοπίου.

1.5 ΧΑΔΑ Δουρούτης Δήμου Ιωαννίνων

Ο κυριότερος χώρος ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων του νομού είναι **αυτός** στη Δουρούτη, ο οποίος και δέχεται τα στερεά απόβλητα της πόλης των Ιωαννίνων και της ευρύτερης περιοχής αυτής. Ο ΧΑΔΑ της Δουρούτης δέχεται απορρίμματα για περισσότερα από 53 χρόνια και εξυπηρετεί τους εξής δήμους: Δ. Αγίου Δημητρίου, Δ. Ανατολής, Δ. Εκάλης, Δ. Ευρυμενών, Δ. Κεντρικού Ζαγορίου, Δ. Μπιζανίου, Δ. Παμβώτιδος, Δ. Πασσαρώνος, Δ. Περάματος, Δ. Τύμφης, Δ. Ζίτσας, Δ. Ιωαννιτών, Δ. Κατσανοχωρίων, Δ. Δερβιζιάνας. Ο χώρος υποδέχεται κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, αστικά οικιακά απόβλητα. Μέχρι σήμερα οι απαιτούμενοι όροι υγειονομικής ταφής δεν μπορούν να τηρηθούν. Η χωματερή της Δουρούτης αποτελεί μεταβατική λύση τρέχουσας ανάγκης που απαιτεί έναρξη έργων αποκατάστασης του υποβαθμισμένου περιβάλλοντος με συνεχή παρακολούθηση. Παρόλα αυτά έχει αξία η τήρηση των κανονισμών για τη λειτουργία της χωματερής Δουρούτης.



***Εικόνα 1:** Χωματερή Δουρούτης, δήμου Ιωαννιτών (Πηγή: Ολοκληρωμένη Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πρόταση για την Περ. Ηπείρου, Αλμπάνης Τριαντάφυλλος)*

Στον παρακάτω πίνακα σύμφωνα με στοιχεία του δήμου Ιωαννιτών φαίνεται το ποσό που πληρώνει ο κάθε ΟΤΑ στο δήμο Ιωαννιτών που χρησιμοποιεί ο ΧΑΔΑ της Δουρούτης. Σύμφωνα

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

με τα στοιχεία του δήμου η απόθεση κάθε κυβικού μέτρου στερών αποβλήτων κόστιζε 5,5 Ευρώ έως το 2008. Για το 2009 η τιμή ανέβηκε στα 12 Ευρώ το κυβικό μέτρο. Πρόκειται για ένα οικονομικό εργαλείο που χρησιμοποιείται από το δήμο Ιωαννιτών για τη λελογισμένη απόρριψη απορριμμάτων στη χωματερή. Επίσης αποτελεί ένα αντικίνητρο για την απόρριψη σκουπιδιών σε ένα μη κατάλληλο χώρο όπως η Δουρούτη και εκφράζει την αναγκαιότητα κατασκευής και λειτουργίας ενός οργανωμένου ΧΥΤΑ που θα εξυπηρετεί την 1^η Διαχειριστική ενότητα της περιφέρειας Ηπείρου.

Πίνακας 7: Χρέωση δήμων που χρησιμοποιούν τη χωματερή Δουρούτης

Α/Α	ΔΗΜΟΣ – ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ (κ.μ.)	ΧΡΕΩΣΗ ΑΝΑ κ.μ.	ΧΡΕΩΣΗ ΕΤΟΥΣ 2004	ΧΡΕΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2005 ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΟΣΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2004	ΤΕΛΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΤΟΥΣ 2005
1	Αγίου Δημητρίου	1500	5,5	10000	8250	8250
2	Ανατολής	13000	5,5	26500	71500	71500
3	Ανατολικού Ζαγορίου	36	5,5	---	198	200
4	Δωδώνης	210	5,5	1650	1155	1150
5	Εγνατίας	36	5,5	300	198	200
6	Εκάλης	1350	5,5	1610	7425	7400
7	Ευρυμενών	130	5,5	2300	715	700
8	Ζίτσας	1160	5,5	1650	6380	6350
9	Καλπακίου	1500	5,5	---	8250	8250
10	Κατσανοχωρίων	800	5,5	2300	4400	4400
11	Κεντρικού Ζαγορίου	830	5,5	770	4565	4550
12	Λάκκας Σουλίου	1330	5,5	3000	7315	7300
13	Μπιζανίου	6300	5,5	---	34650	34600
14	Παμβώπιδος	3000	5,5	26000	16500	16500
15	Πασσαρώνος	4620	5,5	10200	25410	25400
16	Περάματος	1630	5,5	10200	8965	8950
17	Σελλών	120	5,5	2330	660	650
18	Τύμφης	320	5,5	500	1760	1750

ΣΥΝΟΛΟ

37872

Πηγές: (Περιφερειακός σχεδιασμός στερεών αποβλήτων περιφέρειας Ηπείρου, Μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων ΧΥΤΑ Ελληνικού, Στοιχεία του δήμου Ιωαννιτών, Ολοκληρωμένη Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πρόταση για την Περ. Ηπείρου, Αλμπάνης Τριαντάφυλλος)

1.6 Προδιαγραφές – Τεχνικά χαρακτηριστικά ενός ΧΥΤΑ

Ο ΧΥΤΑ είναι ένας διαμορφωμένος σε μορφή λεκάνης χώρος με σκοπό τη συγκράτηση απορριμμάτων. Τα σημαντικότερα μέρη ενός χώρου υγειονομικής ταφής είναι το σύστημα στεγανοποίησης, το σύστημα διαχείρισης των στραγγισμάτων, και το σύστημα διαχείρισης του βιοαερίου. Όλοι οι νέοι χώροι υγειονομικής ταφής σύμφωνα με τους νόμους οφείλουν να έχουν όλα τα παραπάνω καθώς και ένα σύστημα αναζήτησης πιθανών διαρροών. Ο σκοπός του συστήματος στεγανοποίησης είναι να αποτρέψει πιθανή μεταφορά αποβλήτων από το χώρο ταφής προς τα παρακείμενα εδάφη, τα επιφανειακά ή υπόγεια νερά κατά τη διάρκεια λειτουργίας του χώρου αλλά και μετά το τέλος της. Το σύστημα της διαχείρισης των στραγγισμάτων καταρχήν έχει στόχο την ελαχιστοποίηση της παραγωγής τους, μετέπειτα την αντιμετώπιση της πιθανότητας ανεξέλεγκτης διαφυγής τους σε συνδυασμό με τη συλλογή τους και τέλος την εισροή σε ένα μικρό βιολογικό καθαρισμό που επεξεργάζεται τα υγρά διασταλλάζοντα απόβλητα που αναμιγνύονται με νερό από τα ατμοσφαιρικά κατακρημνίσματα ή την επιφανειακή απορροή. Το σύστημα διαχείρισης βιοαερίου έχει σκοπό την παρεμπόδιση εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα καθώς και επεξεργασία αυτών για την παραγωγή ενέργειας.

Επιπλέον, ένας ΧΥΤΑ προβλέπει την ύπαρξη κάποιων υποδομών που κρίνονται ουσιώδεις για την αποδοτική και ασφαλή λειτουργία του χώρου απόθεσης. Μέσα στα έργα υποδομής περιλαμβάνονται, οι κτιριακές εγκαταστάσεις, το οδικό δίκτυο και οι πρόσθετες υποδομές για τη λειτουργία του χώρου απόθεσης..[Σημειώσεις μαθήματος Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων]

Κριτήρια καταλληλότητας

Τα **κριτήρια καταλληλότητας** για την χωροθέτηση ΧΥΤΑ βασίζονται σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά, χωροταξικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του τόπου. Κάθε κριτήριο περιλαμβάνει ουσιαστικά τις κατηγορίες που περιλαμβάνουν όλες τις περιοχές που είναι κατάλληλες για χωροθέτηση του χώρου διάθεσης ή αποθήκευσης ή άλλης επικίνδυνης δραστηριότητας και τις κατηγορίες που περιλαμβάνουν τις ακατάλληλες για χωροθέτηση περιοχές. Τα κριτήρια αποκλεισμού μπορούν να βασίζονται επίσης και σε νομοθετικούς περιορισμούς της εκάστοτε νομαρχίας (ή άλλου δημόσιου φορέα). Τονίζεται ότι όλα τα παραπάνω κριτήρια αποκλεισμού

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

δεν καθορίζονται άμεσα από την ελληνική νομοθεσία. Διαφορετικοί επιστήμονες μπορούν να προσθέσουν, μειώσουν ή εξειδικεύσουν κάποια κριτήρια αποκλεισμού.

Παραδειγματικά μία περιοχή που θα χαρακτηριζόταν ως χείριστη για την χωροθέτηση ενός ΧΥΤΑ θα συνδύαζε τα παρακάτω:

1. Υπόβαθρο με πολλά περατά στρώματα (π.χ. χαλίκι, ρηγματοποιημένα στρώματα)
2. Ο πυθμένας του ΧΥΤΑ να είναι κοντά στον υδροφόρο ορίζοντα ή το βάθος από την επιφάνεια στο υπόγειο νερό να είναι μικρότερο των 10 m
3. Το υπόγειο νερό της ευρύτερης περιοχής να χρησιμοποιείται για υδρευτικούς λόγους
4. Ο ΧΥΤΑ να γειτνιάζει με επιφανειακά νερά ή με πλημμυρική λεκάνη (αποστάσεις μικρότερες των 100 m).

(Τζαμπάζη 2005, Η διαχείριση των απορριμμάτων στην Ελλάδα)

Το επόμενο βήμα της μεθοδολογίας είναι η βαθμολόγηση/ιεράρχηση των περιοχών που δεν έχουν αποκλειστεί κατά το πρώτο βήμα. Τα συνήθη κριτήρια βαθμολόγησης υποψήφιων ΧΥΤΑ είναι τα παρακάτω:

Χωροταξικά – Πολεοδομικά: Επίδραση στις σημερινές και τις προβλεπόμενες χρήσεις γης και στις τάσεις ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής, την πιθανότητα απώλειας καλλιεργήσιμης γης και άλλα πιθανά εμπόδια στη χωροθέτηση του έργου (π.χ αρχαιολογικός χώρος, δασική έκταση, ιδιοκτησιακό καθεστώς κ.λ.π)

Περιβαλλοντικά: Περιλαμβάνονται οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από τη λειτουργία του ΧΥΤΑ όπως οσμές και ρύπανση ατμόσφαιρας από έκλυση αερίων, ρύπανση υπεδάφους από διαφυγή στραγγισμάτων, ρύπανση γύρω χώρου από απορρίμματα που διέφυγαν από το χώρο απόθεσης. Τέλος στα περιβαλλοντικά κριτήρια περιλαμβάνονται και κάποιες τοπογραφικές προϋποθέσεις που θα πρέπει να ικανοποιεί ο προς επιλογή χώρος. Βασικότερο αυτών είναι η κλίση του εδάφους στο χώρο απόθεσης η οποία δεν πρέπει να είναι μικρότερη του 2% με βέλτιστες τιμές ανάμεσα στο 3%-5%, καθώς μεγάλο ρόλο παίζει και η διαβρωσιμότητα του εδάφους η οποία είναι απαραίτητο να βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Γεωλογικά: Τέτοια είναι το βάθος και η φύση του υποβάθρου. Συνήθως προτιμούνται συμπαγείς σχιστόλιθικοι σχηματισμοί καθώς εξασφαλίζουν την απουσία μεγάλων ποσοτήτων υπόγειων νερών. Σε κάθε περίπτωση πάντως αποφεύγονται τα αβαθή ασβεστολιθικά υπόβαθρα. Στα γεωλογικά κριτήρια περιλαμβάνονται και τα τεκτονικά ρήγματα που έχουν να κάνουν με τη συνοχή του υποβάθρου και την ασφάλεια του χώρου απόθεσης.

Υδρογεωλογικά: Έχουν να κάνουν με τους υδροφορείς της περιοχής και τα στοιχεία εκμετάλλευσης αυτών, όπως: τις κινήσεις των υπόγειων νερών, την εποχιακή διακύμανση του υπογείου υδροφόρου ορίζοντα, την ποιότητα των υπόγειων νερών, την κίνηση του νερού στην επιφάνεια αλλά και στο υπέδαφος της περιοχής και τη συμπεριφορά του όταν θα έρθει σε επαφή με τα υλικά του εδάφους. Καθώς και κριτήρια επιφανειακής υδρολογίας όπως: διάρκεια και ένταση βροχών, εξάτμιση και διαπνοή του εδάφους και η επιφανειακή αυτού, που εξετάζει κυρίως τη δυνατότητα ή μη της συγκράτησης νερού βροχής από τη γύρω βλάστηση και τη διήθησή του.

Γεωτεχνικά: Τέτοια είναι, η διαπερατότητα του εδάφους, το pH αυτού και η ικανότητα ανταλλαγής ιόντων (δυνατότητα απορρόφησης ρυπαντών), η αντοχή των επιφανειακών σχηματισμών και η συμπτκνοσιμότητα των επιτόπου εδαφικών υλικών. Είναι επίσης χρήσιμο να υπάρχει στο υπέδαφος επάρκεια αργιλικού υλικού αφού αυτό χρησιμεύει στη στεγανοποίηση του χώρου διάθεσης.

Οικονομοτεχνικά: Αφορούν α) την καταλληλότητα του χώρου σε σχέση με την απόσταση του από το χώρο συγκέντρωσης των απορριμμάτων σε συνάρτηση πάντα με το κόστος μεταφοράς, β) τη διαθεσιμότητα του χώρου, γ) την πρόσβαση και το ιδιοκτησιακό καθεστώς, δ) την τοπογραφία του, ε) την επάρκεια του υλικού επικάλυψης και στ) στις προοπτικές για την τελική χρήση του χώρου μετά την ολοκλήρωση της λειτουργίας του ως χώρου υγειονομικής ταφής [Σημειώσεις μαθήματος Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων]

Ενδεικτικά λοιπόν φαίνονται παρακάτω κάποια κριτήρια καταλληλότητας:

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Πίνακας 8: Κριτήρια καταλληλότητας ΧΥΤΑ (Τζαμπάζη 2005, Η διαχείριση των απορριμμάτων στην Ελλάδα

Κριτήριο	Αποστάσεις από αναφερόμενη περιοχή (m)
Αστικές περιοχές (οικισμοί και στρατόπεδα)	< 500
Αεροδρόμια	< 3000
Σημεία υδροληψίας από υπόγεια νερά (πηγές, πηγάδια)	< 500
Επιφανειακά νερά	< 500 (από σημεία υψηλών ποσοτήτων επιφανειακού νερού) και πλήρης αποκλεισμός εντός υγροτόπων
Οικολογικά ευαίσθητες περιοχές	< 500 από υγρότοπους και εντός περιοχών που έχουν χαρακτηριστεί ως «NATURA 2000»
Αρχαιολογικές περιοχές και μελλοντικά θεσμοθετημένες αρχαιολογικές περιοχές	Πλήρης αποκλεισμός εντός των ορίων αυτών
Ζώνες ανάπτυξης	Πλήρης αποκλεισμός εντός των ορίων αυτών
Φυσικά μνημεία και πάρκα	< 500
Υδρογεωλογία	Αποκλείονται καταρχάς οι περιοχές με υψηλή και μέτρια υδροπερατότητα καθώς και τα γεωθερμικά πεδία
Φυσική βλάστηση	Αποκλείονται περιοχές υπό αναδάσωση, δάση καρυδιάς, βελανιδιάς και κωνοφόρων, καλλιεργήσιμη γη, υγρότοποι
Καλλιέργειες	Αποκλείεται καλλιεργήσιμη γη, < 500 από αρδευόμενες περιοχές και από λεκάνες πλημμύρας (100 ετών)

1.7 Η υφιστάμενη κατάσταση των χώρων υγειονομικής ταφή στην Ελλάδα

Η κατάσταση των χώρων ταφής στην Ελλάδα αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο αν όχι το μοναδικό δείκτη για την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα των συστημάτων διαχείρισης στερεών αποβλήτων στη χώρα μας, δεδομένου ότι ακόμα και σήμερα αποτελούν, με ελάχιστες εξαιρέσεις, τα αποκλειστικά έργα διαχείρισης στερεών αποβλήτων στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας. Κατά συνέπεια, μέσω της ανάλυσης της κατάστασης των ΧΥΤΑ μπορούν να προκύψουν σημαντικά συμπεράσματα που αφορούν στο σύνολο των δραστηριοτήτων διαχείρισης στερεών αποβλήτων.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Οι σημαντικότεροι ΧΥΤΑ εξυπηρετούν ανάγκες μεγάλων αστικών κέντρων (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λάρισα, Βόλος κ.α.), παράλληλα όμως λειτουργούν και ΧΥΤΑ με πολύ μικρή δυναμικότητα. Σε ορισμένους ΧΥΤΑ ικανοποιούνται – σε βασικές γραμμές τα απαιτούμενα από τη νομοθεσία χαρακτηριστικά και το επίπεδο λειτουργίας είναι ικανοποιητικό, ωστόσο υπάρχουν και εγκαταστάσεις που παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα είτε λόγω κατασκευαστικών ατελειών είτε, συνηθέστερα, λόγω κακής λειτουργίας.

Οι δυσχέρειες που προκύπτουν από τους ΧΥΤ της επικράτειας αφορούν τόσο γενικά ζητήματα όσο κατασκευής, λειτουργίας και σχεδιασμού.

Τα κύρια προβλήματα που παρουσιάζονται γενικά είναι:

- *Συμμόρφωση με το θεσμικό πλαίσιο:* Παρόλο τις τεχνικές προδιαγραφές που προτείνονται στην κείμενη νομοθεσία (ΚΥΑ 114218/97), αρκετές περιπτώσεις δεν τηρούν τις προϋποθέσεις που αυτή θέτει. Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο σε μικρούς απομακρυσμένους ΧΥΤΑ. Ο έλεγχος και η παρακολούθηση των έργων συχνά είναι ελλιπής. Στην πλειονότητά τους οι φορείς διαχείρισης των ΧΥΤΑ δεν παραδίδουν ετήσιες εκθέσεις παρακολούθησης στο ΥΠΕΧΩΔΕ, ενώ κατά κανόνα δε γίνεται έλεγχος των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων ούτε και ποιοτικός πολλές φορές και ποσοτικός έλεγχος των απορριμμάτων που αποτίθενται
- *Φορείς διαχείρισης:* Η κατάσταση και ο ρόλος των φορέων διαχείρισης αποτελεί ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα των Ελληνικών ΧΥΤ. Απαιτείται η θεσμική, λειτουργική και οικονομική μεταμόρφωση των φορέων για να γίνουν βιώσιμοι και να διαδραματίσουν ενεργότερο ρόλο
- *Χρόνος – κόστος κατασκευής / προετοιμασίας:* Η καθυστέρηση υλοποίησης των έργων είναι σε ορισμένες περιπτώσεις πολύ μεγάλη (μέχρι και πάνω από 6 χρόνια). Σημαντικές διαφοροποιήσεις διαπιστώνονται στο κόστος κατασκευής των ΧΥΤΑ, ακόμα και για παρεμφερούς δυναμικότητας έργα
- *Κόστος λειτουργίας:* Τα στοιχεία κόστους που δίνουν οι ΧΥΤ δεν είναι συγκρίσιμα, ενώ δεν μπορούν να θεωρηθούν και αξιόπιστα

Τα προβλήματα κατασκευής συνοψίζονται σε:

- *Προβλήματα στις συμβάσεις των έργων:* Παρατηρούνται σημαντικές δυσλειτουργίες στις συμβάσεις των έργων ΧΥΤΑ, με βασικότερες αιτίες, από μόνες τους ή σε συνδυασμό: α) την

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

έλλιπη προετοιμασία και εσφαλμένη κοστολόγηση των έργων, κυρίως λόγω έλλειψης των απαιτούμενων πόρων προετοιμασίας, β) τις λανθασμένες τεχνικές επιλογές που δεν λαμβάνουν υπόψη τοπικές ιδιαιτερότητες ή/ και προβληματικούς εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους, γ) έλλειψη σαφήνειας στο συμβατικό αντικείμενο και δ) την συχνή αδυναμία των φορέων κατασκευής να χειριστούν και να παρακολουθήσουν τη σύμβαση

- *Επίβλεψη της κατασκευής:* Ειδικά σε περιπτώσεις σχετικά μικρότερων ΟΤΑ, οι επιβλέπουσες υπηρεσίες δεν είναι επαρκώς στελεχωμένες με τεχνικούς εξοικειωμένους με τέτοια έργα. Σοβαρότατο επίσης θέμα είναι ο έλεγχος και η διασφάλιση της ποιότητας του έργου. Είναι σαφές ότι ουσιαστικοί και συστηματικοί έλεγχοι της ποιότητας των υλικών και εργασιών κατασκευής των ΧΥΤΑ δεν αποτελούν πάγια τακτική
- *Κατασκευαστικά προβλήματα:* Συνήθως προκύπτουν λόγω αστοχίας του σχεδιασμού ή των τεχνικών επιλογών, ενώ υπάρχουν κάποια νευραλγικά στοιχεία των ΧΥΤΑ που απαιτούν εξορισμού ιδιαίτερη προσοχή

Κατά τη φάση λειτουργίας προκύπτουν προβλήματα όπως: Προβλήματα πληρότητας, υλικού επικάλυψης, διαχείρισης στραγγισμάτων και βιοαερίου, απουσίας σχεδίου λειτουργίας, περιβαλλοντικής παρακολούθησης του έργου, πρόβλεψης για τη μετέπειτα φροντίδα, διάθεσης λάσπης, φύλαξης ή βανδαλισμών.

Ζητήματα που ανακύπτουν κατά το σχεδιασμό των ΧΥΤΑ της επικράτειας αφορούν:

- *Τη φιλοσοφία του σχεδιασμού:* Το πρόβλημα που αναδεικνύεται αφορά στην ανάγκη διαμόρφωσης μίας ενιαίας κουλτούρας σχεδιασμού που να διέπει όσους ασχολούνται με το θέμα ώστε να προλαμβάνονται σχεδιαστικές αστοχίες (αρχή της πρόληψης)
- *Η αξιοπιστία των δεδομένων σχεδιασμού:* Πρέπει να σημειωθεί ότι η ύπαρξη επαρκούς χρόνου προετοιμασίας έργων αλλά και επαρκών οικονομικών πόρων για τις απαιτούμενες έρευνες πεδίου αποτελεί εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση για έναν επιτυχή σχεδιασμό
- *Τεχνικός σχεδιασμός του έργου:* Παράμετροι όπως διάρκεια ζωής, σχεδιασμός του πυθμένα, των δικτύων συλλογής και επεξεργασίας στραγγισμάτων, αποτελούν κομβικά σημεία για τη σωστή και αποδοτική λειτουργία ενός ΧΥΤΑ. Συχνά σε διάφορες περιπτώσεις προκύπτουν λάθη κατά το σχεδιασμό των επιμέρους παραμέτρων κάτι που οδηγεί σε κακή λειτουργία ή ακόμα και σε αστοχία έναν ΧΥΤΑ (Πηγή: Α. Μαυρόπουλος, Β. Στοϊλόπουλος, Κ.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Κολοκοτρώνη, Ε. Φαγογένη, 2002, Οι χώροι υγειονομικής ταφής στην Ελλάδα: υφιστάμενη κατάσταση και εμπειρίες)

1.8 Προ-γραφή διαπιστώσεων επί της διαδικασίας ΧΥΤΑ

- Η χωροθέτηση μονάδας διάθεσης απορριμμάτων αποτελεί μια δυναμική διαδικασία και δε μπορεί να στηριχθεί σε κάποιου είδους «αξιοματική» βάση. Υπάρχει μεγάλη εξάρτηση της επιλογής χώρου από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής
- Η αξιολόγηση των περιοχών που υποδέχονται ΧΥΤΑ, ενέχει πολυπλοκότητες και ως εκ τούτου στόχος είναι η επιλογή της βέλτιστης λύσης καθώς δεν υπάρχει ιδανική
- Με την εξέλιξη της γνώσης και της τεχνολογίας, οι προδιαγραφές επιλογής χωροθέτησης, κατασκευής και λειτουργίας αναθεωρούνται προβλέποντας αυστηρότερα κριτήρια, στη χωροθέτηση, κατασκευή, λειτουργία και αποκατάσταση ενός ΧΥΤΑ. Το τελευταίο θεσμοθετείται με την ΚΥΑ Η.Π. 29407/3508 (ΦΕΚ 1572Β, 16-12-2002), όπου ενσωματώνει την κοινοτική οδηγία 99/31 περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων στο εθνικό δίκαιο
- Η εφαρμογή των κριτηρίων αποκλεισμού έτσι όπως αυτά παρουσιάζονται στην ΚΥΑ 114218 θα μπορούσε να είναι από πολύ αυστηρή με όρια εξαιρετικά μεγάλα (π.χ αποστάσεις, από οικισμούς, πολιτιστικά μνημεία κλπ), έως μηδενική αφού δεν ορίζονται με σαφήνεια όρια και τιμές. Η εφαρμογή των κριτηρίων αποκλεισμού πρέπει να λαμβάνει υπόψη, τις ιδιαιτερότητες της περιοχής μελέτης, και να συνεκτιμά την υφιστάμενη διαχείριση των στερεών αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ Ηπείρου). Η νομοθεσία αναφέρει μόνο το είδος των κριτηρίων που πρέπει να εξεταστούν για την καταλληλότητα μιας περιοχής για χωροθέτηση ΧΥΤΑ, χωρίς συγκεκριμένες προδιαγραφές για το καθένα. Το νομοθετικό πλαίσιο, δηλαδή που αφορά την επιλογή χώρων που υποδέχονται ΧΥΤΑ δεν προβλέπει συγκεκριμένα και ποσοτικοποιημένα κριτήρια αποκλεισμού ή καταλληλότητας μιας περιοχής, προσδίδοντας μια σχετικότητα στην προσπάθεια εξεύρεσης περιοχής χωροθέτησης μονάδας ΧΥΤΑ. Παρά το σχετικό τέτοιων μελετών και τη συνεπαγόμενη πιθανότητα αστοχίας, απαιτείται συναίνεση και συνεργασία όλων των συμβαλλόμενων μερών για την υιοθέτηση ενός κοινού πλαισίου κριτηρίων και προϋποθέσεων που θα εφαρμοστούν στην υπόθεση της ανεύρεσης χώρου υποδοχής ΧΥΤΑ.

1.9 Σύγχρονες τάσεις στη διαχείριση των απορριμμάτων

Στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2005 και σύμφωνα με τις βασικές αρχές της περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας γίνεται λόγος για ολοκληρωμένη διαχείριση – διάσταση που θα αναλυθεί περαιτέρω στη συνέχεια- των απορριμμάτων και των αποβλήτων γενικά, με γνώμονα πέντε βασικούς άξονες, που εστιάζουν στις οικονομικές παραμέτρους του ζητήματος:

1. Αρχή της πρόληψης ή και μείωσης των παραγόμενων αποβλήτων
2. Αρχή επαναχρησιμοποίησης των υλικών
3. Αρχή ανακύκλωσης και αξιοποίησης των υλικών
4. Αρχή ανάκτησης ενέργειας
5. Αρχή της ασφαλούς διάθεσης

Η ακόλουθη εικόνα 2 αναπαριστά την ιεράρχησή τους από την προτιμότερη στη λιγότερο επιθυμητή:



Εικόνα 2: Ιεράρχηση επιλογών για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, <http://www.eedsa.gr/Contents.aspx?CatId=36&lang=gr>

Αρχή της πρόληψης ή και μείωσης των παραγόμενων αποβλήτων

Η φιλοσοφία της πρόληψης ή και μείωσης των παραγόμενων αποβλήτων αποτελεί κομβικό σημείο στη διαχείριση των απορριμμάτων διότι αντιμετωπίζει το πρόβλημα πιο κοντά στην πηγή. Θεμέλιο λίθο στην πρόληψη παραγωγής απορριμμάτων αποτελεί η εκτίμηση των επιπτώσεων από το στάδιο της εξαγωγής πρώτων υλών ακόμα, μέχρι την επεξεργασία, τη μεταποίηση τη μεταφορά και χρήση τους. Εργαλείο για να πραγματοποιηθεί η προϋπόθεση αυτή είναι η Ανάλυση κύκλου ζωής (AKZ), αλλά σήμερα δεν υπάρχουν αντίστοιχες μέθοδοι και μελέτες για τα κάθε είδους προϊόντα, κατασκευές ή υπηρεσίες. Σε ορισμένες περιπτώσεις η πρόληψη επιτυγχάνεται με περιορισμούς ή απαγορεύσεις στη χρήση συγκεκριμένων ουσιών – όπως τα βαρέα μέταλλα – ώστε να προλαμβάνεται η δημιουργία επικίνδυνων αποβλήτων στο τέλος του κύκλου ζωής των αντίστοιχων προϊόντων. Άλλοι τρόποι επίτευξης της πρόληψης, είναι τα προγράμματα οικολογικών ελέγχων, η θέσπιση κινήτρων ή αντικινήτρων φορείς – όπως το οικολογικό σήμα – και η ενθάρρυνση των καταναλωτών να αγοράσουν προϊόντα που ρυπαίνουν λιγότερο. [www.eedsa.gr],[Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005].

Επίσης σημαντική παρέμβαση μπορεί να θεωρηθεί, το σύστημα Pay as you throw (P.A.Y.T). Πρόκειται για ένα καινοτόμο πρόγραμμα μεταβλητής κοστολόγησης, που αφορά την ορθολογική διαχείριση των αστικών απορριμμάτων και χρησιμοποιείται σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με αυτό το σύστημα, οι δημότες καλούνται να πληρώσουν τις υπηρεσίες συλλογής και μεταφοράς, ανάλογα με την ποσότητα απορριμμάτων που παράγουν.

Αρχή επαναχρησιμοποίησης των υλικών

Η αρχή αυτή συνδυάζεται με την αρχή της ευθύνης του παραγωγού, οδηγώντας στο ότι ο κατασκευαστής πρέπει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα, όχι μόνο για να περιορίσει τη δημιουργία αποβλήτων – με ορθολογική χρήση φυσικών πόρων, ανανεώσιμες πρώτες ύλες και μη επικίνδυνα υλικά – αλλά και για τη δημιουργία προϊόντων που επιτρέπουν και κατά το δυνατόν διευκολύνουν την επαναχρησιμοποίηση και ανάκτησή τους κατά το στάδιο της [www.eedsa.gr], [Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005].

Αρχή ανακύκλωσης και αξιοποίησης των υλικών

Η ανάκτηση υλικών από τα απορρίμματα αποτελεί τον πυρήνα της διαχείρισής τους. Αυτό σημαίνει ότι σε περιπτώσεις όπου η δημιουργία αποβλήτων δε μπορεί να αποφευχθεί, αυτά θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ή να υποβάλλονται σε διαδικασίες ανάκτησης υλικών. Για να επιτευχθεί αυτό αποτελεσματικά είναι απαραίτητος ο διαχωρισμός τους στην πηγή, δηλαδή προϋποτίθεται η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση των απορριμμάτων και τους καθιστά περισσότερο ευαίσθητους ως προς την ανάγκη μείωσης της παραγωγής αποβλήτων. Σημαντική επίσης προϋπόθεση αποτελεί για την οικονομική βιωσιμότητα συστημάτων ανακύκλωσης και η δημιουργία αγορών για τα προϊόντα που θα προκύψουν [www.eedsa.gr], [Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005].

Αρχή ανάκτησης ενέργειας

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία συστήνει, με την τέταρτη αρχή της ότι σε περιπτώσεις που δεν είναι δυνατή η ανάκτηση υλικών από τα απορρίμματα λόγω τεχνικών περιορισμών, τα απόβλητα με σημαντικό θερμικό περιεχόμενο θα πρέπει να οδηγούνται σε μονάδες καύσης με στόχο την ανάκτηση ενέργειας, ώστε να διατίθεται εδαφικά μόνο το κλάσμα που δεν δύναται να αξιοποιηθεί [www.eedsa.gr], [Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005].

Βεβαίως το θέμα της καύσης των απορριμμάτων, σε σχέση με την ρύπανση που ενδεχομένως δημιουργούν οι σχετικές μονάδες και την αντίθεσή της με τους στόχους της ανακύκλωσης, ιδίως των πλαστικών και χαρτιών τα οποία έχουν σημαντικό ενεργειακό περιεχόμενο, είναι πολυσύνθετο και τίθεται υπό λεπτομερέστερη εξέταση με ποιες προϋποθέσεις είναι συμφέρουσα από πολυδιάστατη σκοπιά μια τέτοια μέθοδος διαχείρισης.

Αρχή της ασφαλούς διάθεσης

Η τελική διάθεση στερεών αποβλήτων εδαφικά, με τη μορφή που διεξάγεται σήμερα, έχει βαρύτερες επιπτώσεις στο περιβάλλον και θα πρέπει να επιλέγεται ως έσχατη λύση. Προφανές είναι ωστόσο ότι εφόσον οι προηγούμενες κατευθύνσεις εφαρμοστούν στο ακέραιο, στην ιδεατή τους μορφή, στην εδαφική διάθεση θα καταλήγουν μόνο επεξεργασμένα – αδρανή απόβλητα τα οποία δεν είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν περαιτέρω.

Το Δεκέμβριο του 2005 ανακοινώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η νέα θεματική στρατηγική για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Στόχος της στρατηγικής είναι να

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

μειωθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις των αποβλήτων καθ' όλο τον κύκλο ζωής τους, από την παραγωγή μέχρι την τελική διάθεσή τους, μέσω της ανακύκλωσης. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει να αντιμετωπίζεται κάθε είδος αποβλήτων όχι μόνο ως πηγή ρύπανσης που επιβάλλεται να μειωθεί, αλλά και ως ενδεχόμενος πόρος που προσφέρεται για εκμετάλλευση. Η νέα στρατηγική προβλέπει την απλοποίηση της κείμενης νομοθεσίας αποσκοπώντας στην συγχώνευση της οδηγίας για τα επικίνδυνα απόβλητα και της οδηγία για τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια αλλά και στην εξάλειψη των αλληλοεπικαλύψεων μεταξύ της οδηγίας πλαισίου για τα απόβλητα και της οδηγίας για την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης. Επιπροσθέτως προβλέπει την ενθάρρυνση του τομέα της ανακύκλωσης με στόχο την επανένταξη, με ελάχιστο περιβαλλοντικό αντίκτυπο, των αποβλήτων στον οικονομικό κύκλο με τη μορφή προϊόντων ποιότητας. Η νέα στρατηγική προβλέπει και άλλα μέτρα, όπως η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τη φορολογία της οριστικής εναπόθεσης των αποβλήτων σε εθνικό επίπεδο καθώς και, μακροπρόθεσμα, τη λήψη μέτρων βάσει της φύσης των υλικών και ενδεχομένως μέτρων συμπλήρωσης των μηχανισμών της αγοράς, σε περίπτωση που δεν επαρκέσουν για την εξασφάλιση της ανάπτυξης της ανακύκλωσης

ΜΕΡΟΣ 2^ο:

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΧΥΤΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ

ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Περιοχή μελέτης χωροθέτησης

Προκειμένου να επιτευχθεί μια όσο το δυνατόν ολοκληρωμένη προσέγγιση, στον τρόπο υποδοχής του ΧΥΤΑ από τους τοπικούς φορείς και την τοπική κοινωνία, είναι απαραίτητο να αποδοθεί περιληπτικά το προφίλ της εξεταζόμενης περιοχής ξεκινώντας από το επίπεδο της περιφέρειας, περνώντας σε αυτό του νομού και καταλήγοντας σε αυτό της περιοχής χωροθέτησης.

2.1 Το προφίλ της Περιφέρειας Ηπείρου

Βάσει αρχαιολογικών ανασκαφών, η Ήπειρος είναι ένα από τα παλαιότερα, οργανωμένα, κατοικημένα τμήματα της Ελλάδας. Η ονομασία Ήπειρος προέρχεται από τη φράση "Άπειρος Γαία", αφού ουσιαστικά μέχρι το 1913, το όνομα υποδείκνυε την ευρύτερη γεωγραφική περιοχή, η οποία εκτείνεται μέχρι το κέντρο της περιοχής όπου σήμερα καταλαμβάνει η Αλβανία. Η Ήπειρος απελευθερώθηκε κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων του 1912-1913.

Η Ήπειρος υπήρξε πάντοτε ο συνδετικός κρίκος μεταξύ της βορειοδυτικής και νοτιοανατολικής Ευρώπης, της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Η Περιφέρεια Ηπείρου στο βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας, είναι μία από τις 13 Περιφέρειες της χώρας και διαιρείται σε τέσσερις διοικητικές περιοχές: τους νομούς Άρτας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων και Πρέβεζας.

Η Ήπειρος καλύπτει μια περιοχή 9.223 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Η Ήπειρος είναι η πιο ορεινή περιοχή της Ελλάδας, όπου τα ορεινά τμήματα καλύπτουν το 70% της συνολικής της έκτασης, ενώ τα πεδινά μόνο το 15%. Βάσει της απογραφής του 2001 ο πληθυσμός της Ηπείρου ανερχόταν σε 353.820 χιλιάδες κατοίκους και η πυκνότητα του πληθυσμού ήταν 38 κάτοικοι ανά τετρ. χλμ.

Περίπου το 1/3 του συνολικού πληθυσμού ζει σε αστικά κέντρα όπως τα Ιωάννινα, η Άρτα, η Πρέβεζα και η Ηγουμενίτσα.

Οι πλέον δυναμικοί τομείς δραστηριότητας στην Περιφέρεια είναι: τα τρόφιμα και ποτά με ισχυρά δίκτυα στον πρωτογενή τομέα, η επεξεργασία ξύλου και η εξόρυξη μη μεταλλικών ορυκτών (ιδιαίτερα μαρμάρου). Κύριοι τομείς δραστηριότητας είναι τα γαλακτοκομικά προϊόντα, η πτηνοτροφία και η παραγωγή προϊόντων κρέατος, το μάρμαρο, η παραδοσιακή χειροτεχνία,

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

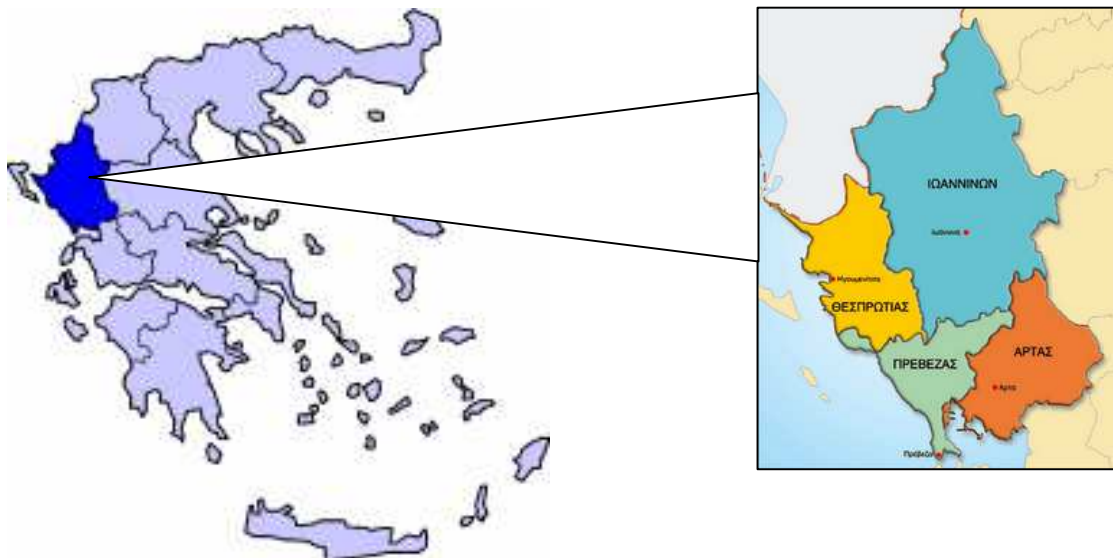
και η παραγωγή άλλων ειδών τροφίμων. Οι πλούσιοι υδάτινοι πόροι και η τουριστική βιομηχανία, παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της Ηπείρου.

Η Ήπειρος είναι η πατρίδα πολλών ιστορικών μνημείων όλων των περιόδων: αρχαίων, ρωμαϊκών, βυζαντινών και μεταβυζαντινών. Η φυσική θέση και η πολιτιστική κληρονομιά της Περιφέρειας αποτελούν τα κύρια σημεία έλξης καθώς και τους πόρους, οι οποίοι και δικαιώνουν την εστίαση στην ανάπτυξη της υγιούς και αειφόρου τουριστικής της ανάπτυξης.

2.2 Βασικά δεδομένα Περιφέρειας Ηπείρου

Γεωγραφικά – μορφολογικά στοιχεία

Η Περιφέρεια Ηπείρου καταλαμβάνει το Βορειοδυτικό τμήμα της χώρας. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος, ενώ ανατολικά συνορεύει με την Μακεδονία και τη Θεσσαλία. Νότια εκτείνεται μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο και το νομό Αιτωλοακαρνανίας. Τέλος, στα βόρεια συνορεύει με την Αλβανία.



Εικόνα 3: Η γεωγραφική τοποθέτηση της Περιφέρειας Ηπείρου

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Αποτελείται από τους νομούς Άρτας, Πρεβέζης, Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας, με έδρα τα Ιωάννινα, πρωτεύουσα του ομώνυμου νομού. Έχει συνολική έκταση 9.223 χμ² και καλύπτει το 6,7% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Από γεωμορφολογική άποψη, οι ορεινές περιοχές καλύπτουν το 74,2% της συνολικής έκτασης. Οι μόνες πεδινές εκτάσεις είναι των νομών Άρτας και Πρεβέζης, καθώς και οι κοιλάδες των ποταμών Αχέροντα και Καλαμά. Η βόρεια Πίνδος χωρίζει την Ήπειρο από την Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας, ενώ η νότια Πίνδος από την Περιφέρεια της Θεσσαλίας και αποτελεί φυσικό εμπόδιο και βασικό παράγοντα απομόνωσης της Περιφέρειας από την υπόλοιπη ηπειρωτική χώρα.

Οι κυριότεροι ποταμοί της Περιφέρειας είναι ο Αώος, ο Καλαμάς, ο Αχέροντας, ο Λούρος και ο Άραχθος, ενώ η σημαντικότερη λίμνη είναι αυτή των Ιωαννίνων.

Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 336.392 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Η Περιφέρεια είναι από τις πλέον αραιοκατοικημένες, με πυκνότητα πληθυσμού 40,5 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, έναντι 79,7 της χώρας. Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 31% του συνολικού πληθυσμού (1991) και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις. Ο αγροτικός πληθυσμός είναι μειούμενος σε σχέση με το 1981 και ανέρχεται στο 59% του συνολικού, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός παρουσιάζει μικρή άνοδο και ανέρχεται στο 10% του συνόλου. (<http://www.epirus.gov.gr/>)

Περιφερειακό ΑΕΠ

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Ηπείρου βρίσκεται σε χαμηλότερη θέση από το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας. Συγκεκριμένα ανέρχεται στο 78,7% του μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας για το έτος 2005 και καταλαμβάνει την όγδοη θέση στις 13 Περιφέρειες της χώρας. (ΕΣΥΕ, Περιφερειακοί λογαριασμοί 2003-2005)

2.3 Το προφίλ του νομού Ιωαννίνων (γεωγραφικά στοιχεία)

Ο **νομός Ιωαννίνων** είναι ένας από τους 4 νομούς της Ηπείρου και καταλαμβάνει το βόρειο τμήμα της, με συνολική έκταση 4.990 τ.μ.. Στα Βόρεια συνορεύει με την Αλβανία και το νομό Καστοριάς, στα Ανατολικά με τους νομούς Γρεβενών και Τρικάλων, στα Νότια με τους νομούς Άρτας και Πρέβεζας και στα Δυτικά με το νομό Θεσπρωτίας.

Το μεγαλύτερο τμήμα του καλύπτεται από βουνά, τα περισσότερα από τα οποία ανήκουν στην **οροσειρά της Πίνδου**, που αποτελεί φυσικό σύνορο της Ηπείρου με τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία. Η Πίνδος, με σημαντικό ύψος και κατά κανόνα μεγάλο εύρος, αποτελούσε ιδιαίτερα κατά το παρελθόν, φραγμό για τις χειρσαίες επικοινωνίες, ειδικά κατά τους χειμερινούς μήνες όπου μεγάλες εκτάσεις της καλύπτονται με χιόνι. Η διάταξη που ακολουθούν τα βουνά του νομού είναι ΒΔ προς ΝΑ, σχηματίζοντας παράλληλες οροσειρές. Τα κυριότερα από αυτά είναι ο Γράμμος (2.520 μ.), ο Σμόλικας (2.637 μ.), η Τραπεζίτσα (2.022 μ.) και η Τύμφη ή καμήλα (2.497 μ.) που συγκροτούν τη Β. Πίνδο, το Μαυροβούνι (2.177 μ.) που αποτελεί το όριο μεταξύ Βόρειας και Νότιας Πίνδου, το Περιστερί ή Λάκμος (2.294 μ.) και τα Τζουμέρκα ή Αθαμανικά (2.429 μ.) που ανήκουν στη Ν. Πίνδο. Άλλα σημαντικά βουνά είναι η Νεμέρτζικα (2.486 μ.), η Ολύτσικα ή Τόμαρος (1.974 μ.), το Ξηροβούνι (1.614 μ.), ο Κασιδιάρης (1.329 μ.), το Μιτσικέλι (1.810 μ.) κ.α.

Ανάμεσα στους ορεινούς όγκους υπάρχουν απότομες χαράδρες, μακρόστενες κοιλάδες, αλλά και μικρές εύφορες κοιλάδες. Τα πιο σημαντικά φαράγγια του νομού είναι αυτό του **Αώου** και του **Αράχθου** και φυσικά η περίφημη χαράδρα του Βίκου. Το κεντρικό τμήμα του νομού καταλαμβάνει το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων.

Η **γεωλογική δομή** του νομού περιλαμβάνει 3 κυρίως κατηγορίες πετρωμάτων: α) τον ηφαιστειογενή πρσιινόλιθο που απαντάται σε μεγάλα υψόμετρα και ευνοεί τη δημιουργία πλούσιων βοσκοτόπων και πυκνών δασών, β) τους ασβεστολιθικούς σχηματισμούς που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του νομού, εμφανίζουν απόκρημνες όψεις, ανώμαλες ρωγμές και εύθρυπτους βράχους και ευθύνονται για την έντονη παρουσία γεωλογικών σχηματισμών όπως σπήλαια, (Περάματος, Πραμάντων κ.λ.π.), φαράγγια και υπόγειες τάφροι και γ) τον φλύσχη, που είναι πλούσιος σε νερά και είναι γνωστός για τα ζωηρά χρώματά του.

Τα **ποτάμια της περιοχής** είναι ιδιαίτερα μεγάλα για τα μέτρα της Ελληνικής χερσονήσου, έχουν ορμητικό ρεύμα και φτάνουν στη θάλασσα με δυσκολία, διανοίγοντας το δρόμο τους

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

μέσα από αλληπάλληλες βαθιές χαράδρες, ενώ ακόμα και το καλοκαίρι είναι διαβατοί σε λίγα μόνο σημεία. Ο Αώος, ο Άραχθος, ο Καλαμάς, ο Λούρος και ο Αχέροντας είναι οι σημαντικότεροι ποταμοί που διαρρέουν το νομό και δίνουν το στίγμα τους στον τόπο. Σημαντικό ρόλο παίζουν και τα μικρότερα ποτάμια, όπως ο Βοϊδομάτης, ο Σαραντάπορος, ο Γορμός, ο Ζαγορίτικος, ο Μετσοβίτικος, ο Καλαρρύτεκος κ.α. που έχουν άφθονα νερά όλη τη διάρκεια του χρόνου. Επειδή δεν έχουν τη δύναμη να ανοίξουν περάσματα μέσα από τα βουνά, ακολουθούν τη γραμμή των πεδιάδων και γίνονται παραπόταμοι των μεγαλύτερων ποταμών. Το **υδάτινο στοιχείο** του νομού συμπληρώνουν οι λίμνες του, που παρουσιάζουν εξαιρετικό οικολογικό και πολιτισμικό ενδιαφέρον. Αναμφίβολα η σημαντικότερη από αυτές είναι η χλιοτραγουδισμένη Παμβώτιδα, στο λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων. Άλλες λίμνες σημαντικές είναι της Ζαραβίνας και η τεχνητή λίμνη των πηγών του Αώου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι Δρακόλιμνες, μικρές ορεινές λίμνες κοντά στις κορυφές των βουνών απομεινάρη της εποχής των παγετώνων, που σχηματίζουν μία νοητή γραμμή που ξεκινά από το Γράμμο και καταλήγει στο Μαυροβούνι και η λαϊκή παράδοση τις θέλει κατοικίες δράκων.

Το **κλίμα του νομού** είναι ηπειρωτικό με παρατεταμένους χειμώνες και μικρά καλοκαίρια. Τα χιόνια καλύπτουν τα βουνά του το μεγαλύτερο διάστημα του έτους, ενώ σημαντικό κλιματολογικό παράγοντα αποτελούν οι έντονες βροχοπτώσεις που επηρεάζουν καθοριστικά το φυσικό περιβάλλον και οφείλονται στη σημαντική ορεινή μάζα της Πίνδου που συγκρατεί στην περιοχή τους υγρούς δυτικούς ανέμους του Ιονίου.

Σε όλο σχεδόν το νομό και κυρίως στις ορεινές περιοχές του συναντούμε σημαντική σε βιοποικιλότητα οικοσυστήματα. Η **χλωρίδα** του περιλαμβάνει μερικά από τα σπανιότερα είδη, ανάμεσά τους και ορισμένα ενδημικά που δεν συναντώνται σε κανένα άλλο μέρος του κόσμου. Στη χαμηλή ζώνη η βλάστηση περιλαμβάνει βαλανιδιές, πουρνάρια, κρانيές, κουμαριές κ.λ.π. Όσο το υψόμετρο μεγαλώνει συναντούμε δένδρα, όπως μηλιές, κερασιές και καρυδιές, βοσκότοπους και θαμνώνες, ενώ ψηλότερα οι πλαγιές των βουνών καλύπτονται με πυκνά δάση σπάνιων κωνοφόρων και οξιάς. Αξιόλογη είναι η παραποτάμια βλάστηση, όπου επικρατούν τα πλατάνια οι ιτιές και τα σφενδάμια, ενώ εντυπωσιακά αγριολούλουδα συμπληρώνουν την ομορφιά του φυσικού τοπίου. Η διαμόρφωση των βουνών σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές συνθήκες και τη βλάστηση συντελούν στην ύπαρξη πλούσιας άγριας πανίδας. Οι ορεινοί όγκοι και τα δάση του νομού αποτελούν ιδανικό καταφύγιο για απειλούμενα είδη θηλαστικών (αρκούδα, λύκος, αγριόγιδο, ζαρκάδι κ.λ.π.) σπάνιων πουλιών (χρυσαιτοί, δρυοκολάπτες,

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

γεράκι, όρνια) και ερπετών. Ενδιαφέρουσα είναι και η **ιχθυοπανίδα** των ποταμών του νομού που αποτελείται από πολλά σπάνια και ενδημικά είδη ψαριών και υδρόβιων ζώων. Είναι χαρακτηριστικό ότι σχεδόν όλα τα υπό εξαφάνιση είδη άγριας πανίδας του ορεινού χώρου απαντώνται στην περιοχή.

Για την προστασία του φυσικού αυτού περιβάλλοντος έχουν δημιουργηθεί στο νομό **2 εθνικοί δρυμοί**, Ο εθνικός δρυμός Βίκου-Αώου, που βρίσκεται στο ΒΑ άκρο της οροσειράς της Πίνδου και περιλαμβάνει τον ορεινό όγκο της Τύμφης και τις χαράδρες του Βίκου και του Αώου και ο εθνικός δρυμός της Βάλια-Κάλντα στα όρια με το νομό Γρεβενών ο οποίος θεωρείται ο σημαντικότερος στην Ελλάδα. Επίσης πολλές περιοχές του νομού έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα προστασίας NATURA.

Τέλος ο νομός διαθέτει **ιαματικές πηγές**, που βρίσκονται στην περιοχή της Κόνιτσας στις όχθες του Σαραντάπορου, κοντά στα χωριά Καβάσιλλα και Αμάραντος, με θεραπευτικές ιδιότητες για ένα ευρύ φάσμα παθήσεων, μοναδικές στην Ελλάδα. Ο **πληθυσμός του νομού** ανέρχεται στις 170.239 κατοίκους (στοιχεία απογραφής 2001) και το μεγαλύτερο ποσοστό του συγκεντρώνεται στο λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων. Ο τριτογενής τομέας (εμπόριο, υγεία, δημόσια διοίκηση κ.λ.π.) απασχολεί άμεσα ή έμμεσα το μισό περίπου εργατικό δυναμικό του νομού. Ακολουθεί ο δευτερογενής τομέας (κλάδοι μεταποίησης και κατασκευών) ενώ η ενασχόληση με επαγγέλματα του πρωτογενούς τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία κ.λ.π.) περιορίζεται σε ένα μικρό ποσοστό των κατοίκων στις ορεινές και ημιορεινές κυρίως περιοχές του νομού. Σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης αποτελούν διάφορες βιοτεχνικές ενασχολήσεις όπως η εξόρυξη και επεξεργασία του μαρμάρου, η οργανωμένη πτηνοτροφία και επεξεργασία πτηνοτροφικών προϊόντων, η τυροκόμηση, η ποτοποιία η ιχθυοκαλλιέργεια (κυρίως πέστροφα) αλλά και η ενασχόληση με λαϊκές τέχνες (ασημουργία, ξυλογλυπτική, υφαντική).

Με το νόμο 2539/97 (πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας) δημιουργήθηκαν στο νομό 28 νέοι Δήμοι και 13 Κοινότητες. (http://www.epcon.gr/IOL/Site_Files/nomosI_geography.htm)

2.4 Προβλήματα – προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο νομός Ιωαννίνων

Ο νομός Ιωαννίνων παρουσιάζει έντονες ενδονομαρχιακές αντιθέσεις που αφορούν τα ορεινά του νομού. Οι ορεινές περιοχές του Νομού Ιωαννίνων εμφανίζουν χαρακτηριστικά

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

προβλήματα **χωρικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά**, τα κυριότερα από τα οποία αφορούν στην πλειοψηφία των ορεινών οικισμών της Ηπείρου, αλλά και της Ελλάδας. Τα συνηθέστερα από αυτά είναι η σταδιακή εγκατάλειψη των ορεινών χωριών, αποτέλεσμα της εσωτερικής μετανάστευσης από τη δεκαετία του '70 και μετά, οι βασικές ελλείψεις σε έργα υποδομής, υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, η σημαντική περιβαλλοντική υποβάθμιση (ρύπανση ποταμών και λιμνών, αποψίλωση δασικών εκτάσεων, κ.λ.π.) και οι εν δυνάμει κίνδυνοι εξαιτίας του αναπτυσσόμενου ορεινού τουρισμού.

Χωροταξικός Σχεδιασμός

Η νομική βάση για την άσκηση χωροταξικού σχεδιασμού, στην Ελλάδα, δημιουργήθηκε με το Σύνταγμα του 1975. Μέχρι τότε η χωροταξία ήταν ανύπαρκτη, αλλά και έκτοτε δεν έχει ασκηθεί συστηματικά και ολοκληρωμένα. Στις περιπτώσεις όπου υπάρχει κρατική παρέμβαση στο σχεδιασμό του χώρου αυτή γίνεται κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, με κριτήρια οικονομικά (οικονομικός προγραμματισμός και περιφερειακή ανάπτυξη).

Οι ορεινές περιοχές εμφανίζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά και πολιτισμικά, τα οποία θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη σε οποιαδήποτε διαδικασία σύστασης χωροταξικού σχεδίου. Σκοπός εξάλλου του χωροταξικού σχεδιασμού οφείλει να είναι η ισόρροπη ανάπτυξη κέντρου και περιφέρειας, κάτι το οποίο δεν μπορεί να εξασφαλίσει η μονοδιάστατη οικονομική προσέγγιση.

Απόρροια της έλλειψης χωροταξικού σχεδιασμού και ειδικότερα ολοκληρωμένου χωροταξικού σχεδίου για τις ορεινές περιοχές της Ελλάδας, είναι η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη, σε βάρος συνήθως, του φυσικού περιβάλλοντος.

Η απουσία θεσμοθετημένων χρήσεων γης (αναγκαία ακόμη και στις πιο απρόσιτες ορεινές περιοχές) συμβάλει ουσιαστικά στην αυθαίρετη και ατιμώρητη καταπάτησή τους. Οι εμπρησμοί που οδηγούν στην εξαφάνιση μεγάλων εκτάσεων δασικής γης, αποτελούν απτή απόδειξη. Στον ορεινό όγκο του Γράμμου (νομός Ιωαννίνων και νομός Καστοριάς) κήκε ένας από τους πολυτιμότερους ελληνικούς δρυμούς με εξαιρετικά σπάνια είδη πανίδας και χλωρίδας. Δεν είναι τυχαίο ότι υπάρχουν σχέδια για μελλοντική «ανάπτυξη» τουριστικών δραστηριοτήτων (χιονοδρομικός τουρισμός) σε τμήμα των καμένων εκτάσεων. Η απουσία νομικού πλαισίου προστασίας της περιοχής και αυστηρής χωροθέτησης χρήσεων, προφανώς λειτουργεί καταλυτικά στην καταστροφή του φυσικού πλούτου. Πολλές δασικές περιοχές της Ηπείρου και ειδικά του

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

νομού Ιωαννίνων και Άρτας έχουν καεί τα τελευταία χρόνια. Τα σχέδια για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων και η ανάγκη για δημιουργία βοσκοτόπων, μοιάζουν να αποτελούν βασικές αιτίες αρκετών πυρκαγιών.

Οι κάτοικοι των ορεινών περιοχών, στην πλειοψηφία τους ηλικιωμένοι και οικονομικά αδύναμοι, στερούνται περισσότερο από κάθε άλλο, την απώλεια του φυσικού περιβάλλοντος. Οι ορεινοί πολιτισμοί είναι δεμένοι με τη φύση – με τη γη και τα δάση.

Εγκατάλειψη των ορεινών περιοχών

Η σταδιακή ερήμωση των ορεινών περιοχών της Ελλάδας παρατηρείται τη δεκαετία του '60 και '70 κυρίως, οπότε οι δεδομένες κοινωνικές συνθήκες ωθούν τους ορεσίβιους να αναζητήσουν εργασία σε μικρές ή μεγαλύτερες πόλεις. Στα χωριά μένουν συνήθως οι ηλικιωμένοι, οι οποίοι δύσκολα εγκαταλείπουν τον τρόπο ζωής τους και τον τόπο τους. Το αποτέλεσμα είναι, σήμερα, στην πλειοψηφία τους τα ορεινά χωριά να είναι σχεδόν έρημα – λιγότερο η περισσότερο, με ελάχιστες μόνο εξαιρέσεις.

Η εγκατάλειψη των ορεινών περιοχών σημαίνει την εγκατάλειψη του ορεινού πολιτισμού, με ότι αυτό συνεπάγεται. Εγκατάλειψη των παραδοσιακών τρόπων καλλιέργειας της γης, του παραδοσιακού τρόπου ζωής (έθιμα, ασχολίες, τέχνες, κ.λ.π.) και κατ' επέκταση των όσων έχει δημιουργήσει ο άνθρωπος στη μακρόχρονη διαβίωσή του στην ορεινή φύση. Ο σύγχρονος άνθρωπος επιστρέφει στον ορεινό χώρο, κυρίως ως τουρίστας (εποχιακή κατοίκηση). Ο Νομός Ιωαννίνων είναι ο πλέον ανεπτυγμένος της Ηπείρου, ωστόσο λίγες ορεινές περιοχές του συγκρατούν μόνιμο πληθυσμό και συνήθως γειτνιάζουν με κάποια μικρή ή μεγάλη πόλη. Το Μέτσοβο και η Κόνιτσα αποτελούν δύο τέτοια παραδείγματα, ενώ τα Ζαγοροχώρια έχουν μετατραπεί σε ένα δημοφιλή τουριστικό προορισμό. Η πλειοψηφία των πιο απομονωμένων χωριών του νομού έχει σχεδόν ερημώσει και ξαναζωντανεύει για μικρό χρονικό διάστημα, κάθε χρόνο (πανηγύρια, γιορτές).

Η επιστροφή μόνιμου πληθυσμού στα ορεινά χωριά και κυρίως νέων ανθρώπων, ικανών να εξασφαλίσουν ένα ζωντανό μέλλον, είναι ίσως η μεγαλύτερη πρόκληση στην προσπάθεια ανάπτυξης του ελληνικού ορεινού χώρου.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Ελλιπής υγειονομική περίθαλψη

Ένας παράγοντας αρκετά σημαντικός για τον οποίο παρατηρείται μετακίνηση του πληθυσμού από τις ορεινές περιοχές στα αστικά κέντρα, τις περισσότερες φορές όταν συντρέχει συγκεκριμένος και μακροχρόνιος λόγος υγείας, είναι η ελλιπής, προβληματική ή ακόμα και η απουσία της υγειονομικής περίθαλψης στις ορεινές περιοχές.

Αναπτυξιακά προγράμματα

Σε όλα τα προγράμματα που έχουν κατά καιρούς εφαρμοστεί και εφαρμόζονται στην Ήπειρο (EQUAL, LEADER+, Ο.Π.Α.Α.Χ., INTERREG) τονίζεται ως τελικός στόχος και προϋπόθεση εξασφάλισης ικανοποιητικού επιπέδου ζωής, η οικονομική ανάπτυξη της περιοχής/περιφέρειας. Δίνεται έμφαση σε θέματα **άρσης της απομόνωσης της περιοχής, καταπολέμησης της ανεργίας, συγκράτησης του ντόπιου ενεργού πληθυσμού στην ύπαιθρο, διατήρησης και προστασίας των φυσικών και πολιτισμικών διαθεσίμων, ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας των γυναικών και των νέων, κ.α.** Δίνεται έμφαση με άλλα λόγια σε ζητήματα-προβλήματα της περιφέρειας Ηπείρου τα οποία είναι και υπαρκτά και κρίσιμα. Το πρόβλημα ξεκινάει από τη στιγμή που μόνος και κύριος προσανατολισμός των προγραμμάτων αυτών είναι η οικονομική ανάπτυξη και η εισοδηματική ενίσχυση των περιφερειών, γεγονός που δημιουργεί εξαρτήσεις. Απαιτείται μια νοοτροπία στα αναπτυξιακά προγράμματα που να «αφουγκράζεται» τα προβλήματα και να ενσωματώνει τις ιδέες, τις απόψεις, τις βλέψεις των ίδιων των κατοίκων των ορεινών περιοχών για τον τόπο τους.

Επιφανειακά Ύδατα

Τα επιφανειακά νερά στην περιοχή της Πίνδου, αλλά και ολόκληρης της Ηπείρου, εκτός από τις παράκτιες περιοχές, θεωρούνται από τα καθαρότερα στην Ευρώπη. Παρόλα αυτά, από μετρήσεις φυσικοχημικών υδατικών παραμέτρων που έχουν γίνει κατά καιρούς από πανεπιστημιακά ιδρύματα (ΑΠΘ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων), έχουν προκύψει υψηλές τιμές, πολλές φορές και πάνω από τα επιτρεπόμενα από την Ε.Ε. όρια. Συγκεκριμένα ο ποταμός Καλαμάς, εκτιμάται ότι κινδυνεύει από τη ρύπανση σε όλο το μήκος του εξαιτίας των αστικών λυμάτων από το βιολογικό καθαρισμό των Ιωαννίνων, των αποβλήτων σφαγείων της περιοχής αλλά και υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων. Σε ότι αφορά τον Άραχθο, κινδυνεύει περισσότερο από ρύπανση σε σημεία που καταλήγουν τα νερά από τις πεδιάδες της Άρτας (π.χ.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ανεπεξέργαστα απόβλητα φρουτοβιομηχανίας). Επίσης υψηλές τιμές φωσφόρου εμφανίζονται στη λίμνη Ιωαννίνων, σύμφωνα με μετρήσεις που έγιναν από το ΑΠΘ. Ενώ και στον ποταμό Λούρο έχουν ανιχνευθεί υψηλές τιμές COD (Chemical Oxygen Demand - δείκτης για την οξείδωση που έχουν υποστεί τα στοιχεία που υπάρχουν στο νερό) και αμμωνίου, πιθανώς εξαιτίας των σφαγείων και χοιροστασιών της περιοχής. Επίσης οι μονάδες επεξεργασίας γάλακτος, αλλά και οι βιομηχανίες παραγωγής κρέατος, πουλερικών και κρεατοσκευασμάτων αποτελούν τις κυριότερες πηγές ρύπανσης, όταν τα λύματά τους χωρίς να έχουν υποστεί την απαιτούμενη επεξεργασία απορρίπτονται στα επιφανειακά ύδατα. Είναι προφανές από τα παραπάνω ότι υπάρχει άμεση ανάγκη προστασίας των ποιοτικών και ποσοτικών παραμέτρων του υδάτινου δυναμικού της περιοχής. Υπάρχει ανάγκη εντατικοποίησης των υδρογεωλογικών ερευνών, παρακολούθησης και συστηματικού ελέγχου των φυσικοχημικών υδατικών παραμέτρων ώστε να εντοπίζονται έγκαιρα οι πηγές ανθρωπογενούς ρύπανσης- στο πλαίσιο της προληπτικής περιβαλλοντικής διάστασης-, ανάγκη περιορισμού ή/και αποφυγής χρήσης φυτοφαρμάκων προκειμένου να αποφεύγεται ρύπανση εξαιτίας της έκπλυσής τους στο έδαφος, της επιφανειακής ή/και της υπόγειας απορροής, ανάγκη δημιουργία μονάδων επεξεργασίας λυμάτων- όπως προβλέπει η νομοθεσία κ.α.

Υπόγεια Ύδατα

Αν και τα νερά των ορεινών περιοχών θεωρούνται περισσότερο προστατευμένα, σε σύγκριση με τις πεδινές ή παραθαλάσσιες περιοχές, εντούτοις μπορούν να απειληθούν από ρύπανση π.χ. μεταφορά ρύπων από την επιφάνεια στα υπόγεια νερά σε περιοχές με διαρρηγμένα και αποκαρστωμένα πετρώματα στη λεκάνη Ιωαννίνων (Μπιζανίου, Μπενίκοβας, Αυγού, Μπάφρας, Πεδινή, Ασβεστοχωρίου, Νεγράδων, Ασπραγγέλων κλπ.). Τα υψηλά ποσοστά βροχόπτωσης και χιονόπτωσης της περιοχής, τροφοδοτούν τον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα διαμορφώνοντας υψηλής ποιότητας ταμιευτήρες, το δυναμικό των οποίων παραμένει ανεκμετάλλευτο, ιδιαίτερα την υγρή περίοδο. Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορούν να υπάρξουν προοπτικές αξιοποίησης και ορθολογικής διαχείρισης των υπόγειων υδροφορέων, όπως η δημιουργία μονάδας εμφιάλωσης νερού υψηλής ποιότητας, η κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών μονάδων, αποφεύγοντας φυσικά τις αρνητικές επιπτώσεις της υπερεκμετάλλευσης και κάνοντας επιλογές που δεν διαταράσσουν την ευαίσθητη ισορροπία του ορεινού περιβάλλοντος.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Προστασία άγριας πανίδας

Η προσέγγιση ειδών άγριας πανίδας (π.χ. Λύκος, Καφέ αρκούδα) σε κατοικημένες περιοχές, όταν από ανθρωπογενείς ή άλλες αιτίες αδυνατούν να βρουν τροφή στους φυσικούς τους οικοτόπους, πολλές φορές οδηγεί στην άμεση θανάτωση των ειδών από λαθροθήρες ή και από παραγωγούς, κτηνοτρόφους που έχουν υποστεί ζημιές και καταστροφές. Προκειμένου να αποφευχθεί το φαινόμενο αυτό υπάρχει ανάγκη για λήψη αγροπεριβαλλοντικών μέτρων, κάτι το οποίο έχει πολλές φορές προταθεί από Μ.ΚΟ. και ως ένα βαθμό υιοθετηθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης (αποζημιώσεις από τον Οργανισμό Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων: ΕΛΓΑ), ενώ παράλληλα υπάρχει και ανάγκη ενημέρωσης των άμεσα θιγόμενων (κτηνοτρόφοι, καλλιεργητές, μελισσοκόμοι).

Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου

Ελλιπής εμφανίζεται η λειτουργία του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου (Συγκρότηση: ΚΥΑ 125184/357 ΦΕΚ 126/Β/7-2-03) καθώς και η ενεργοποίηση των κατοίκων γύρω από την περιβαλλοντική- και όχι μόνο- σημασία του εθνικού πάρκου και των προστατευόμενων περιοχών γενικότερα, παρόλο που στο παρελθόν οι κάτοικοι της Πίνδου, στην προσπάθεια επιβίωσης τους, υπήρξαν ικανοί διαχειριστές του φυσικού πλούτου της περιοχής. Πολύ ενθαρρυντική είναι η προσπάθεια ευαισθητοποίησης και έμπρακτης, βιωματικής δραστηριοποίησης που γίνεται από το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας αλλά και από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις που δρουν στην περιοχή (WWF, Αρκτούρος, Καλλιστώ) έτσι ώστε οι νέοι -ιδιαίτερα οι μαθητές- φαίνεται πως έχουν κατανοήσει τη μεγάλη σημασία της περιοχής και δείχνουν πλέον ενεργά το ενδιαφέρον τους.

ΧΑΔΑ – ΧΥΤΑ

Ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα αναδεικνύεται η παντελής έλλειψη περιβαλλοντικών υποδομών σε σχέση με τα στερεά απόβλητα με ταυτόχρονη την ύπαρξη παράνομων Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ). Το πρόβλημα είναι υπαρκτό όχι μόνο στην περιφέρεια Ηπείρου αλλά σε ολόκληρη την Ελλάδα και βάσει νομοθεσίας- κοινοτικής και εθνικής- θα έπρεπε η χώρα μέχρι το τέλος του 2008 να κλείσει όλους τους ΧΑΔΑ και να κατασκευάσει 56 νέους οργανωμένους Χώρους Υγειονομικής Ταφής. Η κατάσταση είναι απογοητευτική, καθώς σύμφωνα με στοιχεία (Μάιος 2005) της αρμόδιας Επιτροπής του

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ΥΠΕΧΩΔΕ που είχε ως αποστολή να καταγράψει και να κατατάξει σε κατηγορίες τους ΧΑΔΑ, ο συνολικός αριθμός ανέρχεται σε 2626 από τους οποίους οι 1426 είναι ενεργοί. Άλλες πηγές αναφέρουν πως στην πραγματικότητα, υπάρχουν διάσπαρτες στην επικράτεια 3.066 ανεξέλεγκτες χωματερές, συνολικής έκτασης πάνω από 40.000 στρέμματα. Πολλές από αυτές εμφανίζονται στους επίσημους υπολογισμούς ως ανενεργές, αλλά δεν είναι, καθώς «χρησιμοποιούνται» για ρήψη μάζων, πετρελαιοειδών και άλλων αποβλήτων. Για τις ανεξέλεγκτες χωματερές που παραμένουν ανοιχτές από 01-01-2009, η χώρα θα πρέπει να πληρώνει 34.000 ευρώ (για την κάθε μία) ημερησίως στην Ε.Ε. (Χατζηιωαννίδου Ε., 2008). **Στην Ήπειρο λειτουργούσαν 265 ΧΑΔΑ.** Ύστερα από τις πρωτοβουλίες της Περιφέρειας και σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση **101 χωματερές έχουν ήδη αποκατασταθεί, 139 είναι σε φάση αποκατάστασης και 25 θα παραμείνουν σε λειτουργία μέχρι την ολοκλήρωση των ΧΥΤΑ.** (www.epirus.gov.gr/news/dt/2008/dt1205.doc).

Πολλές φορές οι ΧΑΔΑ βρίσκονται πολύ κοντά σε ρέματα και δάση με κίνδυνο ρύπανσης του εδάφους, των επιφανειακών αλλά και των υπόγειων υδάτων ενώ υπάρχει σοβαρός κίνδυνος και για την υγεία των κατοίκων που ζουν σε οικισμούς κοντά στα σημεία απόρριψης. Επιπλέον οι χώροι αυτοί αποτελούν πόλο έλξης της άγριας πανίδας που προσαρμόζεται τελικά σε κατώτερης ποιότητας και ανθρωπογενούς προέλευσης τροφή.

Συγκεκριμένα για την Ήπειρο 12% των ΧΑΔΑ βρίσκονται σε απόσταση ≤ 100 μ από ρέμα μόνιμης ροής και 39% σε απόσταση ≤ 100 μ από δάσος. (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2005). Για το νομό Ιωαννίνων οι ΧΑΔΑ είναι 134:

Νομός Ιωαννίνων (134): Δήμοι Αγ. Δημητρίου (οκτώ), Ανατ. Ζαγορίου (δώδεκα), Ανω Καλαμά (μία), Ανω Πωγωνίου (οκτώ), Δελβινακίου (τρεις), Λάκκας Σουλίου (πέντε), Διστράτου (μία), Δωδώνης (τέσσερις), Εγνατίας (τρεις), Εκάλης (έξι), Ευρυμενών (πέντε), Ζίτσας (επτά), Ιωαννιτών (τέσσερις), Κοιν. Λάβδανης (οκτώ), Καλπακίου (έξι), Κεντρικού Ζαγορίου (δώδεκα), Κοιν. Αετομηλίτσας (μία), Κοιν. Βοβούσης (μία), Κοιν. Καλαριτών (μία), Κοιν. Παπίγκου (μία), Κοιν. Φούρκας (μία), Κοιν. Βαθυπέδου (μία), Κόνιτσας (μία), Μαστοροχωρίων (πέντε), Κοιν. Ματσουκίου (μία), Μετσόβου (δύο), Κοιν. Μηλέας (μία), Μολοσσών (δώδεκα), Πασσαρώνος (πέντε), Περάματος (τρεις), Πραμάντων (μία), Κοιν. Πωγωνιανής (μία), Σελλών (δύο), Κοιν. Συρράκου (μία). (Χατζηιωαννίδου, 2007).

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Σήμερα στη χώρα λειτουργούν 45 Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων, που καλύπτουν το 60% των αναγκών εξυπηρετώντας 318 δήμους, ενώ σε φάση υλοποίησης βρίσκονται 56 νέοι ΧΥΤΑ (18 εκ των οποίων είναι επεκτάσεις) που θα καλύψουν τις ανάγκες 670 δήμων. Κοινή διαπίστωση είναι πως τα περισσότερα έργα κατασκευής ΧΥΤΑ σε αυτή τη φάση έχουν μεγάλα προβλήματα υλοποίησης, όχι για λόγους οικονομικούς, αλλά καθαρά κοινωνικούς, καθώς οι αντιδράσεις πολιτών είναι μεγάλες. Πρόκειται για τις συνήθεις αντιδράσεις των πολιτών -σύνδρομο Not In My Back Yard: NIMBY- όχι μόνο σε θέματα χωροθέτησης ΧΥΤΑ αλλά και σε οποιοδήποτε άλλο τεχνικό έργο, με πιθανές συνέπειες στο περιβάλλον π.χ. οδικοί άξονες, φράγματα κλπ.

Σημαντικό πρόβλημα που παραμένει ανοιχτό για την περιφέρεια Ιωαννίνων είναι το θέμα της χωροθέτησης του ΧΥΤΑ (προτεινόμενη περιοχή Δήμος Κατσανοχωρίων, περιοχή Ελληνικό). Και σε αυτήν την περίπτωση υπήρξαν διαμαρτυρίες από την πλευρά των κατοίκων και των τοπικών αρχών – διάσταση με την οποία θα ασχοληθούμε λεπτομερέστερα στη συνέχεια - ενώ η χρονική πίεση ολοκλήρωσης του έργου μέχρι το τέλος του 2008 ήταν μεγάλη (στο πλαίσιο της παράτασης του Γ'ΚΠΣ για ένα χρόνο), ώστε να μην υπάρξει περικοπή του από την ευρωπαϊκή ένωση (εν τέλει υπήρξε εκ νέου παράταση). Ζητούμενο σε αυτές τις περιπτώσεις είναι να ξεπεραστούν, τα πρακτικά (τεχνικά, γραφειοκρατικά κ.α.) προβλήματα αλλά και τα προβλήματα νοοτροπίας και να γίνει ένας ουσιαστικός διάλογος μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών ώστε να αμβλυνθούν κατά βέλτιστο τρόπο οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από την κατασκευή τέτοιων ζωτικής σημασίας τεχνικών έργων. Θετικό παράδειγμα εφαρμογής τέτοιας «πολιτικής» είναι η περίπτωση των 13 δίδυμων σηράγγων της Εγνατίας στην περιοχή της Πίνδου. Με παρέμβαση του Αρκτούρου, πάρθηκαν μια σειρά μέτρων βελτίωσης της διαπερατότητας του αυτοκινητόδρομου από την πανίδα και άμβλυνσης των επιπτώσεων από την κατασκευή ενός τόσο μεγάλου έργου.

Κρίνεται λοιπόν για άλλη μια φορά απαραίτητη η **περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας- αλλά και των στελεχών της τοπικής αυτοδιοίκησης- με ορθή και εμπειριστατωμένη ενημέρωση και γνώση**. Το «κλειδί» στην περίπτωση αυτή είναι η διαρκής και ενδεδειγμένη ενημέρωση των πολιτών σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η συμμετοχή και συμβολή του κοινού για τα θέματα των επιπτώσεων στο περιβάλλον από έργα πριν την υλοποίησή τους, συνιστά μια δημοκρατική αλλά και **σημαντική προληπτική διαδικασία** προς την κατεύθυνση της συν-ευθύνης διαχείρισης του

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

περιβάλλοντος. (Εκθεση Περιβάλλον 2000-2006). Εξάλλου μόνο όταν κάποιος **συμμετέχει ενεργά** σε κάτι και μετέχει στις αποφάσεις για την υλοποίησή του μπορεί και να το βελτιώσει και να είναι συνεπής στην υποχρέωση εφαρμογής του.

Από την άλλη εφάμιλλης ή/και μεγαλύτερης σημασίας είναι ο ορθός επιστημονικά και ο κοινωνικά δίκαιος σχεδιασμός, υλοποίηση, παρακολούθηση και λειτουργία ενός τέτοιου έργου από πλευράς των φορέων που αναλαμβάνουν την προώθηση και κατασκευή του.

(http://www.ntua.gr/MIRC/db/epirus_db/PERIVALLON)

2.5 Μια πρώτη εκτίμηση των δυσκολιών που παρουσιάζει η χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων

Η διαδικασία χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων συνάντησε τεράστιες δυσκολίες, ως προς την ανεύρεση χώρου κατάλληλου να υποδεχτεί μια τέτοια χρήση γης με αρνητικές επιπτώσεις μέχρι και σήμερα όπου το έργο βρίσκεται σε φάση υλοποίησης. Η διαδικασία χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων πέραν των οργανωτικών δυσχερειών είναι γεγονός ότι συνάντησε αντικειμενικές δυσκολίες λόγω ιδιαίτερων φυσικών κοινωνικοοικονομικών παραμέτρων που χαρακτηρίζουν τον εν λόγω νομό. Οι βασικοί λόγοι που η επιλογή χώρου ΧΥΤΑ προξένησε αρκετές δυσχέρειες ήταν:

- Ο Νομός Ιωαννίνων είναι ένας Νομός με πολλές ιδιαιτερότητες και φυσικές ομορφιές. Τα πολλά και μεγάλα ποτάμια του Νομού σε συνδυασμό με την κάλυψη του εδάφους που παρουσιάζεται περιορίζουν σημαντικά τους διαθέσιμους χώρους για την εγκατάσταση της μονάδας ΧΥΤΑ.
- Οι πολλοί ορεινοί όγκοι που υπάρχουν στο Νομό προσθέτουν ένα ακόμη εμπόδιο στην ανεύρεση κατάλληλου χώρου.
- Η χρόνια καθυστέρηση επιλογής χώρου για την υποδοχή ΧΥΤΑ, περιόρισε τις πιθανές περιοχές χωροθέτησης για το σκοπό αυτό, αφού υπήρξε με το πέρασμα του χρόνου κάλυψη από άλλες χρήσεις γης
- Τέλος η κοινωνική αποδοχή της επιλογής ενός χώρου είναι ένα τεράστιο πρόβλημα, χαρακτηριστικό όχι μόνο του εξεταζόμενου Νομού. Κατά καιρούς σε επίπεδο Νομού έχουν εκπονηθεί πολλές μελέτες για την διαχείριση των στερεών αποβλήτων, οι οποίες

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

όμως μέχρι σήμερα δεν έχουν τελεσφορήσει. Δίνοντας περισσότερο βάθος στην τελευταία συνιστώσα, είναι πιθανό οι κοινωνικές αντιδράσεις στο θέμα αυτό να προκύπτουν από την ύπαρξη έντονων ενδονομαρχιακών αντιθέσεων στην περιοχή μελέτης. Είναι φανερό ότι πολλές περιοχές της Ηπείρου και του νομού Ιωαννίνων είναι εκτός «αναπτυξιακής κούρσας» και ως εκ τούτου αρνούνται να δεχτούν μια εγκατάσταση που δυνητικά παρουσιάζει προεκτάσεις όχλησης ή ανάσχεσης προσπαθειών για ανάπτυξη

2.6 Σύντομο ιστορικό των προσπαθειών διαχείρισης των στερεών αποβλήτων στο νομό Ιωαννίνων με έμφαση στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ

Εισαγωγή και ιστορικό προσδιορισμού αρμόδιας διαχειριστικής αρχής

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της Ελλάδας, αποτελεί το ζήτημα των παράνομων χωματερών και η έλλειψη σύγχρονων μονάδων επεξεργασίας και διάθεσης απορριμμάτων. Μια σειρά συγκρούσεων παρατηρείται σε αυτό το επίπεδο, που εκφράζονται με αντίθετες επιδιώξεις και προσδοκίες. Καθώς και μια σειρά από παρανομίες που συνεχίζονται επί χρόνια εν γνώσει της πολιτείας η οποία καθυστερεί να δώσει μακροπρόθεσμες λύσεις λόγω αντιτιθέμενων συμφερόντων. Η Ελλάδα έχει καθυστερήσει χαρακτηριστικά στο να εφαρμόσει μια ολοκληρωμένη πολιτική διαχείρισης των στερεών αποβλήτων. Αυτό έχει διευρύνει το χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στη σημερινή πραγματικότητα και την ανάγκη ελαχιστοποίησης, αξιοποίησης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης. Η καθυστέρηση αυτή είχε σημαντικές συνέπειες όχι μόνο στο περιβαλλοντικό αλλά και στο κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Όπως και σε άλλους τομείς, η Ελλάδα ακολούθησε ένα μοντέλο ανάπτυξης που αγνοούσε συστηματικά το λεγόμενο "εξωτερικό" κόστος, τις επιπτώσεις δηλαδή των οικονομικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον και την κοινωνία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα συσσωρευμένων αδιεξόδων στον τομέα της διαχείρισης απορριμμάτων αποτελεί ο νομός Ιωαννίνων, όπου εκτός της απουσίας οποιουδήποτε προγράμματος διαλογής και επεξεργασίας δεν υφίσταται χώρος υγειονομικής ταφής στερεών αποβλήτων. Το ζήτημα της κατασκευής ΧΥΤΑ που θα εξυπηρετεί την πρώτη διαχειριστική ενότητα της περιφέρειας Ηπείρου, εκκρεμεί πάνω από δεκαπέντε χρόνια, τη στιγμή που στο

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

εξωτερικό ήδη έχουν προβεί στο επόμενο βήμα, με εφαρμογή προληπτικών μεθόδων δημιουργίας αποβλήτων, επεξεργασίας και τελική διάθεσης υπολειμμάτων σε ΧΥΤΥ .

Η δυσκολία της χωροθέτησης ΧΥΤΑ κατά κύριο λόγο έγκειται στην ανεύρεση κατάλληλης περιοχής για το σκοπό αυτό. Κατά τη διάρκεια αυτής της δεκαπενταετίας έχουν προκύψει αναφορές για πάνω από δεκαπέντε περιοχές που εξετάστηκαν ως προς την καταλληλότητά τους και που για διαφορετικούς λόγους καμιά δεν προχώρησε. Επιπλέον, μέσα σε αυτό το ομολογουμένως μεγάλο χρονικό διάστημα υπήρξε σύγχυση, με μεταφορά ή αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ των ΟΤΑ, της ΤΕΔΚ (τοπική ένωση δήμων και κοινοτήτων), της Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και της Περιφέρειας Ηπείρου, αναλόγως κυρίως του πολιτικού σκηνικού που επικρατούσε κατά περιόδους στον Ελληνικό χώρο. Εν τέλει, η αρμοδιότητα για την επιλογή περιοχής χωροθέτησης ΧΥΤΑ περιήλθε αποκλειστικά στις υπηρεσίες της Περιφέρειας τα τελευταία χρόνια με βοηθητικό και υποστηρικτικό ρόλο τόσο της ΤΕΔΚ όσο και των ΟΤΑ ξεχωριστά και της Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης.

Η απόφαση αυτή ελήφθη για δύο κυρίους λόγους. Αφενός διότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα με την ανάπτυξη μεθοδολογικού και θεσμικού πλαισίου προκρίνει τη διαχείριση των απορριμμάτων σε εκτεταμένες διαχειριστικές ενότητες λόγω του ότι ευνοεί και συμφέρει στην επεξεργασία των αποβλήτων (λόγω μεγάλου όγκου υλικών που υπεισέρχονται) προτού την απόθεση, με επιπρόσθετο τον καλύτερο έλεγχο και παρακολούθηση ενός μεγάλου κεντρικού χώρου απόρριψης των στερεών αποβλήτων έναντι πολυάριθμων επιμέρους και διάσπαρτων. Αφετέρου, η αρμοδιότητα της επιλογής χώρου στις υπηρεσίες της Περιφέρειας απαλλάσσει κατά κάποιο τρόπο την τοπική διοίκηση κυρίως από το πολιτικό κόστος που εγείρουν οι κοινωνικές αντιδράσεις στο θέμα χωροθέτησης ΧΥΤΑ όπως έχει καταδειχθεί σε πολλά παραδείγματα της επικράτειας, λόγω του ότι η αρχή των Περιφερειών διορίζεται από την εκάστοτε κεντρική διοίκηση χωρίς εκλογική διαδικασία. Το τελευταίο μπορεί να κριθεί τόσο θετικά όσο και αρνητικά στην περίπτωση της χωροθέτησης χώρου υγειονομικής ταφής που εξετάζουμε. Θετικά διότι, η κίνηση αυτή εξυπηρετεί την αμεροληψία της διαδικασίας από πλευράς της διοίκησης αφού δεν υπολογίζει ενδεχόμενες πιέσεις σε περίπτωση υιοθέτησης δυσάρεστων μέτρων, προωθώντας βέλτιστες λύσεις μακροπρόθεσμα που μπορεί αρχικά να απογοητεύσουν μερίδα της κοινωνίας, αλλά που επιβάλλεται να εδραιωθούν. Σαφώς το τελευταίο, κρίνεται ως θετικό στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου τα χρονικά περιθώρια έχουν τελματώσει, με αποτέλεσμα η διαβούλευση να θεωρείται πολυτέλεια τη δεδομένη στιγμή. Αρνητικά διότι, σε περίπτωση

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

στρεβλών αποφάσεων ή λανθασμένου σχεδιασμού ή πολύ περισσότερο μεροληπτικών αποφάσεων από πλευράς της διοίκησης, το αντιστάθμισμα ενός εκλογικού σώματος που μπορεί να «επιβραβεύσει» ή να «τιμωρήσει» παρακάμπτεται. Εν ολίγοις ο θεσμός της διορισμένης αρχής της Περιφέρειας μπορεί δυνητικά να προσδώσει πιο αντικειμενικούς προσανατολισμούς σε ένα σχεδιασμό με την τεχνοκρατική έννοια του όρου (δεδομένου πολλάκις της έλλειψης συνεργασίας των εμπλεκόμενων φορέων) ή να δράσει ως εργαλείο σωρευτικής εξουσίας με απαξίωση δημοκρατικών και συμμετοχικών διαδικασιών.

Ο σχεδιασμός και τα γεγονότα πριν τη θέσπιση ως αρμόδιας αρχής την Περιφέρεια

Επί των γεγονότων, ο σχεδιασμός για τη διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων πέρασε από πολλά στάδια και φάσεις. Από το 1999-2002 η διαχείριση απορριμμάτων είχε εκ διαμέτρου αντίθετη κατεύθυνση με σήμερα. Συγκεκριμένα, η τότε διαχείριση είχε στόχο τη δημιουργία μικρών διαδημοτικών ΧΥΤΑ, ανά το νομό, όπου οι αυστηρές απαιτήσεις για ανακύκλωση, επεξεργασία και διάθεση ήταν άγνωστες. Ο Εθνικός Σχεδιασμός του 2000 (Κ.Υ.Α. 14312/1302 ΦΕΚ 723 Β’/9.6.2000 και 26469/1501/Ε103 ΦΕΚ 864 Β’/1.7.2003), που διαμορφώθηκε από τη σύνθεση των νομαρχιακών, προέβλεπε τη δημιουργία 124 ΧΥΤΑ (70 στην Ηπειρωτική Ελλάδα, 11 στην Κρήτη και 43 στα υπόλοιπα νησιά. Από αυτούς, η συντριπτική πλειοψηφία είχε δυναμικότητα πολύ μικρή, μικρότερη από 50 τόνους την ημέρα. (Οικονομόπουλος, 2007)

Ο σχεδιασμός, που σημειωτέον αφορούσε τη χωρική ενότητα του νομού, περιελάμβανε ορισμένες μεθόδους διαχείρισης που εξαντλούνταν σε ένα μικρό ποσοστό ανακύκλωσης με τη μέθοδο της μηχανικής διαλογής, χωρίς βέβαια να εφαρμοστεί ή να προταθεί κάτι συγκεκριμένο προς αυτήν την κατεύθυνση. Το νομαρχιακό σχέδιο που καταρτήθηκε, εγκρίνεται από το συμβούλιο της ΤΕΔΚ με την υπ’ αριθμόν 59/99 απόφασή του. Το σχέδιο αυτό περιελάμβανε το διαχωρισμό του νομού Ιωαννίνων σε πέντε διαχειριστικές ενότητες με την κατασκευή για κάθε μία από αυτές ενός μικρού διαδημοτικού ΧΥΤΑ. Παρότι, το εν λόγω διαχειριστικό σχέδιο συμφωνήθηκε από τους εμπλεκόμενους φορείς δεν υπήρξε καμία ουσιαστική πρόταση, από κανένα ΟΤΑ, περιοχής όπου θα μπορούσε να χωροθετηθεί μονάδα ΧΥΤΑ. Την περίοδο εκείνη η διαχείριση των απορριμμάτων ως θέμα που αφορούσε το νομό διακρίνονταν από ένα χαλαρό πλαίσιο δράσεων, εν αντιθέσει με την υψηλή προτεραιότητα όπου αντιμετωπιζόταν διεθνώς. Για το σκοπό αυτό ούτως ή άλλως, την εποχή εκείνη υπήρχε υψηλή χρηματοδότηση που τελικά δεν

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αξιοποιήθηκε. Το σύνολο του προβλεπόμενου επενδυτικού κόστους που προβλεπόταν να αντληθεί, ανερχόταν στα 30.000.000 ευρώ περίπου, από τους πόρους του 3^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, όπως αναφέρει με δελτίο τύπου η τότε νομαρχιακή αρχή.

Πίνακας 9: Χρονικό χωροθέτησης πριν τη θέσπιση της Περιφέρειας ως αρμόδιας αρχής

Χρονολογία/Ημερομηνία	Γεγονότα/Παρατηρήσεις
1999-2002	Σχεδιασμός της διαχείρισης απορριμμάτων σε επίπεδο Νομού. Προκρίνεται η δημιουργία μικρών διαδημοτικών ΧΥΤΑ
1999	Με την απόφαση 59/99 η ΤΕΔΚ Ιωαννίνων εγκρίνει τη δημιουργία πέντε διαδημοτικών ΧΥΤΑ στο νομό
2000	(Κ.Υ.Α. 14312/1302 ΦΕΚ 723 Β'/9.6.2000 και 26469/1501/Ε103 ΦΕΚ 864 Β'/1.7.2003). Προέβλεπε τη δημιουργία 124 ΧΥΤΑ Πανελλαδικά

Ο σχεδιασμός και τα γεγονότα μετά τη θέσπιση ως αρμόδιας αρχής την Περιφέρεια

Η υλοποίηση των έργων που προέβλεπαν οι Νομαρχιακοί σχεδιασμοί κρίθηκε στην πράξη μη αποδοτική και προωθήθηκε η διαμόρφωση νέων σχεδιασμών σε Περιφερειακό επίπεδο, αρχικά με εγκυκλίους του ΥΠΕΧΩΔΕ και στη συνέχεια νομοθετικά (Κ.Υ.Α. 50910/2727 ΦΕΚ 1909/22.12.2003). Θεσμοθετήθηκε έτσι η υποχρέωση σύνταξης Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) μέχρι το τέλος του 2005. Για το νομό Ιωαννίνων, (με βάση τις αρχικές εγκυκλίους του ΥΠΕΧΩΔΕ του 2002) στις 20-3-2003 εκπονείται το Πλαίσιο του Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Περιφέρειας Ηπείρου. Το συγκεκριμένο πλαίσιο προβλέπει τη διαχείριση των απορριμμάτων σε επίπεδο Περιφέρειας, με τη δημιουργία 4 διαχειριστικών ενοτήτων Δ.Ε στα πλαίσια της νέας χωρικής οντότητας. Ο νομός Ιωαννίνων εξολοκλήρου λαμβάνεται ως η 1^η Δ.Ε με υποχρέωση την άμεση υλοποίηση ενός έργου υγειονομικής ταφής που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες του νομού.

Σύμφωνα, με τους νέους προσανατολισμούς που τέθηκαν συντάσσεται για πρώτη φορά ολοκληρωμένη μελέτη επιλογής χώρου για κατασκευή ΧΥΤΑ και συγκεκριμένα τον Ιούλιο του

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

2003 δημοσιεύεται η Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Π.Π.Ε) ΧΥΤΑ 1^{ης} Δ.Ε (Νομός Ιωαννίνων) Περιφέρειας Ηπείρου.

Τα συμπεράσματα της συγκεκριμένης μελέτης είναι ιδιαίτερα περίπλοκα και αντιφατικά (βλ. παρ. 2.8). Εν προκειμένω, η μελέτη προκρίνει ως βέλτιστη θέση χωροθέτησης μονάδας ΧΥΤΑ τη θέση με την ονομασία Ελληνικό (δήμος Κατσανοχωριών). Η πρόταση αυτή βασίζεται στη συγκριτική αξιολόγηση που εφαρμόζεται μεταξύ εφτά θέσεων που προτείνονται για χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό, συνολικά. Στη συνέχεια, έπειτα από μια πρώτη εξέταση των εφτά περιοχών γίνεται μια πρωταρχική αξιολόγησή τους όπου απορρίπτονται τρεις θέσεις. Η ανάδειξη της θέσης Ελληνικό ως βέλτιστη επιλογή για χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό προήλθε από το αποτέλεσμα της σύγκρισης των τεσσάρων θέσεων που απέμειναν προς αξιολόγηση. Στην κατάληξη όμως των συμπερασμάτων της μελέτης καταργείται η επιλογή του Ελληνικού και υιοθετείται η περίπτωση της θέσης με το όνομα Μάζια (δήμος Περάματος), με την αιτιολογία ότι αυτή η θέση τυγχάνει κοινωνικής αποδοχής, χωρίς περαιτέρω αιτιολόγηση.

Τελικά ούτε αυτή η επιλογή θα οριστικοποιηθεί αφού με πολιτική απόφαση του τότε Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Ηπείρου θα επιλεγεί προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ η θέση Φτέρη (δήμος Ανω Πωγωνίου), μία εκ των τριών θέσεων όπου ήδη είχε απορριφθεί από τους μελετητές στην αρχική συγκριτική αξιολόγηση των εφτά πρώτων περιοχών που αναφέρθηκαν.

Στις 20-10-2003 το Νομαρχιακό συμβούλιο αδυνατεί, όπως ομόφωνα αποφασίζει, να γνωμοδοτήσει επί της υφιστάμενης Π.Π.Ε αναφέροντας χαρακτηριστικά «Η απόφαση του Νομαρχιακού Συμβουλίου πάρθηκε ύστερα από τα πολλά προβλήματα που εντοπίστηκαν στη διαδικασία που ακολουθήθηκε, σε διορθώσεις της τελευταίας στιγμής που αναγνώστηκαν, στην αμφιβολία που υπάρχει αν η μελέτη αφορά τη συγκεκριμένη περιοχή!!! και στην παράκαμψη των προβλεπόμενων διαδικασιών από την Κοινή Υπουργική Απόφαση (Κ.Υ.Α.)». Παράλληλα, το Νομαρχιακό Συμβούλιο ζητά να ξεκινήσει άμεσα η διαδικασία κατασκευής ΧΥΤΑ, αυστηρά όμως με βάση τα επιστημονικά κριτήρια και αρχίζοντας από το 2ο στάδιο του Σχεδιασμού, στο οποίο είχαν προεπιλεγεί ως κατάλληλοι τέσσερις χώροι. Επιπλέον ως προϋπόθεση ζητά τη συμμετοχή στη νέα διαδικασία, εκτός της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, της ΤΕΔΚ, του Δήμου Ιωαννιτών, του Τεχνικού και Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου.

Πιθανότατα, ο αντικειμενικά στρεβλός αυτός σχεδιασμός του 2003 που κινείται εν πολλοίς στα όρια της μεροληψίας, καταπόντισε την όποια αξιοπιστία των εμπλεκόμενων μερών στη διαδικασία χωροθέτησης ΧΥΤΑ. Ταυτόχρονα, σήμανε την απαρχή μιας άκρατης καχυποψίας

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

από πλευράς των τοπικών κοινωνιών που κλήθηκαν να αποδεχτούν τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στην περιοχή τους, εκφράζοντας ακραία φαινόμενα συμπεριφοράς NIMBY, που ουσιαστικά δεν ξεπεράστηκαν σε κανένα σημείο του μετέπειτα σχεδιασμού.

Πίνακας 10: Χρονικό χωροθέτησης μετά τη θέσπιση της Περιφέρειας ως αρμόδιας αρχής

Χρονολογία/Ημερομηνία	Γεγονότα/Παρατηρήσεις
2002	Εγκύκλιος ΥΠΕΧΩΔΕ για διαχείριση των απορριμμάτων σε επίπεδο Περιφέρειας
20-3-2003	Πλαίσιο Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Περιφέρειας Ηπείρου. Κατασκευή ενός ΧΥΤΑ σε κάθε νομό
7-2003	Δημοσίευση 1 ^{ης} Π.Π.Ε
20-10-2003	Το Νομαρχιακό συμβούλιο αδυνατεί να γνωμοδοτήσει επί της υφιστάμενης Π.Π.Ε λόγω προβλημάτων της μελέτης και της διαδικασίας
22-12-2003	Κ.Υ.Α. 50910/2727 ΦΕΚ 1909/22.12.2003. Υποχρέωση σύνταξης Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) μέχρι το τέλος του 2005

Ο σχεδιασμός και τα γεγονότα μετά τη σύνταξη ΠΕΣΔΑ και υπό νέο Γ.Γ.Π.Η

Το Μάιο του 2004 με ανακοίνωση του νέου Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Ηπείρου (Γ.Γ.Π.Η) (Δελτίο τύπου Περιφέρειας Ηπείρου, 21-5-2004) η διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό τίθεται σε μηδενική βάση. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η μεταβολή του νόμου και η θέσπιση της Κ.Υ.Α. 50910/2727 ΦΕΚ 1909/22.12.2003) επιβάλλει τη σύνταξη Περιφερειακών Σχεδιασμών (ΠΕΣΔΑ) ως θεμέλιο για τις περαιτέρω ενέργειες που θα ακολουθηθούν στον τομέα αυτό. Με δεδομένη λοιπόν την υποχρέωση σύνταξης νέου ΠΕΣΔΑ για την Ήπειρο, το Δεκέμβριο του 2004 δίνεται έγκριση στο νέο ΠΕΣΔΑ. Στο κείμενο του νέου σχεδιασμού αναφέρεται ότι βασικός λόγος επικαιροποίησης του ΠΕΣΔΑ αποτελεί η μη εξεύρεση λύσης στο επίπεδο της 1^{ης} Δ.Ε Ηπείρου σε ότι αφορά τη χωροθέτηση χώρου υγειονομικής ταφής. Ο νέος ΠΕΣΔΑ είναι και η πρώτη τυπική διαδικασία παραλαβής μελέτης από την Περιφέρεια όπου συντάχθηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες αντίστοιχο πρωτόκολλο παραλαβής μελέτης.

Την ίδια περίοδο, εκπονείται νέα μελέτη χωροθέτησης (Π.Π.Ε) για την επιλογή της περιοχής χωροθέτησης ΧΥΤΑ. Προφανώς, γεννώνται ερωτήματα για το ότι η εκπόνηση των δύο μελετών συμπίπτει χρονικά, ενώ θεωρητικά ο ΠΕΣΔΑ προηγείται οποιασδήποτε άλλης μελέτης ή

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

σχεδιασμού. Η διαδικασία χωροθέτησης ΧΥΤΑ δρομολογείται πριν τη δημοσιοποίηση του ΠΕΣΔΑ κάτι το οποίο παρακάμπτει τις θεμελιώδεις αρχές της επεξεργασίας των απορριμμάτων που προτείνει ο ΠΕΣΔΑ κατά κύριο λόγο, συμπυκνώνοντας το ζήτημα της διαχείρισης των απορριμμάτων αποκλειστικά στην ανεύρεση, κατασκευή και λειτουργία ΧΥΤΑ.

Τα αποτελέσματα της Π.Π.Ε δημοσιεύονται στις αρχές του 2005 και τίθενται σε δημόσια διαβούλευση όπως αναφέρεται από τους ΟΤΑ, την ΤΕΔΚ, τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, το ΤΕΕ-ΓΕΩΤΕΕ ή σε οποιοδήποτε φορέα ήθελε να εκφράσει θέση επί αυτής. Ουσιαστικά η συγκεκριμένη μελέτη προκρίνει για τη θέση ΧΥΤΑ την περιοχή Τσιμπούρι (δήμος Δωδώνης), κατόπιν συγκριτικής αξιολόγησης έξι θέσεων. Σημειωτέον στην καινούργια μελέτη συμμετέχουν εκ νέου η θέση στο Ελληνικό (δήμος Κατσανοχωριών) στη Μάζια (δήμος Περάματος) και στη Φτέρη 2 (δήμος Άνω Πωγωνίου) όπως αναφέρεται λόγω κάποιας μετατόπισης από την αρχική θέση. Εντούτοις, υποστηρίζεται ότι όλες οι θέσεις κρίνονται ως κατάλληλες έως και ισάξιες για τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ. Με τον τρόπο αυτό νομιμοποιείται η όποια αλλαγή στη θέση χωροθέτησης, δικαιολογημένη ή μη και αποφεύγεται να παρθεί μία συγκεκριμένη απόφαση που θα έχει ληφθεί και θα υποστηρίζεται από επιστήμονες, μελετητές, Περιφέρεια, Νομαρχία, ΟΤΑ κ.λ.π. Με τον τρόπο επιπλέον αυτό, η ουσία της μελέτης για συγκριτική αξιολόγηση που θα βαθμολογήσει τις θέσεις με σειρά προτεραιότητας, αυτοαναιρείται αφού διάφοροι υπεισερχόμενοι παράγοντες άλλοτε επιστημονικοί και άλλοτε πολιτικοί μπορούσαν να αλλάξουν την προτεραιότητα των θέσεων που έχει τεθεί εξ' αρχής.

Πίνακας 11: Χρονικό χωροθέτησης μετά την υποχρέωση σύνταξης ΠΕΣΔΑ

Χρονολογία/Ημερομηνία	Γεγονότα/Παρατηρήσεις
21-5-2004	Η διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό τίθεται σε μηδενική βάση
12/2004	Έγκριση στο νέο ΠΕΣΔΑ
12/2004	Εκπόνηση 2 ^{ης} Π.Π.Ε

Οι πρώτες αντιδράσεις και η κατάληξη των αποτελεσμάτων της Π.Π.Ε του 2004

Οι πρώτες σοβαρές αντιδράσεις που προέρχονται από τον υποψήφιο ΟΤΑ υποδοχής ΧΥΤΑ και την τοπική κοινωνία εξελίσσονται το Φεβρουάριο του 2005 όπου η μελέτη παρουσιάζεται ενώπιον όλων των αρχών της περιοχής καθώς και του δήμου Δωδώνης (πρώτος υποψήφιος ΟΤΑ

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

χωροθέτησης ΧΥΤΑ). Η μελετητική ομάδα παρουσιάζοντας το χρονικό της δημοσίευσης της συγκεκριμένης μελέτης αναφέρει: «Ο Δήμος Δωδώνης, ο οποίος κατά την μελέτη προτάθηκε να υποδεχτεί το Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων, ενώ εξέφρασε αρχικά χλιαρές αντιρρήσεις επί των αποτελεσμάτων της μελέτης και δήλωσε έτοιμος να εξαντλήσει κάθε δυνατότητα ουσιαστικού διαλόγου προκειμένου να εξευρεθεί λύση για το φλέγον ζήτημα της ανεξέλεγκτης διάθεσης των απορριμμάτων στο Νομό Ιωαννίνων, στη συνέχεια κλιμάκωσε τις αντιδράσεις με αποκορύφωμα να κατηγορήσει τόσο τη μελετητική ομάδα για ανεπάρκεια και προχειρότητα, όσο και το Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας Ηπείρου για προειλημμένη πολιτική απόφαση για την χωροθέτηση του Χ.Υ.Τ.Α. στον Δήμο Δωδώνης. Κάλεσε δε τη μελετητική ομάδα να αναβαθμολογήσει τη θέση «Τσιμπούρι» με βάση τις ενστάσεις, τις οποίες μέσω των τοπικών έντυπων και ηλεκτρονικών μέσων είχε διατυπώσει, και οι οποίες συνοψίζονται σε γενικές γραμμές και κατά κύριο λόγο στα εξής σημεία:

- Αγνοήθηκε η ύπαρξη του αρχαιολογικού χώρου «Καστρί» Ψήνας.
- Υποεκτιμήθηκε η οπτική επαφή του Χώρου από την επαρχιακή οδό Ιωαννίνων – Τύριας και υπερεκτιμήθηκε η δυνατότητα επέκτασης του.
- Η βλάστηση του χώρου πρέπει να χαρακτηριστεί πυκνή και όχι σκληροφυλλική που χαρακτηρίζεται στη μελέτη.
- Δεν ελήφθη υπ' όψιν η ύπαρξη γεώτρησης σε απόσταση περίπου 1.300μ., από την οποία υδρεύονται το Δ. Δ. της Κωστανιανής και ο συνοικισμός «Μπέρκο».
- Υπερεκτιμήθηκε η απόσταση του Χώρου από γειτονικούς οικισμούς και υποεκτιμήθηκε η οικιστική πίεση που θα δεχτεί η περιοχή.
- Αγνοήθηκε η ύπαρξη γεωργο-κτηνοτροφικής δραστηριότητας σε κοντινή απόσταση από τη θέση «Τσιμπούρι».

Οι αντιρρήσεις αυτές αξιολογήθηκαν από την μελετητική ομάδα και κάποιες από αυτές υιοθετήθηκαν με αποτέλεσμα να αναβαθμολογηθεί η θέση «Τσιμπούρι» χωρίς όμως να προκύψει αλλαγή στη σειρά κατάταξης και χωρίς κατά συνέπεια να μεταβληθεί και η στάση του Δήμου. Τουναντίον η στάση του μπορεί να χαρακτηριστεί ως εντελώς εχθρική.

Κατά την παρουσίαση λοιπόν αναφέρεται ότι: «...Η διαδικασία χαρακτηρίστηκε από υψηλούς τόνους και έντονες αντιπαραθέσεις, διεξήχθη σε κλίμα έντασης, το οποίο ουκ ολίγες φορές ξέφυγε από τα επιτρεπτά όρια... Στους διαξιφισμούς που αναπτύχθηκαν χαρακτήριζαν τον ΧΥΤΑ ως χαβούζα και επικαλούνταν τον αρχαιολογικό χώρο της Δωδώνης για να

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

δικαιολογήσουν ότι «ΧΥΤΑ και Δωδώνη δεν χωρούν στον ίδιο λογότυπο...» «...Παίρνοντας τον λόγο ο Δήμαρχος Δωδώνης αφού επανέλαβε τις γνωστές κατηγορίες έναντι της μελετητικής ομάδας και του Γενικού Γραμματέα, παρουσίασε δύο νέα στοιχεία, τα οποία κατά τη γνώμη του είναι ικανά να ανατρέψουν την μελέτη. Τα στοιχεία αυτά είναι τα εξής:

- Ο Χώρος πρέπει να θεωρηθεί ως δασική έκταση σύμφωνα με σχετική βεβαίωση του Δασαρχείου Ιωαννίνων.
- Τέλος αμφισβητείται το ιδιοκτησιακό καθεστώς (δημόσια έκταση) που αναφέρεται στη μελέτη ότι διέπει την υποψήφια θέση και ισχυρίζεται ότι αυτός αποτελεί ιδιωτική έκταση...» (Ψηφιακά νέα Ελληνικής Εταιρείας Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων, Μάρτιος 2005)

Στην εν λόγω συνεδρίαση παρουσιάστηκε επίσης ότι υπάρχει κίνδυνος για την κοιλάδα της Δωδώνης που διαθέτει μεγάλο αρχαιολογικό ενδιαφέρον, ισχυρισμός που δεν έπεισε λόγω της μεγάλης χιλιομετρικής απόστασης του αρχαίου θεάτρου με την περιοχή χωροθέτησης Τσιμπούρι (περίπου 7,5 km).

Στο θέμα παρενέβη και ο τότε ευρωβουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ Δημήτρης Παπαδημούλης ο οποίος κατέθεσε ερώτηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ζητά τη μεσολάβηση για την εξέταση εναλλακτικών τοποθεσιών διάθεσης των αποβλήτων. Ως αιτίες της θέσης του αυτής σημειώνει την αντίδραση των κατοίκων επειδή ο ΧΥΤΑ γειτνιάζει με κοιλάδα αρχαιολογικού και οικολογικού ενδιαφέροντος.

Λίγους μήνες αργότερα αναστέλλεται η επιλογή της θέσης Τσιμπούρι για κατασκευή ΧΥΤΑ. Η επίσημη αιτιολογία αναφέρει ότι η περιοχή κρίθηκε ότι γειτνιάζει με περιοχές αρχαιολογικού ενδιαφέροντος (θέατρο Δωδώνης 7.5km, αρχαιολογικός χώρος Καστρί Ψήνας 2.5km). Επιπλέον, σε ότι αφορά τη γνωμοδότηση των δασικών υπηρεσιών η θέση Τσιμπούρι αποτελεί κατά 70% δάσος και 30% δασική έκταση, ενώ παρατηρήθηκαν και ιδιοκτησίες. Ως γνωστόν η χωροθέτηση ΧΥΤΑ απαγορεύεται εντός περιοχής χαρακτηρισθείσας ως δάσος ενώ επιτρέπεται εντός δασικής έκτασης. Επίσης, η ύπαρξη ιδιοκτησιών δυσχεραίνει την κατασκευή ΧΥΤΑ λόγω αύξησης του κόστους του έργου εξαιτίας των απαλλοτριώσεων που θα προκύψουν.

Τα επιχειρήματα αυτά εκ πρώτης όψεως φαίνονται βάσιμα, αλλά προκύπτουν απορίες για το περιεχόμενό τους. Όσον αφορά, τους αρχαιολογικούς χώρους η νομοθεσία αναφέρει ότι αποκλείονται περιοχές αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, χωρίς όμως να δίνονται συγκεκριμένες αποστάσεις αποκλεισμού. Το τελευταίο, αφήνει το περιθώριο στο μελετητή ή σε αρμόδιες υπηρεσίες να υιοθετήσουν αποστάσεις αποκλεισμού ή αποδοχής με καθαρά υποκειμενικά

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

κριτήρια. Στην περίπτωση της θέσης Τσιμπούρι οι αποστάσεις των 7.5km και των 2.5km κρίθηκαν ως μη αποδεκτές για τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στην περιοχή. Όπως θα φανεί παρακάτω, οι αποστάσεις από αρχαιολογικά και πολιτιστικά μνημεία στην τελική περιοχή χωροθέτησης (θέση Ελληνικό) δεν έχουν το εύρος της περίπτωσης της θέσης Τσιμπούρι. Σε σχέση με το χαρακτηρισμό της έκτασης ως δάσος, οι αποφάσεις επέχουν κριτικής (βλ. σελ 142) λόγω του ότι δεν είναι σαφή τα όρια χαρακτηρισμού μιας περιοχής. Προκαλεί επίσης ερωτηματικά το γεγονός ότι εκτός από τη θέση Ελληνικό που χαρακτηρίστηκε ως βοσκότοπος και δασική έκταση, όλες οι υπόλοιπες θέσεις χαρακτηρίστηκαν σε μεγάλο ποσοστό της έκτασής τους ως δάση.

Πιθανότατα, η θέση Τσιμπούρι του δήμου Δωδώνης απορρίφθηκε για συμβολικούς λόγους, εξαιτίας εγγύτητας με το αρχαίο θέατρο Δωδώνης που αποτελεί μνημείο παγκόσμιας εμβέλειας. Η εικόνα των πολιτών για το ΧΥΤΑ, η αυξημένη κυκλοφορία απορριμματοφόρων στην περιοχή σε πιθανή λειτουργία χώρου υγειονομικής ταφής ενδεχομένως δημιουργούσε προβλήματα στην προσπάθεια αναστήλωσης, προβολής και αξιοποίησης αυτού του σημαντικού μνημείου.

Στη συνέχεια, με βάση την ιεράρχηση των υποψήφιων θέσεων που πρότεινε η μελέτη Π.Π.Ε εξετάζεται η δεύτερη θέση για χωροθέτηση ΧΥΤΑ, η θέση Δελβινάκι (δήμος Δελβινακίου). Η θέση αυτή απορρίπτεται με αιτιολογία ότι η προτεινόμενη έκταση καλύπτεται από 80% δάσος και 20% δασική έκταση. Επιπροσθέτως, ιδιοκτησιακά η περιοχή χαρακτηρίστηκε δημοτική, κάτι το οποίο θα μπορούσε να δημιουργήσει δυσκολίες σε περίπτωση που ο δήμος διαφωνούσε στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στην εν λόγω περιοχή. Πέραν της βασικής αιτιολογίας, κάθε φορέας και περιοχή υποψήφια για υποδοχή ΧΥΤΑ επικαλούνταν ένα μεμονωμένο κριτήριο όπου η συγκεκριμένη περιοχή εμφάνιζε δυσχέρεια έναντι των άλλων, χωρίς να εξετάζεται η συνολική εικόνα της περιοχής. Ως εκ τούτου για τη θέση Δελβινάκι υποστηρίχθηκε ότι υπάρχει μεγαλύτερος δείκτης σεισμικότητας έναντι των άλλων περιοχών, κάτι που ήδη είχε αξιολογηθεί με βάση την πολυκριτηριακή ανάλυση, προκρίνοντας τη συγκεκριμένη θέση ως δεύτερη τη τάξει επιλογή για ΧΥΤΑ.

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

Πίνακας 12: Χρονικό των πρώτων αντιδράσεων στη διαδικασία χωροθέτησης (Π.Π.Ε 2004)

Χρονολογία/Ημερομηνία	Γεγονότα/Παρατηρήσεις
2/2005	Έντονες αντιδράσεις από δημοτική αρχή και πολίτες στη Δωδώνη για τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο δήμο τους
Περίπου ίδια περίοδος	Απόρριψη της πρώτης θέσης Τσιμπούρι για χωροθέτηση κατά την Π.Π.Ε
Περίπου ίδια περίοδος	Απόρριψη και της δεύτερης θέσης κατά την Π.Π.Ε, Δελβινάκι

Με ποια διαδικασία επιλέγεται το Ελληνικό

Μετά την απόρριψη της δεύτερης τη τάξει θέσης Δελβινάκι, κατόπιν γνωματεύσεων υπηρεσιών προς τη διαχειριστική αρχή (Περιφέρεια) επιλέγεται με βάση την ιεράρχηση της Π.Π.Ε, η επόμενη θέση για χωροθέτηση ΧΥΤΑ. Στην τρίτη θέση όμως του σχεδιασμού της Π.Π.Ε ισοβαθούν με ελάχιστες αποκλίσεις οι επόμενες τέσσερις θέσεις. Η συνέχεια ήταν να απορριφθούν οι τρεις από τις τέσσερις θέσεις με διάφορες αιτιολογίες όπως, υψηλή υδροπερατότητα στη θέση Φτέρη, ζώνη μεγαλύτερης σεισμικότητας στη θέση Πολύδωρο ιδιοκτησιακό καθεστώς στη θέση Μάζια. Αξιοσημείωτο είναι ότι δεν κατέστη δυνατό να αντληθούν αξιόπιστες πληροφορίες για το λόγο που απορρίφθηκαν οι εν λόγω θέσεις, αφού δεν αναλύονται στη μελέτη και η Περιφέρεια Ηπείρου δεν επέδωσε τις τελικές γνωματεύσεις των αρμόδιων υπηρεσιών στη δημοσιότητα. Ουσιαστικά δεν εξετάστηκε λεπτομερώς η διαθεσιμότητα αυτών των περιοχών και άρα τα όποια συμπεράσματα που προέκυψαν ήταν εν μέρει αστήρικτα.

Ως εκ τούτου, στις 5-7-2005 ανακοινώνεται η θέση προσωρινής χωροθέτησης ΧΥΤΑ στην 1^η Δ.Ε Ηπείρου, στη θέση Ελληνικό. Η τελική επιλογή και αυτής της θέσης ανέδειξε σημαντικές δυσχέρειες. Η βασικότερη και μη αμφισβητήσιμη ήταν ότι η θέση προσωρινής χωροθέτησης ΧΥΤΑ βρισκόταν, εντός της λεκάνης απορροής της λίμνης Παμβώτιδας, κάτι που αποτελούσε κριτήριο αποκλεισμού από την αρχή του σχεδιασμού.

Ενώ σε όλες τις άλλες περιπτώσεις εφόσον προέκυπτε κάποια δυσχέρεια για μια θέση χωροθέτησης που δικαιολογούσε την απόρριψή της, η αξιολόγηση προχωρούσε στην επόμενη κατά σειρά θέση χωροθέτησης, στη συγκεκριμένη περίπτωση γίνεται προσπάθεια ανεύρεσης

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

νέου χώρου υποδοχής ΧΥΤΑ πολύ κοντά στην ήδη αξιολογηθείσα. Στο σημείο αυτό λοιπόν, δεν έχουμε το πέρασμα στην επόμενη θέση που προέβλεπε η μελέτη όπως πραγματοποιούνταν έως τότε, (ούτως ή άλλως οι επόμενες θέσεις για διάφορους λόγους είχαν απορριφθεί, δικαιολογημένα ή μη) αλλά αποφασίζεται μετατόπιση της θέσης Ελληνικό κατά 250 μέτρα όπως αναφέρεται από τη νέα μελέτη Π.Π.Ε που προέκυψε. Από επιτόπια έρευνα του γράφοντος, καθ' υπόδειξη του γραμματέα της επιτροπής αγώνα των κατοίκων του Ελληνικού, εν τέλει η μετατόπιση που προέκυψε ήταν της τάξεως των 700 μέτρων. Η νέα θέση στο Ελληνικό πλέον τηρούσε το κριτήριο ότι δεν ήταν στα όρια της λεκάνης απορροής της λίμνης Παμβώτιδας. Από την άλλη όμως, η νέα θέση διαθέτει νέα χαρακτηριστικά που είτε δεν αξιολογήθηκαν είτε αξιολογήθηκαν πλημμελώς. Συγκεκριμένα, η νέα θέση βρίσκεται εντός της λεκάνης απορροής του Αράχθου, πλησιάζει αρκετά στα όρια του οικισμού λιγότερο των 650 μέτρων σε ευθεία γραμμή, γειτνιάζει με τη μονή της Τσούκας που χαρακτηρίζεται ως διατηρητέο μνημείο σε απόσταση 2200 μέτρων όπως αναφέρουν οι μελετητές (1200 μέτρα όπως αναφέρει η τοπική κοινωνία), το γήπεδο κατασκευής έχει μεγαλύτερες κλίσεις πάνω από 15% που δυσχεραίνει την κατασκευή και λειτουργία της μονάδας (βλ. σελ. 144), ενώ δεν αξιολογούνται η ύπαρξη του υδατορεύματος Μεγάλο Λαγκάδι στην έκταση που προτείνεται για χωροθέτηση ούτε η γειτνίαση με τους οικισμούς Μουζακαίοι και Κυπαρίσσια (περίπου 1000 μέτρα).

Το Δεκέμβριο του 2005 εγκρίνεται νέα μελέτη χωροθέτησης Π.Π.Ε η οποία ως μόνη διαφορά με την προηγούμενη του 2004 έχει μονάχα τη μετατόπιση της θέσης Ελληνικό που προαναφέρθηκε. Το υπόλοιπο, της μελέτης είναι πανομοιότυπο με αυτό της Π.Π.Ε του 2004. Λεπτομερέστερα, η νέα μελέτη καταλήγει στην ίδια ακριβώς αξιολόγηση των υπάρχοντων θέσεων που εξετάζονται, δηλαδή πρώτη θέση Τσιμπούρι, δεύτερη θέση Δελβινάκι, στην τρίτη θέση ισοβαθμούν όλες οι υπόλοιπες. Καταλήγοντας, δεν άλλαξε η τελική επιλογή σε σχέση με την προηγούμενη μελέτη και έτσι η θέση Ελληνικό οριστικά επιλέγεται ως θέση χωροθέτησης ΧΥΤΑ της 1^{ης} Δ.Ε.

Το επόμενο διάστημα η κατασκευή του ΧΥΤΑ νομού Ιωαννίνων εντάσσεται για χρηματοδότηση στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου 2000-2006.

Το Φεβρουάριο του 2006 εκπονείται μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων ΜΠΕ για την κατασκευή του ΧΥΤΑ στο Ελληνικό. Σύντομα η εν λόγω μελέτη παίρνει από την αρμόδια υπηρεσία της Περιφέρειας Ηπείρου έγκριση περιβαλλοντικών όρων ΕΠΟ. Το καλοκαίρι του

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

2006 παράλληλα δίνεται άδεια επέμβασης σε δασική έκταση από τις δασικές υπηρεσίες Ιωαννίνων και τελικά εγκρίνεται η άδεια οικοδόμησης, του ΧΥΤΑ Ελληνικού.

Πίνακας 13: Χρονικό της επιλογής της θέσης Ελληνικό για χωροθέτηση ΧΥΤΑ

Χρονολογία/Ημερομηνία	Γεγονότα/Παρατηρήσεις
5-7-2005	Ανακοίνωση προσωρινής θέσης χωροθέτησης Ελληνικό, ενώ απορρίπτονται οι άλλες τρεις θέσεις όπου ισοβαθμούσαν με το Ελληνικό
Ίδια περίοδος	Δεν υιοθετείται ούτε η χωροθέτηση στο Ελληνικό λόγω προβλημάτων που ανακύπτουν για τη θέση
12-5-2005	Εκπόνηση 3 ^{ης} Π.Π.Ε, στην οποία μετατοπίζεται η θέση Ελληνικό και εγκρίνεται
2/2006	Δημοσιοποίηση Μ.Π.Ε ΧΥΤΑ Ελληνικού και Ε.Π.Ο (έγκριση περιβαλλοντικών όρων)
7/2006	Άδεια επέμβασης από Δασικές υπηρεσίες
8/2006	Τροποποίηση άδειας επέμβασης Δασαρχείου
8/2006	Άδεια οικοδόμησης ΧΥΤΑ Ελληνικού

Πίνακας 14: Περιεχόμενο μελετών, αποτελέσματα, παρατηρήσεις

Μελέτη χωροθέτησης	Περιοχές που αξιολογήθηκαν	Αποτελέσματα μελέτης	Παρατηρήσεις/Σχόλια
Π.Π.Ε 2003	Α' φάση: Ηλιορράχη, Μάζια, Ελληνικό, Ράϊκο, Πολύδωρο, Γεροπλάτανο (Φτέρη), Καλέτζι (Φανερωμένη) Β' φάση: Ηλιορράχη, Μάζια, Ελληνικό, Ράϊκο	<ul style="list-style-type: none"> • Η θέση Ελληνικό υπερτερεί όλων των άλλων από τεχνικής άποψης • Όμως επειδή υπάρχει κοινωνική αποδοχή για τη θέση Μάζια, σαν οριστική θέση επιλέγεται η συγκεκριμένη 	<ul style="list-style-type: none"> • Η τελική επιλογή χωροθέτησης εκείνη την περίοδο δεν ακολούθησε κανένα από τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης. Ύστερα από πολιτική παρέμβαση επιλέγεται η θέση Φτέρη • Δεν ίσχυσε καμία απόφαση τελικά από το σχεδιασμό του 2003
Π.Π.Ε 2004	Α' φάση: Δελβινάκι, Μάζια, Ελληνικό, Τσιμπούρι,	<ul style="list-style-type: none"> • Η θέση Τσιμπούρι υπερτερεί έναντι όλων των άλλων 	<ul style="list-style-type: none"> • Η θέση Τσιμπούρι απορρίπτεται λόγω αρχαιοτήτων και

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	<p>Πολύδωρο, Φτέρη2, Φτέρη1 (Κάτω Φτέρη), Καλέντζι (Φανερωμένη), Ράϊκο, Ηλιορράχη</p> <p>Β' φάση: Δελβινάκι, Μάζια, Ελληνικό, Τσιμπούρι, Πολύδωρο, Φτέρη2,</p>	<p>θέσεων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η θέση Δελβινάκι ακολουθεί σε μικρή απόσταση από τη θέση Τσιμπούρι • Οι θέσεις Μάζια, Ελληνικό, Πολύδωρο και Φτέρη 2 παρουσιάζονται με ελάχιστες αποκλίσεις σχεδόν ισοδύναμες 	<p>δάσους. Περισσότερο για συμβολικούς λόγους η κίνηση αυτή</p> <ul style="list-style-type: none"> • Απορρίπτεται και η δεύτερη θέση Δελβινάκι, λόγω δάσους • Απορρίπτονται οι τρεις από τις τέσσερις εναπομείναντες θέσεις με ελλιπή τεκμηρίωση • Επιλέγεται η θέση Ελληνικό προς χωροθέτηση • Ούτε αυτή ευδοκιμεί διότι είναι εντός λεκάνης απορροής Παμβώτιδας (κριτήριο αποκλεισμού)
<p>Π.Π.Ε 2005</p>	<p>Α' φάση: Δελβινάκι, Μάζια, Ελληνικό2 (νέα θέση πλησίον στην αρχική) Τσιμπούρι, Πολύδωρο, Φτέρη2, Φτέρη1 (Κάτω Φτέρη), Καλέντζι (Φανερωμένη), Ράϊκο, Ηλιορράχη</p> <p>Β' φάση: Δελβινάκι, Μάζια, Ελληνικό,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Όμοια αποτελέσματα με την προηγούμενη Π.Π.Ε 	<ul style="list-style-type: none"> • Όμοιες εκτιμήσεις με την προηγούμενη Π.Π.Ε • Οριστικοποίηση θέσης Ελληνικού προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ • Ενδεχομένως στη νέα θέση υποεκτιμήθηκαν ορισμένοι παράμετροι: <ul style="list-style-type: none"> - Η θέση βρίσκεται

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	Τσιμπούρι, Πολύδωρο, Φτέρη2,		<p align="center">εντός λεκάνης απορροής Αράχθου</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η νέα θέση πλησιάζει έντονα στα όρια του οικισμού και το διατηρητέο μνημείο της μονής Τσούκας - Ύπαρξη υδατορεύματος στην περιοχή χωροθέτησης - Έντονες κλίσεις του γηπέδου του υπό κατασκευή ΧΥΤΑ - Γειτνίαση με άλλους οικισμούς Μουζακαίοι, Κυπαρίσσια
--	---------------------------------	--	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

2.7 Περιφερειακός σχεδιασμός διαχείρισης των αποβλήτων Ηπείρου

Τον Οκτώβριο του 2004 και με βάση την ΚΥΑ 50910/2727 (ΦΕΚ 1909, 22 Δεκεμβρίου 2003), εγκρίθηκε η επικαιροποίηση-αναθεώρηση του Περιφερειακού Σχεδιασμού Στερεών Αποβλήτων της Περιφέρειας Ηπείρου, έπειτα από συνεδρίαση του Περιφερειακού Συμβουλίου. Πρόκειται για μια από τις σημαντικότερες μελέτες που εκπονήθηκαν με σκοπό την ανάδειξη των προβλημάτων της Περιφέρειας στον τομέα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων με ταυτόχρονη πρόταση λύσεων και κατευθύνσεων για την αντιμετώπισή τους. Ο ΠΕΣΔΑ, διαχωρίζει τη χωρική οντότητα της Ηπείρου σε τέσσερις διαχειριστικές ενότητες. Η πρώτη Δ.Ε αφορά το σύνολο του νομού Ιωαννίνων, η δεύτερη Δ.Ε τμήμα του νομού Θεσπρωτίας και Πρεβέζης, η τρίτη Δ.Ε τμήμα του νομού Άρτας και κάποιων δήμων του νομού Πρεβέζης και τέταρτη το υπόλοιπο του νομού Θεσπρωτίας. Ο διαχωρισμός αυτός έγινε με βάση τις υφιστάμενες υποδομές ΧΥΤΑ που υπάρχουν στην περιφέρεια και με βάση ποιους δήμους εξυπηρετούν ή πρόκειται να εξυπηρετήσουν οι εν λόγω υποδομές. Στην παρούσα εργασία το ενδιαφέρον άπτεται στις γενικές κατευθύνσεις του Περιφερειακού σχεδιασμού για τη διαχείριση των απορριμμάτων καθώς και τι αυτός συμπεριλαμβάνει για την πρώτη διαχειριστική ενότητα.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Ο ΠΕΣΔΑ διαπνέεται από μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση των παραμέτρων που συναποτελούν την έννοια της διαχείρισης των απορριμμάτων. Πέραν της αναμφισβήτητης χρησιμότητάς του, στοχεύει κυρίως στην απόδοση κατευθυντήριων αξόνων για τη διαχείριση των απορριμμάτων στη χωρική ενότητα της Ηπείρου τονίζοντας βέβαια τις ελλείψεις που υπάρχουν. Δεν αποτελεί νομοθετική ρύθμιση για την τήρηση της νομιμότητας και τη λεπτομερή περιγραφή όρων και κριτηρίων μέσα στην πολύπλοκη και συχνά αντιφατική νομολογία. Προφανώς, ο ρόλος ενός περιφερειακού σχεδιασμού είναι η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του προβλήματος που περιγράφεται σε συνδυασμό με την ανάπτυξη προτάσεων για ευνοϊκότερη μελλοντική προοπτική. Ο κίνδυνος, πάραυτα το περιεχόμενο του να περιοριστεί σε διακηρυκτικού χαρακτήρα από τους αρμόδιους φορείς είναι ορατός.

Μια πρώτη παρατήρηση επί του ΠΕΣΔΑ είναι ότι πέραν της διαπεριφερειακής συνεργασίας που απαιτείται στη διαχείριση των απορριμμάτων ιδιαίτερα στον τομέα της επεξεργασίας αυτών, ενδεχομένως είναι λανθασμένη η αντίληψη της Ηπείρου ως ενιαία χωρική οντότητα. Πιθανόν να είναι χρήσιμο να αναπτυχθεί ξεχωριστό κεφάλαιο για κάθε μία διαχειριστική ενότητα της Περιφέρειας. Τα επιμέρους προβλήματα που παρουσιάζονται ανά Δ.Ε είναι διακριτά, ενώ ο σχεδιασμός για κάθε μία βρίσκεται σε διαφορετική φάση. Πέραν τούτου, η μελέτη αναφέρει ως βασικό λόγο επικαιροποίησης του ΠΕΣΔΑ το ότι ουσιαστικά δεν έχει βρεθεί λύση για την 1^η Δ.Ε όπου είναι η πολυπληθέστερη αλλά και αυτή με τη μεγαλύτερη παραγωγή στερεών αποβλήτων, της Περιφέρειας. Το τελευταίο υποδηλώνει την ανάγκη επιμέρους έρευνας και ανάδειξης των προβλημάτων και της πορείας του σχεδιασμού.

Ο περιφερειακός σχεδιασμός για το Νομό Ιωαννίνων (1^η Διαχειριστική Ενότητα της Περιφέρειας Ηπείρου) προβλέπει τα παρακάτω έτσι ώστε να επιτευχθεί ο εξορθολογισμός της διαχείρισης των οικιακών απορριμμάτων:

- Κατασκευή ΧΥΤΑ, που θα εξυπηρετεί την εν λόγω ενότητα
- Τον τερματισμό της λειτουργίας όλων των ανεξέλεγκτων χώρων διάθεσης απορριμμάτων και την έναρξη διαδικασιών αποκατάστασής τους
- Εγκατάσταση εκτεταμένου δίκτυου ΣΜΑ
- Προγράμματα ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του κοινού για τη συμμετοχή τους στα προγράμματα ανακύκλωσης

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- Την εγκατάσταση ενός ΚΔΑΥ, το οποίο θα εξυπηρετεί όλη την Περιφέρεια Ηπείρου και θα εγκατασταθεί στο Νομό Ιωαννίνων (1^η Διαχειριστική Ενότητα)
- Την εγκατάσταση μονάδας επεξεργασίας οργανικού κλάσματος συνοδευόμενη από μονάδα μηχανικής διαλογής, η εγκατάσταση της οποίας θα γίνει στο Νομό Ιωαννίνων, όπου υπάρχει και η μεγαλύτερη παραγωγή αποβλήτων, και η οποία θα εξυπηρετεί το σύνολο της Περιφέρειας

Η φιλοσοφία του ΠΕΣΔΑ πέραν της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης των απορριμμάτων στις Δ.Ε (ποσοτική, ποιοτική σύσταση, προβλέψεις, διαπιστώσεις για την πορεία του σχεδιασμού, διαχειριστικά σχέδια κ.ά) βασίζεται σε τρεις κύριους θεματικούς άξονες: Την ολοκλήρωση των έργων υγειονομικής ταφής, την ανάπτυξη στρατηγικής για τα στερεά απόβλητα από εθνικό μέχρι τοπικό επίπεδο και τη διοικητική αναδιάρθρωση των υπεύθυνων φορέων.

Όσον αφορά την υγειονομική ταφή αναφέρεται ότι, «Η λύση της υγειονομικής ταφής αποτελεί, αναμφίβολα, ένα πολύ σημαντικό βήμα προς τα εμπρός, σε σχέση με τις χωματερές, με τα θετικά και αρνητικά της στοιχεία, αυτό το αποδεικνύει. Ωστόσο η υγειονομική ταφή δεν είναι τίποτα παραπάνω από την ασφαλή μεσο-μακροπρόθεσμη αποθήκευση των αποβλήτων, με στόχο τον έλεγχο και την τεχνικά ορθή διαχείριση των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων. Στην υγειονομική ταφή, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, που σχετίζονται με την ποσότητα και τη σύσταση των αποβλήτων, λαμβάνουν χώρα σε ελεγχόμενες συνθήκες και γίνονται αντικείμενο διαχείρισης με στόχο την ελαχιστοποίησή τους. Ένα σημαντικό πλεονέκτημα της υγειονομικής ταφής είναι ότι αποτελεί αναπόσπαστο μέρος κάθε ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης αποβλήτων, σε όλο τον κόσμο, εφόσον κάθε διαχείριση θα αφήσει κάποιο τελικό υπόλειμμα. **Αυτό σημαίνει ότι σωστά, στην περίπτωση της Περιφέρειας Ηπείρου, το σύστημα διαχείρισης στερεών αποβλήτων ξεκίνησε να οικοδομείται από την κατασκευή και σωστή λειτουργία του χώρου υγειονομικής ταφής»** (ΠΕΣΔΑ, κεφ.7, σελ 2)

Η αυξητική τάση παραγωγής και κατανάλωσης προϊόντων με συνεπακόλουθη την εκθετική αύξηση των αποβλήτων καθώς και ο κορεσμός της διαδικασίας της υγειονομικής ταφής ως μοναδικής μεθόδου διαχείρισης (διαρκής κατανάλωση χώρου, μακροχρόνια βιοχημικά ενεργός ο χώρος απόθεσης) οδήγησε σε υιοθέτηση νέας στρατηγικής για τα απόβλητα. Με βάση τον ΠΕΣΔΑ στον πυρήνα της στρατηγικής για την επεξεργασία των αποβλήτων βρίσκεται «η απαίτηση μείωσης της ποσότητας των παραγόμενων αποβλήτων, αύξησης της

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης υλικών ή /και ενέργειας, δραστικής μείωσης των βιοαποδομήσιμων που οδηγούνται προς ταφή». (ΠΕΣΔΑ, κεφ.7, σελ.1) Αναφέρεται επίσης ότι «Η στρατηγική της Περιφέρειας δεν μπορεί να είναι αποκομμένη από τους χρήστες δηλ. τους πολίτες. Τα βιοαποδομήσιμα καθώς και τα απορρίμματα συσκευασίας είναι τέτοιου είδους απόβλητα που απαιτούν την ενεργή συμμετοχή των πολιτών για την επιτυχή διαχείρισή τους. Ως εκ τούτου είναι επιθυμητή (και εφικτή) η ανάπτυξη συστημάτων που απαιτούν τη συμμετοχή των πολιτών. Ενεργοποιείται έτσι μία αμφίδρομη σχέση μεταξύ φορέων και πολιτών, αφού η ευαισθητοποίηση και η συμμετοχή των δευτέρων εξαρτάται από την ενημέρωση και την δραστηριοποίηση των πρώτων». (ΠΕΣΔΑ, κεφ.6, σελ.1)

Ο τρίτος θεματικός άξονας που κινείται ο ΠΕΣΔΑ είναι η ανάδειξη της διοικητικής συνιστώσας της διαχείρισης των απορριμμάτων ταυτόχρονα με την τεχνοκρατική. Θεσμικά αυτό επιτυγχάνεται με τη σύσταση κατάλληλων φορέων διαχείρισης στερεών αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ), με συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Στο 10^ο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά σε ενέργειες που θα καθιστούν τους ΦΟΔΣΑ λειτουργικούς και βιώσιμους, με βασικό άξονα την αρμονική σύζευξη της τεχνικής-τεχνολογίας με την πολιτική.

Όλα τα ανωτέρω γεννούν σκέψεις οι οποίες περιλαμβάνουν τα εξής:

- Διαφαίνεται από το περιεχόμενο της μελέτης, ότι ο ρεαλιστικός και πρωταρχικός στόχος της διαχείρισης των απορριμμάτων είναι η ολοκλήρωση μονάδας ΧΥΤΑ σε συνδυασμό με την αποκατάσταση των χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης που λειτουργούν έως τώρα στην 1^η Δ.Ε
- Υπάρχει διάχυτη η εντύπωση ότι η ολοκληρωμένη διαχείριση των απορριμμάτων, με την εφαρμογή των κοινοτικών διατάξεων περί μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και επεξεργασίας αποβλήτων παρά τις ουσιώδεις και συγκεκριμένες παρεμβάσεις του ΠΕΣΔΑ αποτελεί μια θεματική που άπτεται του μέλλοντος, **απροσδιόριστα**. Αυτό επιβεβαιώνεται και με το γεγονός ότι ο ΠΕΣΔΑ δεν προβλέπει κανένα χρονοδιάγραμμα για την ανάπτυξη παρόμοιων μεθόδων. Ως εκ τούτου, με βάση ότι τα χρονικά περιθώρια έχουν στενέψει, ενέχεται ο κίνδυνος η χώρα να βρεθεί υπόλογη για μη εφαρμογή κάποιας μεθόδου επεξεργασίας ακόμα και αν λήξει αισίως το ζήτημα της υγειονομικής ταφής άμεσα, όπως επιπροσθέτως ορίζει η Οδηγία 99/31.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- Μια γενική εκτίμηση είναι ότι η ολοκληρωμένη διαχείριση που προτείνεται και στον ΠΕΣΔΑ αποτελεί ένα σημαντικό σημείο στρέβλωσης για διάφορους φορείς που τη χρησιμοποιούν. Πιθανότατα, η απαίτηση για ολοκληρωμένη διαχείριση στην παρούσα φάση να μην αποτελεί ρεαλιστική υπόθεση εφόσον δεν κλείσει το θέμα της ταφής. Βέλτιστη θα ήταν η προσπάθεια ολοκληρωμένου σχεδιασμού με πρόβλεψη μεθόδων επεξεργασίας εξ αρχής, αλλά η εμπειρία καταδεικνύει ότι ο σχεδιασμός προχωρά αισθητά αργά, όπως φανερώνουν οι αυστηρές κυρώσεις στη χώρα μας για το θέμα των απορριμμάτων. Είναι άτοπο παρόλα αυτά όμως να καθυστερεί ο όποιος σχεδιασμός ακόμα και για υγειονομική ταφή αποκλειστικά, εις το όνομα της ολοκληρωμένης διαχείρισης που όπως φαίνεται αδυνατεί να αναπτυχθεί στις ανώριμες συνθήκες που επικρατούν διοικητικά και κοινωνικά.
- Ομοίως, στην προκειμένη φάση δε βοηθούν ακραίες ενέργειες και απόψεις όπως το κλείσιμο της χωματερής της Δουρούτης όπως κατά καιρούς πραγματοποιήθηκε, χωρίς να ολοκληρωθεί η κατασκευή του ΧΥΤΑ σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την ύπαρξή της, που σαφώς είναι παράνομη και επικίνδυνη. Παρόλα αυτά, η υλοποίηση ενός ΧΥΤΑ απαιτεί κατάλληλους χειρισμούς και χρονικά περιθώρια για το σκοπό αυτό. Πάνω από όλα όμως επιβάλλεται συνεργασία όλων των αρμόδιων φορέων, με αποσύνδεση της άμεσης κατασκευής ΧΥΤΑ λόγω της λειτουργίας της Δουρούτης που υφίσταται ούτως ή άλλως για 50 χρόνια περίπου. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθούν προχειρότητες ή βιαστικές αποφάσεις που θα οδηγήσουν σε αστοχία την επικείμενη χωροθέτηση και κατασκευή ΧΥΤΑ για λογαριασμό της 1^{ης} Δ.Ε Ηπείρου

Ενδεικτικό της σύγκυσης που επικρατεί σε σχέση με τις μεθόδους διαχείρισης που έχουν προταθεί στο νομό Ιωαννίνων και κατ' επέκταση στην Περιφέρεια είναι το παράδειγμα της καύσης – πυρόλυσης. Όπως αναφέρει σχετικό δημοσίευμα τοπικής εφημερίδας (πρωινός λόγος, 23-1-2008, αρ. όχι στην καύση των απορριμμάτων) η μέθοδος αυτή είχε προταθεί από επιστήμονες, αλλά απορρίφθηκε από την κεντρική διοίκηση ως ιδιαίτερα ακριβή. Πρόσφατα το θέμα της καύσης επανήρθε στο προσκήνιο από τον πρόεδρο του ΦΟΣΔΑ Ιωαννίνων, (Ηπειρωτικός αγών, 20-8-2009, αρ. βάζει φωτιά στα απορρίμματα) όπου προτείνεται η ανάληψη εξ' ολοκλήρου του έργου από ιδιωτική εταιρεία χωρίς βέβαια να έχει τεθεί σε διάλογο και εμπεριστατωμένη μελέτη αυτό το ενδεχόμενο. Αξιοσημείωτο είναι ότι η μέθοδος της καύσης με

βάση τον ΠΕΣΔΑ δεν προκρίνεται. Απεναντίας προτείνεται η εκτροπή του οργανικού κλάσματος από τα αστικά στερεά απόβλητα (ΑΣΑ) για τη δημιουργία μονάδας επεξεργασίας οργανικού κλάσματος που θα εξυπηρετεί το Νομό αρχικά και την Περιφέρεια μετέπειτα.

2.8 Προκαταρκτικές Περιβαλλοντικές Εκτιμήσεις στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στην 1^η Δ.Ε

Από το 2003 και έπειτα, που η διαχείριση των απορριμμάτων σε επίπεδο χωροθέτησης χώρου υγειονομικής ταφής περιήλθε στην αρμοδιότητα της Περιφέρειας, με αλλαγή του «οδικού» χάρτη και επιλογή της λύσης του ενός ΧΥΤΑ για κάθε Δ.Ε της Ηπείρου εκπονήθηκαν τρεις Προκαταρκτικές Περιβαλλοντικές Εκτιμήσεις για τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων. Η πρώτη Π.Π.Ε δημοσιοποιείται στα τέλη του 2003, ενώ οι άλλες δύο που σημειωτέον περιέχουν ελάχιστες διαφοροποιήσεις μεταξύ τους κατατίθενται την επόμενη χρονιά, κατόπιν επικαιροποίησης του ΠΕΣΔΑ. Ο ΠΕΣΔΑ αποτελούσε μια συνολική μελέτη για τα στερεά απόβλητα της Ηπείρου δίνοντας κατευθύνσεις για την επιμέρους διαχείριση των απορριμμάτων σε κάθε Δ.Ε.

Η χωροθέτηση, κατασκευή και λειτουργία ενός ΧΥΤΑ προϋποθέτει την εκπόνηση Π.Π.Ε, στην οποία ουσιαστικά γίνεται η επιλογή της κατάλληλης περιοχής χωροθέτησης από αυτές που έχουν προταθεί. Η βασική μεθοδολογία που ακολουθούν οι εν λόγω μελέτες, στο σύνολο σχεδόν του Ελληνικού χώρου, για να καταλήξουν στη βέλτιστη επιλογή τοποθεσία υποδοχής ΧΥΤΑ είναι η συγκριτική αξιολόγηση των προτεινόμενων περιοχών. Η εξέλιξη της συγκριτικής αξιολόγησης των Π.Π.Ε, ουσιαστικά διενεργείται σταδιακά, με την παρουσίαση των υποψήφιων θέσεων σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει η κάθε μία αρχικά, την αποτύπωση των κριτηρίων με βάση τα οποία θα αξιολογηθούν και τα οποία ταξινομούνται με κάποιο συντελεστή βαρύτητας, την απόδοση της βαθμολόγησης για κάθε κριτήριο ξεχωριστά η οποία είναι πιθανό να τεθεί ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής σε σχέση με τα κριτήρια που εξετάζονται και με εύρος βαθμολόγησης από 1-10, τη μήτρα συγκριτικής αξιολόγησης των περιοχών και τέλος τα συμπεράσματα που συνοδεύονται από μία ανάλυση ευαισθησίας.

Μια πρώτη εξέταση των συγκεκριμένων μελετών, καταδεικνύει ότι επιχειρείται μια ολοκληρωμένη περιγραφή και αξιολόγηση όλων των προτεινόμενων περιοχών χωροθέτησης, με

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

βάση ένα πλήθος κριτηρίων που εξετάζει το σύνολο εκείνων των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την επιλογή ενός χώρου που θα φιλοξενήσει μια εγκατάσταση ΧΥΤΑ. Εντούτοις, η μέθοδος της συγκριτικής αξιολόγησης των περιοχών που χρησιμοποιείται, παρουσιάζει αρκετά προβλήματα τα οποία επαφίενται στην αξιοπιστία μιας τέτοιας μεθόδου. Η πολυκριτηριακή ανάλυση, περιλαμβάνει ένα μεγάλο βαθμό υποκειμενισμού, ενίοτε μεροληψίας το οποίο μεταβιβάζεται σε όλα τα στάδια αναδίπλωσης της συγκεκριμένης μεθόδου και είναι δύσκολο πολλές φορές να ανιχνευτεί. Το συγκεκριμένο πρόβλημα αναδύεται λόγω της φύσης του θέματος της χωροθέτησης ΧΥΤΑ καθώς και του καταρτισμού της μεθόδου της πολυκριτηριακής αξιολόγησης, διαμέσου απόδοσης ενός πολύπλοκου συστήματος κριτηρίων, συντελεστών βαρύτητας και βαθμολόγησής τους.

Το σημαντικότερο στη διαδικασία επίλυσης μοντέλων χωροθέτησης είναι η επιλογή των κατάλληλων κριτηρίων και της συνακόλουθης αντικειμενικής συνάρτησης που θα βελτιστοποιεί τα κριτήρια αυτά. Ο σχηματισμός της αντικειμενικής συνάρτησης εξαρτάται από τη φύση του οργανισμού ή του φορέα που θα ασχοληθεί με το πρόβλημα, καθώς και από τη φύση της μονάδας χωροθέτησης. Ένας πρώτος διαχωρισμός σε αυτό το πρόβλημα αφορά τη διάκριση ανάμεσα στην εξυπηρέτηση ιδιωτικών ή δημόσιων αναγκών. Οι μονάδες εξυπηρέτησης στον ιδιωτικό τομέα, όπως ένα κατάστημα, μια αποθήκη ή ένας σταθμός εξυπηρέτησης πελατών, συνήθως χωροθετούνται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εκπληρώνουν στόχους όπως η ελαχιστοποίηση του κόστους ή η μεγιστοποίηση του κέρδους, είτε αυτό υπολογίζεται σε χρήματα είτε σε απόσταση ή χρόνο. Αντίθετα η χωροθέτηση του δημόσιου τομέα είναι πιο πολύπλοκη γιατί σχετίζεται με προβληματικές καταστάσεις κοινωνικοοικονομικού και πολιτικού χαρακτήρα στις οποίες είναι δύσκολο ή αδύνατο να υπολογιστούν μονοσήμαντα οι συνέπειές τους. Είναι συχνό επίσης το φαινόμενο στις αποφάσεις αυτές να υπάρχει αυξημένη αβεβαιότητα είτε επειδή δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία και σαφώς καθορισμένες συνέπειες, είτε εμπίπτουν σε φιλοσοφικές αναζητήσεις συχνά αντικρουόμενες (αποτίμηση κόστους μιας οικολογικής καταστροφής ή ενός θανάτου από ατύχημα). Οι διαφορετικές αντιλήψεις για την επίτευξη των στόχων στα προβλήματα της χωροθέτησης, μεταβάλλουν αντίστοιχα τα πιθανά μαθηματικά πρότυπα χωροθέτησης που εφαρμόζονται. (Μητρόπουλος, 2007)

Όλα αυτά βέβαια συνεπικουρούνται, όσον αφορά τις μελέτες, από την έλλειψη δικαιολόγησης της επιλογής των συγκεκριμένων κριτηρίων, της συγκεκριμένης βαθμολογικής

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

κλίμακας καθώς και των συντελεστών και περιορισμών που τίθενται στο πλαίσιο εκπόνησης των συγκεκριμένων μελετών Π.Π.Ε, παρουσιάζοντας ουσιαστικά την εφαρμογή μιας διαδικασίας δογματικού χαρακτήρα. Η μόνη ενέργεια αξιοπιστίας και αιτιολόγησης των αποτελεσμάτων της συγκριτικής αξιολόγησης είναι κατά τη φάση βαθμολόγησης των περιοχών, όπου υπάρχουν περιγραφικές ως επί το πλείστον αιτιολογήσεις καθώς και μια ανάλυση ευαισθησίας με την οποία εξετάζεται κυρίως η στατιστική αξιοπιστία των αποτελεσμάτων. Η δυσκολία, επίσης εντείνεται λόγω έλλειψης νομοθετικού πλαισίου που όχι μόνο δεν προβλέπει αλλά και δεν εξειδικεύει τους όρους που πρέπει να εξεταστούν για την επιλογή χώρου υγειονομικής ταφής. Ούτε βέβαια υπάρχει μία κοινά αποδεκτή μέθοδος πολυκριτηριακής ανάλυσης στην επιστημονική βιβλιογραφία, για το ζήτημα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ.

Κύρια επιδίωξη των συγκεκριμένων μεθοδολογικών εργαλείων είναι η εξασφάλιση στους αποφασίζοντες καλύτερης αντίληψης του προβλήματος ενώ παρέχουν και τη δυνατότητα διάκρισης των διαφοροποιήσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ των πολλαπλών και αντικρουόμενων κριτηρίων. Σε αυτές τις διαδικασίες, συχνό πλέον φαινόμενο είναι η δημιουργία έντονων πιέσεων από διάφορους εξωγενείς παράγοντες και συμφέροντα, δημιουργώντας άμεση εξάρτηση και εξαναγκασμό σε μεταστροφές ανάλογα με το πολιτικό κλίμα που κυριαρχεί. Σε αυτά τα κρίσιμα ζητήματα λήψης αποφάσεων η κυρίαρχη απαίτηση μιας σύγχρονης κοινωνίας είναι η εφαρμογή προκαθορισμένων μεθόδων, όπου με επιστημονικές διαδικασίες θα προσεγγιστεί η προβληματική κατάσταση. Τα προβλήματα όμως αυτά, εξαιτίας της πολυπλοκότητάς τους, δεν είναι σαφώς καθορισμένα και χαρακτηρίζονται από χαμηλό βαθμό δόμησης, με συνέπεια οι αποφάσεις που λαμβάνονται να αφορούν όχι μόνο την αντιμετώπιση του προβλήματος, αλλά τη προσέγγιση και τη διατύπωση του ίδιου του προβλήματος. Απαιτείται λοιπόν διεύρυνση της γνωστικής βάσης και η αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων πληροφοριών με τη χρήση της πολυκριτηριακής ανάλυσης για να επιτευχθεί μείωση της υποκειμενικότητας στη λήψη αποφάσεων. (Μητρόπουλος, 2007)

Το όλο θέμα, του υποκειμενισμού της Π.Π.Ε, συμπυκνώνεται στο ότι ο καθορισμός των κριτηρίων, ο επιμέρους καθορισμός των όρων που τίθενται, η βαθμολογική κλίμακα που αυτά αξιολογούνται, η βαρύτητα που αποκτά το καθένα θα μπορούσε να στηριχθεί επιστημονικά εντελώς διαφορετικά με εκ νέου αληθοφανή αποτελέσματα. Ως συνέπεια, μπορεί να προκύψει διαφορετικό αποτέλεσμα στην ιεράρχηση και αξιολόγηση των υποψήφιων θέσεων χωροθέτησης

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ΧΥΤΑ ακόμα και με ελάχιστες διαφοροποιήσεις από την υπάρχουσα πολυκριτηριακή ανάλυση, που μπορεί κάλλιστα να είναι επαρκώς τεκμηριωμένες. Συγκεκριμένα, σε παρόμοια περίπτωση χωροθέτησης ΧΥΤΑ στη Μεσσηνία όπου η μελέτη χωροθέτησης είχε πανομοιότυπο χαρακτήρα με την περίπτωση της 1^{ης} Δ.Ε Ηπείρου, με συγκριτική αξιολόγηση των προτεινόμενων θέσεων (ίδια ομάδα μελέτης με αυτή στην περίπτωση των Ιωαννίνων) αποδείχθηκε ότι εάν υιοθετηθεί μια διαφορετική πιο απλουστευμένη προσέγγιση με την ίδια βαθμολογική κλίμακα αλλά ένα μικρότερο σύνολο κριτηρίων, το αποτέλεσμα θα ήταν η επιλογή μιας διαφορετικής υποψήφιας περιοχής για χωροθέτηση (Hadjibiros et al, 2008).

Το χειρότερο βέβαια σενάριο, είναι η επιλογή της περιοχής χωροθέτησης να είναι προαποφασισμένη και απλά η όποια μελέτη και μέθοδος να χειρίζεται με τέτοιο τρόπο την αξιολόγηση των διάφορων παραμέτρων, απλά για να παραγάγει το αποτέλεσμα που επιβεβαιώνει εκείνη η απόφαση. (Hadjibiros, Laspidou, 2009)

Στην πράξη, η επιλογή της τοποθεσίας για χωροθέτηση ΧΥΤΑ δε στηρίχθηκε σχεδόν καθόλου στην πολυκριτηριακή ανάλυση παρότι αποτέλεσε το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο που πλαισίωσε τη διαδικασία χωροθέτησης. Η προσπάθεια ποσοτικοποίησης ενός πολυσχιδούς κριτηριακού μοντέλου στα πλαίσια μιας αντικειμενικής και επιστημονικά ορθής επιλογής κατάλληλου χώρου δεν απέδωσε. Ο τρόπος εφαρμογής της μεθόδου, με μάλλον πλημμελείς επιτόπιες έρευνες και *in situ* διαδικασίες στερούνταν ποιοτικά χαρακτηριστικά αξιολόγησης. Για παράδειγμα, πολλές από τις προτεινόμενες περιοχές εμφάνιζαν δυσχέρειες που θα απέκλειαν από την αρχή τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ.

Η πολυκριτηριακή ανάλυση όμως αν και προέβλεπε την εν λόγω δυσχέρεια αποδίδοντας την ανάλογη βαθμολογία, η συγκεκριμένη θέση κατατάσσονταν ψηλά στη βαθμολογία λόγω συγκριτικών πλεονεκτημάτων σε άλλες προϋποθέσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ύπαρξη θέσης χωροθέτησης πάνω σε ρήγμα που αποκλείεται από περαιτέρω αξιολόγηση για ΧΥΤΑ και δε βαθμολογείται χαμηλά απλά σε αυτόν τον τομέα (θέση Φτέρη 2). Εξάλλου, δεν ήταν τυχαίο ότι καμία περιοχή που στις δημοσιευμένες Π.Π.Ε προκρίθηκαν ως πρώτες για χωροθέτηση ΧΥΤΑ τελικά δεν προχώρησε για διαφορετικούς λόγους η κάθε μία. Ένα και μοναδικό κριτήριο στις θέσεις που προκρίθηκαν στην προεπιλογή αλλά εν τέλει δεν υλοποιήθηκαν, ήταν αρκετό για την απόρριψη της θέσης, καταργώντας ουσιαστικά την ισχύ της πολυκριτηριακής προσέγγισης. Το εγχείρημα μιας αναμφισβήτητης επιλογής αξιολογημένης με

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

μαθηματικό τρόπο, κατέληξε σε μια ατέρμονη διαπραγμάτευση μεταξύ εμπλεκόμενων και μη φορέων για τη βέλτιστη περιοχή χωροθέτησης.

Στο τελευταίο συνέτεινε το γεγονός ότι δεν έγινε καμία προετοιμασία ή κάποια προκαταρκτική αξιολόγηση των υποψήφιων προς χωροθέτηση θέσεων. Συγκεκριμένα, για τις θέσεις που κατέληγαν να προταθούν, δίνονταν γνωματεύσεις από αρμόδιες υπηρεσίες μετά το πέρας της συγκριτικής αξιολόγησης. Το αποτέλεσμα, ήταν μια τέτοια διαδικασία ισχυρής γραφειοκρατίας να αποτρέψει τη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών, των φορέων και των μελετητών έτσι ώστε η πρόταση οποιασδήποτε θέσης να έχει ρεαλιστική βάση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι με την έγκριση της Π.Π.Ε, οι δασικές υπηρεσίες κατέστησαν τις πέντε από τις έξι τελικές υποψήφιες θέσεις σε μεγάλο ποσοστό επί των εκτάσεών τους ως περιοχές δάσους, δηλαδή δε μπορούσε να δοθεί άδεια επέμβασης για όλες αυτές τις συγκεκριμένες θέσεις από τα αρμόδια δασαρχεία. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται επίσης ότι, η διαδικασία αυτή πλήττει την αξιοπιστία του σχεδιασμού, εφόσον εκ των υστέρων οποιαδήποτε γνωμοδότηση υπηρεσίας μπορεί να ακυρώσει δυσκολότατες αποφάσεις που ελήφθησαν, δημιουργώντας ελαστικότητα και μεγάλα περιθώρια αμφισβήτησης επιστημονικών κριτηρίων, προκαλώντας σύγχυση που μπορεί να εξελιχθεί εύκολα σε κακοπιστία καθ' ολόκληρη τη φάση του σχεδιασμού.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να σχολιαστούν κάποια σημεία των Π.Π.Ε που εκπονήθηκαν για την επιλογή θέσης χωροθέτησης ΧΥΤΑ, καθώς και να αναδειχθούν τυχόν σφάλματα ή πλημμέλειες που περιέχονται στο περιεχόμενό τους, ξεχωριστά για την κάθε μία η σε συνδυασμό μεταξύ τους, ανεξάρτητα από την κριτική για τη γενικότερη φιλοσοφία μιας μελέτης με τη συγκεκριμένη μεθοδολογία.

1. Οι μελέτες Π.Π.Ε δεν εξετάζουν τη σύγκριση εναλλακτικών λύσεων για την επεξεργασία και βέλτιστη διαχείριση των στερεών αποβλήτων και περιορίζονται μονάχα στη συγκριτική αξιολόγηση των εναλλακτικών περιοχών χωροθέτησης ΧΥΤΑ. Οι τεχνολογίες (κατασκευή ΧΥΤΑ) που δίνουν αμφίβολα αποτελέσματα και η περιβαλλοντική αποδοτικότητά τους δε γίνεται γενικά αποδεκτή δεν πρέπει να παρουσιάζονται ως «ιδανικές λύσεις για την καλύτερη υποψήφια περιοχή». Αντιθέτως πρέπει να παρουσιάζονται ως επιτακτικές

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

βραχυπρόθεσμες λύσεις ανάγκης, με την προοπτική ενός άμεσα προωθούμενου ολοκληρωμένου σχεδιασμού για τα απορρίμματα (Hadjibiros, Laspidou, 2009)

2. Η συγκριτική αξιολόγηση – πολυκριτηριακή ανάλυση που λαμβάνει χώρα στις μελέτες Π.Π.Ε γίνεται με τρόπο έτσι ώστε η σύγκριση της κάθε θέσης να επιχειρείται στο πλαίσιο της αντιπαραβολής με μια ιδανική περίπτωση χωροθέτησης (τυφλό δείγμα). Λεπτομερέστερα δεν τίθεται ως βέλτιστο ή ως χειρίστο όριο στη βαθμολογική κλίμακα χαρακτηριστικά που ήδη διαθέτουν οι εν λόγω περιοχές. Για παράδειγμα στο κριτήριο απόσταση από οικισμούς όλες οι θέσεις βαθμολογούνται με 5 γιατί έχουν απόσταση από 1-5 χλμ από οικισμούς ή οικιστική πίεση. Στην περιγραφή των θέσεων όμως στην Π.Π.Ε του 2005 η θέση Ελληνικό αναφέρεται ότι απέχει 650 μέτρα από τον οικισμό ενώ στη θέση Μάζια και Πολύδωρο η απόσταση από τον κοντινότερο οικισμό είναι 2000 μέτρα. Εντούτοις όλες οι περιοχές βαθμολογούνται στη μήτρα αξιολόγησης ισόβαθμα, στο κριτήριο απόσταση από τους οικισμούς. Πιο αντικειμενικό θεωρητικά θα ήταν η μικρότερη απόσταση από οικισμούς ανεξαρτήτου μεγέθους να λάβει τη χαμηλότερη βαθμολογία και η μεγαλύτερη την υψηλότερη. Ομοίως και για άλλα κριτήρια που τίθενται κατά αυτόν τον τρόπο. Τέλος παρατηρούνται στρεβλώσεις του τύπου να βαθμολογείται μια θέση ως ιδιοκτησιακή έκταση ενώ στην περιγραφή της να αναφέρεται ως δημόσια (θέση Ελληνικό)

3. Στις Π.Π.Ε τόσο του 2003 όσο και του 2005, προτείνονται στη μεν πρώτη εφτά θέσεις προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ στη δε δεύτερη δέκα. Προηγηθείσας της διαδικασίας της συγκριτικής αξιολόγησης εξαιρούνται τρεις περιοχές στην Π.Π.Ε του 2003 και τέσσερις στη Π.Π.Ε του 2005.

Στην Π.Π.Ε του 2003 και αφότου έχουν παρουσιαστεί και οι εφτά περιοχές, πριν τη φάση της πολυκριτηριακής ανάλυσης γίνεται μια προκαταρκτική αξιολόγηση των θέσεων με βάση δώδεκα κριτήρια και κλίμακα βαθμολόγησης τριών επιπέδων (κακό, μέτριο, καλό). Η προκαταρκτική αξιολόγηση γίνεται με βάση τον ακόλουθο πίνακα της μελέτης Π.Π.Ε του 2003:

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

Πίνακας 15: Προκαταρκτική αξιολόγηση χώρων, **Πηγή:** Π.Π.Ε 2003

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΘΕΣΗ 1 Ηλιοράχη	ΘΕΣΗ 2 Μάζια	ΘΕΣΗ 3 Ελληνικό	ΘΕΣΗ 4 Ράικο	ΘΕΣΗ 5 Πολύδωρο	ΘΕΣΗ 6 Φτέρη	ΘΕΣΗ 7 Καλέντζι
Τρόπος Πρόσβασης	3	2	2	3	2	3	3
Μορφολογία χώρου – κλίσεις	2	2	2	2	2	3	3
Χωρητικότητα	3	3	3	3	2	1	1
Διαθεσιμότητα Υλικού Επικάλυψης	3	3	3	3	2	2	2
Ευχέρεια εκτέλεσης χώρου	2	3	3	2	2	2	2
Απαιτούμενα έργα πρόσβασης	3	2	2	3	1	2	2
Απόσταση από οικισμούς	3	3	3	3	1	3	3
Οπτική απόκρυψη χώρου	1	2	3	2	1	1	1
Γεωλογικοί σχηματισμοί – Υδρογεωλογία	3	3	3	3	3	1	2
Τεχνικογεωλογικές συνθήκες – σεισμικότητα	2	2	2	2	2	2	2
Υδρολογία	3	3	3	3	3	2	2
ΣΥΝΟΛΟ	28	28	29	29	21	22	23

1: κακό

2: μέτριο

3: καλό

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Με αυτή την έντονα τρωτή και ίσως αυθαίρετη διαδικασία απορρίπτονται από τη συνέχεια τρεις εκ των επτά θέσεων.

Στην Π.Π.Ε του 2005 με αιτιολογία ότι οι συγκεκριμένες θέσεις δεν κρίνονται ως καλύτερες θέσεις συγκριτικά με τις υπόλοιπες απορρίπτονται τέσσερις θέσεις, (βλέπε πίνακα 13) με αιτιολογία περιβαλλοντικούς λόγους, ή λόγους κοινωνικής αποδοχής. (κεφ 6^ο, σελ.5, Π.Π.Ε 2005) Όσον αφορά την κοινωνική αποδοχή ούτως ή άλλως, όλες οι αξιολογηθείσες περιοχές βαθμολογούνται με το ελάχιστο στο κριτήριο της κοινωνικής αποδοχής. Το σπουδαιότερο είναι ότι δύο θέσεις στην προκαταρκτική αξιολόγηση της Π.Π.Ε του 2003 που δεν απορρίπτονται (Ηλιόρραχη, Ραϊκό), θεωρούνται υποδεέστερες των υπολοίπων στη Π.Π.Ε του 2005 και κόβονται από τη διαδικασία, καθώς και η θέση Πολύδωρο που απορρίπτεται στην Π.Π.Ε του 2003, προκρίνεται στη συγκριτική αξιολόγηση της Π.Π.Ε του 2005. Εύλογο μπορεί να είναι το συμπέρασμα ότι αυτές οι ενέργειες αποτελούν μια προσπάθεια για πλουραλισμό ως προς τις εξετασθείσες περιοχές, κάτι το οποίο μπορεί να θεωρηθεί επιτηδευμένο με βάση τον αστήρικτο τρόπο που προτείνονται ή απορρίπτονται θέσεις προς χωροθέτηση

4. Στο 6^ο κεφάλαιο της Π.Π.Ε που τελικά εγκρίθηκε ως η οριστική προμελέτη χωροθέτησης, αναφέρεται ότι χάθηκε μια τεράστια ευκαιρία εξεύρεσης λύσης στο πρόβλημα της διάθεσης των απορριμμάτων του νομού Ιωαννίνων, με βάση τη μελέτη Π.Π.Ε του 2003. Όπως έχει ήδη αναφερθεί η συγκεκριμένη μελέτη δεν εγκρίθηκε από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση ως ιδιαίτερα άστοχη μελέτη που δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις, ενώ οι ενέργειες ιδιαίτερα μετά την εκπόνηση της συγκεκριμένης μελέτης δημιούργησε θολό τοπίο. Αυτό συνέβη κυρίως διότι η απόφαση για χωροθέτηση άλλαξε τρεις φορές, με πρώτη θέση το Ελληνικό που δεν υλοποιήθηκε λόγω κοινωνικής αποδοχής στη θέση Μάζια και κατάληξη στη θέση Φτέρη ύστερα από πολιτική παρέμβαση. Συνεχίζοντας, στο περιεχόμενο της μελέτης αναφέρεται ότι οι λόγοι αποτυχίας εξεύρεσης λύσης ήταν η μη ύπαρξη κοινωνικής αποδοχής από το σύνολο των δήμων της περιοχής, ενώ η μη επαρκής πληροφόρηση δεν μπόρεσε να προσδώσει την απαραίτητη συναίνεση των τοπικών κοινωνιών. Οι ισχυρισμοί αυτοί ευσταθούν κατά το ήμισυ, διότι όπως καταδείχθηκε και στο ιστορικό της χωροθέτησης ο εν λόγω σχεδιασμός του 2003 περιελάμβανε σημαντικό βαθμό στρέβλωσης λόγω της μη επιλογής μιας και μοναδικής θέσης προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ. Τέλος η μελέτη καταλήγει ότι οι κοινωνίες των άλλων Δ.Ε της Ηπείρου δείχνουν να αντιλαμβάνονται καλύτερα την έννοια της ορθολογικής

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

διαχείρισης των στερεών αποβλήτων. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η αποκλειστική ευθύνη στις τοπικές κοινωνίες παραγνωρίζοντας το γεγονός ότι οι χειρισμοί του κάθε σχεδιασμού είναι καθοριστικής σημασίας

5. Μια συγκριτική ανάγνωση των δύο μελετών (Π.Π.Ε 2003, Π.Π.Ε 2005) στα επίμαχα κεφάλαια της παρουσίασης και αξιολόγησης των προτεινόμενων περιοχών, αναδεικνύει διαφορές στην αξιολόγηση επιμέρους χαρακτηριστικών ίδιων περιοχών που εξετάζονται και στις δυο μελέτες.

- Για παράδειγμα, στη θέση Μάζια η ζώνη σεισμικότητας το 2003 αναφέρεται ως μέτρια ενώ το 2005 ως υψηλή. Το ίδιο και για τις θέσεις Πολύδωρο και Φτέρη.
- Για τη θέση Ελληνικό αλλάζει η ζώνη σεισμικότητας από το 2003 στο 2005 από μέτρια σε χαμηλή παρότι η μετατόπιση της θέσης που αποφασίστηκε ήταν της τάξης των 600-700 μέτρων. Επίσης για τη θέση Ελληνικό αναφέρεται τόσο στη μελέτη του 2003 όσο και του 2005 ότι αρκετά βορειότερα της θέσης, αναπτύσσεται η λεκάνη απορροής Παμβώτιδας, παρότι το 2005 πραγματοποιήθηκε μετατόπιση της συγκεκριμένης θέσης για το λόγο ότι αρχικά βρισκόταν εντός της λεκάνης απορροής της Παμβώτιδας. Το μέγεθος της λεκάνης απορροής της θέσης Ελληνικό δε συγκεκριμενοποιείται όπως στη μελέτη του 2003 (150 στρέμματα) και απλά αναφέρεται ως αρκετά μεγάλη, ενδεχομένως για να μην προκύψει πρόβλημα με το θέμα της λεκάνης απορροής στη νέα θέση, όπως το 2003. Στην Π.Π.Ε του 2005 για τη θέση Ελληνικό αν και υπήρξε μετατόπιση της αρχικής θέσης και υπόδειξη νέας με μικρότερη έκταση πάνω από 20 στρέμματα και με υψηλότερες κλίσεις που δεν προσδιορίζονται επακριβώς, αναφέρεται και στις δύο περιπτώσεις ότι η χωρητικότητα του ΧΥΤΑ κρίνεται ικανοποιητική όπως και η ευχέρεια εκτέλεσης του έργου. Για τη θέση Ελληνικό αναφέρεται στην περιγραφή της θέσης και στις δυο μελέτες, ότι δεν παρατηρήθηκαν μνημεία στην περιοχή, κάτι το οποίο δεν ευσταθεί διότι σε κοντινή απόσταση βρίσκεται η βυζαντινή μονή της Τσούκας, κάτι που αποτέλεσε βασικό επιχείρημα διαμάχης της τοπικής κοινωνίας με τις αρμόδιες αρχές και τη μελετητική ομάδα. Εντούτοις στη συγκριτική αξιολόγηση η θέση βαθμολογείται με 5 λόγω απόστασης από αρχαιολογικούς χώρους από 1,5 – 5 χλμ

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- Γενικά η περιγραφή στη θέση Ελληνικό παρουσιάζει ελλείψεις, που συνοψίζονται στη σύγκριση αν η μελέτη του 2005 αναφέρεται στη νέα θέση που προτείνεται πλησίον της αρχικής (πολλά στοιχεία ίδια με την αρχική θέση), στη διαφορετική αποτύπωση στοιχείων στην αναλυτική περιγραφή της θέσης και το συγκεντρωτικό περιγραφικό πίνακα (π.χ έκταση θέσης, κλίσεις, απόσταση από οικισμό) καθώς και στην ακροθιγή αναφορά στην ύπαρξη εντός της περιοχής ρέματος που απλά αναφέρεται ότι δεν αναμένεται να προκαλέσει προβλήματα, καθώς και στην απλή αναφορά πιθανότητας μικρής κλίμακας βαρυτικής ολίσθησης λόγω κλίσεων.

- Στην περιγραφή των υδρολογικών λεκανών, η λεκάνη του Αράχθου όπου τελικά γίνεται η χωροθέτηση ΧΥΤΑ είναι η μόνη από τις αναφερόμενες λεκάνες που δε διαστασιολείται το μέγεθος της έκτασής της και δεν αναφέρονται χαρακτηριστικά της (κλειστή, ανοικτή κ.λ.π).

- Στη θέση Φτέρη όπου και αυτή μετατοπίστηκε για να βγει εκτός της ζώνης του ρήγματος που υπήρχε στην αρχική θέση και στην περιγραφή της θέσης αναφέρεται ως σημαντική η απόσταση από το ρήγμα, εντούτοις η περιοχή απορρίφθηκε εκ νέου με την αιτιολογία του ρήγματος από τις αρμόδιες αρχές.

- Εξετάζοντας την αναλυτική βαθμολογία των υποψήφιων θέσεων στις μελέτες Π.Π.Ε του 2003 και 2005, συμπεραίνουμε ότι είναι πανομοιότυπα τα κριτήρια, η βαθμολογική κλίμακα και οι συντελεστές βαρύτητας των κριτηρίων. Για τη θέση Μάζια, εντούτοις που συμμετέχει στην αξιολόγηση και των δύο μελετών διαπιστώνουμε τις εξής διαφορές στην αξιολόγηση για την ίδια ακριβώς περιοχή:

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

Πίνακας 16: Διαφορές της αξιολόγησης της θέσης Μάζια στις Π.Π.Ε του 2003 και 2005

Κριτήριο	Αξιολόγηση με βάση Π.Π.Ε του 2003	Αξιολόγηση με βάση Π.Π.Ε του 2004
Απόσταση και κατεύθυνση υδροληπτικών έργων	10	7
Απόσταση τελικών αποδεκτών	10	7
Χρήση υπόγειου νερού	10	7
Σεισμικότητα	5	10
Κλίσεις εδάφους	7	5
Παγετός	5	7
Χιονόπτωση	3	5
Κατεύθυνση επικρατούντων ανέμων	7	10
Οπτική απομόνωση χώρου	1	5
Απόσταση από εξορυκτικές δραστηριότητες	8	10
Απόσταση από δασικές περιοχές	10	5
Κοινωνική αποδοχή	10	1

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα σε 12 κριτήρια από τα 46 της συγκριτικής αξιολόγησης, για την ίδια θέση και την ίδια βαθμολογική κλίμακα έχουμε διαφορετική αξιολόγηση, το οποίο θέτει υπό συζήτηση την αξιοπιστία και αμεροληψία της διαδικασίας επιλογής θέσης. Επιπλέον, για τη θέση Ελληνικό προκύπτουν διαφορές σε 13 κριτήρια αξιολόγησης, που άλλες δικαιολογούνται από τη μετατόπιση της θέσης το 2005 σε σχέση με το 2003 και άλλες όχι. Τέλος, υπάρχει και επικάλυψη τουλάχιστον δύο κριτηρίων και συγκεκριμένα το κριτήριο απόσταση από εξυπηρετούμενη περιοχή και κόστος μεταφοράς. Τα δύο αυτά κριτήρια ουσιαστικά αξιολογούν δύο φορές τη δυνατότητα πρόσβασης στις περιοχές μία με το κριτήριο της απόστασης από εξυπηρετούμενη περιοχή και μία με το κόστος μεταφοράς των απορριμμάτων προς το ΧΥΤΑ. Επομένως, χωρίς αιτιολόγηση προκρίνονται οι περιοχές όπου το κόστος μεταφοράς των απορριμμάτων και η απόσταση από το βασικό παραγωγό απορριμμάτων (Ιωάννινα) είναι μικρότερη.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται ολοκληρωμένη η πολυκριτηριακή αξιολόγηση των περιοχών προτεινόμενων για χωροθέτηση ΧΥΤΑ κατά την τελική μελέτη Π.Π.Ε του 2005:

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

Πίνακας 17: Αναλυτική βαθμολογία των υποψήφιων θέσεων

	Κριτήρια	Συντελεστής βαρύτητας, %	Θ1	Θ2	Θ3	Θ4	Θ5	Θ6
	1. Γεωλογικά, Υδρολογικά, Υδρογεωλογικά	25%						
ΚΓ1	Υδροληπτικά έργα και υπόγεια νερά							
1.1	Απόσταση και κατεύθυνση υδροληπτικών έργων		10	7	7	5	10	7
1.2	Απόσταση τελικών αποδεκτών		7	7	7	7	10	10
1.3	Βάθος Στάθμης Υδροφορέα		10	10	10	7	10	10
1.4	Χρήση Υπογείου Νερού		10	7	7	10	10	5
ΚΓ2	Χαρακτηριστικά εδάφους							
1.1	Σύσταση-Πάχος		4	5	5	7	4	9
1.2	Διαπερατότητα		10	7	7	7	10	10
ΚΓ3	Χαρακτηριστικά Υπεδάφους							
1.1	Υδρολιθολογικοί σηματισμοί		10	10	10	7	10	1
1.2	Πάχος		10	10	10	7	10	10
1.3	Περατότητα υπεδάφους		7	7	7	10	10	10
ΚΓ4	Τεκτονικά στοιχεία και							

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	στοιχεία σεισμικότητας							
1.1	Τεκτονικές μεταβολές		7	10	10	10	10	7
1.2	Ύπαρξη ρηγμάτωσης		8	8	8	8	8	1
1.3	Σεισμικότητα		5	10	10	10	5	10
1.4	Σεισμική επικινδυνότητα εδάφους		10	7	7	10	10	7
ΚΓ5	Τοπογραφικό Ανάγλυφο - Ευστάθεια Πρανών							
1.1	Είδος λεκάνης απορροής		6	2	6	8	6	6
1.2	Κλίσεις Εδάφους		7	5	5	5	5	10
	2. Περιβαλλοντικά	15%						
ΚΠ1	Κλιματολογικές Συνθήκες							
1.1	Βροχόπτωση		1	1	1	1	1	1
1.2	Παγετός		7	7	7	7	5	7
1.3	Χιονόπτωση		5	5	5	7	5	5
1.4	Υψόμετρο		1	1	1	3	1	1
ΚΠ2	Οχλήσεις από Οσμές και Επικρατούντες Άνεμοι							
1.1	Κατεύθυνση επικρατούντων ανέμων		10	10	10	10	7	7
ΚΠ3	Αισθητική							

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	κατάσταση του ΧΥΤ – Ευχέρεια εκτέλεσης έργων τελικής αποκατάστασης και μεταφροντίδας							
1.1	Αισθητική κατάσταση του ΧΥΤ σε σχέση με τη δυνατότητα αναβάθμισης του		10	10	10	10	10	7
1.2	Ευχέρεια εκτέλεσης έργων τελικής αποκατάστασης και μεταφροντίδας		7	7	7	10	10	7
ΚΠ4	Οπτική Απομόνωση Χώρου							
	3. Χωροταξικά	15%						
ΚΧ1	Απόσταση από Αρχαιολογικούς Χώρους, Αεροδρόμια, Βιομηχανικές και Βιοτεχνικές μονάδες							
1.1	Απόσταση από Αρχαιολογικούς Χώρους		10	10	5	3	10	10
1.2	Απόσταση από Αεροδρόμια		10	10	10	10	10	10
1.3	Απόσταση από		10	10	10	10	10	10

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	Βιομηχανικές και Βιοτεχνικές μονάδες							
1.4	Απόσταση από εξορμητικές δραστηριότητες		10	10	10	10	10	10
KX2	Απόσταση από δασικές περιοχές, προστατευόμενες περιοχές και περιοχές αυξημένης οικολογικής σημασίας, αναδασωτέες περιοχές							
1.1	Δασικές περιοχές		5	5	5	5	5	5
1.2	Περιοχές Οικολογικής Σημασίας - Προστατευόμενες Περιοχές		10	5	10	10	10	5
1.3	Αναδασωτέες Περιοχές		10	10	10	10	10	10
KX3	Απόσταση από Οικισμούς, Χώρους μόνιμης ή εποχιακής παραμονής πληθυσμού - Οικιστική Πίεση							
1.1	Οικιστική Πίεση		5	5	5	5	5	5
1.2	Χώρος μόνιμης ή εποχιακής		5	5	5	5	5	5

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	παραμονής πληθυσμού							
KX4	Γεωργική - Κτηνοτροφική δραστηριότητα							
1.1	Γεωργική δραστηριότητα		7	10	7	10	7	7
1.2	Κτηνοτροφική δραστηριότητα		8	8	8	8	8	8
KX5	Απόσταση από Στρατιωτικές Εγκαταστάσεις		10	10	10	10	10	10
	4. Λειτουργικά & γενικά	15%						
KΛ1	Δυνατότητα υποδοχής νέου χώρου		8	8	8	10	8	10
KΛ2	Χωρητικότητα (διάρκεια ζωής χώρου)		10	7	7	10	7	10
KΛ3	Ευχέρεια Εκτέλεσης Έργου - Διαθεσιμότητα Υλικών και Δικτύων							
1.1	Ευχέρεια εκτέλεσης έργου		3	8	8	10	3	8
1.2	Διαθεσιμότητα υλικών		10	8	8	10	8	10
1.3	Διαθεσιμότητα Δικτύων (ύδρευση, ηλεκτρικό, κλπ)		8	8	5	8	8	8

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

ΚΛ4	Τρόπος Πρόσβασης - Απόσταση από την εξυπηρετούμενη Περιοχή							
1.1	Τρόπος Πρόσβασης		10	10	8	8	8	8
1.2	Απόσταση από την εξυπηρετούμενη περιοχή		3	7	7	7	3	3
	5. Οικονομικά	15%						
ΚΟ1	Ιδιοκτησιακό Καθεστώς - Αξία Γης							
1.1	Ιδιοκτησιακό καθεστώς		7	7	4	7	7	7
1.2	Αξία Γης		5	5	5	5	5	5
ΚΟ2	Κόστος Μεταφοράς		3	5	5	5	3	3
	6. Κοινωνικά	15%						
ΚΚ1	Κοινωνική αποδοχή		1	1	1	1	1	1

2.9 Απόψεις ως προς τη μελέτη επιλογής θέσης χωροθέτησης

Ενδεικτικό της διάστασης απόψεων που μπορεί να εγείρουν οι συγκεκριμένες μελέτες επιλογής θέσης χωροθέτησης ΧΥΤΑ πέραν των σφαλμάτων που περιέχουν, που ήδη καταδείξαμε, είναι το γεγονός ότι μπορεί να αμφισβητηθούν τεκμηριωμένα, στοιχεία επί του περιεχομένου της. Συγκεκριμένα, η βαθμολογία στη θέση Ελληνικό που επελέγη μπορεί να διαφοροποιηθεί σημαντικά, κάτι που επιχειρήθηκε από επιστήμονα της περιοχής. Παρακάτω

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αναφέρουμε την κριτική του επί της μελέτης και όχι μόνο, χωρίς να υιοθετούνται σαφώς οι θέσεις του παρότι φαίνονται εξίσου ευλογοφανής όπως της μελέτης.

Ο κύριος Παναγιώτης Γερογιάννης (Πολιτικός μηχανικός, Πρώην πρόεδρος Αετορράχης, Πρώην πρόεδρος ΤΕΔΚ Ν. Ιωαννίνων) σε δημοσίευμα τοπικής εφημερίδας (Νέοι Αγώνες, 3-10-2008) αναφέρει αρχικά ότι υπήρξαν σημαντικές καθυστερήσεις από την τότε αρχή της Περιφέρειας γενικά (τέσσερα χρόνια από την ανάληψη της ευθύνης για την υλοποίηση του έργου) και ειδικά (έξι μήνες για να αξιολογηθεί σε πρωταρχικό στάδιο η πρόταση του δήμου Κατσανοχωρίων για την Αετορράχη) στο θέμα του ΧΥΤΑ Ιωαννίνων. Συνεχίζοντας αναφέρει ότι η μόνη ενδεδειγμένη λύση ήταν η επαναπροκήρυξη της μελέτης με την ταυτόχρονη παροχή αντισταθμιστικών οφελών στο Δήμο υποδοχής, ενώ καταλήγει ότι η απόφαση της Γ.Γ.Π.Η να κατασκευαστεί ο ΧΥΤΑ στο Ελληνικό έγινε με καθαρά πολιτικά κριτήρια. Το τελευταίο αιτιολογείται με κριτική επί της μελέτης Π.Π.Ε με βάση την οποία χωροθετήθηκε ο ΧΥΤΑ στην περιοχή, όπου συνολικά υπογραμμίζει ότι:

Σύμφωνα με το αιτιολογικό της με αρ. πρωτ: 3291/5-7-2005 απόφασης της Περιφέρειας Ηπείρου για την δημιουργία Χ.Υ.Τ.Α. στο Ελληνικό Ιωαννίνων, «Η θέση Έλληνικό του Δήμου Κατσανοχωρίων, προτείνεται για την κατασκευή του ΧΥΤΑ έναντι των άλλων θέσεων (Τσιμπούρι Δ. Δωδώνης, Μάζια Δ. Περάματος, Δελβινάκι, Δ. Δελβινακίου, Πολύδωρο Δ. Μολοσσών και Φτέρη Δ. Άνω Πωγωνίου) λόγω του ότι:

- Σύμφωνα με την πολυκριτηριακή ανάλυση της μελέτης η συγκεκριμένη θέση έχει υψηλή βαθμολογία (3^η στη σειρά κατάταξης).
- Από γεωλογικής άποψης η συγκεκριμένη θέση έχει ισχυρά πλεονεκτήματα διότι οι ψαμμιτικοί πάγκοι του φλύσχη της περιοχής έχουν σημαντικό πάχος και πολύ μικρή περατότητα και παρέχουν υψηλή προστασία του υδροφορέα
- Η συγκεκριμένη θέση εμφανίζεται να ικανοποιεί σε ότι αφορά τα περιβαλλοντολογικά κριτήρια.
- Επί πλέον η συγκεκριμένη θέση έχει την αναγκαία οπτική απομόνωση από τους γύρω οικισμούς, σύμφωνα με τη βαθμολογία της μελέτης».

Τα παραπάνω δεν είναι αληθή γιατί:

Α. κατά την αναλυτική βαθμολόγηση της θέσης του «Ελληνικού», όπως αποτυπώνεται στις σελίδες 36-37 και 38, της μελέτης, με βάση τα κριτήρια της μελέτης, όπως αυτά αναφέρονται και

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

προσδιορίζονται στην αναλυτική περιγραφή των κριτηρίων, (βλέπε σελίδες 8 έως 32 του 6ου κεφαλαίου «Γεωλογικά- Υδρολιθολογικά Στοιχεία Θέσεων» κατατάσσουν το Ελληνικό στην τελευταία θέση.

Συγκεκριμένα:

- Στο κριτήριο ΚΓ1 (1.1) απόσταση υδροληπτικών έργων το Ελληνικό βαθμολογείται με 7 ενώ πρέπει να βαθμολογηθεί με 5 διότι κατάντη της θέσης υπάρχουν γεωτρήσεις από τις οποίες υδρεύονται τα χωριά Κυπαρίσσια και Μουζακαίοι. (υδροληπτικά έργα κατάντη σε απόσταση μεταξύ 1-2 χλμ)

- Στο κριτήριο ΚΓ5 (1.2) κλίση εδάφους το Ελληνικό βαθμολογείται με 5 ενώ πρέπει να βαθμολογηθεί με 1 γιατί η κλίση του εδάφους, όπως από το τοπογραφικό διάγραμμα κλ: 1:5.000 προκύπτει, είναι μεγαλύτερη από 15% (πλησιάζει το 20%)

- Στο κριτήριο ΚΠ2 (1.1) κατεύθυνση επικρατούντων ανέμων το Ελληνικό βαθμολογείται με 10 ενώ πρέπει να βαθμολογηθεί στην καλύτερη περίπτωση με 7 (γιατί η συγκεκριμένη θέση βρίσκεται στο κέντρο ενός κύκλου στην περιφέρεια του οποίου βρίσκονται αναπτυσσόμενοι και δυναμικοί οικισμοί (Γορίτσα σε απόσταση 2600μ, Κυπαρίσσια σε απόσταση 1800μ, Μουζακαίοι σε απόσταση 1900μ, Ελληνικό σε απόσταση 1000μ, Σερβιανά σε απόσταση 2600μ και Κουτσελιό σε απόσταση 3300μ) και συνεπώς σε κάθε περίπτωση η διαφορετική κατεύθυνση του ανέμου θα ευνοεί την μεταφορά οσμών-αερίων ρύπων σε κάποιον οικισμό.

- Στο κριτήριο ΚΠ4 οπτική απομόνωση χώρου το Ελληνικό βαθμολογείται με 10 ενώ πρέπει να βαθμολογηθεί το μέγιστο με 5 (ορατός από τον Επαρχιακό δρόμο Ιωαννίνων Πραμάντων) και το ελάχιστο με 1 (ορατός από οικισμούς).

- Στο κριτήριο ΚΧ2(1.2) απόσταση από περιοχές οικολογικής σημασίας- προστατευόμενες περιοχές το Ελληνικό βαθμολογείται με 10 ενώ πρέπει να βαθμολογηθεί με 1 (γιατί βρίσκεται μέσα στην περιφερειακή ζώνη προστασίας της λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων βλέπε: (Κ.Υ.Α. της 5-6-2003 ΦΕΚ649Δ' της 25-6-2003) όπως τροποποιήθηκε με την (Κ.Υ.Α της 19-11-2003 ΦΕΚ1250Δ' της 26-11-2003).

- Στο κριτήριο ΚΛ4(1.1) τρόπος πρόσβασης στο χώρο (δρομολόγια) το Ελληνικό βαθμολογείται με 8 ενώ πρέπει να βαθμολογηθεί με 1 (διέλευση μέσα από οικισμούς). Γιατί το δρομολόγιο θα γίνει είτε μέσω της επαρχιακής οδού Ιωαννίνων Πραμάντων με αναγκαστική διέλευση μέσα από τους οικισμούς Ανατολής Κατσικά Κουτσελιό είτε μέσω της Εθνικής Οδού Ιωαννίνων Αθηνών,

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

με αναγκαστική διέλευση μέσα από τους οικισμούς Μπάφρας και Κουτσελιού και της επαρχιακής οδού Ιωαννίνων Πραμάντων (δύο οικισμοί).

Με βάση τις παραπάνω διορθώσεις στις επί μέρους βαθμολογίες το Ελληνικό συγκεντρώνει βαθμολογία 55,60 και κατατάσσεται τελευταίο από τις έξι προτεινόμενες θέσεις. Ας σημειωθεί πως η αμέσως επόμενη θέση συγκεντρώνει βαθμολογία 59,45 έναντι 64,75 της πρώτης θέσης το Τσιμπούρι και 63,10 της δεύτερης θέσης το Δελβινάκι

Β. Στην πολυκριτηριακή ανάλυση της μελέτης σελίδα 49 αναφέρονται τα εξής:

1. Η θέση Θ4 (Τσιμπούρι) υπερτερεί έναντι των άλλων θέσεων, ανεξάρτητα από την διακύμανση που θα έχουν και τα περιβαλλοντικά και τα οικονομικά κριτήρια.

2. Η θέση Θ1 (Δελβινάκι) ακολουθεί σε μικρή απόσταση την Θ4, αλλά παρατηρείται ότι όσο μειώνεται το περιβαλλοντικό κριτήριο η καμπύλη της θέσης τέμνεται με τις καμπύλες των άλλων θέσεων, κάτι που είναι απολύτως δικαιολογημένο τουλάχιστον όσον αφορά την απόσταση από το κέντρο παραγωγής των απορριμμάτων.

3. Οι θέσεις, Θ2, Θ3, Θ5, και Θ6 (Μάζια, Ελληνικό, Πολύδροσο και Φτέρη αντίστοιχα) παρατηρείται ότι με σχεδόν ελάχιστες αποκλίσεις παρουσιάζονται ισοδύναμες και ανάλογα με την διακύμανση των κριτηρίων κάποια υπερτερεί έναντι των άλλων»
Συμπερασματικά από τα ανωτέρω προκύπτουν τα ακόλουθα:

- Στην μεν αναλυτική βαθμολόγηση το Ελληνικό καταλαμβάνει την τελευταία θέση στην βαθμολογία και στην πολυκριτηριακή ανάλυση ισοβαθεί στην τελευταία θέση μαζί με Μάζια, Πολύδροσο και Φτέρη και κατά συνέπεια το αναφερόμενο ως λόγος επιλογής της θέσης του Ελληνικού ότι «η συγκεκριμένη θέση έχει υψηλή βαθμολογία (3η στη σειρά κατάταξης)» είναι απολύτως ανακριβές

Η δεύτερη αιτιολόγηση ενώ είναι αληθής είναι προσχηματική γιατί από το έγγραφο με αρ. πρωτ: 5792/29-3-2005 της Γενικής Δ/σης Περιφέρειας Ηπείρου Δ/ση Αυτοδιοίκησης και Αποκέντρωσης Τμήμα ΤΥΔΚ προκύπτει ότι οι πέντε (5) από τις έξι (6) προτεινόμενες θέσεις έχουν τα ίδια ακριβώς γεωλογικά χαρακτηριστικά.

Η Τρίτη αιτιολόγηση απολύτως είναι γενική και αόριστη και ισχύει για τις έξι (6) προτεινόμενες θέσεις της μελέτης.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Η τέταρτη αιτιολόγηση ενώ αναφέρεται στην σχετική οπτική απομόνωση από τους γύρω οικισμούς δεν γίνεται καμιά απολύτως αναφορά στο ξακουστό μοναστήρι της Τσούκας, το γνωστότερο μοναστήρι στην περιοχή της Ηπείρου με χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο, κηρυγμένο ιστορικό και διατηρητέο μνημείο (ΦΕΚ348/Β/31-5-1985) που χρονολογείται, κατά παράδοση, από το έτος 1190 το οποίο έχει απόλυτη οπτική επαφή με τον προτεινόμενο χώρο υγειονομικής ταφής και βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής από την προτεινόμενη θέση.

Ακόμη, η πολιτική απόφαση φαίνεται, και στο με αρ. πρωτ: 1198/7-3-2005 έγγραφο της 8ης Εφορίας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, (αρμόδια για την προστασία των μνημείων), ενώ γίνεται εκτενής αναφορά για τους ενοριακούς ναούς της ύστερης Τουρκοκρατίας εντός των οικισμών Ψήνας και Ελευθεροχωρίου, ενώ αναφέρεται ο αρχαιολογικός χώρος της Καστρίτσας που απέχει πλέον των εννέα (9,0) χιλιομέτρων ουδεμία αναφορά γίνεται στη μονή Τσούκας (σα να μην υπάρχει).

Αλλά και στην απόφαση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου του Υπουργείου Πολιτισμού, στη συνεδρίαση της 24/22-6-2005, υπό την προεδρία του κ. Ζαχόπουλου, με την οποία αποκλείεται η θέση στο Τσιμπούρι επίσης ουδεμία αναφορά γίνεται για την Ιερά Μονή της Τσούκας.

Στην απόφαση αυτή μεταξύ άλλων αναφέρονται και τα εξής: «ο πρόεδρος επισημαίνει πως ο αποκλεισμός της θέσης Τσιμπούρι γίνεται για συμβολικούς κυρίως λόγους ...»

Η εισηγήτρια συμφωνεί συμπληρώνοντας πως η θέση αυτή είναι εγγύτερα στον Χώρο της Δωδώνης και η διέλευση των απορριμματοφόρων θα αποδώσει δυσάρεστες οσμές.»

Αλλά αν πράγματι θα επηρεαζόταν από τις οσμές ο αρχαιολογικός χώρος της Δωδώνης που απέχει από το Τσιμπούρι περισσότερο από έξι (6) χιλιόμετρα και χωρίς καμιά οπτική επαφή τότε πως είναι δυνατόν να μην επηρεάζεται η μονή Τσούκας που βρίσκεται σε απόσταση αναπνοής και σε απόλυτη οπτική επαφή από την προτεινόμενη θέση;

Από τα παραπάνω γίνεται απόλυτα κατανοητό πως η επιστημονική μελέτη δεν επέλεξε ως πρώτη θέση το Ελληνικό αλλά αυτό γίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Ηπείρου (με καθαρά πολιτικά κριτήρια) και με την ανοχή (αν όχι συναίνεση) των κυβερνητικών βουλευτών, του Νομάρχη και όλων των αρμοδίων παραγόντων και φορέων.

2.10 Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων κατασκευής και λειτουργίας ΧΥΤΑ Ελληνικού

Μετά την οριστικοποίηση της θέσης χωροθέτησης ΧΥΤΑ στην 1^η Δ.Ε ενότητα Ηπείρου το Δεκέμβριο του 2005, εκπονείται η ΜΠΕ κατασκευής και λειτουργίας του έργου, με την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων να δίνεται το Φεβρουάριο του 2006. Στη συγκεκριμένη μελέτη προτείνεται η κατασκευή ΧΥΤΑ με τα εξής χαρακτηριστικά όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

***Πίνακας 18:** Χαρακτηριστικά του υπό κατασκευή ΧΥΤΑ στο Ελληνικό*

Όνομασία:	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων 1 ^{ης} Διαχειριστικής Ενότητας Περιφέρειας Ηπείρου, στη Θέση Ελληνικό του Δήμου Κατσανοχωριών
Κύριος του έργου:	Περιφέρεια Ηπείρου
Εξυπηρετούμενη Περιοχή:	1 ^η Διαχειριστική Ενότητα Περιφέρειας Ηπείρου
Εξυπηρετούμενος Πληθυσμός	170.239 μόνιμοι κάτοικοι (2001)
Ετήσια δυναμικότητα:	52.642 τόνοι στερεών αποβλήτων
Είδος αποβλήτων:	Οικιακά απόβλητα
Χωρητικότητα πρώτης 10ετίας:	791.709 m ³
Χωρητικότητα δεύτερης 10ετίας:	874.539 m ³
Συνολική Χωρητικότητα:	1.666.248 m ³
Διάρκεια ζωής της μονάδας:	20 χρόνια
Έκταση γηπέδου:	121,7 στρέμματα
Έκταση ενεργού χώρου:	72,5 στρέμματα (Κυψέλη 1: 40 στρ., Κυψέλη 2: 32,5 στρ.)
Οδική Πρόσβαση	Όπως φαίνεται στο χάρτη προσανατολισμού (1:50.000), το τοπογραφικό διαγρ. ευρύτερης περιοχής & το τοπογραφικό διαγρ. άμεσης περιοχής (1:5000)
Διάγραμμα 7: ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	
Πυκνότητα απορριμμάτων :	0,8 tn/m ³
Όγκος υλικού επικάλυψης	15 %
Μέγιστη κλίση πρανών (υ:π)	1/2 - 1/3
Ετήσια Παροχή παραγόμενων στραγγισμάτων	28.300 m ³ /y

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

Ωριαία παραγόμενη ποσότητα βιοαερίου (ανάλογα με την ηλικία των απορριμμάτων) από :	56-430 m ³ /ώρα
Ωριαία ανακτήσιμη ποσότητα βιοαερίου (ανάλογα με την ηλικία των απορριμμάτων) από :	29-385 m ³ /ώρα
Παροχή πυρσού καύσης	Να καλύπτει την απαίτηση για μέγιστη ανακτώμενη ποσότητα της τάξης των 385 m ³ /ώρα

Στα κεφάλαια 1-7 της ΜΠΕ αναλύονται μία σειρά από γενικά στοιχεία για το έργο, την ευρύτερη περιοχή και την περιοχή άμεσης επιρροής του ΧΥΤΑ. Στα κεφάλαια 8 και 9 παρουσιάστηκαν η κατασκευή και λειτουργία του ΧΥΤΑ, ενώ εκτιμήθηκαν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις και σχεδιάστηκαν κάποια μέτρα αντιμετώπισης αυτών.

Η ΜΠΕ κατασκευής και λειτουργίας μονάδας ΧΥΤΑ περιέχει ελλείψεις και ασάφειες όπου συμπεριλαμβάνονται στα παρακάτω:

- Στην παρουσίαση της θέσης Ελληνικό τόσο κατά την Π.Π.Ε του 2005 με βάση την οποία επιλέγει τελικά η συγκεκριμένη θέση, όσο και κατά την ΜΠΕ κατασκευής και λειτουργίας ανακύπτουν σημαντικές διαφορές. Λεπτομερέστερα, στην Π.Π.Ε και στην παράγραφο περιγραφής της υδρογεωλογίας στην περιοχή, γίνεται αναφορά στην ύπαρξη τριών ρεμάτων στην προτεινόμενη περιοχή, ενώ στη ΜΠΕ για την ύπαρξη ενός. Επίσης, δε γίνεται καθόλου λόγος στη ΜΠΕ για τον ενδεχόμενο κίνδυνο μικρών βαρυτικών ολισθήσεων λόγω έντονων κλίσεων, όπως στην Π.Π.Ε. Όσον αφορά τη σεισμικότητα της περιοχής στη μεν Π.Π.Ε αναφέρεται ως χαμηλή στη δε ΜΠΕ ως μέτρια. Για την έκταση της προτεινόμενης περιοχής στην Π.Π.Ε αναφέρεται έκταση 140 στρεμμάτων, που στη ΜΠΕ γίνεται 120 στρέμματα. Τέλος, η βλάστηση της προτεινόμενης θέσης χαρακτηρίζεται ως σχετικά πυκνή στην Π.Π.Ε, ενώ αραιή στη ΜΠΕ
- Για τον υπολογισμό της χωρητικότητας των κυττάρων του ΧΥΤΑ και άρα στη διάρκεια ζωής του ΧΥΤΑ γίνεται αναφορά σε πιθανά σενάρια ανακύκλωσης, που ενδεχομένως να λάβουν χώρα στο μέλλον στο νομό Ιωαννίνων. Καμία αναφορά δε γίνεται για κάποια μέθοδο επεξεργασίας των αποβλήτων, σε ένα ορισμένο χρονοδιάγραμμα, ακόμα και για την εγκατάσταση μιας μονάδας μηχανικής διαλογής αποβλήτων που προβλέπεται σχεδόν σε όλες τις χωροθετήσεις ΧΥΤΑ στην Ελλάδα

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- Όσον αφορά τη διαχείριση των στραγγισμάτων του ΧΥΤΑ γίνεται μια θεωρητική αναφορά στις μεθόδους επεξεργασίας που αναφέρονται στη βιβλιογραφία, χωρίς ιδιαίτερη αναφορά στις υποδομές που θα αναπτυχθούν στη συγκεκριμένη περίπτωση για το σκοπό αυτό. Το σπουδαιότερο είναι ότι αναφέρεται ότι ο συγκεκριμένος ΧΥΤΑ θα λειτουργεί με το σύστημα της επανακυκλοφορίας των στραγγισμάτων, αφού πρώτα συλλεχθούν και επεξεργαστούν (άγνωστο σε ποιο βαθμό σύμφωνα με τη μελέτη) στα κατάντη του ΧΥΤΑ. Η απουσία αναφοράς σε τελικό αποδέκτη των επεξεργασμένων στραγγισμάτων του ΧΥΤΑ εξυπηρετεί το γεγονός ότι δε θα υπάρξει έλεγχος των εξερχόμενων επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων που θα καταλήγουν σε κάποιο υδάτινο αποδέκτη και δει στον ποταμό Άραχθο (περίπου 2,5 km κατάντη του ΧΥΤΑ), κάτι που μπορούσε να δημιουργήσει αντιδράσεις σε ενδεχόμενη μη σωστή επεξεργασία των στραγγισμάτων, την αποφυγή ακριβώς της ολοκληρωμένης επεξεργασίας των στραγγισμάτων λόγω υψηλού κόστους. Πιθανότατα, το σύστημα της επανακυκλοφορίας των στραγγισμάτων εντός του ΧΥΤΑ να μην έχει αποτελεσματική εφαρμογή και να οδηγηθεί σε αστοχία, μολύνοντας τη γύρω περιοχή, διότι σε επικείμενα υψηλά κατακρημνίσματα και την αθρόα εισροή ομβρίων στο ΧΥΤΑ, να έχουμε υπερχειλίση των δεξαμενών αποθήκευσης των στραγγισμάτων. Σημειωτέον ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά βροχοπτώσεων
- Στη ΜΠΕ και συγκεκριμένα στο 9^ο κεφάλαιο χρησιμοποιείται ένα σύστημα αποτίμησης κινδύνου από την κατασκευή και λειτουργία του χώρου υγειονομικής ταφής, κυρίως με όρους υγειονομικής, ασφάλειας του χώρου και προστασίας του περιβάλλοντος. Τα αποτελέσματα αυτής της μεθοδολογίας δίνονται κατευθείαν χωρίς προηγουμένως να φαίνεται η αξιολόγηση και η βαθμολόγηση των κινδύνων για κάθε κριτήριο ξεχωριστά, με την απαραίτητη τεκμηρίωση εκ των προτέρων

Στην παράγραφο επιπτώσεις στην κοινωνική και αναπτυξιακή φυσιογνωμία της περιοχής η ΜΠΕ αναφέρει:

«Η χωροθέτηση οποιασδήποτε νέας δραστηριότητας σε κάποια περιοχή επιφέρει κάποιες αλλαγές στο χαρακτήρα και τη γενική φυσιογνωμία αυτής. Οι αλλαγές αυτές βρίσκονται συχνά στο επίκεντρο της συζήτησης των κατοίκων και ο τρόπος που γίνονται αντιληπτές καθορίζει συχνά τη βιωσιμότητα της χωροθετημένης δραστηριότητας. Η χωροθέτηση ΧΥΤΑ σε μια περιοχή αποτελεί αναμφίβολα μια από τις πιο δύσκολες περιπτώσεις, σε σχέση με την ευκολία

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αποδοχής αυτής από τους κατοίκους. Αντίθετα από άλλες δραστηριότητες που αντιμετωπίζονται εξ' ορισμού θετικά (όπως π.χ. μεγάλες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις) ακόμα και αν προκαλούν σοβαρή ζημιά στο περιβάλλον, η χωροθέτηση ΧΥΤΑ συναντά σχεδόν πάντα αντιδράσεις. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η λειτουργία του ΧΥΤΑ θα έχει ευεργετικές συνέπειες στο συνολικό προφίλ της περιοχής όπως αναλυτικά αναφέρθηκε και δεν αναμένεται να επιφέρει επιπτώσεις στην ανάπτυξη της περιοχής αφού πρόκειται για μία έκταση που δεν έχει κάποιο ιδιαίτερο αναπτυξιακό ενδιαφέρον, πέραν της μικρής και διάσπαρτης κτηνοτροφικής δραστηριότητας.» (Μ.Π.Ε κεφ.9^ο, σελ. 27)

Το παραπάνω απόσπασμα της μελέτης με κάποιον τρόπο επιρρίπτει το σύνολο της ευθύνης αποδοχής της όντως δύσκολης περίπτωσης των ΧΥΤΑ στις τοπικές κοινωνίες και τον τρόπο που αυτές αντιλαμβάνονται τα έργα υποδομής ή τα αναπτυξιακά έργα. Επιπλέον, οι συντάκτες της μελέτης προχωρούν ένα βήμα παραπέρα αφού αμφισβητούν ότι οι αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας προέρχονται από ένα είδος περιβαλλοντικής ευαισθησίας ή προσπάθειας προστασίας της ποιότητας του περιβάλλοντος του τόπου τους. Απεναντίας, αναφέρουν ότι άλλες υποδομές όπως για παράδειγμα μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες με ενδεχόμενο περιβαλλοντικό κόστος δε θα είχαν την ίδια στάση από πλευράς της τοπικής κοινωνίας, υπονοώντας ενδεχομένως ότι οι τοπικές κοινωνίες επιδιώκουν υποδομές με άμεσο χρηματικό όφελος για την περιοχή τους, ή αρνούνται σκληρά οτιδήποτε έχει να κάνει με το δημόσιο συμφέρον, χωρίς άμεσα οφέλη για τους κατοίκους της περιοχής. Η στάση αυτή από πλευράς των μελετητών και των εντολών τους ενδεχομένως να μην ενδείκνυται λόγω της φύσης ενός τέτοιου έργου (ποιος θα ήθελε ένα ΧΥΤΑ στην αυλή του ακόμα και αν λειτουργούσε στην εντέλεια;), τον τρόπο επιλογής, κατασκευής και λειτουργίας του ΧΥΤΑ (ποιος εγγυάται για την αρτιότητα των διαδικασιών;) τη στιγμή που ανακύπτουν αρκετά διάτρητα στοιχεία των μελετών και των χειρισμών που ακολουθήθηκαν. Αν μη τι άλλο μια απαξιωτική στάση των επιστημόνων προς τις ανησυχίες των κατοίκων με προσβλητική πολλές φορές αναφορά σε αυτούς να δυναμίτιζε περαιτέρω το ήδη τεταμένο κλίμα.

Επίσης μπορεί να κριθεί ως ιδιαίτερα άτοπη η φράση ότι η περιοχή δεν παρουσιάζει κανένα αναπτυξιακό ενδιαφέρον. Η ανάπτυξη δεν είναι μια εγγενής έννοια ή ένα αναπόσπαστο στοιχείο μιας συγκεκριμένης περιοχής, αλλά δομείται μέσα στο χώρο και το χρόνο αξιοποιώντας τις αλλαγές τις ευκαιρίες ή τους περιορισμούς που παρουσιάζονται για την επίτευξη καλύτερων αναπτυξιακών όρων και προοπτικών. Ειδάλλως, υιοθετώντας μια τέτοια άποψη εύκολα μπορούμε να άγουμε το συμπέρασμα ότι η διαδικασία χωροθέτησης ΧΥΤΑ είναι μια προσπάθεια

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ανάζητησης μειονεκτικών περιοχών που θα εξυπηρετούν μόνο τον εν λόγω σκοπό, διαψεύδοντας παράλληλα τον ισχυρισμό ότι μια μονάδα ΧΥΤΑ μπορεί να λειτουργήσει οπουδήποτε ακόμα και εντός αστικού ιστού.

Τέλος όσον αφορά τις ευεργετικές συνέπειες της κατασκευής και λειτουργίας ΧΥΤΑ για την περιοχή, χρειάζεται αν όχι επιβάλλεται να γίνει μια ολοκληρωμένη πρόταση για απόδοση αντισταθμιστικών οφελών που θα ανταμείβει πραγματικά την κοινωνία που δέχεται να φιλοξενήσει τα απορρίμματα όλου του νομού, που μέχρι στιγμής δεν έχει συμβεί.

ΜΕΡΟΣ 3^ο:

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ NIMBY. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ
ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΧΥΤΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ
ΦΟΡΕΩΝ

3.1 Το φαινόμενο NIMBY σε δυνητικά οχλούσες δραστηριότητες

Η χωροθέτηση οχλουσών δραστηριοτήτων θέτει ένα μεγάλο ζήτημα σύγκρουσης υπερτοπικών-τοπικών στόχων και συμφερόντων, που εικονογραφεί με τον πιο εύληπτο τρόπο τις δυσκολίες και δυσλειτουργίες που παρατηρούνται στη σχέση κεντρικής εξουσίας και τοπικών αρχών κατά τη συνδιαχείριση ενός αντικειμένου και παρά τον κοινό στόχο τους: την αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη λειτουργία του υπέρ της ευζωίας των κατοίκων του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πρόθεση του ΥΠΕΧΩΔΕ για εγκατάσταση ΧΥΤΑ σε όσες περιοχές δε διαθέτουν. Οι χώροι αυτοί τελικά εγκαταστάθηκαν κατόπιν τεράστιων δυσχερειών και μετακίνησή τους για χρόνια από κοινότητα σε κοινότητα, ενώ σε πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχει ακόμα τελική απόφαση. Κι αυτό μόλις δημοσιοποιηθεί, μια πρόθεση συγκεκριμένης χωροθέτησης, η τοπική κοινότητα, οργανώνει διαμαρτυρίες για τη ματαίωσή της.

Εκδηλώσεις σαν αυτή, αποτελούν δείγματα ενός κοινότατου παγκόσμιου φαινομένου που στις ΗΠΑ είναι γνωστό με τη γλαφυρή ονομασία NIMBY και σχηματίζεται από τα αρχικά των λέξεων Not In My Back Yard (όχι στη δική μου αυλή) και αναφέρεται στις LULU's δηλ τις Locally Unwanted Land Uses (τοπικά ανεπιθύμητες χρήσεις γης). Το φαινόμενο έχει ως αιτιολογία την αντίδραση ή άρνηση των κοινοτήτων να δεχθούν στα όριά τους και στην ευρύτερη περιοχή τους τις κατ' αυτές οχλούσες χρήσεις και αναδεικνύεται ως ένα από τα σταθερότερα και κοινωνικά ισχυρότερα αίτια παρεμπόδισης, καθυστέρησης ή και ματαίωσης σχεδίων και προτάσεων.

Ένας μεγάλος τομέας των χωροταξικών παρεμβάσεων και χωροθετήσεων σημαντικών χρήσεων, αντιμετωπίζεται σε σημαντικό βαθμό περιπτωσιακά και αποκομμένα από ένα συνολικό προγραμματισμό. Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των παρεμβάσεων είναι ότι θεωρούνται οχλούσες από σημαντική μερίδα της κοινής γνώμης, οριζόμενη κυρίως με γεωγραφικά κριτήρια. Η περιγραφή μιας τέτοιας διαδικασίας ταυτίζεται με την περιγραφή του φαινομένου NIMBY στις ΗΠΑ, όπου υπάρχουν και οι πρώτες βιβλιογραφικές αναφορές: Δεν πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο χωροταξικό σχέδιο, αλλά για περιπτωσιακές προτάσεις χωροθέτησης μεμονωμένων χρήσεων. Δεν πρόκειται για χρήσεις αρεστές, που επιζητούν οι τοπικές κοινωνίες, αλλά για χρήσεις που οι προτείνοντες θεωρούν αναγκαίες και κοινωφελείς και οι τοπικές κοινότητες ανεπιθύμητες και οχλούσες.

Το φαινόμενο NIMBY άνθισε στις ΗΠΑ στις αρχές της δεκαετίας του 80 και εκδηλώθηκε αρχικά στα οικονομικά εύρωστα προάστια των πόλεων, αλλά συν το χρόνω και στα

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

κατοικούμενα από μειονότητες και στα μικτά. Καλλιεργήθηκε όμως δύο δεκαετίες νωρίτερα από όλα τα πολιτικά ρεύματα, τα οποία ενίοτε ενίσχυαν το άτομο και ενίοτε την ομάδα. Άτομα και ομάδες, πρωτοστάτησαν στο ξεσκήωμα των τοπικών κοινοτήτων κατά την περίοδο της μαζικής κατεδάφισης των παλιών κτιρίων στις μεγαλουπόλεις των ΗΠΑ, ενάντια στην ανέγερση τεράστιων συγκροτημάτων κατοικιών. Πολλοί αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι της περιόδου εκείνης, λειτουργώντας ως συνήγοροι των τοπικών κοινοτήτων, υποστήριζαν τη διατήρηση του πολεοδομικού ιστού των πόλεων για την αποτροπή της καταστροφής του κοινωνικού ιστού. Η δράση εκείνη αποτέλεσε τον πρόδρομο του NIMBY. Η αντίθεση προς την τερατώδη μορφή της οικιστικής ανάπτυξης του 60 και του 70 διεστράφη σιγά-σιγά σε αντίθεση προς κάθε απόπειρα ανάπτυξης και η διατήρηση του χαρακτήρα ή της ταυτότητας ενός τόπου ή μιας τοπικής κοινότητας εκφυλίστηκε στη θέση «κανείς ξένος στην τοπική μας κοινότητα», όπου ως ξένος θεωρείται κάθε διαφορετική ομάδα ατόμων, με διαφορετικό τρόπο ζωής και διαφορετικές ανάγκες.

Στη δεκαετία του 80 το φαινόμενο NIMBY ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο, όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά σε ολόκληρο τον εκβιομηχανισμένο κόσμο. Μερικές περιπτώσεις έχουν αφήσει ιστορία. Η ματαίωση της κατασκευής μιας μονάδας παραγωγής ενέργειας με ατομικούς αντιδραστήρες στην περιοχή της πόλης Krasnodar της Σοβιετικής Ένωσης, τον Ιανουάριο του 1988, ύστερα από σθεναρή αντίσταση των κατοίκων (και με πρόσφατη την καταστροφή του Τσερνομπίλ). Η σε 24ωρη βάση περιφρούρηση της έκτασης, που προοριζόταν για χώρος ταφής ραδιενεργών αποβλήτων, από τους κατοίκους του χωριού Kynnejall στη Σουηδία, που άρχισε το 1980 και συνεχίστηκε ως το 1993. Η έντονη διαμαρτυρία (που περιελάμβανε και τη ρίψη βομβών στις οπές των γεωτρήσεων) κατά της εδαφοτεχνικής έρευνας για τη διαμόρφωση χώρου ταφής επικίνδυνων ουσιών στη Μινεσότα. Το ναυάγιο του προγράμματος κατασκευής οίκων για τη στέγαση 30.000 διανοητικά μειονεκτούντων ατόμων, που επρόκειτο να χωροθετηθούν σε διάφορες γειτονιές της Ν. Υόρκης, το 1986, βάσει του πρωτοποριακού συστήματος fair-share.

Έχει διαπιστωθεί ότι η χωροθέτηση των οχλουσών χρήσεων, ως χωροταξική πρακτική και ως αποτέλεσμα, επηρεάζεται από τέσσερις μεταβλητές:

1. Το είδος της χρήσης προς χωροθέτηση. Μια βασική διάκριση γίνεται μεταξύ αυτών, που αποδεδειγμένα έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως είναι οι χώροι ταφής απορριμμάτων, τα εργοστάσια καύσης απορριμμάτων, οι ατομικοί αντιδραστήρες, οι χώροι απόθεσης επικίνδυνων χημικών ουσιών, και αυτών που επηρεάζουν τις κοινωνικές

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αντιλήψεις, στάσεις ή και προκαταλήψεις, όπως είναι διάφορες υπηρεσίες προνοιακού χαρακτήρα, ή ιδρυματικές στέγες απόρων ή ατόμων με φυσικά ή διανοητικά μειονεκτήματα, ή τα κέντρα αποκατάστασης ναρκομανών, τα αναμορφωτήρια και οι φυλακές, η κατοικία ορισμένων εθνικών, ή φυλετικών ή θρησκευτικών μειονοτήτων. Μια άλλη βασική διάκριση γίνεται μεταξύ των τοπικών υπηρεσιών (γειτονιάς), όπου και τα οφέλη και τα κόστη τα επωμίζεται η τοπική κοινότητα και των περιφερειακών ή μητροπολιτικών υπηρεσιών, όπου τα οφέλη είναι για την ευρύτερη περιοχή, αλλά τα κόστη παραμένουν στην τοπική κοινότητα.

Ακόμη άλλες συνιστώσες που επηρεάζουν το είδος της χρήσης, αποτελούν χαρακτηριστικά όπως ο τύπος της εγκατάστασης, το μέγεθος και ο αριθμός όμοιων χρήσεων στη συγκεκριμένη κοινότητα, καθώς και ο τρόπος λειτουργίας της: αν φυλάσσεται καλά, πόση ασφάλεια παρέχεται στους γείτονες, πόσο αξιόπιστος μπορεί να θεωρηθεί ο φορέας που έχει την πρωτοβουλία της εγκατάστασης και, τέλος, η εμφάνιση της κτιριακής εγκατάστασης.

2. Τα χαρακτηριστικά της περιοχής χωροθέτησης (ή περιοχής υποδοχής αν και ο όρος είναι ανεπιτυχής, δεδομένου ότι τις περισσότερες φορές κάθε άλλο παρά για υποδοχή πρόκειται, αλλά μάλλον για απόρριψη της χρήσης από την τοπική κοινότητα). Μεγάλη διαφορά στην αντίσταση σε νέες χρήσεις σημειώνεται μεταξύ των κεντρικών αστικών περιοχών με μεγάλη μίξη χρήσεων, κοινωνικών στρωμάτων και τύπων νοικοκυριών και με τις σχετικά μεγάλες πυκνότητες από τη μια, και των προαστιακών περιοχών με τον ομοιογενή κοινωνικά και οικονομικά πληθυσμό των ιδιόκτητων νοικοκυριών από την άλλη.
3. Η γεωγραφία της δημόσιας γης (ή της δημοτικής). Είναι γνωστό ότι ο παράγοντας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της γης βρίσκεται πολύ ψηλά στην ιεράρχηση των κριτηρίων που επηρεάζουν τη χωροθέτηση των χρήσεων δημόσιου ενδιαφέροντος. Στη Νέα Υόρκη έρευνες έδειξαν ότι οι περισσότερες οχλούσες χρήσεις χωροθετούνται στις γειτονιές των χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων, εκεί ακριβώς που οι δημοτικές αρχές διαθέτουν σημαντικά περισσότερα ακίνητα. Στη χώρα μας είναι γνωστή και προφανής η εξάρτηση των χωροθετήσεων δημόσιων υπηρεσιών ή εγκαταστάσεων από το κυρίαρχο κριτήριο της θέσης της δημόσιας ή δημοτικής γης.
4. Τέλος, η μέθοδος της χωροταξικής πρακτικής, δηλαδή οι τρόποι, με τους οποίους οι χωροταξικές αρχές μεθοδεύουν τη χωροθέτηση των οχλουσών χρήσεων και αντιδρούν στο φαινόμενο NIMBYISM. Στις ΗΠΑ η χωροταξική πρακτική στο ζήτημα αυτό ακολούθησε

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

τρεις φάσεις: στην πρώτη την πιο «βάνουση», επιχειρήθηκε η χωροθέτηση των οχλουσών χρήσεων με αδιαφάνεια, ώστε οι κοινότητες να βρίσκονται προ τετελεσμένων γεγονότων, ή, παράλληλα, να γίνεται πειστική ενημέρωση/ «εκπαίδευση» της κοινότητας «υποδοχής», ώστε να μεταβάλει άποψη. Στη δεύτερη φάση οι χωροτακτικές υπηρεσίες ακολούθησαν την αρχή οι χωροθετήσεις να γίνονται εκεί όπου υπάρχει το μικρότερο πολιτικό κόστος, με αποτέλεσμα οι κοινωνικά ανεπιθύμητες χρήσεις να «γκετοποιούνται», δηλαδή να κατευθύνονται στις κεντρικές υποβαθμισμένες περιοχές κατοικίας των οικονομικά ασθενέστερων τάξεων. Η τρίτη φάση χαρακτηρίστηκε από νομοθετικές πράξεις που προσπάθησαν να επιβάλουν ορισμένες αρχές ισοκατανομής και δικαιοσύνης μεταξύ κοινοτήτων στη χωροθέτηση των οχλουσών χρήσεων.

Αυτό μεθοδεύτηκε με δύο τρόπους: είτε με τη θέσπιση ελαχίστων αποστάσεων μεταξύ όμοιων οχλουσών χρήσεων, ώστε να αποφεύγεται η συσσώρευσή τους στις ίδιες, κοινωνικά αδύναμες -και άρα δεκτικές- γειτονίες, είτε με τις αρχές του συστήματος της «δίκαιης κατανομής» (fair-share) για τη χωροθέτηση κοινωνικών υπηρεσιών, που υιοθέτησε ο δήμος της Νέας Υόρκης, τον Ιούλιο του 1991. Το σύστημα αυτό ορίζει βάρη για τις διάφορες κατηγορίες οχλουσών χρήσεων, ανάλογα με την έκταση και τον πληθυσμό που επηρεάζουν και εφαρμόζει μια διαδικασία διαπραγμάτευσης μεταξύ κεντρικής αρχής και κοινοτήτων για το συνδυασμό των χρήσεων που οφείλουν να δεχθούν, προκειμένου να τηρηθεί μια ισοκατανομή.

Το σύστημα fair-share από ορισμένους επαινέθηκε ως πρωτοποριακό και ως αναπάντεχη – για τα αμερικάνικα δεδομένα- αντικειμενικοποίηση της χωροταξικής διαδικασίας. Οι περισσότεροι όμως ερευνητές κατέληξαν ότι το σύστημα προκάλεσε περισσότερα προβλήματα από ότι έλυσε, ήταν πολύπλοκο και αναποτελεσματικό στην πράξη. Πολλά από τα προγράμματα του δήμου, που ξεκίνησαν με τις κατευθυντήριες οδηγίες του fair-share, αναγκαστικά σταμάτησαν ύστερα από τα αδιέξοδα, στα οποία οδηγήθηκαν εξαιτίας των αντιδράσεων από όλες τις πλευρές και των δικαστικών αγώνων των ενδιαφερομένων. Ακόμα και υποστηρικτές του συστήματος παραδέχτηκαν ότι αυτό δεν οδήγησε καθόλου στην ισοκατανομή των οχλουσών χρήσεων και ότι αυτές συνέχισαν να χωροθετούνται στις γειτονίες των φτωχών μειονοτήτων, όπου συγκεντρώνονται οι μεγάλες δημοτικές ιδιοκτησίες.

Συμπερασματικά μπορεί κανείς να πει ότι η αμερικανική εμπειρία έδειξε ότι η απόπειρα διασποράς των οχλουσών χρήσεων, με στόχο την ισοκατανομή τους στις κοινότητες με

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αντικειμενικά κριτήρια, παραγνώρισε την κοινωνική δυναμική και την πολιτική φύση της χωροθετικής πράξης και παρέμεινε μια ενδιαφέρουσα θεωρητική άσκηση με μικρό πρακτικό αποτέλεσμα. Στην πράξη οι οχλούσες χρήσεις και οι περιοχές κατοικίας των χαμηλών εισοδημάτων –αλλά και οι υποβαθμισμένες γενικά περιοχές- αλληλοέλκονται (σαν τον αρνητικό και θετικό πόλο), ενώ απωθούνται από τις περιοχές των υψηλότερων εισοδημάτων (σαν τους όμοιους πόλους δύο μαγνητών). Δεν είναι κάτι πρωτόγνωρο αυτό, είναι μια αλήθεια που εμπειρικά είναι γνωστή, στην περίπτωση όμως των ΗΠΑ η αλήθεια αυτή είναι τεκμηριωμένη ερευνητικά, παρά τη σοβαρή προσπάθεια για χωροταξική δικαιοσύνη στην πολιτεία της Νέας Υόρκης.

Ο ρεαλισμός είναι σύνηθες να ντύνεται με επιστημονικοφανή επιχειρήματα του τύπου, που προβάλλουν ορισμένοι συγγραφείς: «η χωροθετική θεωρία μας διδάσκει ότι η προσεκτική συγκέντρωση των μη δημοφιλών χρήσεων μπορεί να αποβεί ωφέλιμη και για την πόλη και για τις ίδιες, αντί της διασποράς τους με κριτήρια δικαιοσύνης σε όλες τις κοινότητες ή η καλή χωροταξία επιβάλλει να απομονώσεις τις οχλούσες χρήσεις από το γενικό πληθυσμό. Σε αντιδιαστολή, υπάρχει προφανώς ένας «ειδικός» πληθυσμός, για τον οποίο δεν ισχύει η παραπάνω αρχή. Δεν είναι εύκολο να αντικρουστεί αυτός ο ρεαλισμός του κοινωνικού συστήματος, ο οποίος δε μπορεί να στηρίζεται σε «επιστημονικά» επιχειρήματα, παρά βασίζεται στο γεγονός ότι η χωροταξία –και συγκεκριμένα η υιοθέτηση ενός χωροταξικού σχεδίου- ισοδυναμεί με μια πολιτική πράξη, που αποφασίζει για τη διάθεση του χώρου, της υπηρεσίας, του δικτύου και των λοιπών χωροταξικών πόρων (και αντίστοιχων οχλήσεων), σε μερίδια ανάλογα (ή αντιστρόφως ανάλογα αντίστοιχα) με τις κοινωνικές πιέσεις που δέχεται.

Το φαινόμενο (που στην ελληνική πραγματικότητα θα μπορούσε να πολιτογραφηθεί ως «τοπικιστικός προστατευτισμός») θεωρείται από πολλούς ως εγωιστική και ανορθολογική αντίδραση των τοπικών κοινοτήτων στην αναπτυξιακή διαδικασία. Από όλους γίνεται η προσπάθεια αυτό να απαξιωθεί εντελώς ως ένα, ούτε λίγο ούτε πολύ, αντιδραστικό πείσμα στο να επιλυθούν πολλά από τα χωροταξικά και κοινωνικά προβλήματα μιας περιοχής: η αδυναμία να εξαλειφθεί η περιβαλλοντική υποβάθμιση αποδίδεται στην άρνηση των ΟΤΑ να δεχθούν στην περιοχή τους εγκαταστάσεις καύσης των απορριμμάτων, η αύξηση της βίας αποδίδεται στην αντίδραση των ΟΤΑ απέναντι στην απόπειρα χωροθέτησης φυλακών μέσα στα όρια της δικαιοδοσίας τους κ.ο.κ

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Η συμβατική άποψη για το NIMBY –κι αυτή που καλλιεργεί η κεντρική εξουσία- είναι πως πρόκειται για το φαινόμενο, όπου ομάδες και άτομα εμπορούμενα από μια περιορισμένη, τοπικιστική νοοτροπία εμποδίζουν την εφαρμογή μιας ορθολογικής διαδικασίας χωροταξικού σχεδιασμού, που a priori θεωρείται ότι στοχεύει στο γενικότερο καλό. Η άποψη αυτή επιζητεί είτε τη διόρθωση αυτής της «ανορθολογικής» συμπεριφοράς με τον επηρεασμό και τελικά την προσαρμογή της συμπεριφοράς μέσω ενημερωτικών και εκπαιδευτικών ενεργειών (που θα βοηθήσουν τις τοπικές κοινότητες να «ξεπεράσουν τον εγωισμό τους»), είτε την κατασκευή ενός ισχυρού νομοθετικού και δικαστικού μηχανισμού, ικανού να ισοπεδώσει το «τοπικιστικό πείσμα».

Πρέπει όμως να επισημανθούν και κάποιες φωνές, εκείνες που δικαιολογούν την τάση των τοπικών κοινοτήτων και τη θεωρούν γνήσια έκφραση των αναγκών και φόβων των πολιτών και επομένως δεν είναι ούτε περισσότερο ούτε λιγότερο ορθολογική και νόμιμη από την έκφραση των αναγκών της κοινωνίας εν γένει, όπως αυτές προβάλλονται από τις κεντρικές αρχές. Σε μια περίπτωση βέβαια προβάλλεται η αντίληψη ότι το NIMBY δεν είναι παρά η έκφραση στο τοπικό επίπεδο (και εις βάρος της κοινότητας) της επιλογής που κάνει το κράτος μεταξύ συγκεκριμένων συμφερόντων και επιλογών που αποβαίνουν σε αρκετές περιπτώσεις εις βάρος της κοινότητας. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή και ακριβώς επειδή το κράτος δεν αντιμετωπίζει τα περιβαλλοντικά προβλήματα στην πηγή τους (οπότε θα ήταν αναγκασμένο να επιβαρύνει τα συμφέροντα και τις επιλογές που εξυπηρετεί), μεροληπτεί όταν χωροθετεί τις οχλούσες χρήσεις στην τοπική κοινότητα. Για παράδειγμα, ποιο μέτρο έχει σχετικά μεγαλύτερη βαρύτητα ως προς το στόχο της απορρύπανσης του αέρα μεταξύ της οριακής αλλαγής της δομής των χρήσεων γης μέσω μιας εκτεταμένης πολιτικής πεζοδρομήσεων από τη μια, ή η υποχρέωση της αυτοκινητοβιομηχανίας να μειώσει τις ρυπογόνες εκπομπές των κινητήρων κατά 80% από την άλλη; Το ερώτημα είναι προφανώς ρητορικό, αλλά έστω και ως ρητορικό τοποθετεί το NIMBY σε ένα βάθρο διαφορετικό από την αφελή κρίση ότι πρόκειται για ένα τοπικιστικό πείσμα, ένα ανορθολογικό καπρίτσιο.

3.2 Το φαινόμενο NIMBY στη χώρα μας

Μια μικρή εξέλιξη του φαινομένου στη χώρα μας, σταχυολογείται από παραδείγματα χωροθέτησης ή απόπειρας χωροθέτησης χρήσεων, που θεωρήθηκαν οχλούσες από τις τοπικές κοινότητες (LULU's) και αντλήθηκαν από τον καθημερινό τύπο των ετών 1997-2000:

1. Ο γραμματέας τοπικού εξωραϊστικού συλλόγου υποβάλλει μηνύσεις εναντίον τσιγγάνων, που στεγάζονται σε «πρόχειρα καταλύματα» σε περιοχή του δήμου Χίου, επειδή «η παρουσία τους υποβαθμίζει τη ζωή και την περιουσία κάποιων». Ο ίδιος, γράφοντας για το θέμα αυτό στο δήμο, παραπονιέται: «έχουμε σφαγεία, αθίγγανους, έπονται νεκροταφεία, βιομηχανική ζώνη, κατά που ακούγεται και έπεται συνέχεια, μέχρι να μας καταντήσετε τη χαβούζα της πόλης της Χίου». (Ελευθεροτυπία 3.3.1997)
2. Οι κάτοικοι της Περαίας Θεσσαλονίκης εμποδίζουν το συνεργείο κατασκευής της βάσης του ραντάρ του Αεροδρομίου «Μακεδονία» -αυτού που κατά μία εκδοχή θα είχε αποσοβήσει, αν λειτουργούσε το αεροπορικό δυστύχημα του ουκρανικού Γιάκοβλεφ τη 18.12.1997 (ημερήσιος αθηναϊκός τύπος 7.3.1998). Η ακτινοβολία του ραντάρ κρίθηκε από ορισμένους επικίνδυνη για την υγεία των κατοίκων.
3. Οι κάτοικοι του Αυλώνα κόβουν την παροχή του νερού στον εργολάβο επισκευής και εκσυγχρονισμού των κτιρίων των φυλακών των Ενόπλων Δυνάμεων (ημερήσιος αθηναϊκός τύπος 7.3.1998).
4. Οι κάτοικοι των αμπελοκήπων στη Θεσσαλονίκη διαδηλώνουν οργισμένοι εναντίον του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας κατά τα εγκαίνια του Σταθμού Ενημέρωσης και Φιλοξενίας Ασθενών Φορέων του AIDS. Ο Νομάρχης και ο Δήμαρχος συντάσσονται με τους κατοίκους. Ο Υπουργός αναγκάζεται να αποχωρήσει από την τελετή των εγκαινίων (Η Καθημερινή 9.10.1998).
5. Οι κάτοικοι της Ανθούσας στην Πεντέλη αντιδρούν στην κατασκευή αμαξοστασίου λεωφορείων του Οργανισμού Αστικών Συγκοινωνιών Αττικής σε έκταση 40 στρεμ. Της περιοχής τους, επειδή πιστεύουν ότι «θα την επιβαρύνει περιβαλλοντικά». Μόλις εμφανίζονται τα μηχανήματα του ΟΑΣΑ για τις χωματουργικές εργασίες οι κάτοικοι συγκεντρώνονται και αποδοκιμάζουν έντονα τους υπεύθυνους. Λίγες μέρες αργότερα διακόπτουν επί τετράωρο την κυκλοφορία στην κεντρική λεωφόρο της Ανθούσας (Η Καθημερινή 26.7.1999).

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

6. Το πιο εύγλωττο παράδειγμα χωροθέτησης οχλούσας χρήσης (ή τοπικά ανεπιθύμητης) είναι αναμφισβήτητα ο χώρος υγειονομικής ταφής απορριμμάτων. Η συγκεκριμένη χρήση γης αποτελεί μια από τις χρήσεις που προκαλεί έντονες αντιδράσεις μεταξύ των τοπικών κοινοτήτων που καλούνται να τη δεχτούν. Για την Ελλάδα, η χωροθέτηση ΧΥΤΑ αποτελεί το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα έξαρσης του φαινομένου NIMBY των τοπικών κοινοτήτων. Αντιπροσωπευτικό δείγμα στο ζήτημα αυτό αποτελεί η διαχείριση των απορριμμάτων στην πρωτεύουσα με την τεράστια δυσκολία εξεύρεσης χώρων υγειονομικής ταφής, λόγω κοινωνικών αντιδράσεων κατά κύριο λόγο.

Το θέμα των ΧΥΤΑ στην πρωτεύουσα εκκρεμεί για πάνω από 20 χρόνια (αν πάρει κανείς το 1980 ως χρόνο επισήμανσης της ανάγκης να κλείσει η χωματερή των Άνω Λιοσίων), ώσπου να πραγματοποιηθεί το πρώτο μέρος του σχεδιασμού για τα απόβλητα και είναι άγνωστο πότε θα υλοποιηθεί το δεύτερο στάδιο του σχεδιασμού δηλαδή η κατασκευή ενός ΧΥΤΑ στην Ανατολική Αττική. Το στάδιο αυτό αποτελεί και το πιο δύσκολο τμήμα του σχεδιασμού, διότι η θέση του ΧΥΤΑ επαναπροσδιορίζεται από τη μια λόγω των τοπικών δήμων, που πασχίζουν με κάθε τρόπο να διώξουν το ΧΥΤΑ από την περιοχή τους (Not In My Back Yard) και από την άλλη του Υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ και των άλλων φορέων, (όπως ο ΕΣΔΚΝΑ), που δοκιμάζουν με διάφορα μέσα να βρουν το δήμο με τη μικρότερη αντίσταση για να τον υποχρεώσουν να παίξει υποχρεωτικά το ρόλο του «οικοδεσπότη» μιας οχλούσας χρήσης.

3.3 Συμπεράσματα από το φαινόμενο NIMBY στη χώρα μας

- ✓ Το φαινόμενο NIMBY είναι πολύ κοινό στη χώρα μας και ενισχύεται ιδιαίτερα από την τακτική της αντιμετώπισης των αναγκών με αποσπασματικές αποφάσεις (είναι πιο δύσκολο να πολεμήσεις μια απόφαση, όταν αυτή αποτελεί οργανικό μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου) και από την έλλειψη ενός ολοκληρωμένου και θεσμικού μηχανισμού χωροταξικής διαχείρισης των περιφερειών (που αν μη τι άλλο θα αποσαφηνίζει τα θέματα τοπικότητας και υπερ-τοπικότητας στα πλαίσια ενός οργανικού συσχετισμού των αρμοδιοτήτων των κεντρικών υπηρεσιών, των φορέων της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης, των επιχειρήσεων κοινής ωφελείας και των κοινωνικών φορέων και τοπικών ομάδων).

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- ✓ Το πολιτικό κόστος αποτελεί μείζονα παράγοντα στην αδράνεια ή την αναβολή λήψης απόφασης από τις κεντρικές υπηρεσίες.
- ✓ Η συνταύτιση των συμφερόντων των τοπικών πληθυσμών με αυτά της τοπικής αυτοδιοίκησης α' (και ενίοτε β') βαθμού, δηλαδή η σύμπτυξη του μετώπου NIMBY –που μερικώς μπορεί να εξηγηθεί με το πολιτικό κόστος- αποτελεί το σημαντικότερο εμπόδιο στην προώθηση σχεδίων χωροθέτησης οχλουσών χρήσεων από τις κεντρικές υπηρεσίες.
- ✓ Οι κεντρικές υπηρεσίες και μάλιστα η πολιτική εξουσία που τις κατευθύνει, προκειμένου να πείσει την τοπική αυτοδιοίκηση για τη χωροθέτηση οχλουσών χρήσεων, χρησιμοποιεί και κίνητρα και αντικίνητρα. Παράδειγμα κινήτρου: «δύο δις. ετησίως, νέες θέσεις εργασίας και άλλα αντισταθμιστικά οφέλη είναι το δέλεαρ στο δήμο της Αττικής, ο οποίος θα δεχθεί στα όριά του τη χωματερή..» (Η Καθημερινή 29.11.1995). Παραδείγματα αντικινήτρων πρέπει να θεωρηθούν τόσο η επιθετική δήλωση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ εναντίον του δικαστικού λειτουργού, που έκανε τη θετική εισήγηση στην προσφυγή των δήμων στο ΣτΕ όσο και οι απειλές του ότι θα μεταφέρει τους κοινοτικούς πόρους που έχουν προβλεφθεί για το έργο σε νομαρχιακό πρόγραμμα άλλου νομού, καθώς και η απόδοση ευθυνών στους δήμους και στο ΣτΕ για «κάθε τι που θα έβαζε σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία».
- ✓ Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί η σκιά της δράση ορισμένων υπηρεσιών, που «παραβλέπουν», δηλαδή επιτρέπουν κάθε αυθαίρετη δόμηση, ακόμα και την καταπάτηση δασικών εκτάσεων ή δασών από ιδιώτες, αλλά στην περίπτωση που το ίδιο το δημόσιο προτείνει τη χωροθέτηση κάποιας εγκατάστασης κοινής ωφελείας σε μια παρόμοια καθεστώς έκταση, τότε «επιτελούν το καθήκον τους» αρνούμενες να συναινέσουν στο «έγκλημα κατά του φυσικού περιβάλλοντος».

(Πηγή: Το πολεοδομικό ζήτημα από τη σκοπιά του πολίτη, Ρωμανός Α, 2004)

3.4 Φύση και διαστάσεις του φαινομένου NIMBY

Όπως ήδη έχει εκτιμηθεί το NIMBY είναι ένα ιδιαίτερα περίπλοκο φαινόμενο που επηρεάζεται και επηρεάζει μια πληθώρα παραμέτρων. Το σπουδαιότερο είναι ότι το NIMBY έχει προσεγγιστεί από πολλούς επιστήμονες και ειδικούς και αναπόφευκτα η κάθε είδους ερμηνεία του επέχει μια χροιά υποκειμενισμού, προσωπικών οπτικών ή ακόμα και προκαταλήψεων. Το

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

NIMBY ως κοινωνικό φαινόμενο ενδεχομένως να μην είχε μελετηθεί τόσο πολύ τα τελευταία χρόνια (όπως πολλά κοινωνικά φαινόμενα) αν δεν αποτελούσε τη βασική τροχοπέδη σε διάφορου τύπου παρεμβάσεις από τεχνικές δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα έως κοινωνικές παρεμβάσεις προνοιακού χαρακτήρα, που κρίνονται απαραίτητες. Το πρόβλημα οξύνεται με το πέρασμα των χρόνων όπου τα χρόνια περιβαλλοντικά προβλήματα εντείνονται, ενώ ταυτόχρονα η απαίτηση για καλύτερη ποιότητα περιβάλλοντος γίνεται επιτακτική.

Το NIMBY λοιπόν ως φαινόμενο μπορεί να έχει την αφετηρία του στα παρακάτω:

- ✓ Προσωπικές τάσεις και οπτικές: Όσον αφορά το περιβάλλον, αυτό αποτέλεσε παρότι καθυστερημένα αντικείμενο κοινωνική έρευνας και άρα αναπόφευκτα συμπεριφορικής έρευνας. Έτσι πολλές έρευνες έδειξαν (Van Liere, Dunlap, Stern) ότι τόσο δομικά κοινωνικά στοιχεία όπως φύλο, κοινωνική τάξη, ηλικία, τόπου διαμονής όσο και τα ψυχολογικά κοινωνικά στοιχεία όπως η πολιτική πεποίθηση, οι μεταυλιστικές ανάγκες, η ενεργοποίηση προτύπων και αξιών επιδρούν καταλυτικά στη συμπεριφορά ενός ατόμου και άρα στην εξέλιξη της στάσης και της μετέπειτα πρακτικής του. Προφανώς και η φιλοσοφία του καθενός ατομικά όπως και αν αυτή διαμορφώνεται συμβάλει στην προσπάθεια ερμηνείας του NIMBY εφόσον αυτό παρουσιαστεί
(Περιβαλλοντική κοινωνιολογία, Μποτετζάγιας, Καραμίχας)
- ✓ Περιβαλλοντικοί φόβοι: Ο πιο προφανής λόγος εμφάνισης του φαινομένου NIMBY εδράζεται στην πιθανή υποβάθμιση της περιοχής που καλείται να δεχθεί μια οχλούσα χρήση και κατ' επέκταση της ποιότητας ζωής των κατοίκων αυτής. Αυτή η υποβάθμιση εκφράζεται κυρίως μέσω της αύξησης των ρύπων, των επιπέδων του θορύβου, την εμφάνιση οσμών, της ενδεχόμενης ρύπανσης του υδροφόρου και του αέρα, αύξησης της κυκλοφορίας στην περιοχή, δυσμενή επίδραση στη βιοποικιλότητα καθώς και κινδύνους υγείας και ασφάλειας κατοίκων και εργαζομένων
(Shively C, 2007)
- ✓ Κοινωνικοπολιτικό τοπίο: Πολλές φορές το φαινόμενο NIMBY καλλιεργείται λόγω καχυποψίας των τοπικών κοινοτήτων έναντι της επιστήμης και της τεχνολογίας, των προγραμματικών σχεδιασμών, των κυβερνητικών λειτουργιών ή της έλλειψης ενημέρωσης. Σημαντικό επίσης στοιχείο για την εμφάνιση NIMBY είναι ότι σε

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αρκετές περιπτώσεις οι τοπικοί πληθυσμοί αποκλείονται ή περιορίζονται από τη συμμετοχή στο σχεδιασμό για την εγκατάσταση μιας οχλούσας δραστηριότητας λόγω του ότι αμφισβητούνται τα κίνητρα της κινητοποίησής τους που κρίνονται ως εγωιστικά

(Hunter S, Leyden K, 1995)

- ✓ Οικονομικές επιπτώσεις και Αναπτυξιακός αποκλεισμός: Η συγκεκριμένη παράμετρος εγείρει τη μεγαλύτερη συζήτηση για τα βαθύτερα κίνητρα του φαινομένου NIMBY και τους πραγματικούς λόγους εμφάνισής του. Δεν είναι λίγοι αυτοί οι οποίοι σχετίζονται με το φαινόμενο NIMBY με κάποιον τρόπο (αποφασίζοντας, πολιτικοί, επιστήμονες) που θεωρούν ότι ο βασικότερος λόγος εμφάνισής του, άσχετα με το τι προβάλλεται ως βασικό επιχείρημα, είναι οικονομικής φύσεως. Για παράδειγμα, η μείωση της αξίας γης ως άμεση οικονομική επίπτωση ή η μείωση της αισθητικής της περιοχής σε συνδυασμό με πιθανή προσέλκυση και άλλων οχλουσών δραστηριοτήτων ως έμμεσες συνέπειες, εύλογα μπορούν να υποκινήσουν στις τοπικές κοινωνίες αίσθημα μειονεξίας ή φόβο για ανάσχεση των όποιων αναπτυξιακών ευκαιριών παρουσιαστούν στο μέλλον, ή για γενικότερη απαξίωση της φυσιογνωμίας της περιοχής. Το βέβαιο είναι, ότι κανένα κίνητρο δεν μπορεί να θεωρηθεί «ποταπό» τη στιγμή που η συγκεκριμένη παράμετρος αποτελεί υπαρκτό και πρακτικό πρόβλημα που η λύση του αποκτά κεφαλαιώδη σημασία

(Neveu C, 2002)

Το φαινόμενο NIMBY επίσης δεν εκφράζεται με την ίδια ένταση ούτε η κάθε δραστηριότητα τυγχάνει όμοιας αντίδρασης από τις τοπικές κοινωνίες. Με βάση λοιπόν τον Wolsink (1990) διακρίνονται τρεις τύποι αντιδράσεων ομάδων πληθυσμού σε προτεινόμενες δραστηριότητες:

- Καθαρό NIMBY, στο οποίο οι συμβάλλοντες συμφωνούν με την αναγκαιότητα και τον κοινωνικό σκοπό της δραστηριότητας, διαφωνώντας πάραυτα η συγκεκριμένη δραστηριότητα να λάβει μέρος στη γειτονιά τους
- Πλήρης αποκήρυξη μιας προτεινόμενης δραστηριότητας, επειδή από κοινωνική άποψη, υπάρχουν μεγάλες αντιρρήσεις στην εν λόγω δραστηριότητα (π.χ, πυρηνική ενέργεια).

Αυτή η στάση μπορεί να αποκαλεστεί και με τους όρους NIAB (όχι σε οποιαδήποτε γειτονιά), ή ακόμα ισχυρότερα BANANA (μην κατασκευάσετε απολύτως τίποτα οπουδήποτε κοντά σε καθέναν)

- Αμερόληπτη τοποθέτηση, που αλλάζει σε μια αρνητική τοποθέτηση επειδή κατά τη διάρκεια της (κοινωνικής) συζήτησης για τη δραστηριότητα και τη θέση της, προκύπτει ένα αίσθημα δυσπιστίας προς την εξουσιοδοτημένη αρχή υλοποίησης (Schwarz J, 2004)

3.5 Φύση των αντιδράσεων του κοινού στη χωροθέτηση Χώρων Υγειονομικής Ταφής (Χ.Υ.Τ.)

Είναι εμφανές το πρόβλημα της έλλειψης οργανωμένων Χ.Υ.Τ., το οποίο πηγάζει κυρίως από την αδυναμία επιλογής νέων θέσεων. Ειδικότερα, παρόλο που όλοι συμφωνούν για την ανάγκη λειτουργίας ενός τέτοιου χώρου, οι αντιδράσεις των κατοίκων που γειτνιάζουν με τις προς επιλογή περιοχές δεν ξαφνιάζουν πλέον κανένα. Αποτελούν τη συνήθη αντίδραση, όχι μόνο στο θέμα της χωροθέτησης ΧΥΤ, αλλά και σε κάθε άλλη χωροθέτηση δραστηριοτήτων που, ενδεχομένως, έχουν συνέπειες στο περιβάλλον (εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων, βιομηχανίες, οδικοί άξονες κλπ). Η αντίδραση αυτή, γνωστή ως σύνδρομο NIMBY (Not In My Back Yard) όπως έχει ήδη αναφερθεί δεν θα είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι αποτελεί τις περισσότερες φορές εξαιρετικά πιο δύσκολο πρόβλημα στην αντιμετώπισή του από οποιοδήποτε τεχνικό πρόβλημα περιβαλλοντικής προστασίας.

Η έκφραση του συνδρόμου NIMBY έγκειται στη συλλογική αντιπαράθεση σε κάποια προτεινόμενη αλλαγή στο τοπικό περιβάλλον. Οι αντιδράσεις NIMBY βασίζονται στην πεποίθηση ότι η αλλαγή σε κάθε περίπτωση θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στο χαρακτήρα, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και την ποιότητα ζωής της τοπικής κοινωνίας. Το συγκεκριμένο φαινόμενο περνά από πολλές φάσεις όπως από τη φημολογία, το αίσθημα αδικίας, την αναζήτηση πληροφοριών, έως την παρασκηνακή δράση, τις συντονισμένες αντιδράσεις και τις διαπραγματεύσεις. Ως αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές έχουμε την καθυστέρηση του έργου, την αύξηση του κόστους του έως και τη ματαίωση του σχεδίου. Η συνήθης αντιμετώπιση του “NIMBY” είναι με τον απαξιωτικό χαρακτηρισμό του συνδρόμου που υποδηλώνει ότι οι αντιδράσεις βασίζονται σε μια παράλογη συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από άγνοια και

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

προκατάληψη. Οι αιτίες αυτού του φαινομένου είναι βαθύτερες και απαιτούν διαφορετική αντιμετώπιση. Καταρχήν η δομή της κοινωνίας πολλές φορές βασίζεται στην εξυπηρέτηση του ατομικού έναντι του συλλογικού συμφέροντος. Από την άλλη τα δείγματα της σύγχρονης πραγματικότητας καταδεικνύουν την κυριαρχία της προχειρότητας, της αδιαφορίας και της σκοπιμότητας ως προς τη διαχείριση των περιβαλλοντικών θεμάτων. Όλα τα ανωτέρω συνεπικουρούνται από την έλλειψη ελεγκτικού μηχανισμού και ενός φορέα με κοινωνική καταξίωση ως προς την εγκυρότητα και την αμεροληψία του. Προφανώς εκτός των άλλων υπάρχουν και προβλήματα (π.χ μείωση αξίας της γης) με απουσία μέτρων για να αντισταθμιστούν. Απόρροια όλων αυτών είναι να θεωρείται ότι ο καλύτερος τρόπος να ελέγξεις τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις ενός έργου είναι η ματαίωση του. Ως συνέπεια, η αχαλίνωτη δράση του συνδρόμου οδηγεί από τη μια στη δυσκολία εφαρμογής έργων κοινής ωφελείας, με αντικειμενικά κριτήρια και από την άλλη την εφαρμογή του νόμου του ισχυρού σε βάρος των οικονομικά και κοινωνικά ασθενέστερων.

Οι κυριότερες αιτίες που συντηρούν και οξύνουν το πρόβλημα της επιλογής ενός νέου χώρου διάθεσης είναι

- Η ελλιπής ενημέρωση των πολιτών για το πραγματικό μέγεθος του προβλήματος.
- Η έλλειψη σύγχρονων και οργανωμένων χώρων διάθεσης, οι οποίοι θα αποτελούν πρότυπο για τους επόμενους, και η λειτουργία τους να είναι αποδεκτή από τους κατοίκους των γειτονικών περιοχών.
- Η καχυποψία των πολιτών μήπως και εξαπατηθούν από την Πολιτική εξουσία.
- Η μη εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου Νομοθετικού πλαισίου, που θα καλύπτει επαρκώς το θέμα .
- Ο ελλιπής καθορισμός των κριτηρίων και της διαδικασίας επιλογής.
- Ο μεγάλος αριθμός των εμπλεκόμενων Φορέων, με συνέπεια την ατέρμονη γραφειοκρατία.
- Τα υπεισερχόμενα αντικρουόμενα συμφέροντα ατόμων, κοινωνικών ομάδων και κοινοτήτων, που στην ακραία τους μορφή λειτουργούν αποτρεπτικά στην κατασκευή έργων κοινής ωφελείας.
- Η επικρατούσα άποψη ότι δεν θα υλοποιηθούν τα προβλεφθέντα για την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- Η μη ικανοποίηση των κατοίκων των γειτονικών περιοχών από τα παρεχόμενα αντισταθμιστικά οφέλη. Οι απαιτήσεις των κατοίκων άλλοτε μπορούν να κριθούν ως λογικές και άλλοτε ως υπερβολικές
- Η επικρατούσα άποψη ότι θα υπάρξει σημαντική μείωση της αξίας γης στην περιοχή λόγω της λειτουργίας εκεί ενός νέου χώρου διάθεσης, το οποίο αποτελεί κομβικό σημείο προβληματισμού στην εξέλιξη ενός τέτοιου έργου.
- Η έλλειψη γενικότερα προγραμματισμού και οργάνωσης
- Η ελλιπής περιβαλλοντική εκπαίδευση και διαμόρφωση συνείδησης σε θέματα παραγωγής και κατανάλωσης (Καλιαμπάκος, 2006)

Συμπερασματικά, αυτό που αρχίζει να γίνεται πλατύτερα αποδεκτό είναι ότι, φαίνεται η αρνητική τοποθέτηση σε επικείμενες χωροθετήσεις χρήσεων και δραστηριοτήτων εκ μέρους των τοπικών κοινοτήτων δεν είναι μια αυτόματη κοινωνική αντανάκλαση αλλά μια συμπεριφορά που ρυθμίζεται από διάφορους παράγοντες (Scharff C, 2003). Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η εξέλιξη και εξέταση του φαινομένου κατά περίπτωση, λόγω της μεγάλης εξάρτησης του NIMBY από διακριτά χαρακτηριστικά και συνθήκες του χωροχρόνου που αυτό εκτυλίσσεται. Σχεδόν στο σύνολο των επιστημονικών άρθρων με θεματολογία τους το φαινόμενο NIMBY αφιερώνεται μεγάλο κομμάτι του περιεχομένου τους στον τρόπο ανάσχεσης, επιτυχούς αντιμετώπισης του συγκεκριμένου φαινομένου, κυρίως μέσω επικοινωνιακών μεθόδων καλύτερης προώθησης ενός έργου ή μιας δραστηριότητας, συμμετοχικότερων διαδικασιών και περιεκτικών μεθόδων λήψης αποφάσεων, απόδοση μεγαλύτερων αντισταθμιστικών οφελών κ.ο.κ. Χωρίς να παραγνωρίζεται η τεράστια σημασία της άμβλυνσης των κοινωνικών αντιδράσεων σε έργα κομβικής σημασίας μέσω της καλύτερης ενημέρωσης, διαφάνειας και δημοκρατίας, πρέπει να προηγηθεί, εξαντλώντας όλα τα περιθώρια, ένας κοινωνικά δίκαιος και τεχνικά άρτιος σχεδιασμός, με αντικειμενικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων καθώς ειλικρινείς και ρεαλιστικές εκτιμήσεις κινδύνων για την κοινωνία που υποδέχεται μια οχλούσα χρήση με συνεπακόλουθη κάλυψή τους. Ειδάλλως, η όποια προσέγγιση αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου μπορεί να καταλήξει σε υπερβολικά τεχνοκρατικές πρακτικές, αγνοώντας την ανθρώπινη, κοινωνική τοπική και ευρύτερη, πολιτισμική, πολιτική διάσταση του θέματος. Δε θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί ότι το φαινόμενο NIMBY σε αρκετές περιπτώσεις και δει στο παράδειγμα της χωροθέτησης χώρων ταφής απορριμμάτων για την ελληνική πραγματικότητα, αντικατοπτρίζει το σύνολο των στρεβλώσεων και τη διαχρονική παθογένεια που μπορεί να παρουσιαστεί σε ατομικό,

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

κοινωνικό, εθνικό, διεθνές επίπεδο. Πιθανότατα, το φαινόμενο NIMBY και η αντιμετώπισή του από τη γενέσει του ως την επιτυχή ή μη αντιμετώπισή του φανερώνει το γενικότερο πολιτισμικό επίπεδο μιας κοινωνίας.

3.6 Αιτιάσεις της εμφάνισης NIMBY στο νομό Ιωαννίνων, στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ

Η Ήπειρος επί σειρά ετών εμφάνιζε και εμφανίζει έναν αρκετά χαμηλό αναπτυξιακό δείκτη αποτελώντας μία από τις φτωχότερες, δημογραφικά φθίνουσα και γηρασμένη Περιφέρεια της Ευρώπης. Εντούτοις, η μη αθρόα οικονομικού χαρακτήρα ανάπτυξη των προηγούμενων δεκαετιών με τα γνωστά περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιούργησε σε άλλες περιοχές (π.χ νησιωτικός χώρος) επέφερε τη διατήρηση του ομολογουμένως ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και του μοναδικού πολιτιστικού και συνάμα αναξιοποίητου αποθέματος της χωρικής ενότητας της Ηπείρου.

Ο νομός Ιωαννίνων αποτέλεσε το δυναμικότερο νομό της Περιφέρειας με ευκαιρίες για ανάπτυξη και άρση των αδιεξόδων. Το κλίμα αυτό ευνοήθηκε ιδιαίτερα με την ολοκλήρωση κομβικών και σημαντικών έργων υποδομής όπως η Εγνατία οδός και έπεται βελτίωση με την ολοκλήρωση του δυτικού άξονα της Ιόνιας οδού. Πυλώνας για την άρση της απομόνωσης του νομού Ιωαννίνων αποτέλεσε από το πρόσφατο παρελθόν μέχρι σήμερα ο τουρισμός όπου στηρίχθηκε στο συγκριτικό πλεονέκτημα του νομού ως προς την εναλλαγή τοπίων περιβάλλοντος καθώς και πολιτισμικών χαρακτηριστικών. Ταυτόχρονα με τις νέες υποδομές παρουσιάζονται προκλήσεις, όπου με καινοτόμες παρεμβάσεις στον τουρισμό το αναπτυξιακό αποτέλεσμα αναμένεται να βελτιωθεί. Παρόλα αυτά η στροφή προς τον τουρισμό της οικονομίας της περιοχής δημιούργησε έντονο ανταγωνιστικό τοπίο με συνέπεια την ανισομερή κατανομή των ωφελειών ανά το νομό. Το αποτέλεσμα είναι ο νομός να χαρακτηρίζεται από έντονες ενδονομαρχιακές ανισότητες με την ύπαρξη τόσο κάποιων δημοφιλών δυναμικών αναπτυξιακών κέντρων, όσο και αναξιοποίητων και απομονωμένων περιοχών. Πιο συγκεκριμένα ο νομός Ιωαννίνων διαθέτει ένα ιδιαίτερα δυναμικό αστικό κέντρο με αναβαθμισμένο ρόλο για όλη την επικράτεια, τα Ιωάννινα, καθώς και δυο σημαντικά κέντρα τουριστικής κυρίως φυσιογνωμίας όπως είναι το Μέτσοβο και τα Ζαγοροχώρια με υπερσυγκέντρωση υποδομών κατά περίπτωση. Παράλληλα, η Κόνιτσα και πολύ πρόσφατα τα Τζουμέρκα (το 2009 ψηφίστηκε η δημιουργία του

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

εθνικού πάρκου Τζουμέρκων) αποτελούν περιοχές που παρά τις ελλείψεις παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυνατότητες για περαιτέρω ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικότητάς τους.

Κάποιες άλλες περιοχές της υπαίθρου του νομού Ιωαννίνων δεν κατάφεραν να ακολουθήσουν την αναπτυξιακή πορεία των προαναφερθέντων περιοχών παρότι διαθέτουν εξίσου σημαντικά πλεονεκτήματα όπως φύση και πολιτισμός, παρουσιάζοντας την άλλη όψη του νομίσματος. Παραδείγματα τέτοιων περιοχών θα μπορούσε να αποτελούν και δύο ευρύτερες περιοχές που τέθηκαν υποψήφιες για χωροθέτηση ΧΥΤΑ όπως ο δήμος Δωδώνης που διαθέτει το σπουδαίο αρχαίο θέατρο και όχι μόνο, όπως και το χωριό Ελληνικό όπου στα όρια του χωροθετήθηκε το Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων.

Η σύνδεση της αναπτυξιακής ταυτότητας του νομού Ιωαννίνων με την προσπάθεια χωροθέτησης ΧΥΤΑ έγκειται στο γεγονός ότι η άνιση διάχυση των ωφελειών των κερδοφόρων και δυναμικών δραστηριοτήτων όπως ο τουρισμός, δημιούργησε ένα ιδιαίτερο κοινωνικοπολιτικό τοπίο δύο ταχυτήτων, των ευνοημένων από τη μια και των αδικημένων από την άλλη με ότι αυτό συνεπάγεται.

Στο θέμα του ΧΥΤΑ, το τελευταίο θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα ισχυρά αρνητικό δίπολο, από τη μια η κεντρική διοίκηση να επιζητεί περιοχή χωροθέτησης εντός των ορίων περιοχών με μη ανεπτυγμένο προφίλ (αναζήτηση μειονεκτικών περιοχών για χωροθέτηση οχλουσών χρήσεων), και από την άλλη οι κάτοικοι των συγκεκριμένων περιοχών να αναπτύσσουν μία εντονότατη καχυποψία ως προς αυτό το ενδεχόμενο της χωροθέτησης δηλαδή οχλούσας δραστηριότητας όπως του ΧΥΤΑ σε στενή εγγύτητα με αυτές, εντείνοντας έναν αδιόρατο και μόνιμο αρνητισμό των τοπικών κοινοτήτων αυτών των περιοχών με τις κεντρικές αρχές και υπηρεσίες. Συνυπολογίζοντας δε ότι το ζήτημα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ αντιμετωπίστηκε συνολικά στην Ελλάδα και χαρακτηριστικά στο νομό Ιωαννίνων αποσπασματικά και όχι ως οργανωμένο χωροταξικό σχέδιο που θα προέβλεπε εκ των προτέρων τη δημιουργία οχλουσών χρήσεων με συγκεκριμένους κανόνες, το πρόβλημα παρά τις χρόνιες μεταθέσεις του, οξύνθηκε τελικά στις αναπόφευκτες κοινωνικές αντιπαραθέσεις που δημιουργήθηκαν.

3.7 Το προφίλ της περιοχής του δήμου Κατσανοχωρίων

Περιλαμβάνονται τα χωριά: Αετορράχη, Λάζαινα, Ελληνικό, Καλέντζι, Κορίτιανη, Πηγάδια, Πλαίσια Φορτόσι, Κωστήτσι, Νίστορα, Πάτερο.

Βρίσκεται στα νότια του νομού Ιωαννίνων. Γεωγραφικά η περιοχή οριοθετείται από τον ποταμό Άραχθο στα Ανατολικά, το Ξεροβούνι (1.607μ.) στα Νότια και τις κορυφογραμμές της Αετορράχης (1.137μ.) στα Δυτικά οι οποίες και κατέρχονται ομαλά προς το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων αποτελώντας ταυτόχρονα το Βόρειο όριο. Στο κέντρο της σχηματίζεται ένα χαρακτηριστικό εδαφικό κοίλωμα καθώς χαμηλώνουν τα υψώματα της Αετορράχης και του Ξεροβουνίου. Έχει έκταση 77 τετ. χλμ. και ο πληθυσμός είναι 2.800 κάτοικοι. Όλα τα διαμερίσματα χαρακτηρίζονται σαν ορεινά, ενώ σε όλη την περιοχή κυριαρχούν εδαφολογικές εξάρσεις. Το υψηλότερο σημείο είναι 1.614 μ. (Ξηροβούνι). Οι υδάτινοι πόροι εντοπίζονται στον ποταμό Άραχθο που διασχίζει το ανατολικό τμήμα της περιοχής.

Η περιοχή κατοικήθηκε από αρχαιοτάτων χρόνων, όπως φαίνεται από τα πελασγικά τείχη, που υπάρχουν ακόμη (Ελληνικό). Τα απομεινάρια του Κάστρου των ελληνοιστικών χρόνων (Καλέντζι) αλλά και τα ταφικά ευρήματα (Πλαίσια) δηλώνουν τη συνεχή ύπαρξη των Ελλήνων στο δήμο. Η ίδρυση τον 12ο αιώνα του μοναστηρίου της Τσούκας αλλά και τα χρυσόβουλα, στο δεσποτάτο της Ηπείρου φανερώνουν τη σημασία της περιοχής.

Σλάβοι, Αρβανίτες και Τούρκοι κατέκτησαν την περιοχή. Ο ανυπότακτος χαρακτήρας των κατοίκων, κάτι που είχε επισημάνει και ο Κοσμάς ο Αιτωλός, δημιουργούσε συνεχή προβλήματα (1821-1878-1880-1912) μέχρι την ποθητή λευτεριά (30 Νοεμβρίου 1912). Οι κάτοικοι συμμετείχαν σε όλους του αγώνες του έθνους, 1919 -1922 αλλά και 1940-1941 και 1945-1949, προσφέροντας και πληρώνοντας με βαρύτατο φόρο - αίμα - στο έθνος.

<http://www.epcon.gr/Dimoi/Dimos4/p1.html>

Η θέση της περιοχής στη μόνη δίοδο επικοινωνίας Τζουμέρκων-Ιωαννίνων είχε σαν αποτέλεσμα τη διάσχιση της από μια κύρια οδό με κατεύθυνση (ΝΑ)-(ΒΔ).

Στον πρωτογενή τομέα κύριο χαρακτηριστικό είναι η γεωργία και η εκτατική κτηνοτροφία. Σε τρία δημοτικά διαμερίσματα υπάρχουν οργανωμένες πτηνοτροφικές μονάδες. Η μελισσοκομία υπάρχει ως οικογενειακή επιχείρηση. Αξιοσημείωτη υπήρξε η προμήθεια της πόλης των Ιωαννίνων σε ξύλα και ξυλοκάρβουνα (υλοτόμοι, καρβουνιάρηδες,) ειδικά από την περιοχή της Ι.Μ Τσούκας.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Ο δευτερογενής τομέας εκπροσωπείται από τους τεχνίτες - μαστόρους. Αυτοί ανέκαθεν σκάλιζαν με τα καλέμια τους τις διαλεγμένες πέτρες κι έφτιαχναν τις ωραίες γωνίες και τη φάτσα των κτιρίων, τις κατάλληλες πέτρες για τα τόξα των γεφυριών, τα πρέκια των θυρών, τα στρογγυλά λιθάρια για τις πέτρινες κολόνες των αρχοντικών (Νίστορα - Πάτερο).

Ο τριτογενής τομέας εκπροσωπείται από τους υπαλλήλους αλλά και τα καφενεία, παντοπωλεία και ταβέρνες που υπάρχουν σε όλα τα διαμερίσματα (Ελληνικό - Καλέντζι - Μονολίθι).

Η ερασιτεχνική αλιεία αλλά και το κυνήγι είναι για μερικούς καλή ενασχόληση (Πλατανούσα – Μονολίθι)

Ο Δήμος παρουσιάζει δυνατότητες που πρέπει να αξιοποιηθούν. Η περιοχή έχει την ανάγκη της αναβάθμισης. Ο πρωτογενής τομέας: Κτηνοτροφία - με την ενθάρρυνση της και τη δημιουργία υποδομής και Γεωργία - με την εκμετάλλευση των εκτάσεων με στόχο την κάλυψη των αναγκών της κτηνοτροφίας, πρέπει να τεθεί σε πρώτη προτεραιότητα.

Δημογραφικά ο δήμος παρουσιάζει μείωση του πληθυσμού της τάξης του 5,3% τη δεκαετία από 1991-2001.

Η τουριστική προβολή της χαράδρας του Αράχθου σε συνδυασμό με τα μνημεία που υπάρχουν θα ενισχύσουν το τοπικό εισόδημα.

Τα μοναστήρια (Ι.Μ. Τσούκας, Ι.Μ. Προδρόμου, Ι.Μ. Κοιμήσεως Θεοτόκου) αποτέλεσαν σημαντικά στοιχεία οργάνωσης του χώρου από θρησκευτική, πνευματική, κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική άποψη. Η διαφοροποίηση της τοπικής αρχιτεκτονικής έγκειται ακριβώς στις τοπικές ιδιαιτερότητες, οι οποίες είναι αποτυπωμένες στις αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες του κάθε οικοδομήματος. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο χορός “καγκελάρι” ή “κύκλες” της ευρύτερης περιοχής και το τοπικό έθιμο-κάλαντα “Λαζαρούδια”.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων



Εικόνα 4: Απεικόνιση δημοτικών διαμερισμάτων δήμου Κατσανοχωρίων, Πηγή: Google Earth

3.8 Η στάση των κατοίκων του Ελληνικού. Το χρονικό των αντιδράσεων

Οι πρώτες αντιδράσεις της τοπικής κοινότητας

Από τη γνωστοποίηση της απόφασης των αρμόδιων υπηρεσιών για την τελική επιλογή της θέσης χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο Ελληνικό στα τέλη του 2005 καθώς και της σύνταξης μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των απαραίτητων εγκρίσεων που ολοκληρώθηκαν τον Αύγουστο του 2006, το έργο ξεκίνησε να κατασκευάζεται (εγκατάσταση εργολάβου) τον Οκτώβριο του 2008. Η μεγάλη αυτή καθυστέρηση υλοποίησης του έργου οφείλεται κατά κύριο λόγο στις έντονες αντιδράσεις που εμφανίστηκαν στην περιοχή υποδοχής τόσο από τους κατοίκους όσο και από τους αρμόδιους φορείς εκπροσώπησής τους. Η τοπική αυτοδιοίκηση της περιοχής υποδοχής του ΧΥΤΑ δήμος Κατσανοχωρίων όσο και ο γειτνιαζών δήμος Παμβώτιδας στην περιοχή χωροθέτησης Ελληνικού, συντάσσουν μέτωπο εναντίον της απόφασης για δημιουργία ΧΥΤΑ. Από την πλευρά τους οι κάτοικοι του Ελληνικού συσπειρώνονται και οργανώνουν μια άτυπη επιτροπή αγώνα ενάντια στην επιλογή της περιοχής τους για το σκοπό της κατασκευής του ΧΥΤΑ που θα εξυπηρετεί το νομό Ιωαννίνων. Έκτοτε, η επιτροπή αγώνα με τον ιδιαίτερα δραστήριο εκπρόσωπό της (Άδωνη Γκρέστα) θα συμμετάσχει σε όλες τις αποφάσεις που θα ληφθούν, ενώ θα διοργανώσει πολλές εκδηλώσεις κοινοποιώντας την αντίθεση σύσσωμης της τοπικής κοινωνίας στην επικείμενη κατασκευή ΧΥΤΑ κοντά στο χωριό τους. Η δραστηριοποίηση της τοπικής κοινότητας απλώνεται στην αναζήτηση συνεργασίας και με άλλες περιοχές με το ίδιο πρόβλημα της υποδοχής του ΧΥΤΑ και εν τέλει συνασπίζεται ένας κοινός συντονισμός των επιτροπών αγώνων με τους δύο γειτονικούς νομούς Θεσπρωτίας και Κέρκυρας, όπου οι μεν αντιδρούν στην κατασκευή διανομαρχιακού ΧΥΤΑ στη θέση Καρβουνάρι (υπό την ίδια διαχειριστική αρχή Περιφέρεια Ηπείρου) και οι δε στη κατασκευή του ΧΥΤΑ Κέρκυρας στη θέση Λευκίμμη. Οι αντιδράσεις κλιμακώθηκαν πολύ σύντομα από την ανακοίνωση της θέσης χωροθέτησης στο Ελληνικό και συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση και οξύτητα και μετά την έναρξη κατασκευής του ΧΥΤΑ. Η αντιπαράθεση έλαβε ιδιαίτερα πολωτικό χαρακτήρα δημιουργώντας την εντύπωση εξ' αρχής μιας άτυπης διαμάχης μεταξύ της Περιφέρειας ως εξουσιοδοτημένη αρχή και των τοπικών ΟΤΑ (Κατσανοχωρίων, Παμβώτιδας) και της επιτροπής αγώνα. Αρκετές φορές αναδύθηκε ένα κλίμα ιδιαίτερα εχθρικό μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, δημιουργώντας ενίοτε την εντύπωση της προσωπικής αντιπαράθεσης μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών που με ιδιαίτερο πείσμα υπεραμύνονταν των θέσεών τους. Προφανώς υπό το βάρος του συγκεκριμένου κλίματος δεν ευνοήθηκε ιδιαίτερα ο διάλογος, που

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ενδεχομένως βοηθούσε στην επίλυση του προβλήματος. Ενδεχομένως, οι αντιδράσεις και στην περιοχή του Ελληνικού ακολούθησαν το καθολικό ρεύμα των τελευταίων χρόνων στην Ελλάδα στην υπόθεση των χωροθετήσεων ΧΥΤΑ, όπου οι σκληρές διαμαρτυρίες χαρακτήρισαν την πλειοψηφία των περιπτώσεων χωροθέτησης χρήσης υγειονομικής ταφής που συχνά κατέφυγαν σε ακρότητες όπως την επιστράτευση δυνάμεων καταστολής για την αναχαίτιση των αντιδράσεων. Το ταραγμένο κλίμα στην υπόθεση αυτή που συχνότατα μονοπωλούσε το ενδιαφέρον της ελληνικής καθημερινότητας επισκιάστηκε περισσότερο από το θάνατο γυναίκας κατοίκου της περιοχής στα επεισόδια που έλαβαν χώρα μεταξύ αστυνομικών και κατοίκων στην περιοχή της Λευκίμμης όπου κατασκευάζεται ΧΥΤΑ.

Όσον αφορά συγκεκριμένες κινήσεις που ενεργήθηκαν την περίοδο της οριστικοποίησης της θέσης Ελληνικό για τη κατασκευή ΧΥΤΑ, οι δήμοι Κατσανοχωρίων και Παμβώτιδας σε συνεργασία με την επιτροπή αγώνα, προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας επιχειρώντας να προσβάλλουν τη χωροθέτηση. Αυτή είναι η κύρια προσφυγή που κατατέθηκε, με σκοπό να εξεταστεί το έργο στο σύνολό του και απώτερο στόχο την ακύρωση της συγκεκριμένης απόφασης για χωροθέτηση στο Ελληνικό. Η υπόθεση αυτή εκκρεμοδικεί για τουλάχιστον τέσσερα χρόνια, με πολλές αναβολές εκδίκασης με διάφορες αιτιολογίες, υποδηλώνοντας την παθογένεια της ελληνικής πραγματικότητας και του θεσμού της δικαιοσύνης. Είναι κοινότυπο σε υποθέσεις μεγάλων δημοσίων έργων να μην έχουν εκδικαστεί τυχόν προσφυγές από άμεσα εμπλεκόμενους φορείς, επιτρέποντας παράλληλα την υλοποίηση των έργων έως και την αποπεράτωσή τους χωρίς παρεχόμενη νομική κάλυψη.

Η πρώτη προσπάθεια αμφισβήτησης της απόφασης χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο Ελληνικό πραγματοποιήθηκε επί της αποφάσεως του δασαρχείου Ιωαννίνων να χαρακτηρίσει την έκταση της υποψήφιας περιοχής ως δασική έκταση, εντός της οποίας επιτρέπεται η ανάπτυξη χρήσεων υγειονομικής ταφής. Συγκεκριμένα στην απόφαση με αριθμό 10646 του δασαρχείου Ιωαννίνων από τα 121,7 στρέμματα της επίμαχης έκτασης τα 118 στρέμματα χαρακτηρίζονται ως δασική έκταση, ενώ 3600 τ.μ στα βόρεια του οικοπέδου εξαιρούνται από τη χρήση της υγειονομικής ταφής χαρακτηριζόμενα ως δάσος.

Με την απόφαση 13/2006 της Πρωτοβάθμιας Επιτροπής Επίλυσης Δασικών Αμφισβητήσεων απορρίφθηκαν οι αντιρρήσεις του δήμου Κατσανοχωρίων προκειμένου η έκταση αυτή να χαρακτηριστεί ως δάσος στο μεγαλύτερο ποσοστό της επιφάνειάς του.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Αφού υπερκάμπτεται το εμπόδιο της προσβολής του χαρακτηρισμού της έκτασης προς χωροθέτηση από τις αρμόδιες δασικές υπηρεσίες, στις 25-1-2007 με δελτίο τύπου η Περιφέρεια Ηπείρου ανακοινώνει την ανάδειξη αναδόχου για την κατασκευή του ΧΥΤΑ. Ο δήμος Κατσανοχωρίων στην ανακοίνωση αυτή απαντά με εκ νέου προσφυγή στο ΣτΕ, αυτή τη φορά για αναστολή των εργασιών κατασκευής. Πέντε μήνες αργότερα στις 10-7-2007 εκδίδεται απορριπτική απόφαση του ΣτΕ (634/2007) στην αίτηση αναστολής των δήμων Κατσανοχωρίων και Παμβώτιδας κατά της απόφασης του ΓΓΠΗ, χωροθέτησης ΧΥΤΑ σε δημόσια δασική έκταση στη θέση Ελληνικό.

Εντούτοις η αντιδικία μεταξύ τοπικής κοινότητας και Περιφέρειας δεν ατονεί. Χαρακτηριστικές είναι δηλώσεις του δημάρχου Κατσανοχωρίων σε τοπική εφημερίδα «..Χάσαμε μια μάχη, όμως ο πόλεμος συνεχίζεται..» ή «..Έχουμε πει πολλές φορές ότι ο αγώνας μας είναι διμέτωπος και δικαστικός και κοινωνικός. Είναι ομόφωνη απόφαση των κατοίκων στις δύο τελευταίες λαϊκές συνελεύσεις να αντισταθούν στην εγκατάσταση του εργολάβου. Τους καλούμε να είναι σε ετοιμότητα», δήλωσε ο κ. Χήτας, προδιαγράφοντας τα μελλούμενα. Αν το ΣτΕ δεν εμπόδισε έστω και προσωρινά την έναρξη των εργασιών, θα την εμποδίσουν οι κάτοικοι. (Νέοι Αγώνες, 2007).

Είναι προφανές ότι η κοινότητα του Ελληνικού και οι φορείς που εντάσσονται υπέρ των διεκδικήσεών τους δεν εδράζουν τις ελπίδες τους για ακύρωση του έργου μόνο σε δικαστικές διαμάχες ή θεσμικές επικλήσεις αλλά είναι πρόθυμοι και προετοιμασμένοι να μεταχειριστούν και πιο δυναμικά μέσα για την υπεράσπιση των αιτημάτων τους.

Προτάσεις για χωροθέτηση εντός του δήμου Κατσανοχωρίων από ίδιους φορείς

Το Σεπτέμβριο του 2007, η υπόθεση της χωροθέτησης του ΧΥΤΑ παίρνει νέα τροπή και το φαινόμενο NIMBY στην περιοχή του Ελληνικού τίθεται σε νέα βάση. Με πρωτοβουλία λοιπόν της επιτροπής αγώνα και του δήμου Κατσανοχωρίων, εκφράζεται η δέσμευση για υπόδειξη νέας θέσης υποδοχής χρήσης υγειονομικής ταφής εντός των ορίων του δήμου. Πιθανότατα υπό το βάρος της οριστικοποίησης της απόφασης για χωροθέτηση του ΧΥΤΑ κοντά στον οικισμό Ελληνικό και τη διαφαινόμενη επίσπευση των διαδικασιών για την κατασκευή του ΧΥΤΑ με τον ορισμό αναδόχου, η τοπική αρχή και η επιτροπή αγώνα μετά από ανοιχτή γενική συνέλευση κατοίκων αποφασίζει ομόφωνα να προτείνει θέση υποδοχής ΧΥΤΑ εντός του δήμου τους. Με τον τρόπο αυτό, η έκφραση του NIMBY υφίσταται μόνο για τη συγκεκριμένη θέση χωροθέτησης

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

και όχι για το σύνολο της έκτασης του δήμου. Η κίνηση αυτή της τοπικής κοινότητας ήταν ιδιαίτερα σημαντική προκρίνοντας ως προτεραιότητα την εξεύρεση λύσης στο δυσεπίλυτο όπως εξελίχθηκε θέμα της διαχείρισης των απορριμμάτων του νομού Ιωαννίνων. Επιπλέον η πρωτοβουλία αυτή εκτιμήθηκε και από άλλους φορείς που αναγνώρισαν τη συμβολή της τοπικής κοινότητας στην εξεύρεση λύσης, όπου θα πληρούσε την προϋπόθεση της κοινωνικής συναίνεσης. Χαρακτηριστικό γεγονός ήταν, ότι η ανωτέρω πρόταση έγινε ομόφωνα αποδεχτή από το Νομαρχιακό Συμβούλιο και το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Ιωαννιτών. (17-10-2007, δελτία τύπου) Η Γ.Γ.Π.Η ως διαχειριστική αρχή της επιλογής θέσης χωροθέτησης εγκρίνει την πρόταση του δήμου Κατσανοχωριών υπό τον αυστηρό όρο ότι θα υπάρξουν ομόφωνες αποφάσεις και επαρκής επιστημονική τεκμηρίωση. Στο σημείο αυτό υπάρχει μία στροφή της τακτικής της Περιφέρειας Ηπείρου, υποδηλώνοντας στην ουσία ότι με την παραμικρή δυσκολία που θα παρουσιαστεί, ο σχεδιασμός θα επανέλθει στο σημείο που είχε κατοχυρωθεί δηλαδή στην επιλογή της θέσης Ελληνικό. Η στάση αυτή προσδίδει στην απόφαση της τοπικής κοινωνίας για αποδοχή της χρήσης υγειονομικής ταφής εντός των ορίων του δήμου το χαρακτήρα ύστατης προσπάθειας αποφυγής της επιλογής που αποφασίστηκε.

Επιπροσθέτως, η απαίτηση για ομοφωνία προσδίδει ακόμα πιο υποκειμενικές διαστάσεις στο σχεδιασμό της χωροθέτησης αφού οποιαδήποτε διαφωνία από όπου κι αν προερχόταν θα αποτελούσε ικανή και αναγκαία συνθήκη για ακύρωση της πρωτοβουλίας της κοινότητας του Ελληνικού, χωρίς περαιτέρω επιστημονική αξιολόγηση. Σαφέστατα από την άλλη η απόφαση αυτή ελήφθηκε υπό το βάρος της μεγάλης χρονικής καθυστέρησης που είχε προκύψει με τις δυσκολίες που παρουσιάστηκαν σε όλη τη διάρκεια του σχεδιασμού και πλέον η απόλυτη προτεραιότητα για την Περιφέρεια Ηπείρου ήταν να κλείσει το θέμα το συντομότερο.

Το Νοέμβριο του 2007 και κατόπιν σύστασης εννεαμελούς επιτροπής από την τοπική κοινωνία του Ελληνικού, μετά από αυτοψία ενέκρινε ως προτεινόμενη θέση χωροθέτησης την ευρύτερη περιοχή του Προφήτη Ηλία Ελληνικού εντός των διοικητικών ορίων του δημοτικού διαμερίσματος Ελληνικού. Η περιοχή αυτή παρότι αποτελούσε διοικητική περιοχή του δημοτικού διαμερίσματος Ελληνικού γειτνίαζε με τα όρια του όμορου δήμου Αγίου Δημητρίου. Όπως ήταν αναμενόμενο εκ των προτέρων, η συγκεκριμένη θέση δεν έτυχε αποδοχής από το διπλανό δήμο και η αντίδραση του δημάρχου της περιοχής όντας δεδομένη και αδιαπραγμάτευτη έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην απόρριψη της συγκεκριμένης πρότασης. Η συγκεκριμένη θέση απορρίφθηκε χωρίς ουσιαστική επιστημονική αξιολόγηση, αφού δεν επετεύχθη το

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

προαπαιτούμενο της ομοφωνίας έτσι ώστε οι μελετητές να εξετάσουν την εν λόγω πρόταση. Ως ισχυρισμός για την αντίθεση στη συγκεκριμένη πρόταση του δήμου Κατσανοχωρίων, από τον όμορο δήμο Αγίου Δημητρίου προβλήθηκε ότι η περιοχή σε κάποιο ποσοστό βρίσκεται εντός των διοικητικών ορίων του δήμου, ενώ έγινε επίκληση και σε κάποιες επιστημονικές γνωματεύσεις ότι η συγκεκριμένη περιοχή έχει κατολισθαίνουσες τάσεις και ύπαρξη σημαντικού υπόγειου υδροφορέα, χωρίς βέβαια να υπάρξει επίσημη μελέτη επί του θέματος.

Στις 18 Δεκεμβρίου κατόπιν συνεδρίασης του Δ.Σ της ΤΕΔΚ Ιωαννίνων απορρίπτεται η πρόταση για χωροθέτηση ΧΥΤΑ στην ευρύτερη περιοχή του Προφήτη Ηλία Ελληνικού, με ψήφους 8 υπέρ και 7 κατά. Το Δ.Σ υιοθέτησε την αντίδραση του δήμου Αγίου Δημητρίου, ενώ ρόλο έπαιξαν και οι πολιτικοί συσχετισμοί στο Δ.Σ της ΤΕΔΚ όπως αναφέρει δημοσίευμα τοπικής εφημερίδας. Παράλληλα την ίδια χρονική περίοδο ο δήμος Μπιζανίου που φιλοξενεί τη χωματερή της Δουρούτης απειλούσε με κλείσιμο τη χωματερή προκειμένου να εξευρεθεί άμεσα λύση στο θέμα της υγειονομικής ταφής περιπλέκοντας περισσότερο την κατάσταση (Πρωινά Νέα).

Αντίθετα προς την απόφαση της ΤΕΔΚ Ιωαννίνων το ΤΕΕ Τμήμα Ηπείρου αναφέρει σε ανακοίνωσή του στις 18-1-2008 ότι η υπόδειξη θέσης από τον Δήμο Κατσανοχωρίων για την κατασκευή ΧΥΤΑ κρίνεται ως ενέργεια θετική που σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να απορριφθεί χωρίς να εξετασθεί ή διερευνηθεί.

Η Διοικούσα Επιτροπή του ΤΕΕ\ΤΗ ανταποκρινόμενη στο αίτημα του Δήμου Κατσανοχωρίων να επισκεφθεί την προτεινόμενη θέση και να εκφράσει άποψη για την καταλληλότητα κατασκευής ΧΥΤΑ σ' αυτή, επισκέφθηκε την περιοχή, και μετά από συζήτηση έχοντας ως δεδομένη την κοινωνική αποδοχή της θέσης, κατέληξε στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

- 1) Η προτεινόμενη θέση σε γενικές γραμμές δεν εμπίπτει στα κριτήρια αποκλεισμού όπως αυτά καθορίζονται στη μελέτη διαχείρισης στερεών αποβλήτων Περιφέρειας Ηπείρου.
- 2) Σημαντικά κριτήρια αξιολόγησης όπως: περιβαλλοντικά, χωροταξικά, λειτουργικά, οικονομικά και κοινωνικά, ικανοποιούνται σε σημαντικό βαθμό.
- 3) Η θέση βρίσκεται σε σχηματισμό ασβεστολιθικού υποβάθρου της γεωλογικής περιόδου του Ανωτέρου Σενωνίου που είναι ιδιαίτερα υδροπερατός, οπότε είναι απαραίτητο να διερευνηθούν σε βάθος τα υδρολογικά και υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά της περιοχής, καθώς και επικίνδυνα γεωλογικά φαινόμενα ρηγματώσεων, διαρρήξεων, διαβρώσεων, κ.λ.π.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- 4) Είναι απαραίτητη η τοπογραφική αποτύπωση της περιοχής για να διαπιστωθεί η χωρητικότητα της θέσης και η δυνατότητα διάθεσης σ' αυτή των παραγομένων σε βάθος τριακονταετίας ποσοτήτων απορριμμάτων στο Νομό.
- 5) Να αποσαφηνιστούν τα όρια μεταξύ των δύο Δήμων Κατσανοχωρίων και Αγίου Δημητρίου, για να καθοριστεί σε πιο δημοτικό διαμέρισμα ανήκει διοικητικά η εν λόγω περιοχή και να διερευνηθεί η ύπαρξη ιδιωτικών εκτάσεων για να μην υπάρξουν αμφισβητήσεις για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της περιοχής και τέλος,
- 6) Να διερευνηθεί αν εκκλησιαστικά ή άλλα παραδοσιακά κτίσματα που πιθανώς υπάρχουν στην περιοχή έχουν ή όχι χαρακτηριστεί ως μνημεία.

Επίσης τονίζεται ότι μετά την ολοκλήρωση της παραπάνω διερεύνησης που πρέπει να γίνει με ταχύτατες διαδικασίες για να μην αποτελέσει αιτία περαιτέρω καθυστέρησης, η υποδειχθείσα θέση θα έχει πλήρως τη δυνατότητα κριτηριακής αξιολόγησης ως μια εν δυνάμει θέση για την κατασκευή ΧΥΤΑ.

Μετά την απόρριψη της θέσης του Προφήτη Ηλία, η τοπική κοινότητα μέσω της δημοτικής αρχής και της επιτροπής αγώνα, επανέρχεται προτείνοντας εκ νέου θέση χωροθέτησης ΧΥΤΑ εντός των διοικητικών ορίων του δήμου, στην περιοχή Αετορράχη. Η συγκεκριμένη περιοχή κατόπιν επιτόπιας έρευνας τόσο των δημάρχων Κατσανοχωρίων, Αγίου Δημητρίου όσο και του Νομάρχη Ιωαννίνων γίνεται αποδεκτή και για πρώτη φορά διαφαίνεται ταύτιση απόψεων μεταξύ εμπλεκόμενων φορέων ως προς τη θέση χωροθέτησης. Την ίδια κιόλας μέρα, η απόφαση αυτή προβάλλεται σε όλα τα τοπικά Μ.Μ.Ε με διθυραμβικά σχόλια, ενδεικτικό του αδιεξόδου που προϋπήρχε. Τελικά ούτε η λύση της Αετορράχης θα προχωρήσει αφού και αυτή η θέση θα «κολλήσει» στις τοπικές αντιδράσεις των εκεί κατοίκων. Ενδεικτικά ο πρόεδρος της κοινότητας Αετορράχης αναφέρει σε δημοσίευμα «.. Ο κ. Γρηγόρης Μανόπουλος, καταλήγει ότι πρόκειται περί παραλογισμού. Αλλά αυτό χαρακτηρίζει όλο το παρασκήνιο της κατασκευής αυτού του ΧΥΤΑ. Εδώ και λίγα χρόνια έχει πραγματοποιηθεί επιστημονική μελέτη, η οποία υπεδείκνυε έξι πιθανές θέσεις με σειρά καταλληλότητας για τη χωροθέτηση του ΧΥΤΑ, οι οποίες η μία μετά την άλλη απορρίφθηκαν εξαιτίας κυρίως της αντίδρασης των τοπικών αρχών ή άλλων παρεμβάσεων», σημειώνει. «Κάπως έτσι άρχισε να “παίζει” η Αετορράχη. Θέλουν δηλαδή να

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

μεταφέρουν τα σκουπίδια όλου του νομού Ιωαννίνων σε ένα από τα 18 κορυφαία ιστορικά πεδία μαχών της ελληνικής ιστορίας».

Πέραν της βαριάς ιστορίας της περιοχής, ωστόσο, η επιλογή αυτή προκαλεί ερωτήματα και για έναν ακόμη λόγο: «Σε όλη την Ευρώπη γίνεται προσπάθεια ώστε οι μονάδες αυτές να κατασκευάζονται σε πεδιάδες ώστε οι απορροές να μην επιβαρύνουν τις πηγές. Πώς ακριβώς μπορεί να αποφευχθεί κάτι τέτοιο σε 1.000 υψόμετρο;» προσθέτει ο κ. Μανόπουλος. «Είναι προφανές ότι από Αετορράχη θέλουν να μας κάνουν... “Σκουπιδοράχη”». (19-03-2008, Καθημερινή)

Αναπόφευκτα, το Μάιο του 2008 και αφού έχει μεσολαβήσει σχεδόν μια διετία διαπραγματεύσεων με κορυφαία την απόρριψη των προτάσεων της τοπικής κοινότητας του Ελληνικού, αμετάκλητα αποφασίζεται η χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο Ελληνικό όπως είχε αποφασιστεί το 2006. Ο τότε Γραμματέας της Περιφέρειας προσπαθώντας αφενός να προβάλλει το οριστικό της απόφασης, αλλά και να πείσει την τοπική αλλά και την ευρύτερη κοινωνία αναφέρει ότι η χωροθέτηση ΧΥΤΑ είναι υπόθεση των επιστημόνων και την απόφαση αυτών οφείλει να σεβαστεί. Ταυτόχρονα γίνεται κάλεσμα στο δήμο Κατσανοχωρίων να αναλάβει το Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων του νομού ως δήμος υποδοχής μονάδας ΧΥΤΑ. Παράλληλα, ως ένδειξη διαλόγου, πληροφόρησης και ενημέρωσης των πολιτών του Ελληνικού ο Γ.Γ.Π.Η προθυμοποιείται να συμμετέχει σε ανοικτή συνέλευση με τις τοπικές αρχές και τους κατοίκους προκειμένου να συζητηθεί το θέμα. Προτάθηκε επίσης η επίσκεψη σε κάποιον ΧΥΤΑ του εξωτερικού με επιτροπή των κατοίκων και του δήμου έτσι ώστε να υπάρξει ευκαιρία για εμπειρική και επιτόπια εξοικείωση με τη λειτουργία μιας μονάδας ΧΥΤΑ.

Φυσικά, οι αντιδράσεις μετά από αυτήν την εξέλιξη από μεριάς των κατοίκων εντάθηκαν, ενώ επιστρατεύτηκαν και μη θεσμικά ή νομικά μέτρα αντίδρασης, όπως περιφρούρηση του χώρου υποδοχής για αποτροπή ενδεχόμενης εγκατάστασης του εργολάβου. Παρόλα αυτά η συνάντηση μεταξύ του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, τοπικών αρχών και πολιτών πραγματοποιείται μεν, αλλά σε ένα ιδιαίτερα φορτισμένο και εύθραυστο κλίμα. Από τη συνάντηση αυτή δεν επέρχεται κάποια σημαντική αλλαγή στη στάση των φορέων ενώ δεδομένη άρχισε να θεωρείται η ολική ρήξη στις σχέσεις τοπικής κοινότητας, Περιφέρειας και άλλων φορέων που υποστήριζαν τη χωροθέτηση στο Ελληνικό. Τελευταίο δείγμα της οριστικής ρήξης πριν την έναρξη κατασκευής του έργου ήταν η άρνηση του δήμου Κατσανοχωρίων να αναλάβει τη διοίκηση του Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων και ο ορισμός του δημάρχου Αγίου

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Δημητρίου ως πρόεδρο του Φορέα Διαχείρισης, που σημειωτέον είχε αρνηθεί τη χωροθέτηση του ΧΥΤΑ σε περιοχή κοντά στα διοικητικά του όρια, κάτι που προφανώς δυναμίτιζε επιπλέον το κλίμα.

Ένα μήνα αργότερα στις 15-10-2008 ενώ οι κάτοικοι έχουν αποκλείσει μέρος το χώρο μη επιτρέποντας την εγκατάσταση του εργολάβου και των συνεργείων κατασκευής και κάτω από έντονη φημολογία για επέμβαση αστυνομικών δυνάμεων συγκεντρώθηκαν μαζικά στην αποκλεισθείσα περιοχή. Την ίδια στιγμή κάνουν την εμφάνισή τους σημαντικές αστυνομικές δυνάμεις (19 διμοιρίες ΜΑΤ) και ύστερα από το αδιέξοδο ολιγόωρης διαπραγμάτευσης οι κάτοικοι (περίπου 200) συγκρούστηκαν με τις αστυνομικές δυνάμεις. Λίγη ώρα αργότερα οι κάτοικοι απωθήθηκαν και η εγκατάσταση των μηχανημάτων και του εργολάβου πραγματοποιείται δύο και πλέον χρόνια μετά την απόφαση για χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο Ελληνικό.

Παρόλη την έναρξη των εργασιών στο χώρο υποδοχής του ΧΥΤΑ, η περιοχή φυλασσόταν για μεγάλο χρονικό διάστημα από αστυνομικές δυνάμεις υπό το βάρος νέων δυναμικών κινητοποιήσεων διαμορφώνοντας ένα ιδιαίτερα συγκρουσιακό τοπίο στον οικισμό Ελληνικό.

Το συγκεκριμένο διάστημα ενώ στο προσκήνιο ήταν οι δυναμικές κινήσεις και αντιδράσεις των κατοίκων, συνεχίζεται με αμείωτη ένταση σωρεία προσφυγών και δικαστικών διαμαχών. Συγκεκριμένα, το Δεκέμβριο του 2008 συζητιούνται ασφαλιστικά μέτρα κατοίκων της περιοχής, όπου διεκδικούν τίτλους ιδιοκτησίας έντεκα στρεμμάτων από την εν λόγω έκταση. Ωστόσο όποια κι αν ήταν η απόφαση, δεν θα επηρεαζόταν η εξέλιξη του έργου. Εάν το Δικαστήριο έκρινε ότι πρόκειται για ιδιωτικές εκτάσεις τότε θα πραγματοποιούνταν η διαδικασία της απαλλοτρίωσης. Σε αντίθετη περίπτωση, δεν υφίσταντο ούτως ή άλλως κανένα θέμα. (Erius post) Οι κινήσεις αυτές βέβαια δε μπορούσε να θεωρηθεί ότι θα σταματούσαν το έργο αλλά, αποτελούσαν την προσπάθεια των κατοίκων να πείσουν την ευρύτερη κοινωνία και διάφορες πολιτικές δυνάμεις για τις αστοχίες της επιλογής χωροθέτησης όσο και της κατασκευής, ενδεχομένως προσβλέποντας σε αλλαγή των συσχετίσεων στο θέμα της χωροθέτησης στο μέλλον. Ουσιαστικά δεν εγκαταλείφτηκε η ιδέα της ακύρωσης του έργου ή της αλλαγής του σχεδιασμού με ευνοϊκότερους όρους όπως τη μικρότερη χρονική διάρκεια ζωής του ΧΥΤΑ ή τη μετατροπή του σε ΧΥΤΥ, ακόμα και με την έναρξη της κατασκευής του έργου.

Ένα μήνα νωρίτερα, ο δήμος Κατσανοχωρίων κατέθεσε ασφαλιστικά μέτρα εναντίον του εργολάβου και των υπεύθυνων υπηρεσιακών παραγόντων έγινε διαπλάτυνση του αγροτικού

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

δρόμου που οδηγεί στο ΧΥΤΑ από 3 μέτρα σε 6 μέτρα, με απόφαση που δε κοινοποιήθηκε στον ενδιαφερόμενο δήμο από τους αρμόδιους φορείς. Χαρακτηριστικό ήταν το γεγονός ότι η άδεια επέμβασης στο δημοτικό δρόμο, εκδόθηκε εντός εικοσιτετραώρου, χωρίς να υπάρχει ταυτόχρονα έγκριση περιβαλλοντικών όρων. (super fm)

Η πιο πρόσφατη δικαστική απόφαση στο θέμα της χωροθέτησης του ΧΥΤΑ στο Ελληνικό, έρχεται την 1-10-2009 όπου η επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας, απέρριψε την από 26 Σεπτεμβρίου 2007 (δεύτερη προσφυγή για αναστολή των λειτουργιών) αίτηση αναστολής των αποφάσεων του Περιφερειάρχη, στις 15-2-2006 για την έγκριση των Περιβαλλοντικών όρων και στις 20-7-2006 για την άδεια επέμβασης σε δασική έκταση στο χώρο κατασκευής του ΧΥΤΑ στο Ελληνικό, την οποία είχαν καταθέσει δεκάδες κάτοικοι του Ελληνικού, των Μουζακαίων, του Κουτσελιού και των Σερβιανών.

Σε τρία βασικά και επίμαχα σημεία απάντησε με την απόφαση του το ΣτΕ, τα οποία επικαλέστηκαν και οι αιτούντες, δηλαδή το γεγονός ότι πρόκειται για δασική έκταση, βρίσκεται πολύ κοντά στη μονή Τσούκας και είναι ορατός ο ΧΥΤΑ από αυτή, άλλαξε η αρχική θέση και μεταφέρθηκε πάνω από το Μεγάλο Ρέμα, καθώς και άλλα πρόσθετα στοιχεία και φωτογραφικό υλικό που προσκόμισαν.

-Ως προς την δασική έκταση η απόφαση αναφέρει μεταξύ των άλλων: «Θα κατασκευαστεί σε έκταση περίπου 118 στρ. (επιφάνεια ενεργού ΧΥΤΑ κατά την Α' φάση 40 στρ. επιφάνεια ενεργού ΧΥΤΑ κατά τη β' φάση 32,5 στρ.) και με προβλεπόμενη διάρκεια λειτουργίας 20 έτη. Η έκταση αυτή χαρακτηρίστηκε ως δασική με την 10646/27.12.2005 πράξη του Προϊσταμένου του Δασαρχείου Ιωαννίνων. Αντιρρήσεις του Δήμου Κατσανοχωρίων κατά της πράξεως αυτής προκειμένου η εν λόγω έκταση να χαρακτηρισθεί ως δάσος απερρίφθησαν με την 13/2006 απόφαση της Πρωτοβάθμιας Επιτροπής Επίλυσης Δασικών Αμφισβητήσεων...».(Με τις αλλαγές και .. εκπτώσεις που έγιναν και με την παρέμβαση του ΤΕΕ ο χρόνος ζωής εκτιμάται στα 5 έτη).

-Ως προς τη θέση του επίμαχου ΧΥΤΑ, η οποία μετατοπίστηκε κατά 250 μέτρα ανατολικά-βορειοανατολικά, δεδομένου ότι, όπως βεβαιώνεται στην τροποποιητική αυτή πράξη στην οριζόμενη νέα θέση δεν υπάρχουν επιφανειακά ορατά αρχαία κατάλοιπα ή κινητά ευρήματα, η δε οπτική επαφή με το λεκανοπέδιο Ιωαννίνων και τον αρχαιολογικό χώρο Καστρίτσας είναι μικρή, και ως εκ τούτου δεν προκαλείται έμμεση βλάβη στον αρχαιολογικό χώρο.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Εξάλλου, όπως διευκρινίζεται στο έγγραφο 3314/27.3.2008 της Ν.Α. Ιωαννίνων προς το δικαστήριο, η απόσταση από την Ιερά Μονή Τσούκας μέχρι το χώρο δημιουργίας του ΧΥΤΑ ανέρχεται σε 2.200 μ. (Οι αιτούντες υποστηρίζουν ότι είναι περίπου 1500 μέτρα).

Μετά την έκδοση της παραπάνω τροποποιητικής πράξης υφυπουργού Πολιτισμού και τη σύνταξη τροποποιητικής Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΠΠΕ) εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι του επίμαχου έργου ...

-Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου η μετά την ως άνω μετατόπιση νέα θέση «Ελληνικό» επελέγη διότι η θέση αυτή είναι κλειστή λεκάνη κατά 75% ενώ η αρχική κατά 50% και είναι αισθητά απομακρυσμένη από την «κλειστή» υδρολογική λεκάνη της λίμνης Παμβώτιδας, βρίσκεται εντός των ζωνών προστασίας του π.δ/τος για την ευρύτερη περιοχή Τζουμέρκων και την χαράδρα του Αράχθου και σε απόσταση 3 χλμ. από τον ποταμό Άραχθο και 1300 μ. από την κύρια και διαμορφωμένη κοίτη του Μεγάλου Ρέματος που εκβάλλει στον ποταμό αυτό. (Επισημαίνουμε εδώ ότι οι αιτούντες υποστήριξαν και με φωτογραφικό υλικό ότι το ρέμα βρίσκεται εντός του ΧΥΤΑ)

Περαιτέρω κατά τα στοιχεία του φακέλου η θέση «Ελληνικό» επελέγη μεταξύ των άλλων εναλλακτικών λύσεων, διότι αυτές παρουσίαζαν προβλήματα είτε λόγω εγγύτητας στον αρχαιολογικό χώρο Δωδώνης (θέση «Τσιμπούρι») είτε λόγω μεγαλύτερου συντελεστή διαπερατότητας των εδαφών (θέση «Φτέρη»), είτε διότι βρίσκονταν σε ζώνη μεγαλύτερης σεισμικότητας (θέσεις «Πολύδωρο») και «Δελβινάκι».

Καταλήγοντας η Επιτροπή στο σκεπτικό της απόρριψης αναφέρει και τα εξής:

«Επειδή η Επιτροπή συνεκτιμώντας ότι δεν αποκλείεται η δημιουργία ΧΥΤΑ σε έκταση που έχει δασικό χαρακτήρα, όπως η έκταση στην οποία πρόκειται να κατασκευαστεί το επίδικο έργο καθώς και ότι πρόκειται για έργο υποδομής απαραίτητο για την προστασία της δημόσιας υγείας, σταθμίζοντας δε αφ' ενός τις επιπτώσεις αυτού ενόψει του παραπάνω χαρακτήρα της επίμαχης έκτασης και των δεδομένων της ευρύτερης περιοχής και αφετέρου τους λόγους δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν την δημιουργία οργανωμένων εγκαταστάσεων διαχείρισης απορριμμάτων, άγεται στην κρίση ότι δεν συντρέχει λόγος να ανασταλεί η εκτέλεση των προσβαλλομένων πράξεων...». (super fm)

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

Πίνακας 19: Χρονικό των αντιδράσεων της τοπικής κοινωνίας στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ

Χρονική περίοδος	Ενέργειες της τοπικής κοινότητας	Παρατηρήσεις /Σχόλια
Από 8/2006 έως 12/2006	Συνάσπιση δήμων Κατσανοχωρίων και Παμβώτιδας εναντίον της απόφασης χωροθέτησης στο Ελληνικό	
Από 8/2006 έως 12/2006	Σύγκλιση μιας άτυπης επιτροπής αγώνα ενάντια στο ΧΥΤΑ από τους κατοίκους του Ελληνικού	
Από 8/2006 έως 12/2006	Συνεργασία με άλλες επιτροπές αγώνα εναντίον χωροθέτησης ΧΥΤΑ στην περιοχή τους, Καρβουνάρι, Λευκίμμη	
Από 8/2006 έως 12/2006	Προσφυγή στο ΣτΕ για προσβολή της απόφασης χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο Ελληνικό για ακύρωση του έργου	Εκκρεμοδικεί μέχρι σήμερα
Από 8/2006 έως 12/2006	Προσβολή απόφασης δασαρχείου για χαρακτηρισμό της θέσης ως δασική έκταση	Με την απόφαση 13/2006 της Πρωτοβάθμιας Επιτροπής Επίλυσης Δασικών Αμφισβητήσεων απορρίφθηκαν οι αντιρρήσεις του δήμου Κατσανοχωρίων προκειμένου η έκταση αυτή να χαρακτηριστεί ως δάσος στο μεγαλύτερο ποσοστό της επιφάνειάς του
25-1-2007	Ανάδειξη εργολάβου	Δίνει ελάχιστη έκπτωση για το έργο της τάξης του 3,56%
2/2007	Προσφυγή στο ΣτΕ για αναστολή εργασιών κατασκευής του ΧΥΤΑ	Στις 10-7-2007 με την 634/207 το ΣτΕ απορρίπτει την προσφυγή των εμπλεκόμενων δήμων
9/2007	Πρόταση της τοπικής κοινότητας για υποδοχή του ΧΥΤΑ σε άλλη περιοχή εντός του δήμου Κατσανοχωρίων	Από την Περιφέρεια απαιτούνται τεκμηριωμένες, ομόφωνες αποφάσεις
26-9-2007	Νέα προσφυγή στο ΣτΕ για αναστολή εργασιών κατασκευής του ΧΥΤΑ	1-10-2009. Απορρίπτεται εκ νέου η αίτηση αναστολής εκτέλεσης του έργου από κατοίκους των γύρω περιοχών του ΧΥΤΑ
11/2007	Πρόταση δήμου	Γειτνιάζει με τον όμορο δήμο

**Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ
του Νομού Ιωαννίνων**

	Κατσανοχωρίων για χωροθέτηση ΧΥΤΑ στην ευρύτερη περιοχή του Προφήτη Ηλία	Αγίου Δημητρίου όπου δεν αποδέχεται τη χωροθέτηση σε αυτήν την περιοχή
18-12-2007	Απόρριψη της θέσης από το συμβούλιο της ΤΕΔΚ	Οριακή πλειοψηφία με 8 ψήφους κατά και 7 υπέρ
18-1-2008	Τοποθέτηση του ΤΕΕ/ΤΗ στην πρόταση του δήμου Κατσανοχωρίων	Το ΤΕΕ/ΤΗ θεωρεί θετική την ενέργεια του δήμου και γνωμοδοτεί για περαιτέρω εξέταση της πρότασης
2/2008	Νέα πρόταση του δήμου Κατσανοχωρίων για χωροθέτηση στην περιοχή Αετορράχης	Αντιδράσεις από την εκεί τοπική κοινότητα.
5/2008	Επιστροφή στην απόφαση για χωροθέτηση στο Ελληνικό	Κλιμακώνονται οι αντιδράσεις της κοινότητας του Ελληνικού με δυναμικά μέσα. Οριστική ρήξη με την Περιφέρεια
2-9-2008	Άρνηση από πλευράς του δήμου Κατσανοχωρίων για ανάληψη του ΦΟΔΣΑ	Ανάληψη από το δήμο Αγίου Δημητρίου όπου διαφώνησε στην επιλογή του Προφήτη Ηλία
15-10-2008	Εγκατάσταση εργολάβου στο χώρο κατασκευής του ΧΥΤΑ	Επιστράτευση μεγάλων αστυνομικών δυνάμεων για το σκοπό αυτό δεδομένου των δυναμικών κινητοποιήσεων που αναπτύχθηκαν
11-12/2008	Ασφαλιστικά μέτρα για ιδιοκτησίες στην περιοχή και παράνομη επέκταση δημοτικού δρόμου που οδηγεί στο ΧΥΤΑ	Δεν επηρέασαν ουσιαστικά την εξέλιξη του έργου. Προσπάθεια των κατοίκων για λύση του ζητήματος, πολιτικά, στο μέλλον

3.9 Ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων

Στο σημείο αυτό, κατόπιν της παράθεσης, αξιολόγησης του ιστορικού και των γεγονότων της χωροθέτησης αξίζει να συγκεφαλαιωθεί ο ρόλος ή η συμμετοχή του κάθε εμπλεκόμενου φορέα στη μακρά προσπάθεια χωροθέτησης ΧΥΤΑ στην 1^η Δ.Ε Ηλείου. Προφανώς η στάση των μερών που συνέβαλαν στο χωροθετικό σχεδιασμό για τα απορρίμματα στο νομό Ιωαννίνων, άμεσα ή έμμεσα, αποδίδουν ένα σύνολο αιτιάσεων για την ανάπτυξη και εξέλιξη κοινωνικών αντιδράσεων στην περίπτωση της χωροθέτησης χώρου υγειονομικής ταφής στη θέση Ελληνικό. Τονίζεται, ότι η εμπλοκή των διαχειριστικών αρχών με τους υποστηρικτικούς φορείς και τα

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

υποκείμενα διαβούλευσης δεν εξαντλούν την ερμηνευτική διάσταση του φαινομένου NIMBY, αφού αυτή τείνει να ενέχει ισχυρά διεπιστημονικό χαρακτήρα και ισχυρή εξάρτηση από την αναλυτική διαδικασία που ακολουθείται κάθε φορά. Εντούτοις, επιχειρείται η άντληση συμπερασμάτων για το φαινόμενο NIMBY όπως αυτό εξελίχθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση, μέσα από τη λήψη αποφάσεων των διαχειριστικών αρχών και γνωμοδοτικών οργάνων και τη διαδικασία που ακολουθήθηκε για το σκοπό αυτό.

Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου

Η Περιφέρεια Ηπείρου, ιδιαίτερα μετά το 2003 θεσμοθετημένα, κατόπιν νομοθετικής ρυθμίσεως όπου επέβαλε τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων σε επίπεδο Περιφέρειας αποτέλεσε την καθ' ύλην αρμόδια αρχή για το σχεδιασμό της διαχείρισης των απορριμμάτων και την επιλογή χωροθετήσεων χώρων υγειονομικής ταφής. Ως εκ τούτου διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στην πρόοδο των ενεργειών για πιο ορθολογική διαχείριση των απορριμμάτων καθώς και στη διαδικασία της χωροθέτησης του ΧΥΤΑ που προβλέφθηκε για το νομό Ιωαννίνων από τον Περιφερειακό σχεδιασμό (ΠΕΣΔΑ). Αφετέρου, όντας η εξουσιοδοτημένη υπηρεσία για τους ως άνω σκοπούς φέρει ένα σημαντικό μερίδιο ευθύνης για όσα προβλεπόμενα δεν τηρήθηκαν, ή στρεβλώσεις του σχεδιασμού που ανέκυψαν.

Είναι γεγονός ότι οι υπηρεσίες της Περιφέρειας σε συνδυασμό με την πολιτική αρχή τους, κλήθηκαν να αναλάβουν ένα δυσκολότατο θέμα προς επίλυση, αυτό της διαχείρισης των απορριμμάτων γενικά και της χωροθέτησης ΧΥΤΑ σε κάθε νομό ευθύνης της ειδικότερα. Η δυσκολία του ζητήματος έγκειται σε δύο σημεία: Αφενός στην ευρύτερη δυσχέρεια που αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει η χώρα μας, αποτέλεσμα πρόχειρης και καθυστερημένης δράσης, στην ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης απορριμμάτων που θα εναρμονίζεται με τις κοινοτικές οδηγίες. Αφετέρου, στο γεγονός ότι ο νομός Ιωαννίνων αποτέλεσε ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα για τα ελληνικά δεδομένα σωρευτικών αδιεξόδων και μεγάλων καθυστερήσεων στο θέμα της επίλυσης του προβλήματος, όντας ένας νομός με παντελή έλλειψη οποιασδήποτε υποδομής διαχείρισης απορριμμάτων.

Πρακτικά, το πρόβλημα στο σύνολό του για τη χώρα μας στο θέμα των απορριμμάτων συμπεριλαμβάνεται στο γεγονός ότι ενώ ευρωπαϊκά το ζήτημα της υγειονομικής ταφής έκλεινε με τη θέσπιση μέτρων για την πρόληψη παραγωγής και επεξεργασία των απορριμμάτων πριν τη διάθεσή τους, στη χώρα μας εκκρεμεί η μέθοδος της τελικής διάθεσης των απορριμμάτων που σε

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αρκετές περιπτώσεις γίνεται με ανεξέλεγκτο τρόπο. Οπότε η παρανομία για την Ελλάδα είναι διπλή αφού από τη μια δεν εφαρμόζεται καμία μέθοδος επεξεργασίας αποβλήτων και από την άλλη δε γίνεται διάθεση των απορριμμάτων με τον ενδεδειγμένο τρόπο δηλαδή σε ΧΥΤΑ. Προφανώς για την Ελλάδα κύριο μέλημα αποτελεί η περάτωση όλων των μονάδων ΧΥΤΑ σε πρώτη φάση. Διαδικασία που επιχειρείται να υλοποιηθεί εν μέσω ενός σκληρού κοινωνικοοικονομικών αντιθέσεων στην επιλογή χώρου κατασκευής ΧΥΤΑ που συνεπικουρείται από τη βεβιασμένη δράση των διαχειριστικών αρχών λόγω έντονης χρονικής πίεσης υπό το φόβο κυρώσεων προς τη χώρα μας.

Εν προκειμένω, όσον αφορά τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ η αρμόδια αρχή (Γ.Γ.Π.Η) αντιμετώπισε κυρίως τις αθροιστικές δυσκολίες του παρελθόντος, με τις έντονες καθυστερήσεις των προηγούμενων ετών να επιτείνουν το πρόβλημα ιδιαίτερα της κοινωνικής αποδοχής στην επικείμενη εγκατάσταση ΧΥΤΑ, καθώς και την πολυπλοκότητα της φύσης του θέματος της χωροθέτησης ΧΥΤΑ γενικά αλλά και στο νομό ειδικότερα, όπως αυτές αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Συνεκτιμώντας τις δυσκολίες της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων, υπάρχουν βάσιμα στοιχεία ότι η ίδια η διαχειριστική αρχή, υπεύθυνη για την επιλογή θέσης υποδοχής ΧΥΤΑ, υπονόμεισε το χαρακτήρα και τη φύση τέτοιων χρήσεων τόσο με ελλειμματικές προσεγγίσεις όσο και με παρασκηνακές διαβουλεύσεις και αποφάσεις. Παραδόξως το ανωτέρω βεβαιώθηκε εν μέρει και από τη Νομαρχιακή αρχή όπου συγκεκριμένα ο νομάρχης αναφέρει σε δήλωσή του (13-7-2005) «.. η διαδικασία που ακολουθήθηκε κατά το παρελθόν, διαμόρφωσε αρνητική εικόνα για το ΧΥΤΑ, που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και πάνω από όλα δεν αναδεικνύει τα οφέλη που προκύπτουν για την περιοχή που θα τον φιλοξενήσει..»

Εκ των υστέρων, μπορεί να παρατεθεί μια σειρά από ενέργειες, αποφάσεις, γεγονότα που συντελέστηκαν ή όχι, όπου υποδηλώνουν πέραν από μια τρωτή διαδικασία λήψης απόφασης για τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων και μια ευνόητη διασύνδεσή τους με την εμφάνιση κοινωνικών αντιδράσεων στο θέμα αυτό. Παρακάτω θα παρατεθούν σειρά ενεργειών, αποφάσεων και γεγονότων μετά την απόφαση για τον Περιφερειακό σχεδιασμό διαχείρισης των απορριμμάτων (2002), περίοδος όπου πραγματοποιήθηκαν οι ενέργειες για τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό όπως υλοποιείται μέχρι σήμερα και αφορά τον εν λόγω αρμόδιο φορέα:

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

1. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε κατά την εφαρμογή των αποτελεσμάτων της Προεκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Π.Π.Ε) το 2003 αποτέλεσε την καταφανέστερη παρέμβαση επί της νόμιμης διεργασίας που επιχειρήθηκε να ακολουθηθεί, εξυπηρετώντας προφανώς συμφέροντα και επιδιώξεις της τότε ηγεσίας της Περιφέρειας. Στη συγκεκριμένη μελέτη έχει ήδη διατυπωθεί, ενώ προκρίνεται η θέση Ελληνικό ως υποψήφια θέση χωροθέτησης, χωρίς τεκμηρίωση στη μελέτη επιλέγεται η θέση Μάζια με αιτιολογία την κοινωνική αποδοχή, ενώ αργότερα προκρίνεται η θέση Φτέρη με πολιτική παρέμβαση της τότε αρχής της Περιφέρειας. Η κίνηση αυτή κατήργησε, στην ουσία την όποια επιστημονική εκτίμηση προηγήθηκε, καθιστώντας εφικτή την ακύρωση αποφάσεων με γνώμονα κριτήρια που εδράζονται στο πολιτικό τοπίο που επικρατεί την κάθε χρονική στιγμή ή τις κοινωνικές ή άλλες πιέσεις που μπορεί να προκύψουν. Η παρασκηναϊκή αυτή αντιμετώπιση του θέματος εκείνη τη χρονική περίοδο κατέστησε σαφές ότι οποιαδήποτε λήψη απόφασης και επιστημονική επιλογή αποτέλεσμα νόμιμης και θεμιτής διαδικασίας μπορούσε να αλλάξει και στο μέλλον υπό το βάρος προσωπικών επιδιώξεων και συγκρούσεων.
2. Το 2005, υπό το νέο Γραμματέα της Περιφέρειας και τη δήλωση ότι ο σχεδιασμός ξεκινά από την αρχή εκπονείται εκ νέου Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Π.Π.Ε) με πανομοιότυπα χαρακτηριστικά όπως το 2003. Συγκεκριμένα, ανακυκλώνονται οι ίδιες θέσεις που έχουν ερευνηθεί ή αναφερθεί έως εκείνη τη στιγμή για χωροθέτηση ΧΥΤΑ, χωρίς κάποια ριζική αλλαγή στην προσπάθεια εξεύρεσης νέων χώρων προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό. Η συγκεκριμένη μελέτη εγκρίνεται από την Περιφέρεια, ενώ (όπως έχει ήδη δειχθεί στην παράγραφο κριτική των μελετών) εκτός ότι δε διαφέρει εν πολλοίς από τη μελέτη του 2003 που δεν έλυσε τελικά το πρόβλημα της χωροθέτησης, βαθμολογεί ίδιες θέσεις διαφορετικά το 2005 από ότι το 2003. Η νέα διοίκηση της Περιφέρειας δεν επέφερε κάποια σημαντική παρέμβαση προσανατολισμένη προς τη δικαιότερη και αποτελεσματικότερη λύση του προβλήματος της χωροθέτησης. Για παράδειγμα, δεν οργάνωσε μια καινούργια διαδικασία εξεύρεσης χώρων μέσα από τη συνεργασία με όλους τους ΟΤΑ του νομού, όπου θα μπορούσε να ζητηθεί υποχρεωτικά έστω και για συμβολικούς λόγους η πρόταση τουλάχιστον μιας θέσης στα όρια κάθε δήμου. Απεναντίας, περίπου οι ίδιες θέσεις που αναφέρθηκαν κατά το πρόσφατο παρελθόν αξιολογήθηκαν ενώ οι μετέπειτα ενέργειες έθεταν εξίσου υπό αμφισβήτηση την αξιοπιστία του σχεδιασμού.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

(απόρριψη της θέσης Τσιμπούρι, μετατόπιση της θέσης Ελληνικό, διαθεσιμότητα των προτεινόμενων θέσεων κ.λ.π)

3. Δεν αξιολογήθηκε λεπτομερώς η πρόταση της τοπικής κοινότητας Ελληνικού του δήμου Κατσανοχωρίων, για χωροθέτηση σε οποιαδήποτε άλλη θέση εντός των διοικητικών ορίων του δήμου. Η κίνηση αυτή μπορεί να κριθεί ως αυταρχική έναντι ενός δήμου που δέχεται να φιλοξενήσει την εγκατάσταση ΧΥΤΑ, τη στιγμή που η αναγκαιότητα για περισσότερη συμμετοχή των εμπλεκόμενων φορέων προβάλλονταν ως κοινή πεποίθηση. Εν τέλει υιοθετήθηκαν οι αντιδράσεις άλλων δήμων ως ανασταλτικός παράγοντας εξέτασης των προτεινόμενων περιοχών, ενώ παρακάμφθηκαν οι αντιδράσεις των κατοίκων του Ελληνικού.
4. Η μη εκφρασμένη πρόθεση της διαχειριστικής αρχής να παρέχει στο δήμο υποδοχής συγκεκριμένα αντισταθμιστικά οφέλη για τη χωροθέτηση μιας ομολογουμένως οχλούσας χρήσης. Ο ΧΥΤΑ σχεδιάστηκε να δέχεται τα απορρίμματα όλου του νομού για πάνω από 20 χρόνια. Εύλογο λοιπόν θα ήταν η ανταπόδοση στην τοπική κοινότητα σειράς προνομίων που θα ισοστάθμιζε τη φόρτιση που θα δεχτεί η περιοχή. Σημειωτέον, ότι εν μέσω του εχθρικού κλίματος ο δήμος φιλοξενίας του ΧΥΤΑ δεν ανέλαβε τη διοίκηση του Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων, αλλά διορίστηκε ο γειτονικός δήμος όπου αρνήθηκε να συζητήσει την κατασκευή ΧΥΤΑ κοντά στα διοικητικά του όρια.
5. Η γενικότερη στάση της Περιφέρειας και της πολιτικής αρχής της επί του θέματος για ανάσχεση των αντιδράσεων, αποριών ή ενστάσεων των ενδιαφερομένων ήταν ότι η χωροθέτηση ΧΥΤΑ επρόκειτο για μια αποκλειστικά επιστημονική διαδικασία που οφείλεται να τύχει αποδοχής και σεβασμού. Με τον τρόπο αυτό η πολιτική αρχή της Περιφέρειας Ηπείρου απεκδύεται το ρόλο και την ευθύνη που φέρει ως κύριος αποφασίζων στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ, μεταθέτοντας την αποκλειστική ευθύνη στη μελετητική ομάδα που εκπόνησε τις σχετικές μελέτες επιλογής χώρου υγειονομικής ταφής. Η ιδιαίτερα σημαντική πολιτική διάσταση του ζητήματος της χωροθέτησης μιας τέτοιας χρήσης παραγνωρίστηκε, τη στιγμή που κατά το πρόσφατο παρελθόν οι πολιτικές σκοπιμότητες επί του θέματος κυριαρχούσαν.

Η ολοκληρωμένη διαδικασία λήψης απόφασης επιβάλλει την ενσωμάτωση της εμπειρίας και των προτιμήσεων του αποφασίζοντος, ο οποίος δεν πρέπει να περιορίζεται στον

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

παθητικό ρόλο της απλής παρακολούθησης και εφαρμογής των αποτελεσμάτων των μαθηματικών μοντέλων (Μητρόπουλος 2007)

6. Κατά τη διάρκεια ολόκληρης της διαδικασίας χωροθέτησης είναι διάχυτη η εντύπωση από πλευράς ιδιαίτερα της διαχειριστικής αρχής της Περιφέρειας ότι η υπόθεση της χωροθέτησης ΧΥΤΑ πρέπει να καταλήξει το συντομότερο δυνατό και με οποιονδήποτε τρόπο. Εν μέρει η στάση αυτή κρίνεται δικαιολογημένη τόσο διότι η χώρας μας είναι υπόλογη για το θέμα της υγειονομικής ταφής ενώ εκκρεμούν σωρεία κυρώσεων και προστίμων, όσο και διότι το κλείσιμο της χωματερής της Δουρούτης και των άλλων χωματερών ΧΑΔΑ αποτελεί επιβεβλημένη αναγκαιότητα για την ασφάλεια του περιβάλλοντος και των πολιτών. Εντούτοις, αυτό δε δικαιολογεί την παράκαμψη διαδικασιών, την αποσπασματική αντιμετώπιση της χωροθέτησης ή τη σπασμωδική αντιμετώπιση των κοινωνικών αντιδράσεων που προέκυψαν. Συγκεκριμένα, ενώ σε όλη τη διάρκεια του προγραμματισμού και των ενεργειών που πραγματοποιήθηκαν υπήρχαν μεγάλα κενά χρονικά διαστήματα, η Γ.Γ.Π.Η κάθε χρόνο από το 2003 και μετά έθετε συνεχή χρονοδιαγράμματα επιτυχούς έκβασης της χωροθέτησης, που βεβαίως δεν τηρήθηκαν σε κανένα σημείο. Επιπλέον η στάση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας την επομένη μέρα της επέμβασης των αστυνομικών δυνάμεων για εγκατάσταση του εργολάβου στο Ελληνικό, είναι ενδεικτική της προσπάθειας άμεσης απεμπλοκής του ιδίου και της υπηρεσίας που διοικούσε από το δύσκολο όπως εξελίχθηκε θέμα της χωροθέτησης. Στις 16-10-2008, με δελτίο τύπου ο Γ.Γ.Π.Η ανακοινώνει πανηγυρικά: «..Ολοκληρώνεται πανηπειρωτικά η ευθύνη της Περιφέρειας για την κατασκευή ΧΥΤΑ.., οι αρμοδιότητες της Περιφέρειας εξαντλούνται επί του θέματος και όλες οι αρμοδιότητες που αφορούν στα έργα επιστρέφουν στην τοπική αυτοδιοίκηση..» ενώ ταυτόχρονα δηλώνει αλληλέγγυος προς τους κατοίκους έτσι ώστε να τηρηθούν οι προδιαγραφές και το έργο να κατασκευαστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και τελικά ευχαριστεί όλους τους φορείς για την άμογη συνεργασία. Οι εν λόγω δηλώσεις μπορούν να θεωρηθούν έως και προκλητικές λίγες ώρες μετά από μία πράξη (χρήση κατασταλτικών μέτρων) που θα έπρεπε να έχει αποφευχθεί με κάθε δυνατό τρόπο, έτσι η ώστε η διαδικασία χωροθέτησης να χαρακτηριστεί ως επιτυχής. Ταυτόχρονα η έκφραση συμπάθειας ή αλληλεγγύης στην θετική πορεία του έργου τη δεδομένη στιγμή κρίθηκαν υπερβολικές και άκυρες, ενώ καμία

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αναφορά δεν υπήρξε στο περιστατικό της σύγκρουσης των ηλικιωμένων ως επί το πλείστον κατοίκων με τις δυνάμεις της αστυνομίας.

7. Τέλος η Περιφέρεια Ηπείρου, φέρει μεγάλο μερίδιο ευθύνης για το γεγονός ότι δεν προωθήθηκε κανένα σχέδιο εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων πριν την κατασκευή του ΧΥΤΑ όπως προέβλεπε ο Περιφερειακός σχεδιασμός (ΠΕΣΔΑ). Οπότε οποιαδήποτε αναφορά σε δημιουργία ΧΥΤΥ δεν αποτελούσε ρεαλιστική βάση αφού καμία ενέργεια δεν συνηγορούσε προς αυτήν την κατεύθυνση από πλευράς Περιφέρειας. Επιπλέον, στην Περιφέρεια εν πολλοίς πρέπει να χρεωθεί το γεγονός ότι δεν εκπονήθηκαν ακόμα μελέτες υλοποίησης εγκαταστάσεων ΣΜΑ (Σταθμοί Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων) όπου θεωρούνται κομβικής σημασίας για την εύρυθμη λειτουργία της συλλογής και μεταφοράς των απορριμμάτων. Δεν έγινε καμία προσπάθεια οργάνωσης του Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων, όργανο που θεωρείται ως η μετέπειτα αρμόδια αρχή της διαχείρισης των απορριμμάτων, έτσι ώστε να υλοποιηθούν απαραίτητες παρεμβάσεις πλην του ΧΥΤΑ. Με τον τρόπο αυτό απεφεύχθησαν πιθανές αντιδράσεις προερχόμενες από τις περιοχές με αυξημένο κυκλοφοριακό φόρτο απορριμματοφόρων

Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων

Η Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων, είχε δευτερεύοντα ρόλο στην περίπτωση χωροθέτησης ΧΥΤΑ στην 1^η Δ.Ε Ηπείρου. Οι αρμοδιότητες της νομαρχίας πάνω σε αυτό το ζήτημα ήταν περιορισμένες εντούτοις ως γνωμοδοτικό όργανο στην υπόθεση ΧΥΤΑ Ιωαννίνων μπορούσε να διαδραματίσει έναν έντονα ρυθμιστικό ρόλο. Ο συγκεκριμένος ρόλος αποδόθηκε στη νομαρχία, μετά το 2002 όπου η διαχείριση των απορριμμάτων σχεδιαζόταν σε περιφερειακό επίπεδο οπότε η ευθύνη της χωροθέτησης ΧΥΤΑ ενέπιπτε στις αρμοδιότητες της Περιφέρειας Ηπείρου. Στο προηγούμενο διάστημα (πριν το 2002), όπου η διαχείριση των απορριμμάτων πραγματοποιούνταν σε νομαρχιακό επίπεδο υπεύθυνη για τη διαχείριση ήταν η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση. Προφανώς οι ευθύνες των Νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων για αυτό το διάστημα ήταν καίριες αφού το αδιέξοδο στη διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων είναι αρκετά παλαιότερο από τη θέσπιση του Περιφερειακού σχεδιασμού. Βασική ευθύνη της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης ήταν το γεγονός ότι δεν υπήρξε καμία πρόοδος στο θέμα της διαχείρισης των απορριμμάτων ούτε σε επίπεδο επεξεργασίας ούτε σε επίπεδο υγειονομικής ταφής. Αντίθετα, όπως έχει ήδη ειπωθεί, η διαχείριση των απορριμμάτων διακατέχεται εκείνη την

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

περίοδο από ένα χαλαρό πλαίσιο δράσεων. Ουσιαστικά, η έξαρση του φαινομένου NIMBY στο θέμα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ που εκτυλίχθηκε τα αμέσως επόμενα χρόνια, έχει τη βάση του τόσο στην πλημμελή ενασχόληση με το θέμα των προηγούμενων υπεύθυνων φορέων όσο και στη μη ενημέρωση και πληροφόρηση του κοινού το χρονικό διάστημα που προηγήθηκε έτσι ώστε να ωριμάσουν οι συνθήκες για την αποδοχή μιας τέτοιας εγκατάστασης αργότερα.

Όσον αφορά την περίοδο από τον Περιφερειακό σχεδιασμό και μετά, η Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση επιχειρούσε να κρατήσει μια στάση ουδετερότητας ως αναφορά τη χωροθέτηση. Χαρακτηριστικό ήταν ότι σε όλες τις γνωμοδοτήσεις της, θεωρούσε ότι όλες οι προτεινόμενες θέσεις των μελετών που εκπονήθηκαν ήταν κατάλληλες για υποδοχή ΧΥΤΑ όπως άλλωστε ανέφεραν και οι ίδιες οι μελέτες. Με τον τρόπο αυτό απέφυγε τη σύγκρουση με τοπικές κοινότητες αφού το ζήτημα της χωροθέτησης δεν ήταν της άμεσης αρμοδιότητάς της. Εξάλλου, με την άμεση τοποθέτηση στο θέμα θα αναλάμβανε ένα πολιτικό ρίσκο χωρίς να επιβάλλεται να το επωμιστεί. Επιπλέον, αρκετές φορές η Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση ως ένας τρίτος φορέας επιχειρούσε να διαδραματίσει διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ τοπικών κοινοτήτων, υπηρεσιών και Περιφέρειας προσπαθώντας να προάγει ένα μετριοπαθές προσωπείο συμβιβαστικού προσανατολισμού στο θέμα της χωροθέτησης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η κοινή πολιτική προέλευση των διοικήσεων τόσο της Νομαρχίας όσο και της Περιφέρειας, καθιστούσε τη στρατηγική της Νομαρχίας ως υποστηρικτική στις αποφάσεις της Περιφέρειας χωρίς αμεσότητα στην έκφρασή της. Ενδεχομένως, ήταν πιο αποτελεσματικό η Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση να έπαιζε έναν εκτονωτικό ρόλο εντάσεων και προστριβών έτσι ώστε να προχωρήσει ο σχεδιασμός που έθετε η Περιφέρεια. Επίσης πολύ σημαντικό γεγονός για την ανίχνευση του ρόλου της Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης ήταν ότι συμμετείχε και συμμετέχει στις δικαστικές διαμάχες του δήμου Κατσανοχωρίων για το ζήτημα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο Ελληνικό ως αντίδικη. Τέλος πρέπει να επισημανθεί ότι ούτε η Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση κατάφερε να οργανώσει μια αρτιότερη διαδικασία εξεύρεσης χώρων προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό, παρόλο που προφανώς είχε τη δυνατότητα ως ανώτατη αρχή του νομού να το πράξει, γνωρίζοντας περισσότερο την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και τις γενικότερες συνθήκες του νομού ή έχοντας μεγαλύτερη επιρροή στους τοπικούς ΟΤΑ.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Τοπική ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ)

Το συμβούλιο της ένωσης των τοπικών δήμων και κοινοτήτων είχε τη δυνατότητα να συμμετάσχει ιδιαίτερα δυναμικά στο θέμα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων, από πολλές σκοπιές. Αποτελεί το σύνδεσμο όλων των αυτοδιοικήσεων της περιοχής δίνοντας την ευκαιρία σε ένα συμμετοχικό τρόπο λήψης αποφάσεων. Η συμπερίληψη σε αυτήν όλων των τοπικών αρχών του νομού προσδίδει το χαρακτήρα μιας διαπολιτικής αρχής όπου οι τελικές προτάσεις και αποφάσεις είναι αποτέλεσμα συνδιαμόρφωσης επιμέρους στάσεων και απόψεων. Ως εκ τούτου, το συμβούλιο της ΤΕΔΚ μπορούσε να νοηθεί ως μια πιο αντικειμενική και ολοκληρωμένη διαδικασία με αποτέλεσμα να προκριθούν δημοκρατικές και βέλτιστες λύσεις που θα αποτελούσαν προϊόντα γόνιμης διαλεκτικής διαδικασίας.

Εντούτοις στην περίπτωση της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων ο ρόλος της ΤΕΔΚ ήταν αντίθετος από τη φύση ενός τέτοιου φορέα όπου με αναχρονιστικές αντιλήψεις δεν προκρίθηκε καμία κίνηση που θα ενέπνεε συνεργασία και συντονισμό μεταξύ των δήμων. Συγκεκριμένα, ο αναχρονισμός έγκειται στην ανάδυση του αυτοσκοπού όλων των δήμων να προασπίσουν τα ίδια συμφέροντα αδιαφορώντας για το κοινό συμφέρον. Πρωταρχικό μέλημα για κάθε δήμο αποτέλεσε η αποφυγή οποιασδήποτε πρότασης για επιλογή χώρου εντός των ορίων του, με κάθε μέσο.

Ταυτόχρονα, το σύνολο των δήμων αναλώθηκε σε ένα παρασκήνιο πολιτικών συσχετισμών όπου δημιουργούνταν άτυπες ομάδες δήμων με συγκεκριμένες απόψεις που είτε προστάτευαν τα συμφέροντά τους με τον καλύτερο τρόπο είτε ταυτίζονταν με την κομματική τους προέλευση. Σε κανένα σημείο του σχεδιασμού δεν καταδείχθηκε η αντίληψη των τοπικών αυτοδιοικήσεων ότι το ζήτημα της διαχείρισης των απορριμμάτων αφενός είναι ζήτημα του συνόλου των φορέων και των πολιτών του νομού ενώ δεν εξαντλείται αποκλειστικά στην εύρεση χώρου για κατασκευή ΧΥΤΑ. Μια πιο τεχνική επεξήγηση για το φαινόμενο αυτό θα ήταν ότι οι τοπικές αρχές διακατέχονταν από ισχυρό σύνδρομο ΝΙΜΕΥ (Not In My Election Year) σε ότι αφορά την αποδοχή μιας τέτοιας χρήσης εντός του δήμου τους. Αναπόφευκτα, δεν επιχειρήθηκε καμία οργανωτική προσπάθεια όπου θα έθετε το θέμα σε ρεαλιστική βάση προκρίνοντας πρακτικές όπως η πρόταση μέσω της ΤΕΔΚ διαφόρων υποψήφιων θέσεων που θα μπορούσαν να υποδεχτούν ΧΥΤΑ από το σύνολο των δήμων, ή πρωτοβουλιών που θα προέκριναν επιλογή θέσης με τη μέγιστη δυνατή συναίνεση. Αποτέλεσμα αυτής της στάσης των δήμων μέσω του φορέα της ΤΕΔΚ, ήταν δήμοι να έρχονται σε άκρατη αντιπαράθεση στο θέμα της χωροθέτησης

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ΧΥΤΑ. Παραδείγματα αποτελούν ο δήμος Μπιζανίου με το δήμο Κατσανοχωρίων όπου ο πρώτος που διαθέτει τη χωματερή της Δουρούτης πραγματοποιούσε κλείσιμο της χωματερής για να πιέσει προς την εγκατάσταση του εργολάβου στο Ελληνικό, ή ο δήμος Αγίου Δημητρίου όπου αρνήθηκε να συζητήσει το ζήτημα χωροθέτησης ΧΥΤΑ κοντά στα διοικητικά του όρια, τη στιγμή που άλλοι δήμοι που δεν εμπλέκονταν άμεσα στη διαδικασία αδιαφορούσαν ή τάσσονταν υπέρ του πολιτικά φιλικά προσκείμενου. Χαρακτηριστική ήταν η στάση του δήμου Ιωαννιτών όπου ως ο μεγαλύτερος παραγωγός αποβλήτων στο νομό δε συνετέλεσε με κάποια παρέμβαση στη διαδικασία προτείνοντας συγκεκριμένα μέτρα όπως παροχή αντισταθμιστικών οφελών κλπ.

Έτσι προέκυψε το όχι και τόσο τιμητικό φαινόμενο δήμοι που εμπλέκονταν άμεσα στη διαδικασία να διεκδικούν/αντιδικούν με τις διαχειριστικές αρχές (Περιφέρεια) τη στιγμή που άλλοι έμεναν αμέτοχοι στη διαδικασία. Γλαφυρή είναι η εικόνα τη στιγμή που η χωροθέτηση στο Ελληνικό πραγματοποιούνταν μετά από σύγκρουση των κατοίκων με αστυνομικούς, οι μισοί δήμοι να πανηγυρίζουν για τη λήξη της διαδικασίας χωροθέτησης, ή μπροστά στο αίτημα του δήμου Μπιζανίου να κλείσει και να αποκατασταθεί η χωματερή της Δουρούτης κανείς δήμος να μην προτείνει θέση για χωροθέτηση ΧΥΤΑ.

Δασικές υπηρεσίες Ιωαννίνων

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, για κάθε προτεινόμενη περιοχή προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ μετά το πέρας της μελέτης αξιολόγησής τους γνωμοδοτούσαν οι αρμόδιες υπηρεσίες ως προς τη διαθεσιμότητα τους από διάφορες απόψεις. Κεντρικό ρόλο, σε αυτή τη διαδικασία έπαιξε ο χαρακτηρισμός των περιοχών ως προς τη δασική τους φυσιογνωμία.

Ως γνωστόν ο δασικός χαρακτηρισμός μιας περιοχής είναι αυτός που την κατατάσσει σε δάσος ή δασική έκταση, όπου στη μεν πρώτη δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση χώρου υγειονομικής ταφής, ενώ στη δεύτερη επιτρέπεται. Η διαδικασία του χαρακτηρισμού μιας περιοχής γίνεται με ασαφή κριτήρια λόγω της ελλιπούς νομοθετικής περιγραφής των όρων που απαιτούνται για την κατάταξη μιας περιοχής, την έλλειψη στη χώρα μας ολοκληρωμένου δασικού κτηματολογίου που θα καθορίζει τη δασική φυσιογνωμία εκ των προτέρων καθώς και η παρείσφρηση του υποκειμενικού παράγοντα στην εν λόγω διαδικασία.

Σύμφωνα με την ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 24 του Συντάγματος, ως δάσος «νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό (...)", ενώ δασική έκταση «υπάρχει (...) όταν η άγρια ξυλώδης βλάστηση (...) είναι αραιά». Ο ευφάνταστος και ασαφής αυτός

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

διαχωρισμός, έχει κατ' επανάληψη αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων και αντιπαραθέσεων και προφανώς δεν συντελεί δημιουργικά στην ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων, ούτε στον καθορισμό των χρήσεων.

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, προσπαθώντας να αποσαφηνίσει τον ασαφή διαχωρισμό μεταξύ δασών και δασικών εκτάσεων του Συντάγματος, θεωρεί τις περιοχές που καλύπτονται από αείφυλλα – πλατύφυλλα (πουρνάρια, κυπαρίσσια, σχίνα, κουτσουπιές, φλαμουριές κ.α.) ως δασικές εκτάσεις και ως δάση θεωρεί τις περιοχές που καλύπτονται από μεγάλα δένδρα (έλατα, πεύκα, δρυς, καστανιές, πλατάνια, οξιές κ.α.)

Πέραν της εγγενούς στρέβλωσης που επέχει μια διαδικασία δασικού χαρακτηρισμού μιας έκτασης, στην περίπτωση της χωροθέτησης ΧΥΤΑ Ιωαννίνων επεισήλθαν περαιτέρω αμφισβητήσιμοι παράγοντες για τη δασική αξιολόγηση των προτεινόμενων θέσεων. Συγκεκριμένα στις υπ' αριθμόν 6344 στις 26-9-2003 και 2139 στις 4-4-2005 γνωμοδοτήσεις του Δασαρχείου Ιωαννίνων αναφέρεται ότι «.. επειδή στο φάκελο της προμελέτης δεν υπάρχουν τοπογραφικά διαγράμματα για τις προτεινόμενες θέσεις και για όποιες υπάρχουν δεν είναι υλοποιημένα στο έδαφος, οι απόψεις που διατυπώνονται στα παρόντα έγγραφα αφορούν τις ευρύτερες περιοχές των προτεινόμενων θέσεων...». Δηλαδή με βάση την άποψη για το δασικό χαρακτήρα της ευρύτερης περιοχής της προτεινόμενης θέσης, έγινε αποδεκτή η προτεινόμενη γνωμοδότηση του δασαρχείου για τις θέσεις αυτές. Σημειωτέον ότι, ο δασικός χαρακτηρισμός των περιοχών αποτέλεσε βασικό κριτήριο απόρριψης όσων θέσεων εξετάστηκαν και δεν επελέγησαν.

Με μια συγκριτική αξιολόγηση των δύο γνωμοδοτήσεων του Δασαρχείου μπορεί να αχθεί το συμπέρασμα ότι στο παράδειγμα του Ελληνικού υπάρχει στοχευμένη κατάταξη διότι η ευρύτερη περιοχή το 2003 θεωρείται ότι έχει μορφή δάσους και δασικής έκτασης, ενώ το 2005 μόνο ως δασικής έκτασης. Από την άλλη, ένα σημαντικό στοιχείο στρέβλωσης της διαδικασίας είναι ότι μια περιοχή μπορεί να χαρακτηριστεί ως δάσος ακόμα και αν η κάλυψή της είναι από αείφυλλα πλατύφυλλα (με βάση το Υπουργείο Ανάπτυξης χαρακτηρίζεται ως δασική έκταση) αρκεί να είναι σε σημαντική πυκνότητα, το οποίο εκτός ότι δεν τεκμηριώνεται στην παρούσα γνωμοδότηση, είναι δύσκολο να αποδειχθεί. Τα ερωτήματα εξάλλου γεννώνται όταν, μόνο για τη θέση Ελληνικό η γνωμοδότηση αναφέρεται σε μη πυκνή βλάστηση οποιουδήποτε είδους, ενώ αποτέλεσε και τη μόνη θέση από όλες όσες προτάθηκαν που αξιολογήθηκε ως 100% επί του συνόλου της έκτασής της ως δασική έκταση.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Επίσης η έννοια της ευρύτερης περιοχής αποτέλεσε παράμετρος ιδιαίτερης σύγχυσης διότι, (όπως ελέγχθη από την προϊστάμενο του Δασαρχείου) σε κάθε επιτόπια αυτοψία υποδεικνυόταν διαφορετικό οικόπεδο προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ.

Εν τέλει, οι παραπάνω γνωμοδοτήσεις εν μέρει αυτοαναιρέθηκαν στην υπ' αριθμόν 10646 πράξη χαρακτηρισμού του Δασαρχείου στις 27-12-2005 για τη θέση Ελληνικό που προκρίθηκε για χωροθέτηση ΧΥΤΑ ύστερα από απόρριψη όλων των υπολοίπων θέσεων το 2005. Σε αυτήν αναφέρεται ότι από τα 121 στρέμματα της έκτασης του γηπέδου της θέσης προς εγκατάσταση ΧΥΤΑ τα 3,6 στρέμματα εξαιρούνται από τη χρήση της υγειονομικής ταφής λόγω χαρακτηρισμού τους ως δάσος. Προφανώς διαψεύστηκε ο ισχυρισμός ότι η έκταση της θέσης στο Ελληνικό αποτελούσε 100% δασική έκταση.

Ταυτόχρονα ενώ η εξαιρεθείσα περιοχή φαινομενικά φαίνεται ασήμαντη σε έκταση έτσι ώστε να επηρεάσει το έργο εντούτοις η ήδη περιορισμένη έκταση του γηπέδου του ΧΥΤΑ περιορίστηκε περισσότερο, μειώνοντας αισθητά τη χωρητικότητα του κατασκευαζόμενου ΧΥΤΑ και άρα το χρόνο ζωής του. Μια σημαντική πληροφορία από τη σχετική απόφαση χαρακτηρισμού της έκτασης είναι ότι αναφέρει ότι η έκταση έχει κλίση 30-40%, κάτι που αποσοβήθηκε από τη μελέτη επιλογής θέσης και που θα επέφερε αισθητά χαμηλότερη βαθμολογία στη θέση Ελληνικό, στο κριτήριο ευχέρεια κατασκευής έργου. Εν κατακλείδι, ένα γενικότερο σχόλιο για τις δασικές υπηρεσίες είναι μια κάποιου είδους «υποκριτική» στάση σε ορισμένες περιπτώσεις όπου ενώ επιτρέπουν αυθαίρετη δόμηση ή καταπατήσεις δασών από ιδιωτική πρωτοβουλία όπως καταδεικνύει η νεοελληνική πραγματικότητα, εντούτοις τηρούν τα προσχήματα σε υποθέσεις δημοσίου ενδιαφέροντος, εφαρμόζοντας τυπικά τη νομοθεσία, που είναι και ελλειμματική στο θέμα του χαρακτηρισμού των εκτάσεων.

Κατασκευαστική πορεία του ΧΥΤΑ (συμβολή ΤΕΕ, ΔΕΚΕ)

Στις 19-2-2009 η ΔΕΚΕ (Διεύθυνση Ελέγχου Κατασκευής Έργων) με έγγραφο του προϊσταμένου της προς τον εργολάβο κατασκευής του έργου αναφέρει ότι κατελήφθησαν εκτάσεις, χωρίς την απαιτούμενη αδειοδότηση. Ταυτόχρονα, καλείται ο εργολάβος να αποκαταστήσει τα πράγματα ειδάλλως θα ακολουθηθεί η νομική διαδικασία εις βάρος του όπως κινείται σε τέτοιες περιπτώσεις. Προς την ίδια κατεύθυνση το Δασαρχείο Ιωαννίνων επιβεβαιώνει την πράξη της καταπάτησης από τους υπεύθυνους κατασκευαστές και την προσδιορίζει στην έκταση των 3,6 στρεμμάτων που εξαιρέθηκαν από την κατασκευή του ΧΥΤΑ

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

με βάση την υπ' αριθμόν 10646 στις 27-12-2007 πράξη χαρακτηρισμού της έκτασης που θα καταλαμβάνει ο ΧΥΤΑ. Παράλληλα με σχετική απόφαση το Δασαρχείο Ιωαννίνων κηρύσσει την καταπατηθείσα περιοχή ως αναδασωτέα. (Πρωινός λόγος). Αξιοσημείωτο, επιπλέον είναι το γεγονός ότι φορείς της τοπικής κοινότητας αναφέρουν ότι οι καταπατήσεις δεν αφορούν μόνο το κομμάτι των 3,6 στρεμμάτων της εξαιρεθείσας έκτασης από το ΧΥΤΑ αλλά ευρύτερες εκτάσεις, όπως για παράδειγμα όπως ήδη έχει αναφερθεί η διαπλάτυνση δημοτικού δρόμου που οδηγεί προς το ΧΥΤΑ εν αγνοία του εμπλεκόμενου δήμου.

Οι παραπάνω ενέργειες καταδεικνύουν την προχειρότητα και σε αρκετές περιπτώσεις τις μεθοδευμένες δράσεις και στη φάση υλοποίησης του έργου. Σαφέστατα, μια τέτοια αντιμετώπιση στην κατασκευή του έργου επιβεβαιώνει τους φόβους της τοπικής κοινότητας για τις πλημμελές συνθήκες εκτέλεσης του έργου, που σε ορισμένες περιπτώσεις γίνονται στοχευμένα για εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων (π.χ μείωση του κόστους κατασκευής του έργου για την κατασκευάστρια εταιρεία) και υπό την ανοχή των αρμόδιων υπηρεσιών.

Ενδεικτικό της αίσθησης που αφήνουν στην τοπική κοινότητα οι καθυστερημένες παρεμβάσεις των αρμόδιων υπηρεσιών σε ενδεχόμενες αστοχίες ή παρανομίες που ανακύπτουν από την κατασκευή του έργου είναι η τοποθέτηση του δημάρχου Κατσαναχωρίων, σύμφωνα με το ίδιο δημοσίευμα. Ο Δήμαρχος Κατσαναχωρίων Βασίλης Χήτας κατήγγειλε ότι «οι αρμόδιες υπηρεσίες εκδηλώνουν ένα φόβο σε ότι αφορά τις παρεμβάσεις τους για τον ΧΥΤΑ και αν ο Δήμος δεν ανακινούσε το συγκεκριμένο θέμα, οι αρμόδιες υπηρεσίες θα το προσπερνούσαν»

Το πνεύμα που επικρατεί, σύμφωνα με τον κ. Χήτα, είναι να παραβλέπονται τα πάντα και να διευκολύνεται ο εργολάβος. Και παρατήρησε πως «ότι ευνοεί τον εργολάβο οι υπηρεσίες το επιλαμβάνονται ταχύτατα, ενώ ότι είναι υπέρ των κατοίκων εμφανίζεται κωλυσιεργία».

Μάλιστα θεωρεί ότι η αντίδραση των υπηρεσιών για την καταπάτηση δημόσιων εκτάσεων στο Ελληνικό δεν είναι η ενδεδειγμένη, αφού «η αναδάσωση δεν λέει τίποτε. Αν κάποιος πολίτης κόψει έστω και ένα πουρνάρι παραπέμπεται στο αυτόφωρο».

Στο μεταξύ καθυστερεί, όπως οι κάτοικοι του Ελληνικού επισημαίνουν, επιδεικτικά η έκδοση απόφασης για τα προσωρινά μέτρα που κατέθεσαν εναντίον του εργολάβου, ο οποίος διανοίγοντας τον δρόμο προς τον ΧΥΤΑ παραβίασε ιδιωτικά οικόπεδα, απαλλοτριώνοντας αυθαίρετα εκτάσεις.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Όσον αφορά την εξέλιξη των εργασιών στο ΧΥΤΑ, καθώς και τα κατασκευαστικά προβλήματα που προέκυψαν από την έναρξη υλοποίησης του έργου, ιδιαίτερα κατατοπιστική ήταν η τοποθέτηση του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, Τμήμα Ηπείρου στην πορεία κατασκευής του έργου, αλλά και στη συνολική εικόνα της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων. Συγκεκριμένα, στις 15-7-2009 το ΤΕΕ Ηπείρου ζητά τροποποίηση και συμπλήρωση των μελετών για το ΧΥΤΑ στο Ελληνικό, μετά την επίσκεψη που πραγματοποίησε τόσο στο εν εξελίξει έργο όσο και στη χωματερή της Δουρούτης.

Αναλυτικά στην ανακοίνωση του ΤΕΕ σημειώνεται:

«Το ΤΕΕ στα πλαίσια του ρόλου του σαν Τεχνικός Σύμβουλος της πολιτείας, παρακολουθεί την εξέλιξη και υλοποίηση των σημαντικότερων έργων στην περιοχή. Στα πλαίσια αυτά επισκέφτηκε τον χώρο της ανεξέλεγκτης διάθεσης των απορριμμάτων στη Δουρούτη καθώς επίσης και το έργο κατασκευής του ΧΥΤΑ στο Ελληνικό και ενημερώθηκε για την πρόοδο του έργου που κατασκευάζεται εκεί.

Το ΤΕΕ/ΤΗ μετά από τις παραπάνω επισκέψεις θεωρεί ότι είναι άμεση η αναγκαιότητα της παύσης της λειτουργίας του ΧΑΔΑ Δουρούτης λόγω των χρόνιων περιβαλλοντικών προβλημάτων στην περιοχή και ως εκ τούτου είναι επιβεβλημένη πλέον η ολοκλήρωση της κατασκευής και η λειτουργία του ΧΥΤΑ στην περιοχή του Ελληνικού το συντομότερο δυνατό.

Η ιδιαιτερότητα της μορφολογίας του εδάφους και οι έντονες διαφοροποιήσεις του ανάγλυφου της περιοχής (έντονες κλίσεις, πτυχώσεις του εδάφους κ.λ.π.), καθώς και η σύσταση του εδάφους (ιλυοαργιλικά εδάφη με παγκίνες ψαμίτη), γίνονται η αιτία το έργο κατασκευής του ΧΥΤΑ να εκτελείται με σημαντικά κατασκευαστικά προβλήματα. Τα προβλήματα αυτά αν και δε θεωρούνται ανυπέρβλητα, απαιτούν τροποποίηση και συμπλήρωση των τεχνικών μελετών οι οποίες από τη αρχή δεν είχαν την απαιτούμενη πληρότητα. Με την πρόοδο της κατασκευής γίνεται όλο και πιο εμφανής η μη δυνατότητα ολοκλήρωσης του έργου στις προβλεπόμενες διαστάσεις και ο περιορισμός των επιφανειών και όγκων των κυττάρων διάθεσης ιδίως αυτού της Β' φάσης με επιπτώσεις στη συνολική διάρκεια λειτουργίας του ΧΥΤΑ.

Αν και τα παραπάνω δικαιώνουν τις απόψεις του ΤΕΕ/ΤΗ για τις δυσκολίες κατασκευής του έργου στη θέση αυτή, θεωρούμε ότι το έργο σε κάθε περίπτωση πρέπει να ολοκληρωθεί άρτια και εντός των συμβατικών προθεσμιών όπως αυτές προέκυψαν λόγω της καθυστέρησης έναρξης της κατασκευής του εξ αιτίας των κοινωνικών αντιδράσεων, διότι όπως αναφέρθηκε:

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- Είναι επιτακτική η επίλυση του προβλήματος της διάθεσης των απορριμμάτων της 1ης Διαχειριστικής Ενότητας

- Είναι επιβεβλημένη πλέον η αποκατάσταση της χωματερής της Δουρούτης και των άλλων ΧΑΔΑ της περιοχής σε σύντομο χρονικό διάστημα αλλά και της επίλυσης άλλων προβλημάτων, όπως της διάθεσης της λυματολάσπης του βιολογικού καθαρισμού Ιωαννίνων, που σύμφωνα με τους εγκεκριμένους όρους διάθεσης μετά από αδρανοποίηση και αποξήρανση πρέπει να οδηγηθεί σε ΧΥΤΑ.

Έτσι κατά τη γνώμη μας πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα εξής σημεία ώστε το έργο να κατασκευαστεί έντεχνα, ποιοτικά και να είναι ασφαλές καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του.

- Να μελετηθούν τα τεχνικά χαρακτηριστικά του εδάφους με ειδικές γεωτεχνικές μεθόδους και να καθοριστούν με αντίστοιχες μελέτες οι κλίσεις των πρανών ώστε να αποτραπούν μελλοντικές κατολισθήσεις.

- Να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για την διευθέτηση των επιφανειακών υδάτων.

- Να μελετηθεί η πρόσβαση των απορριμματοφόρων στο χώρο μέσα στο κύτταρο μέχρι τη θέση απόθεσης των απορριμμάτων.

- Να δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα στη διευθέτηση διαχείρισης και λειτουργίας του έργου.

- Επειδή εκ των πραγμάτων τα παραπάνω προβλήματα θα έχουν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του χρόνου λειτουργίας έναντι αυτού που προβλέπεται του υπό κατασκευή ΧΥΤΑ στο Ελληνικό, πρέπει με την έναρξη του νέου πενταετούς σχεδιασμού διαχείρισης των απορριμμάτων, να αρχίσει άμεσα η εκπόνηση μελέτης για την εξεύρεση νέας θέσης για την κατασκευή ΧΥΤΥ.

Ο χώρος χωροθέτησης και η δυναμικότητα του νέου ΧΥΤΥ, θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα κάλυψης των αναγκών της ευρύτερης περιοχής, πιθανόν και της Ηπείρου μετά το τέλος λειτουργίας των ΧΥΤΑ. Ταυτόχρονα θα λειτουργούν παράπλευρες εγκαταστάσεις για την διαλογή των απορριμμάτων, κομποστοποίηση και απομάκρυνση της οργανικής ύλης, λιπασματοποίηση, παραγωγή βιοαερίου και πιθανή εκμετάλλευση του για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κλπ.

Με δεδομένη τη λειτουργία των ΧΥΤΑ Καρβουναρίου, Βλαχέρνα Άρτας, και την αποπεράτωση της κατασκευής του ΧΥΤΑ Ελληνικού, επιβάλλεται μετά από σχετική έρευνα και μελέτη και λαμβάνοντας υπόψη τους βασικούς άξονες της περιοχής, να υπάρξει η άμεση χωροθέτηση σταθμών μεταφόρτωσης.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Ήδη είναι εμφανές το πρόβλημα στο Νομό Πρέβεζας από τη μη ύπαρξη σταθμών μεταφόρτωσης καθώς όπως προβλέπεται, τα απορρίμματα του Νομού θα οδηγούνται στους ΧΥΤΑ Βλαχέρνας και Καρβουναρίου.

Τέλος η ανακύκλωση των απορριμμάτων στην πηγή και η διαπαιδαγώγηση των πολιτών σε θέματα μείωσης και διαχείρισης των απορριμμάτων με πρακτικές που οφείλουν να ιεραρχούνται με προτεραιότητα, αποτελούν στοιχεία ικανά να βελτιώσουν τις συνθήκες για αποδεκτή αντιμετώπιση του προβλήματος των στερεών αποβλήτων». (16-7-2009, Epirus post)

Εκφράζοντας κάποιες απόψεις επί της γνωμοδότησης του ΤΕΕ/ΤΗ για τη διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων, όσο και για την πορεία κατασκευής του ΧΥΤΑ Ελληνικού μπορεί να τονιστούν τα εξής:

- Ιδιαίτερα σημαντική είναι η παρέμβαση του ΤΕΕ/ΤΗ για τις κατασκευαστικές δυσκολίες του έργου, όπου δεν προβλέφθηκαν επαρκώς στις μελέτες που προηγήθηκαν και είχαν σαν αποτέλεσμα τον περιορισμό των διαστάσεων του ΧΥΤΑ. Με βάση τους ισχυρισμούς του ΤΕΕ/ΤΗ που φαίνεται να υιοθετούνται καθώς η ΔΕΚΕ επιβεβαιώνει τη δυσκολία υλοποίησης του δεύτερου κυττάρου στην υπάρχουσα έκταση, ο χρόνος ζωής του συγκεκριμένου ΧΥΤΑ δεν αναμένεται να ξεπεράσει τα πέντε έτη, δεδομένου ότι δεν υπάρχει και κάποιο σχέδιο περιορισμού ή επεξεργασίας των σύμμεικτων αποβλήτων. Η συγκεκριμένη άποψη, αποτελεί βάσιμα τον ισχυρότερο δείκτη ότι η διαδικασία της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στην 1^η Δ.Ε Ηλείου ενείχε σημαντικές στρεβλώσεις, αστοχίες και παραλήψεις. Η πάνω από δεκαετία προσπάθεια χωροθέτησης ενός χώρου υγειονομικής ταφής για το νομό Ιωαννίνων με τόσο σημαντικές δυσκολίες που αντιμετώπισε, κατέληξε σε ένα μόλις πενταετής λειτουργίας ΧΥΤΑ. Ουσιαστικά, το θέμα της ταφής των απορριμμάτων δε λύνεται με τη συγκεκριμένη χωροθέτηση ΧΥΤΑ αφού αποτελεί μεταβατική λύση, για ένα νέο σχεδιασμό που πρέπει άμεσα να κατατεθεί, όπως εύστοχα αναφέρει η ανακοίνωση του ΤΕΕ/ΤΗ.
- Πολύ μεγάλης σπουδαιότητας είναι το γεγονός ότι, παρά τη σημαντική συρρίκνωση της έκτασης του έργου όπως διαφαίνεται ότι θα επιτελεστεί, καμία αναφορά δεν υπάρχει για περικοπή του κονδυλίου των 10 εκατομμυρίων ευρώ που έχει προκηρυχθεί για την κατασκευή του ΧΥΤΑ του νομού Ιωαννίνων. Η σημασία αυτού του γεγονότος προσανξάνεται από την ανάγκη εξοικονόμησης χρημάτων για τον καινούργιο σχεδιασμό που πιθανότατα θα προκύψει, ιδιαίτερα εάν η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποσυρθεί από τη

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

χρηματοδότηση της Ελλάδας σε θέματα διαχείρισης απορριμμάτων όπως έχει κατά καιρούς επισημανθεί

- Η άποψη του ΤΕΕ/ΤΗ ότι πρέπει το συντομότερο να εκπονηθούν οι μελέτες και τα σχέδια για την κατασκευή των σταθμών μεταφόρτωσης, είναι απολύτως δικαιολογημένη. Οι υποδομές αυτές κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές για τη σωστή λειτουργία ενός ΧΥΤΑ, τη στιγμή που σε ΧΥΤΑ που λειτουργούν ήδη στην Περιφέρεια Ηπείρου προέκυψαν σοβαρά προβλήματα συλλογής και απόθεσης των απορριμμάτων σε αυτούς λόγω της έλλειψη σταθμών μεταφόρτωσης. Η μη έγκαιρη χωροθέτηση ΣΜΑ απομονώνει την εγκατάσταση ΧΥΤΑ από απομακρυσμένες περιοχές σε σχέση με αυτόν με αποτέλεσμα σε αρκετές περιπτώσεις να ευνοείται η ανεξέλεγκτη απόθεση σε απομακρυσμένους δήμους. Επίσης ευνοεί την απόθεση σύμμεικτων των αποβλήτων χωρίς ούτε το ελάχιστο της συμπίεσής τους στο σταθμό μεταφόρτωσης, ενώ ταυτόχρονα επιτείνει τον κυκλοφοριακό φόρτο των περιοχών με τη διέλευση απορριμματοφόρων καθώς αυξάνει και το κόστος μεταφοράς. Συμπληρωματικά, επιβάλλεται η ανάπτυξη ενός σχεδίου διαχείρισης άλλου τύπου αποβλήτων όπως τα νοσοκομειακά ή τα ζωικά. Ιδιαίτερα για αυτά, όπου στο νομό λόγω του Πανεπιστημιακού νοσοκομείου των Ιωαννίνων και της μεγάλης κτηνοτροφικής δραστηριότητας επιβάλλεται η διακριτή αντιμετώπισή τους έτσι ώστε να αποφευχθεί η πιθανότητα να αποτίθενται χωρίς καμία επεξεργασία στον υπό κατασκευή ΧΥΤΑ. Μια σημαντική παράμετρος για την τήρηση των προδιαγραφών του ΧΥΤΑ, με βάση την ευρωπαϊκή νομοθεσία, όπου κατασκευάζεται μόνο για ΑΣΑ (αστικά στερεά απόβλητα) και κατ'επέκταση της διαφύλαξης της δημόσιας υγείας
- Το ΤΕΕ/ΤΗ αναφέρει ότι το έργο παρά τις τεχνικές δυσκολίες που παρουσιάζει λόγω της συγκεκριμένης επιλογής θέσης κατασκευής, επιβάλλεται να υλοποιηθεί πλέον έστω και με αυτόν τον τρόπο στο Ελληνικό λόγω των τεράστιων περιβαλλοντικών επιπτώσεων της χωματερής της Δουρούτης όσο και της ανεξέλεγκτης ταφής που συντελείται στο σύνολο του νομού. Η στάση αυτή μπορεί να κριθεί μετριοπαθής και λογική, δεδομένου ότι ήδη έχει υλοποιηθεί πάνω από το 40-50% των εργασιών κατασκευής του ΧΥΤΑ στο Ελληνικό, οπότε βέλτιστη λύση αποτελεί η αποπεράτωση του έργου σε σύντομο χρονικό διάστημα και σύμφωνα με όλες τις προδιαγραφές.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Όπως αναφέραμε στην παράγραφο της κριτικής της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δεν περιγράφεται για το υπό δημοπράτηση έργο ούτε αναλύεται στοιχειωδώς ο όγκος των υγρών αποβλήτων που σχηματίζονται από τα απορρίμματα και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους. Δεν περιγράφεται καμιά διεργασία του συστήματος βιολογικού καθαρισμού και ούτε εκτιμάται η ικανότητα του στον καθαρισμό των υγρών αποβλήτων ώστε να είναι ασφαλή για το τελικό υδάτινο αποδεκτή.

Επιπλέον ο μη καθορισμός υδάτινου αποδέκτη έχει ως συνακόλουθο πρόβλημα την ανυπαρξία και των προβλεπόμενων παραμέτρων ποιότητας που πρέπει να έχουν τα προκύπτοντα επεξεργασμένα υγρά απόβλητα ώστε να μην επηρεάζουν το υδατικό οικοσύστημα του τελικού αποδέκτη. Στην περίπτωση του Αράχθου ποταμού η θέσπιση των κριτηρίων αυτών αποτελεί ευθύνη των Νομαρχιών Ιωαννίνων και Άρτας. (Αλμπάνης, 2007)

Συμβούλιο της επικρατείας ΣτΕ

Το συμβούλιο της Επικρατείας αποτελεί το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της χώρας, όπου εκδικάζονται υποθέσεις με στόχο την εξέταση κατά κύριο λόγο των αποφάσεων του συνόλου του διοικητικού μηχανισμού. Το Συμβούλιο της Επικρατείας είναι επιφορτισμένο με διάφορα καθήκοντα όπως την επεξεργασία των διαταγμάτων ή τον αναιρετικό έλεγχο των αποφάσεων κατωτέρων διοικητικών δικαστηρίων. Το κύριο όμως, το χαρακτηριστικό έργο του είναι ο έλεγχος και η ενδεχόμενη ακύρωση των παρανόμων διοικητικών πράξεων. Το Συμβούλιο Επικρατείας υπήρξε ένα αποτελεσματικό όργανο κατοχύρωσης της εφαρμογής του Συντάγματος, τήρησης των νόμων και προστασίας του πολίτη. Εντούτοις, η μεγάλη καθυστέρηση εκδίκασης υποθέσεων προσβάλλει και πλήττει το κύρος ενός από τα κορυφαία θεσμικά όργανα της πολιτείας και το δημοκρατικού πολιτεύματος. Χαρακτηριστικό είναι το δελτίο τύπου της Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας όπου διαπιστώνεται το μεγάλο πρόβλημα της άσκησης των αρμοδιοτήτων του ΣτΕ. Το Δελτίο Τύπου φέρει ως πρώτο τίτλο «Το καθεστώς αρνησιδικίας με 30.000 εκκρεμείς υποθέσεις στο ΣτΕ» και διατυπώνεται η άποψη ότι οι προτεινόμενες διατάξεις της Ένωσης θα συμβάλουν στην επίλυση του προβλήματος.

Η καθυστέρηση της ελληνικής Δικαιοσύνης είναι πράγματι μέγιστο πρόβλημα. Ακριβώς όμως για το λόγο αυτό, για την αντιμετώπισή της απαιτείται αντίστοιχη προσοχή και σοβαρή προετοιμασία.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Στο ΣτΕ εκκρεμούν σήμερα, κατά προσωρινή εκτίμηση, 28.000 υποθέσεις, στα διοικητικά πρωτοδικεία και εφετεία 350.000 (στοιχεία 30.6.2007), σε πολλαπλάσιο δε αριθμό εκτιμώνται οι εκκρεμείς υποθέσεις στα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια.

Το μέγεθος, το ενδημικό και η πολυπλοκότητα των αιτίων του προβλήματος δεν επιτρέπουν επιπόλαιους χειρισμούς. Σε καμία δε περίπτωση η «εκρηκτική» αυτή και διαρκώς επιδεινούμενη κατάσταση δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως πρόσχημα για την επίτευξη άλλων στόχων με τίμημα την απορρύθμιση των δικαστηρίων, και μάλιστα του ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου που, κατά το Σύνταγμα, αποτελεί τον δικαστή της Διοικήσεως..»

Το Δελτίο τύπου καταλήγει στο αυτονόητο «..Ο νομικός κόσμος στο σύνολό του (ηγεσία των ανωτάτων δικαστηρίων, όργανα διοίκησης των δικαστηρίων, δικαστικές ενώσεις και δικηγορικοί σύλλογοι, πολίτες) βιώνει καθημερινά τις συνέπειες της κατάστασης αυτής, αγωνίζεται επί πολλά έτη για την λήψη των κατάλληλων μέτρων, υποβάλλει συνεχώς προτάσεις στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και έχει αποδείξει ότι διαθέτει καλή πίστη και ετοιμότητα για βελτιωτικές μεταρρυθμίσεις.

Ελπίζουμε να αποκατασταθεί στο συντομότερο δυνατό χρόνο το αναγκαίο κλίμα διαλόγου και συνεργασίας του ΣτΕ με το αρμόδιο Υπουργείο, κάτι που αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξη ταχύτερης και καλύτερης λειτουργίας της Δικαιοσύνης..»

Στο συγκεκριμένο κείμενο κατά την Ένωση Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας η εκκρεμοδικεία τόσων πολλών υποθέσεων ισοδυναμεί με απουσία απόδοσης δικαιοσύνης σε θέματα της διοίκησης με του πολίτες (αρνησιδικεία).

Σε περιπτώσεις εξέτασης δημοσίων έργων και χωροθετήσεων η αναβολή εκδίκασης εντείνει τις αρνητικές καταστάσεις και αρκετές φορές είναι η αιτία της έξαρσης φαινομένων NIMBY σε κοινωνικό επίπεδο. Η απουσία απόδοσης δικαιοσύνης επιπλέον αποτελεί πρόκριμα για την εμφάνιση ακραίων αντιδράσεων όπως στην περίπτωση των κατοίκων του Ελληνικού όπου συγκρούστηκαν με αστυνομικές δυνάμεις για την παρεμπόδιση του έργου. Προφανώς όλα αυτά εκτυλίχθηκαν χωρίς να έχουν εκτεθεί οι απόψεις των διαδίκων επί μακρόν, ενώπιον του δικαστηρίου για λήψη μιας νόμιμης απόφασης. Τέλος, η χρόνια καθυστέρηση δικαστικών αποφάσεων, με πλήθος αιτιολογιών, συντελεί στη συντήρηση αρνητικής εντύπωσης για την εγκυρότητα των θεσμικών διαδικασιών. Για παράδειγμα, η τοπική κοινότητα στο Ελληνικό δεν εμπιστεύεται το ΣτΕ διότι η συνέχιση του έργου υπό δικαστική εκκρεμότητα αφήνει την εντύπωση της δημιουργίας τετελεσμένων γεγονότων. Ακόμα και να ακυρωθεί η απόφαση

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο Ελληνικό είναι απίθανο να μη λειτουργήσει ένα ήδη κατασκευασμένο έργο.

Τοπική κοινότητα Ελληνικού

Ενδεχομένως και στην περίπτωση του Ελληνικού όπως σε πολλές περιπτώσεις εμφάνισης συμπτωμάτων NIMBY για ένα ζήτημα, η τοπική κοινότητα αντιδρά αντανακλαστικά επιχειρώντας να προασπίσει τα συμφέροντά της αδιαφορώντας για την κοινή ωφέλεια. Από την άλλη, όταν ο σχεδιασμός που ακολουθείται ενέχει ελλείψεις, αστοχίες ακόμα και μεροληπτικές αποφάσεις, το φαινόμενο NIMBY θα πρέπει τουλάχιστον εν μέρει να θεωρείται δικαιολογημένο, έστω και αν οι παραπάνω τρωτότητες ενυπάρχουν εν αγνοία της τοπικής κοινότητας.

Η εξέλιξη των αντιδράσεων της τοπικής κοινότητας στη σημερινή κατάσταση είναι ότι οι κάτοικοι, οι τοπικές αρχές, η επιτροπή αγώνα δεν εγκαταλείπουν την ιδέα ότι μπορούν να ακυρώσουν τη λειτουργία του έργου στην καλύτερη περίπτωση για αυτούς, ή να περιορίσουν τη χρήση του στον ελάχιστο χρόνο. Ενδεικτικό είναι ότι στην επετειακή συγκέντρωση που πραγματοποιήθηκε ένα χρόνο μετά την επέμβαση των ΜΑΤ στην περιοχή για τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ οι τοπικές αρχές θυμίζουν μετά την αλλαγή και της κυβέρνησης στις 4-10-2008 τις απόψεις των αντίθετων προς τη συγκεκριμένη χωροθέτηση όταν άνηκαν στην αντιπολίτευση. Στηρίζουν πλέον τις ελπίδες για νέο σχεδιασμό υπό τη νέα κυβέρνηση και περιορισμό τουλάχιστον της χρήσης του υπό κατασκευή ΧΥΤΑ. Επιπλέον τα χρονοδιαγράμματα αποπεράτωσης του ΧΥΤΑ στο Ελληνικό δεν έχουν τηρηθεί μέχρι τώρα και αυτό κάνει τους φορείς και τους πολίτες της περιοχής να θεωρούν ότι το έργο μπορεί να σταματήσει. Για το θέμα αυτό τοπική εφημερίδα αναφέρει: «...Ζητούμενο για τους διαμαρτυρούμενους φορείς είναι πλέον η στάση που θα κρατήσει ο νέος περιφερειάρχης και κατά πόσο θα υπάρξει πολιτική απόφαση να σταματήσει η κατασκευή του έργου. Κάτι τέτοιο δεν θεωρείται πιθανό, αφού το έργο εκτελείται από την Περιφέρεια Ηπείρου που έχει και την ευθύνη υλοποίησης του περιφερειακού σχεδιασμού...». Τέλος βάσιμο είναι το ενδεχόμενο επανασχεδιασμού της διαχείρισης των απορριμμάτων με την εκπόνηση νέου Περιφερειακού σχεδιασμού για τα στερεά απόβλητα που θα θέτει το θέμα σε εκ νέου καινούργια βάση. Σύμφωνα με το ίδιο δημοσίευμα «..Το σίγουρο είναι ότι ο νέος περιφερειάρχης Ηπείρου θα κληθεί να δώσει τελεσίδικη απάντηση στο αίτημα των φορέων και πολιτών του Ελληνικού. Η επιτροπή αγώνα δηλώνει ότι θα επιδιώξει άμεσα να συναντηθεί μαζί του, έχοντας ως κεντρικό αίτημα την παύση των εργασιών στην περιοχή

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

«Μεγάλο Λαγκάδι». Στελέχη της Περιφέρειας Ηπείρου που έχουν γνώση του θέματος επισημαίνουν ότι το μόνο που μπορεί να γίνει είναι να υπάρξει ένας επανασχεδιασμός του ΧΥΤΑ. Αυτό αφορά κυρίως στη χρονική διάρκεια του έργου, η οποία μπορεί να περιοριστεί στα πέντε χρόνια, από τη στιγμή βέβαια που προχωρήσει θεωρητικά και πρακτικά ο νέος περιφερειακός σχεδιασμός για τη διαχείριση των απορριμμάτων..» (Ηπειρωτικός αγών, 21-10-2009)

ΜΕΡΟΣ 4^ο:

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

4.1 Συμβολή της παρούσας έρευνας

Στην παρούσα έρευνα επιχειρείται να αποδοθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα της διαχείρισης των απορριμμάτων στη χωρική ενότητα του νομού Ιωαννίνων. Στην απόπειρα διαχείρισης των απορριμμάτων που διενεργείται στον εν λόγω νομό δεσπόζοντα ρόλο διαδραμάτισε η επιλογή κατάλληλης περιοχής για υποδοχή εγκατάστασης ΧΥΤΑ που θα λύσει το πρόβλημα της διάθεσης των στερεών αποβλήτων στην παρούσα φάση. Η συγκεκριμένη διαδικασία αντιμετώπισε μεγάλες δυσκολίες που σχετίζονται με τις κοινωνικές αντιδράσεις που ανέκυψαν ως προς την επιλογή περιοχής για χωροθέτηση ΧΥΤΑ. Οι κοινωνικές αντιδράσεις στη χωροθέτηση οχλουσών χρήσεων ή αλλιώς σύνδρομο NIMBY, όπως αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία αποτέλεσε δείκτη στην εξέλιξη της παρούσας έρευνας και αφετηρία προβληματισμού.

Παρότι όπως ειπώθηκε στο κεφάλαιο 3 το φαινόμενο NIMBY έχει τη γενεσιουργό αιτία του σε ένα πλήθος παραγόντων και διαστάσεων, στη συγκεκριμένη μελέτη επιχειρείται κατά κύριο λόγο να αναλυθεί και να διαπλεχθεί το φαινόμενο αυτό με το σχεδιασμό που ακολουθήθηκε και τις αποφάσεις που ελήφθησαν, στην περίπτωση χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων (βλ. παρ 2.6 & 2.8). Η αντίστροφη αυτή πορεία, δηλαδή από το κοινωνικό φαινόμενο των αντιδράσεων στην επικείμενη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στον οικισμό Ελληνικό, έως το περιεχόμενο και την ουσία του σχεδιασμού που ακολουθήθηκε από τις αρμόδιες διαχειριστικές αρχές κατά το πρόσφατο παρελθόν κατέδειξε βάσιμα ότι το φαινόμενο NIMBY στην περιοχή σαφώς και απέχει από την απλά αντανακλαστική αντίδραση (βλ. σελ. 115), αλλά εδράζεται σε μεγάλο βαθμό σε ελλειμματικές, πρόχειρες, ενίοτε μεροληπτικές αποφάσεις.

Στην παρούσα μελέτη το φαινόμενο NIMBY δεν εξετάζεται κυρίως από τη σκοπιά της κοινωνικής, ψυχολογικής, συμπεριφορικής διάστασής του διότι αυτές αφενός είναι πεδίο άλλων επιστημονικών κλάδων και αφετέρου είναι παράγοντες που μεταβάλλονται αργά και σταδιακά μέσα στο χρόνο και το κοινωνικοπολιτικό τοπίο.

Στις περιπτώσεις των οχλουσών χρήσεων, όπου κρίνονται αναγκαίες, το φαινόμενο NIMBY μεταβάλλεται κυρίως από τους χειρισμούς που ακολουθούνται για την υλοποίησή τους. Πιο συγκεκριμένα, η κοινωνική αντίληψη για μια οχλούσα τοπικά χρήση που κρίνεται όμως ως κοινοφελής υπερτοπικά, επηρεάζεται από τη φύση του έργου που μπορούμε να τη θεωρήσουμε ως σταθερά καθώς και από τη διαδικασία του σχεδιασμού, τη λήψη αποφάσεων και το ρόλο των εμπλεκόμενων φορέων που μπορούν να θεωρηθούν ως μεταβλητές. Σαφώς δεν αποτελεί στόχο η

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ποσοτικοποίηση ή η συσχέτιση αυτών των μεταβλητών στην παρούσα έρευνα αν και θα μπορούσε να αποτελέσει ένα μοντέλο εφαρμογής και σε άλλες περιπτώσεις.

Η μελέτη περίπτωσης που αναλύθηκε στην παρούσα έρευνα κατέδειξε ως γενικό συμπέρασμα την ύπαρξη θεσμικών (σχεδιασμού και πολιτικής) προβλημάτων στη χωροθέτηση ανεπιθύμητων χρήσεων όπως του ΧΥΤΑ στον οικισμό Ελληνικό.

4.2 Αποτίμηση της διαχείρισης των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων

Η διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων όπως ήδη έχει επισημανθεί στην παρούσα έρευνα (βλ. παρ. 1.3, 1.4, 1.5) βρίσκεται σε μηδενικό επίπεδο, ενώ όλο το ενδιαφέρον έχει εστιαστεί στη χωροθέτηση μονάδας υγειονομικής ταφής που αποτελεί το ένα σκέλος της ολοκληρωμένης διαχείρισης των απορριμμάτων, όπως προβλέπεται στην κοινοτική και εθνική νομοθεσία. Αναλυτικότερα, στην προκειμένη φάση η προσπάθεια για πιο ορθολογική, περιβαλλοντικά και κοινωνικά αποδεκτή διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων έγκειται στην αποκατάσταση των δεκάδων χώρων ανεξέλεγκτης απόθεσης απορριμμάτων ανά το νομό με ένταξη σε διάφορα προγράμματα χρηματοδότησης για το σκοπό αυτό όπως το ΕΠΠΕΡ και το ΕΣΠΑ. Ειδικότερα καίριο σημείο αποτελεί η αποκατάσταση του ΧΑΔΑ Δουρούτης που επιφορτίζεται με το μεγαλύτερο ποσοστό των απορριμμάτων του νομού για περισσότερα από 50 χρόνια ενώ παράλληλα βρίσκεται σε περιαστική περιοχή του δήμου Ιωαννιτών και σε κοντινή απόσταση με το Πανεπιστήμιο καθώς και το Πανεπιστημιακό νοσοκομείο Ιωαννίνων.

Ένα άλλο στοιχείο που χαρακτηρίζει τη διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό Ιωαννίνων που εν πολλοίς συμβαδίζει με τη συνολική εκτίμηση της διαχείρισης στον Ελληνικό χρόνο, είναι η χρόνια καθυστέρηση λήψης αποφάσεων και πρωτοβουλιών προς την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης διαχείρισης γενικά και ως προς τη χωροθέτηση χώρων υγειονομικής ταφής ειδικότερα, που όξυνε το πρόβλημα λόγω συσσώρευσης επί μακρόν των αδιεξόδων.

Όσον αφορά τον Περιφερειακό σχεδιασμό των αποβλήτων, όπου προκρίνεται η λύση του ενός ΧΥΤΑ ανά νομό της Περιφέρειας Ηπείρου, υποεκτιμάται η σημασία του διότι: Πρώτον, έγινε στο πλαίσιο της πιο ελεγχόμενης κατασκευής και λειτουργίας ΧΥΤΑ και δεύτερον πραγματοποιείται για να προωθηθεί η επεξεργασία των αποβλήτων πριν την τελική τους απόθεση. Ο ΠΕΣΔΑ λοιπόν, προβλέπει τη δημιουργία ενός ΧΥΤΑ στο νομό με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει συμφέρουσα επεξεργασία των αστικών στερεών αποβλήτων και άρα σημαντική

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

μείωσή τους. Χωρίς επεξεργασία των αποβλήτων, πιθανόν βέλτιστη είναι η απόθεση των απορριμμάτων σε μικρούς διαδημοτικούς ΧΥΤΑ όπου δεν καλούνται κοινότητες να δεχθούν στην περιοχή τους απορρίμματα, όπου προέρχονται από άλλες απομακρυσμένες περιοχές.

4.3 Αποτίμηση των προσπαθειών χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων

Μια χωροθετική παρέμβαση που κρίνεται αναγκαία, όπως η δημιουργία ΧΥΤΑ σε μια περιοχή, λόγω και της οχλούσας φύσης του εν λόγω έργου σε τοπικό επίπεδο, για να εκπληρώνει το σκοπό της μη εγείροντας κοινωνικές αντιδράσεις θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από τους ακόλουθους παράγοντες:

- Να έχει ως άξονα σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο την ανάγκη προστασίας της φύσης
- Να μη χειραγωγεί την πολιτική, την επιστήμη και την έρευνα, ώστε να εξυπηρετούνται στόχοι και συμφέροντα
- Να συμβάλλει στην καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων και της ανόδου του βιοτικού επιπέδου
- Να μην αγνοεί τις προτεραιότητες και τις επιθυμίες του κοινωνικού συνόλου
- Να αξιοποιεί την κάθε φορά κατάλληλη τεχνολογία

Εξετάζοντας όσα αναφέρθηκαν για τη διαδικασία (μελέτες, αποφάσεις) και το χρονικό των γεγονότων της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων και συνδυάζοντάς τα με τους παραπάνω παράγοντες, καταλήγουμε στο ότι η συγκεκριμένη χωροθέτηση ήταν αποτέλεσμα μιας τρωτής και πιθανόν αποτυχημένης διαδικασίας. Αυτό συμβαίνει τόσο για τεχνικούς όσο και για πολιτικούς λόγους:

- Δεν τεκμηριώνεται σε κανένα σημείο των μελετών, της διαδικασίας και της τελικής απόφασης το γεγονός ότι η βέλτιστη λύση για χωροθέτηση ΧΥΤΑ είναι στη θέση Ελληνικό του δήμου Κατσανοχωρίων. Περισσότερο επιλέγεται κατόπιν μη επαρκώς αιτιολογημένης απόρριψης όλων των υπόλοιπων θέσεων. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι δε δημοσιοποιήθηκαν από την Περιφέρεια Ηπείρου οι λόγοι απόρριψης των θέσεων προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ (βλ. παρ. 2.6, 2.8). Από την πολυκριτηριακή ανάλυση των υποψήφιων περιοχών συχνότατα

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

απομονώθηκε ένα χαρακτηριστικό των περιοχών είτε για να επιλεγθούν είτε για να απορριφθούν (βλ.σελ.80)

- Η πολυκριτηριακή ανάλυση και συγκριτική αξιολόγηση των δεδομένων θέσεων είχε εικονικό χαρακτήρα, εφόσον μόνο μία θέση αυτή του Ελληνικού είχε πραγματική διαθεσιμότητα. Πιθανότατα, να είχε μεγαλύτερη αξία μια προκαταρκτική περιβαλλοντική εκτίμηση εφόσον εξέταζε τη διαθεσιμότητα και την καταλληλότητα όλων των θέσεων ξεχωριστά με γνωμοδότηση όλων των αρμόδιων υπηρεσιών εκ των προτέρων. Προφανώς, κατόπιν αυτής της διαδικασίας θα ευσταθούσε και ο ισχυρισμός των συμπερασμάτων της μελέτης ότι πέραν της ιεράρχησης της καταλληλότητας των θέσεων, όλες οι θέσεις κρίνονται ως κατάλληλες για χωροθέτηση ΧΥΤΑ, ανεξαρτήτου προτεραιότητας που λαμβάνει στο σχεδιασμό. Επιπλέον, μόνο τότε η σύγκριση των διαθέσιμων και κατάλληλων υποψήφιων θέσεων θα πρόκρινε την πραγματικά βέλτιστη.

- Εφόσον τα αρχαιολογικά και βυζαντινά μνημεία όπου γειτνιάζαν με τις προτεινόμενες περιοχές έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη των αντιδράσεων των τοπικών κοινοτήτων, αποτελώντας βασική αιτία απόρριψης θέσεων ή αντιδικίας των εμπλεκόμενων μερών, επιβαλλόταν η καταγραφή όλων των διατηρητέων μνημείων του νομού και ο καθορισμός συγκεκριμένων κριτηρίων αποκλεισμού από αυτά

- Ορισμένα περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως η διαχείριση των απορριμμάτων απαιτούν υποδομές που επηρεάζουν έντονα τον τοπικό χαρακτήρα μιας χωρικής ενότητας που εξυπηρετεί. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών επιβαρύνει ιδιαίτερα τις τοπικές κοινωνίες χωρίς απαραίτητα να υπάρχουν και αντίστοιχες άμεσες ωφέλειες, φέρνοντας στο προσκήνιο το ρόλο των εθνικών και τοπικών φορέων, την κατανομή κόστους και ωφελειών μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Στην περίπτωση της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στην 1^η Δ.Ε Ηλείου δεν προβλέπεται καμία ουσιαστική αντισταθμιστικότητα για την τοπική κοινότητα που καλείται να υποδεχθεί μια ανεπιθύμητη εγκατάσταση, εξισορροπώντας με τον τρόπο αυτό τις όποιες οχλήσεις στην περιοχή, αποκαθιστώντας παράλληλα την αίσθηση της ηθικά δίκαιης αντιμετώπισης μιας κοινωνίας που επιφορτίζεται το κόστος περιβαλλοντικό, οικονομικό, κοινωνικό της κοινής ωφέλειας

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- Έστω και καθυστερημένα, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ελλάδα διαθέτει πλέον:
- ο Το νομοθετικό πλαίσιο για μία οικολογικά συμβατή και κοινωνικά συναινετική διαχείριση των στερεών αποβλήτων
 - ο Τα χρηματοδοτικά μέσα (ανταποδοτικά τέλη που πληρώνουν οι δημότες, εθνικοί και κοινοτικοί πόροι) για την υλοποίηση έργων από τους ΟΤΑ στα πλαίσια της εναλλακτικής διαχείρισης των στερεών αποβλήτων σύμφωνα με τα καθοριζόμενα από τη νομοθεσία
 - ο Τις απαραίτητες υποδομές για τη διαλογή των στερεών αποβλήτων στην πηγή, την ανακύκλωσή τους και την επαναχρησιμοποίησή τους ως χρήσιμων υλικών (Πρόκειται κυρίως για :α. πιστοποιημένες από το κράτος εταιρείες, και β. υλικές υποδομές για την διεκπεραίωση των συναφών παραγωγικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναπτύσσονται από τις ως άνω εταιρείες σε συνεργασία με τους ΟΤΑ και με επιχειρήσεις).
- Παρόλα αυτά, η μεγάλη πλειοψηφία των ΟΤΑ αδιαφορεί για την εφαρμογή -σύμφωνα με τα παραπάνω – λύσεων των οξύτατων προβλημάτων που έχουν δημιουργηθεί από την απόρριψη εκ μέρους τους των σκουπιδιών σε κάθε σημείο της χώρας. Πολύ περισσότερο, μπροστά στα αδιέξοδα που έχουν δημιουργηθεί, αναζητά λύσεις «υψηλών και σύγχρονων τεχνολογικών εφαρμογών», οι οποίες είναι αναποτελεσματικές, οικολογικά επιζήμιες, οικονομικά ακριβές για τους δημότες, ενώ προωθούνται και ερήμην των τελευταίων (βλ. σελ 76).
- Στην περίπτωση του νομού Ιωαννίνων οι ΟΤΑ δε συνέβαλαν δημιουργικά στη λύση του προβλήματος της διαχείρισης των απορριμμάτων και της υγειονομικής ταφής. Σε κανένα στάδιο του προγραμματισμού για τη δημιουργία ΧΥΤΑ, οι ΟΤΑ και το αρμόδιο της όργανο ΤΕΔΚ δεν ανέπτυξαν ένα πνεύμα συνεργασίας για την επίλυση του χρόνιου προβλήματος. Δεν ελήφθησαν πρωτοβουλίες με στόχο την εξεύρεση συναινετικής λύσης για την επιλογή χώρου προς κατασκευή ΧΥΤΑ, έστω με τον απλό τρόπο της υποχρεωτικής πρότασης από κάθε ΟΤΑ μιας περιοχής εντός των διοικητικών ορίων τους όπου θα μπορούσε να αποτελέσει χώρο υποδοχής απορριμμάτων. Από την άλλη υπήρξαν προτάσεις για εφαρμογή ιδιαίτερα ακριβών μεθόδων διαχείρισης όπως της καύσης, χωρίς τεκμηρίωση ή εμπειρισταωμένη μελέτη. Εν γένει, τη στάση των ΟΤΑ χαρακτήρισε η διαφύλαξη των ίδιων συμφερόντων σε συνδυασμό με την επιβεβαίωση των πολιτικών συσχετισμών που επικρατούσαν στο νομό (βλ. σελ. 140-141)

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- Στο νομό Ιωαννίνων παρατηρήθηκε έντονο πρόβλημα κοινωνικής αποδοχής στην περίπτωση εγκατάστασης μονάδας υγειονομικής ταφής απορριμμάτων. Φορείς των εκάστοτε περιοχών συγκρούστηκαν για την επιλογή της περιοχής εγκατάστασης της μονάδας, οι διαφωνίες μετατράπηκαν σε πεδία κομματικού ανταγωνισμού και η δυνατότητα επίλυσης περιορίστηκε. Πολύ συχνά επιπλέον, ο πολιτικός καιροσκοπισμός, της διαχειριστικής αρχής, εκφραζόμενος πότε με άκριτη αποδοχή και σύμπλευση με τη στάση των τοπικών κοινωνιών και πότε απορρίπτοντας τις όποιες πρωτοβουλίες επιχειρήθηκαν προς την κατεύθυνση επίλυσης, θεωρείται ότι αντιστρατεύτηκε οποιαδήποτε κοινωνικά αποδεκτή και οικολογικά συμβατή λύση και παράλληλα είναι απορριπτέος για ένα πολιτικό μόρφωμα που επιθυμεί να σέβεται τον τίτλο του / το όνομά του και να συμβάλλει σε λύσεις των κοινωνικών προβλημάτων αντί να μετατρέπεται σε μέρος τους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιας πρακτικής αποτέλεσαν η παρέμβαση της ηγεσίας της Περιφέρειας στη μελέτη του 2003, με επιλογή άλλης θέσης από αυτή που πρόκρινε η μελέτη, καθώς και η μη σοβαρή εξέταση της πρότασης της τοπικής κοινότητας του Ελληνικού να υποδεχθεί την εγκατάσταση ΧΥΤΑ εντός των διοικητικών ορίων του δήμου

- Η χωροθέτηση οχληρών εγκαταστάσεων είναι μια αβέβαιη διαδικασία και τείνει να γίνεται ολοένα και πιο πολύπλοκη η λήψη αποφάσεων σε αυτόν τον τομέα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι είναι ολοένα και πιο δύσκολο να βρεθούν οι προβλεπόμενοι απομονωμένοι χώροι, ώστε να μην προκαλούνται οχλήσεις. Χρειάζεται λοιπόν διευρυμένη έρευνα η οποία θα εξετάζει διεξοδικά όλες τις πτυχές του προβλήματος. Στην περίπτωση της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων, δεν οργανώθηκε ένα κοινό πλαίσιο κριτηρίων και προϋποθέσεων, αποδεκτό από όλους τους φορείς, που έπρεπε να πληρούνται για την επιλογή κατάλληλης περιοχής για υποδοχή χώρου υγειονομικής ταφής. Επιπλέον αποφεύχθηκε η υιοθέτηση στρατηγικής από την πολιτική ηγεσία, αρμόδια για την επιλογή θέσης, όπου θα πρόκρινε τον κοινωνικό, οικονομικό ή περιβαλλοντικό χαρακτήρα της χωροθέτησης με θέσπιση συγκεκριμένων όρων υλοποίησης, ιδιαίτερα μετά το 2003 όπου ήδη τα προβλήματα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ ήταν γνωστά, ενώ όλες οι προσπάθειες εξεύρεσης χώρου μέχρι εκείνη τη στιγμή είχαν αποτύχει για συγκεκριμένους λόγους. Αυτό βέβαια περιλαμβάνεται στην προσπάθεια απαξίωσης της πολιτικής διάστασης της χωροθέτησης οχληρών χρήσεων από πλευράς της Περιφέρειας, προωθώντας την άποψη ότι η χωροθέτηση είναι μια αμιγώς

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

επιστημονική διαδικασία, αγνοώντας ότι παρά την εφαρμογή οποιασδήποτε μεθόδου, οι αποφασίζοντες τελικά είναι υπεύθυνοι για την τελική επιλογή.

Επίσης, η μη ανάπτυξη κάποιου συστήματος επεξεργασίας των απορριμμάτων, που αποτελεί και τυπική υποχρέωση με βάση τον ΠΕΣΔΑ, καταγράφεται ως μια ουσιώδης παράληψη της αρμόδιας αρχής διαχείρισης των απορριμμάτων.

- Βασική ένδειξη μη επιτυχημένης χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων, αποτελεί το γεγονός ότι τελικά ο ΧΥΤΑ που βρίσκεται στη φάση υλοποίησης κοντά στον οικισμό Ελληνικό, παρότι σχεδιάστηκε για πάνω από 20 χρόνια λειτουργίας, υπολογίζεται με βάση τόσο τις κατασκευαστικές δυσκολίες του έργου όσο και την απουσία επεξεργασίας των σύμμεικτων απορριμμάτων ότι θα ξεπεράσει μόλις τα 5 χρόνια λειτουργίας, κάτι που επιβάλει από τώρα νέο σχεδιασμό για τη διαχείριση των απορριμμάτων στο νομό (βλ. σελ. 147). Η λειτουργία του υπό κατασκευή ΧΥΤΑ στο Ελληνικό ήδη πρέπει να θεωρείται ως μεταβατική λύση στο πρόβλημα της διάθεσης των απορριμμάτων μέχρι τη θέσπιση νέου ΠΕΣΔΑ που θα προβλέπει ως φαίνεται την κατασκευή ΧΥΤΥ στο νομό Ιωαννίνων. Το τελευταίο καταδεικνύει επίσης την αποσπασματική αντιμετώπιση του σοβαρού θέματος της διαχείρισης των απορριμμάτων το οποίο αποτελεί πεδίο κομματικών αντιπαραθέσεων καθώς και την ευκολότατη μεταστροφή των σχεδιασμών και στο θέμα αυτό, αναλόγως του πολιτικού σκηνικού που επικρατεί τοπικά και εθνικά.

4.4 Αποτίμηση των κοινωνικών αντιδράσεων στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων

Στην παρούσα έρευνα, η μελέτη των κοινωνικών αντιδράσεων συσχετίστηκε με τη διαδικασία που ακολουθήθηκε από πλευράς των αρμόδιων υπηρεσιών σε τεχνικό και πολιτικό επίπεδο. Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμος, ο διαχωρισμός των υποκειμένων της συμμετοχής στις κοινωνικές αντιδράσεις που αναπτύχθηκαν σε περιοχές του νομού όπου επιχειρήθηκε η εγκατάσταση ΧΥΤΑ και ειδικότερα στην τοπική κοινότητα του οικισμού Ελληνικού, σε δύο κατηγορίες. Πρώτον, στην κατηγορία των υποκειμένων όπου το κίνητρο των αντιδράσεών τους αποτελεί αποκλειστικά η οχλούσα φύση του έργου και ο φόβος για υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και δεύτερον στους παράγοντες και φορείς εκείνους που πέραν αυτών των

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

κριτηρίων είχαν τη δυνατότητα λόγω ενημέρωσης ή ενασχόλησης με το θέμα να ελέγξουν τις αποφάσεις της διοίκησης ως αναφορά το θέμα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ. Οι ομάδες πίεσης συνήθως έχουν πάρα πολλά μέλη, αλλά η ενεργή συμμετοχή περιορίζεται σε ένα μικρό αριθμό μελών. Η κατάσταση αυτή βέβαια έχει ρίζες στην παραδοσιακή έννοια της δημοκρατίας, σύμφωνα με την οποία οι συμμετέχοντες πολιτικοί δρώντες που ελέγχουν τις αποφάσεις, είναι οι πραγματικά ενημερωμένοι πολίτες. Ιδιαίτερα στη χώρα μας, ενισχύεται η παραπάνω άποψη όπου το μοντέλο διακυβέρνησης δεν ενθαρρύνει συμμετοχικές διαδικασίες και κοινότατη είναι η «top-down» ενημέρωση και συμμετοχή σε κοινωνικές υποθέσεις και ειδικότερα σε θέματα περιβάλλοντος.

Δεν αποτελεί στόχο στην παρούσα μελέτη η ανίχνευση του βαθμού ενημέρωσης των τοπικών πληθυσμών σε θέματα διαχείρισης απορριμμάτων ή των διαδικασιών που επιτελέστηκαν για τη χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο νομό, ούτε των βαθύτερων κινήτρων για εμφάνιση φαινομένου NIMBY στην περίπτωση αυτή. Οι κοινωνικές αντιδράσεις στο θέμα της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων αποτέλεσε την αφορμή για εξέταση του τρόπου επιλογής περιοχής για κατασκευή ΧΥΤΑ από πλευράς της διαχειριστικής αρχής της Περιφέρειας.

Η αποτίμηση των κοινωνικών αντιδράσεων προέρχεται κατά κύριο λόγο από την απόδοσή τους μέσα από την καταγραφή των γεγονότων στο θέμα της χωροθέτησης (βλ. παρ. 2.6, 2.8) και η κριτική τους μπορεί να βασιστεί σε υποθέσεις εργασίας όπου μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο μιας καινούργιας μελέτης. Ως εκ τούτου με την ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας οι προς εξέταση παράγοντες όξυνσης του φαινομένου NIMBY κατόπιν απόδοσης τόσο των γεγονότων της χωροθέτησης όσο και της κριτικής των χειρισμών της διοίκησης για το σκοπό της χωροθέτησης ΧΥΤΑ θα μπορούσαν να είναι:

- Μια εγκατάσταση ΧΥΤΑ έχει δύο όψεις με έντονα χωρική εξάρτηση. Έργο αναπτυξιακής περιβαλλοντικής υποδομής υπερτοπικά και οχλούσα χρήση τοπικά.
- Όσο πλησιάζουμε προς μια μονάδα ΧΥΤΑ τόσο οι κοινωνικές αντιδράσεις αυξάνονται. Ομοίως, όσο πλησιάζουμε προς μια μονάδα ΧΥΤΑ τόσο η φύση του έργου μετατρέπεται από αναπτυξιακή σε οχληρή
- Σε συνδυασμό με τις δύο προηγούμενες υποθέσεις, πρέπει να διερευνηθεί ο βαθμός ενίσχυσης του φαινομένου NIMBY στην κατασκευή ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων λόγω της ύπαρξης ενδονομαρχιακών ανισοτήτων στο νομό, με κίνδυνο αναζήτησης μειονεκτικών

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

- περιοχών για τη χωροθέτηση, ή την ύπαρξη αρνητικής προδιάθεσης από πλευράς των κατοίκων περιοχών με μειονεκτικά χαρακτηριστικά
- Τα κριτήρια που προκαλούν κυρίως τις κοινωνικές αντιδράσεις στους τοπικούς πληθυσμούς του νομού Ιωαννίνων στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ είναι αυτά που αφορούν το δομημένο περιβάλλον, όπως η απόσταση από οικισμούς και πολιτιστικά μνημεία
 - Ο σχεδιασμός, οι μελέτες και οι αποφάσεις που επιτελέστηκαν διαχρονικά αλλά και σε σχέση με την τελική επιλογή της θέσης Ελληνικό από πλευράς των αρμόδιων υπηρεσιών, αποτέλεσαν βασικό παράγοντα όξυνσης των κοινωνικών αντιδράσεων στη συγκεκριμένη περίπτωση
 - Πως επηρέασε η έλλειψη αντισταθμιστικών οφελών στην τοπική κοινότητα για τη φιλοξενία του ΧΥΤΑ, τη στάση της έναντι σε αυτό το έργο υποδομής και την προοπτική κατασκευής σε συγκεκριμένες χωρικές οντότητες
 - Πως διαβαθμίζονται όλοι οι ανωτέρω παράγοντες στην όξυνση του φαινομένου NIMBY στην περίπτωση της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων

Το βασικό δευτερογενές δεδομένο το οποίο αναδύθηκε στη συγκεκριμένη μελέτη και αφορούσε την εξέλιξη των κοινωνικών αντιδράσεων στην κατασκευή ΧΥΤΑ στον οικισμό Ελληνικό, ήταν η ομόφωνη πρόταση του τοπικού συμβουλίου και των κατοίκων να προτείνουν δύο νέες θέσεις προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ εντός των διοικητικών ορίων του δήμου τους. Η κίνηση αυτή μπορεί να αξιολογηθεί ως συμβάλλουσα στην επίλυση του οξύτατου προβλήματος της εξεύρεσης θέσης προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ όπως εξελίχθηκε στο νομό Ιωαννίνων. Επίσης διαφοροποιεί την υφή των αντιδράσεων της τοπικής κοινότητας στη χωροθέτηση κοντά στον οικισμό Ελληνικό, αφού ξεπερνάει τη στείρα αντίδραση και αποδεικνύει ότι οι τοπικοί φορείς και κάτοικοι αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα της συγκεκριμένης χρήσης, αποδεχόμενοι την υποδοχή της στο δήμο τους. Παρόλο το γεγονός ότι η συγκεκριμένη κίνηση πραγματοποιήθηκε αφότου οριστικοποιήθηκε η θέση στο Ελληνικό και άρα θα μπορούσε να εκληφθεί ως ύστατη προσπάθεια ακύρωσης αυτής της επιλογής, ενδεχομένως αναδεικνύεται το δίκαιο των φόβων του τοπικού πληθυσμού στην χωροθέτηση ΧΥΤΑ στο Ελληνικό. Άλλωστε, έως εκείνης της στιγμής κανένας ΟΤΑ δεν προέβη σε ανάλογη κίνηση, ακόμα και όταν από τις μελέτες οριστικοποιήθηκαν άλλες θέσεις προς χωροθέτηση ΧΥΤΑ που προκάλεσαν αντιδράσεις και στους εκεί φορείς (π.χ θέση Τσιμπούρι).

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Τέλος θα πρέπει να παρατεθούν δύο πολύ ουσιαστικές επισημάνσεις που αφορούν γενικότερα θέματα περιβαλλοντικής διαχείρισης:

- Θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι το πρόβλημα της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και διαχείρισης δεν είναι ούτε εθνικό ούτε κοινοτικό ούτε τεχνικό ή νομικό. Καμία Κοινότητα, κανένα νομοθέτημα, κανένα δικαστήριο, καμία τεχνολογική εφαρμογή δε μπορούν να βελτιώσουν ουσιαστικά μια κατάσταση για την οποία δεν υπάρχει γνήσια και ειλικρινής βούληση, ούτε σχετική επίμονη κοινωνική αξίωση με επίγνωση και αποδοχή του γεγονότος ότι η περιβαλλοντική προστασία έχει κόστος, οικονομικό άλλα και πολιτικό

- Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η εφαρμογή της περιβαλλοντικής διαχείρισης και νομοθεσίας δεν περιορίζεται μόνο στους ελέγχους για τη διαπίστωση των περιβαλλοντικών ελλείψεων και παραβάσεων αλλά και στην υλοποίηση της περιβαλλοντικής πολιτικής

**Προτάσεις για τη διαμόρφωση ευνοϊκότερων μελλοντικών προοπτικών στη
διαχείριση των απορριμμάτων**

4.5 Η οδηγία 99/31 ως εξέλιξη της διαχείρισης των απορριμμάτων

Η ΚΥΑ Η.Π. 29407/3508 (ΦΕΚ 1572Β, 16-12-2002), με την οποία ενσωματώνεται στο ελληνικό δίκαιο η κοινοτική οδηγία 99/31 περί υγειονομικής ταφής αποβλήτων, αποτελεί ίσως το πλέον βασικό κείμενο αναφοράς σε κάθε διαδικασία σχεδιασμού της διαχείρισης των αποβλήτων. Η διαπίστωση αυτή εξηγείται εύκολα αν κάποιος αναλογιστεί ότι η εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια:

- Δεσμεύει τη χώρα σε άμεση εισαγωγή τεχνολογιών επεξεργασίας αποβλήτων.
- Κάνει πολύ αυστηρότερους τους κανόνες λειτουργίας των ΧΥΤΑ.
- Εισάγει σημαντικές αλλαγές στην κοστολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Απαιτεί σημαντική αναβάθμιση και μετασχηματισμό των φορέων διαχείρισης.
- Απαιτεί αλλαγές στη διαδικασία σχεδιασμού και αδειοδότησης των έργων.

Η υγειονομική ταφή των απορριμμάτων με τον τρόπο που επιτελείται μέχρι σήμερα, διακατέχεται από ασταθή ισορροπία θέτοντας εν αμφιβόλω τις περιβαλλοντικές προϋποθέσεις που τηρούνται σε μια τέτοια διαδικασία. Η τελική διάθεση των απορριμμάτων είναι μια πολυσύνθετη διαδικασία που εξαρτάται έντονα από τα τοπικά χαρακτηριστικά καθώς και από τη συνολική στρατηγική και οργάνωση της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Το πρόβλημα των απορριμμάτων είναι μάλλον περισσότερο θέμα διαχειριστικό, παρά τεχνικό γιατί όπως επισημαίνεται και στην ΚΥΑ Η.Π. 29407/3508 (ΦΕΚ 1572Β, 16-12-2002) καμία τεχνική υποδομή δεν μπορεί να διασφαλίσει εξ ολοκλήρου την ποιότητα του περιβάλλοντος και του επιπέδου διαβίωσης των πολιτών που καλούνται να δεχθούν υποδομές διαχείρισης απορριμμάτων στη περιοχή τους. Οι αρχές και οι στόχοι ενός σχεδιασμού για τα στερεά απόβλητα αποτελούν τον πυρήνα της επιτυχούς διαχείρισης των απορριμμάτων, με συνεπακόλουθη βέβαια τη δημιουργία κατάλληλων τεχνικών παρεμβάσεων για το σκοπό αυτό.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Η φιλοσοφία προστασίας του περιβάλλοντος που διαπνέει την εν λόγω Οδηγία, βασίζεται στις γνωστές αρχές διαχείρισης στερεών αποβλήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περιλαμβάνει τις εξής αξιολογήσεις και βασικές απαιτήσεις :

- Οι διεργασίες βιοαποδόμησης και οι εκπομπές ρύπων στους ΧΥΤΑ δεν είναι απόλυτα ελεγχόμενες,
- Η λειτουργική ικανότητα του συστήματος πολλαπλών φραγμών μόνωσης του ΧΥΤΑ δεν διασφαλίζεται έπ' αόριστον ,
- Η προεπεξεργασία των αποβλήτων είναι απαραίτητη, με στόχο αφενός τη μείωση του βιοαποδομήσιμου κλάσματος και αφετέρου την απομάκρυνση του ευδιάλυτου ρυπαντικού φορτίου ,
- Καθιερώνονται αυστηρά κριτήρια παραλαβής αποβλήτων σε ΧΥΤΑ, έτσι ώστε στη φάση της μετέπειτα φροντίδας να υπάρχουν όσο το δυνατόν λιγότερες απαιτήσεις και κατά συνέπεια μικρότερο κόστος ,
- Απαιτούνται συστήματα πολλαπλών φραγμών και η λήψη κατάλληλων μέτρων για την ελεγχόμενη διαχείριση του βιοαερίου και των στραγγισμάτων .

Οι απαιτήσεις που απορρέουν από την παραπάνω στοχοθεσία και φιλοσοφία, ουσιαστικά καταδεικνύουν ότι ο ΧΥΤΑ θα εξακολουθήσει να υπάρχει σαν τρόπος διαχείρισης αλλά επειδή η μέθοδος αυτή είναι τελευταία στην ιεράρχηση των αρχών ΔΣΑ, θα πρέπει να κατασκευάζονται όσο το δυνατόν λιγότεροι και πιο ελεγχόμενοι ΧΥΤΑ .

Παρά το γεγονός ότι η διαμόρφωση της εν λόγω οδηγίας κράτησε οκτώ έτη, από το πρώτο σχέδιο τον Μάιο του 1991 ως την υιοθέτησή της τον Απρίλιο του 1999, οι αναμενόμενες επιπτώσεις της και οι μεγάλες αλλαγές που αναγκαστικά επιφέρει στο σύστημα διαχείρισης στερεών αποβλήτων της ΕΕ ελάχιστα έως καθόλου έχουν συζητηθεί στην Ελλάδα. Όταν χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Γερμανία και η Γαλλία εκφράζουν τον προβληματισμό τους για την δυνατότητα τους να υλοποιήσουν τις απαιτούμενες αναδιαρθρώσεις, τότε είναι σαφές ότι οι δυσκολίες για την Ελλάδα θα είναι πολύ πιο σημαντικές και η καθυστέρηση στην αναγκαία συζήτηση ενδέχεται να δημιουργήσει πρόσθετα εμπόδια. Ορισμένες πρώτες προσεγγίσεις του θέματος έχουν γίνει, και κάποιες επιπτώσεις και αναγκαίες αλλαγές έχουν προσδιοριστεί για την

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Ελλάδα, ωστόσο ο διάλογος δεν έχει πάρει την αναγκαία έκταση, τόσο σε θεματολογία όσο και σε συμμετέχοντες.

Για τους παραπάνω λόγους, κρίνεται αναγκαίο να γίνει μία πρώτη προσέγγιση στο περιεχόμενο της εν λόγω ΚΥΑ και στις αλλαγές που αυτό συνεπάγεται στο σύστημα διαχείρισης αποβλήτων. Η προσέγγιση αυτή δεν έχει μόνο, ούτε κυρίως, πληροφοριακό χαρακτήρα αλλά στοχεύει να αναδείξει το βάθος των αλλαγών που απαιτούνται για να ανταποκριθεί η Ελλάδα και κατ' επέκταση οι Περιφέρειες, στις νέες απαιτήσεις διαχείρισης στερεών αποβλήτων.

Οι πλέον ουσιαστικές υποχρεώσεις που προκύπτουν περιλαμβάνουν:

- Την υλοποίηση προγραμμάτων επεξεργασίας αποβλήτων, με την έννοια που αποδίδεται στον όρο στην ΚΥΑ Η.Π. 29407/3508, σε όλα τα απόβλητα πριν αυτά οδηγηθούν προς υγειονομική ταφή.
- Την δέσμευση για μία μέγιστη ποσότητα ΒΑΑ που επιτρέπεται να οδηγείται σε χώρους ταφής, η οποία βαίνει σταδιακά μειούμενη μέχρι το 2020.
- Τις αλλαγές που προβλέπονται για τον σχεδιασμό, την κατασκευή, αδειοδότηση και την λειτουργία των ΧΥΤΑ
- Τις αλλαγές στην κοστολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών

(ΠΕΣΔΑ Περιφέρειας Ηπείρου, Κεφ. 6, σελ. 7)

4.6 Γεωγραφικές και χωρικές επιδράσεις στη διαχείριση των στερεών αποβλήτων

Περνώντας από τη δημιουργία Χ.Υ.Τ.Α. στην εγκατάσταση Χ.Υ.Τ.Υ. σε συνδυασμό με όλες τις μεθόδους που προαναφέραμε (Κεφ. 1) δεν είναι εφικτό να εκμηδενιστούν οι όποιες αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ως εκ τούτου οι χωρικές και γεωγραφικές προεκτάσεις που αποκτά το εν λόγω ζήτημα, λαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αντιμετώπιση του προβλήματος της διάθεσης των απορριμμάτων αναδεικνύοντας το βασικό ερώτημα που και με ποια κριτήρια είναι ορθό να τοποθετηθεί ένας χώρος υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων. Το τελευταίο μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η διαχείριση των απορριμμάτων θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε το περιβάλλον να θίγεται κατ ελάχιστον, αμβλύνοντας παράλληλα ασυμβατότητες που προκύπτουν στις χρήσεις γης όπως η μείωση της αξίας της για τους εγγύς κατοίκους. Αφού

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

λοιπόν η εναπόθεση απορριμμάτων ανεξαρτήτως μεγέθους και έκτασης είναι μια οχλούσα δραστηριότητα για το περιβάλλον και κατ'επέκταση για την ευρύτερη κοινωνία που τη δέχεται είναι εύλογο να προκαλεί αντιδράσεις ο τόπος και τρόπος χωροθέτησης της. Είναι τουλάχιστον όμως αντιεπιστημονικό να θεωρείται ότι το βασικό κριτήριο χωροθέτησης μιας περιοχής εναπόθεσης υπολειμμάτων είναι η απόσταση από οικισμούς και δρόμους. Το βασικό κριτήριο πρέπει να είναι η καταλληλότητα των εδαφών με αποφυγή μόλυνσης και ρύπανσης του υπόγειου και επιφανειακού υδροφορέα, τη γεωλογική καταλληλότητα της περιοχής χωροθέτησης κ.α. Το πέρασμα από την εγκατάσταση Χ.Υ.Τ.Α. σε αυτή του Χ.Υ.Τ.Υ. με τη συνεπακόλουθη εφαρμογή ολοκληρωμένων μεθόδων διαχείρισης απορριμμάτων φιλοδοξεί να ελαχιστοποιήσει το περιβαλλοντικό κόστος και έτσι να επιτευχθεί κοινωνική συναίνεση ως προς τη χωροθέτησή τους με αναγωγή σε βασικά κριτήρια την καταλληλότητα των εδαφών, τη βιωσιμότητα της εγκατάστασης με χρηματοοικονομικούς όρους και την ευκαιρία για κοινωνικοοικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη της περιοχής χωροθέτησης τέτοιων δραστηριοτήτων. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθούν και οι έως τώρα διαδικασίες χωροθέτησης που στηρίζονται σχεδόν αποκλειστικά στην επιλογή χώρων με τις λιγότερες αντιδράσεις, σε περιοχές που είναι ήδη υποβαθμισμένες με περιορισμένες δυνατότητες από πλευράς των εκεί κατοίκων να αντιταχθούν ή να αποτρέψουν την ανάπτυξη μιας τέτοιας δραστηριότητας. Κοντολογίς, η εμπειρία σε τέτοια πολυσύνθετα ζητήματα καταδεικνύει ότι χώροι υγειονομικής ταφής επιλέγονται με βάση το μικρότερο απορρέων πολιτικό κόστος για τους εκάστοτε διοικούντες εθνικά, περιφερειακά και τοπικά. Προφανώς με αυτόν τον τρόπο απεμπολούμε οποιαδήποτε δυνατότητα μας παρέχει η νέα τεχνολογία, οι σύγχρονες μέθοδοι διαχείρισης και σε καμία περίπτωση δεν κατευθυνόμαστε προς την πολυπόθητη αλλαγή νοοτροπίας που θα θέσει τη διαχείριση των απορριμμάτων σε νέα βάση, με ενεργή συμμετοχή των πολιτών και αντιμετώπισης του προβλήματος στην πηγή.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να παρατεθεί σε τι συνίσταται το πλεονέκτημα του Χ.Υ.Τ.Υ. έναντι του Χ.Υ.Τ.Α., ειδικότερα σε ότι έχει να κάνει με τα χωροταξικά χαρακτηριστικά των δύο δραστηριοτήτων.

Η διαχείριση των απορριμμάτων στη χώρα μας στηρίζεται εν πολλοίς στην εναπόθεση ή ταφή τους σε ποσοστό άνω του 90%. Το τελευταίο υποδηλώνει ότι πέραν του περιβαλλοντικού και του οικονομικού κόστους που απορρέει από αυτή τη μονοδιάστατη διαχείριση των απορριμμάτων, αναδεικνύεται και ένα πρώτης τάξης χωροταξικό πρόβλημα κατά τόπους αρχικά και εθνικά στη συνέχεια. Αφού λοιπόν τα απορρίμματα αποτίθενται απλά χωρίς καμία ενδιάμεση

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

επεξεργασία σημαίνει ότι ο τεράστιος όγκος τους, θα αποτεθεί σε ένα εξίσου μεγάλης κλίμακας χωρικών απαιτήσεων εδάφους. Ως εκ τούτου το Χ.Υ.Τ.Υ. πρόκειται για μια εγκατάσταση με σαφώς μικρότερες χωρικές απαιτήσεις, τουλάχιστον σε ότι αφορά το χώρο απόθεσης, αφού υπολογίζεται ότι περίπου το 30% των αρχικών απορριμμάτων θα καταλήγουν σε αυτόν. Επιπλέον σε περίπτωση που μια περιοχή είναι δόκιμη για τη δημιουργία ενός μεγαλύτερου Χ.Υ.Τ.Υ., ο χρόνος ζωής του θα είναι πολλαπλάσιος από ότι αυτός του Χ.Υ.Τ.Α. ο οποίος υπολογίζεται στα 10-15 χρόνια επανεμφανίζοντας συνεχώς το πρόβλημα της αναζήτησης εκ νέου περιοχής χωροθέτησης.

Το καίριο στοιχείο που διαφοροποιεί το Χ.Υ.Τ.Υ. από το Χ.Υ.Τ.Α. είναι ότι ο Χ.Υ.Τ.Υ. είναι φιλικότερος προς το περιβάλλον διότι με τις ενδιάμεσες διαδικασίες που υφίστανται τα απορρίμματα, έχει γίνει κατορθωτή η εν πολλοίς αποτοξικοποίηση των ρύπων. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να αμβλυνθούν οι κοινωνικές αντιθέσεις που μπορούν να προκύψουν όταν ανακύψει το θέμα χωροθέτησης ενός Χ.Υ.Τ.Υ. Η εγκατάσταση μιας τέτοιας δραστηριότητας ενέχει σαφώς μικρότερο κίνδυνο να αποβεί μια διαδικασία που θα οδηγήσει σε υπανάπτυξη και απαξίωση της περιοχής που θα τη φιλοξενήσει. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου Χ.Υ.Τ.Α. με πολύ ακριβό κόστος κατασκευής και λειτουργίας δε θυμίζουν σε τίποτα χώρους υγειονομικής ταφής παρά χώρους ανεξέλεγκτης απόθεσης απορριμμάτων που προφανώς σε μεγάλη ακτίνα προκαλούν περιβαλλοντική και κοινωνικοοικονομική υποβάθμιση. Είναι αναπόφευκτο, χωρίς καμία άλλη επεξεργασία των απορριμμάτων πριν την απόθεσή τους ο χώρος υποδοχής να μη «μπορέσει» να διατηρήσει τις προδιαγραφές που απαιτούνται έτσι ώστε να πρόκειται για υγειονομική απόθεση και να εκπέσουμε τελικά στους παλαιούς τρόπους ανεξέλεγκτης απόθεσης έχοντας ταυτόχρονα δαπανήσει τεράστια ποσά για την κατασκευή και λειτουργία τους. Ένα άλλο χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί τους χώρους υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων είναι ότι με το πέρας της λειτουργίας τους η αποκατάστασή τους είναι ταχύτερη και ευκολότερη. Έτσι μετά τη χρήση του συγκεκριμένου χώρου για την εν λόγω δραστηριότητα μπορούν κάλλιστα να αναπτυχθούν άλλες δραστηριότητες επιτρέποντας την άμεση αλλαγή χρήσης γης.

Έτσι το πρόβλημα αποκτά πιο σφαιρικό χαρακτήρα δίνοντας μια περιβαλλοντική και χωροταξική «ανάσα» σε περιοχές όπου γίνεται απόθεση σκουπιδιών για δεκαετίες αρχικά και συμβάλλοντας στην προώθηση της διαλογής στην πηγή, της ανακύκλωσης κ.λ.π αμβλύνοντας έτσι τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, τα χωροταξικά αδιέξοδα και την επακόλουθη κοινωνική αναταραχή. Το χωροταξικό πρόβλημα του ΧΥΤΥ τείνει προς την άρση του όσο πηγαίνουμε προς

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

την έννοια της κατάργησης του αποβλήτου μέσα από τις διαδικασίες που αναφέραμε. Επιθυμητό είναι η συνεχής συμπίεση τόσο των επιπτώσεων όσο και των χωρικών απαιτήσεων της συγκεκριμένης χρήσης γης. Με την εφαρμογή όλων των ανωτέρω μεθόδων ο χώρος υγειονομικής ταφής αποτελεί μία από τις παραμέτρους που αφορούν τη διαχείριση των σκουπιδιών και όχι τη μοναδική, που ισχύει μέχρι σήμερα. Συνεπώς η χωρική διάσταση του συγκεκριμένου έργου αποκτά διαφορετικό υπόβαθρο και γιατί να μη θεωρηθεί ευκαταίε να αποτελεί αναπτυξιακή κατεύθυνση για μια περιοχή.

Ανακεφαλαιώνοντας, η εφαρμογή ολοκληρωμένης διαχείρισης απορριμμάτων και ως εκ τούτου η κατασκευή ΧΥΤΥ και όχι ΧΥΤΑ τόσο όσον αναφορά τη φιλοσοφία τους όσο και τις τεχνικές προδιαγραφές τους μας παραπέμπει ασφαλώς σε πιο εξευγενισμένες χρήσεις γης αποτρέποντας την εμφάνιση στην κοινωνία του συνδρόμου NIMBY (Not in my back yard). Γίνεται κατανοητό επίσης ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν είναι μόνο εργαλείο για την ανάπτυξη και προστασία, η πιο σωστά για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για οποιαδήποτε δράση έχει στοιχειωδώς χωρική διάσταση (www.roe.gr). Είναι προφανές ότι για οποιαδήποτε παρέμβαση που έχει χωρικό αντίκτυπο όχι μόνο απαιτείται χωροταξικός σχεδιασμός αλλά και προηγείται οποιασδήποτε παρέμβασης.

4.7 Οικονομικές προσεγγίσεις της διαχείρισης των αποβλήτων

Το ζητούμενο πλέον στη χάραξη μιας ευρύτερης πολιτικής διαχείρισης απορριμμάτων, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, είναι ο εξορθολογισμός της και η εξασφάλιση των απαραίτητων δεδομένων για τη λήψη των σωστών αποφάσεων. Η μέχρι σήμερα εμπειρία στη διαχείριση απορριμμάτων την κατατάσσει στην κατηγορία των μη κερδοφόρων δραστηριοτήτων (για την ακρίβεια, όχι μόνο δε θεωρείται επικερδής αλλά αντίθετα συχνά παρουσιάζει μεγάλα ελλείμματα). Τα μεγαλύτερα προβλήματα που ανακύπτουν οφείλονται στο γεγονός ότι το θέμα αντιμετωπίζεται στην τεχνική του μόνο διάσταση χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο οικονομικός του χαρακτήρας. Αυτό έχει σαν άμεση συνέπεια:

1. Η μελέτη των οικονομικών παραμέτρων του θέματος να είναι εξαιρετικά ελλιπής και αποσπασματική, αδυνατώντας να δώσει ολοκληρωμένη και αξιόπιστη εικόνα για τις μεθόδους διαχείρισης απορριμμάτων

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

2. Η έλλειψη των απαραίτητων στοιχείων κατά τη διαδικασία σχεδιασμού να οδηγεί στη χρήση εκτιμήσεων και εμπειρικών περισσότερο δεδομένων, με αποτέλεσμα να λαμβάνονται αποφάσεις συχνά λανθασμένες ή με ανεπιθύμητες επιπτώσεις, που όμως τελικά πάλι δε μπορούμε να αξιολογήσουμε σωστά

Την κατάσταση αυτή επιτείνει το γεγονός ότι συχνά δε γίνεται ουσιαστική ανάλυση κόστους που να περιλαμβάνει όλες τις απαιτούμενες παραμέτρους, αλλά απλή λογιστική ανάλυση. Η εμπειρική οικονομική ανάλυση όταν βασίζεται σε έγκυρα στοιχεία είναι χρήσιμη, όχι όμως σαν αξιόπιστο εργαλείο για χάραξη πολιτικής και διαμόρφωση επιλογών και κατευθύνσεων, όσο σαν οδηγός και δείκτης παλιότερης εμπειρίας. Έτσι τα προγράμματα διαχείρισης απορριμμάτων σήμερα, όντας χωρίς ουσιαστικό οικονομικό υπόβαθρο, πρέπει συνήθως να υποστηρίζονται από εξωτερικούς πόρους και καθίστανται συχνά πολύ ακριβότερα από όσο θα έπρεπε. Η εξωτερική στήριξη της φαινομενικής αυτής «ισορροπίας» έχει κάποια όρια και διαφαίνεται όλο και περισσότερο η ανάγκη να ξεπεραστεί η κρίση και να δοθεί η δυνατότητα στο «σύστημα» να αποκαταστήσει τη δική του δυναμική ισορροπία και να σταθεί αυτοδύναμα στο ευρύτερο οικονομικο-κοινωνικό πλαίσιο, ώστε η διαχείριση απορριμμάτων να είναι αποτελεσματική αλλά και βιώσιμη. Στα πλαίσια της διαμόρφωσης επιλογών το ζητούμενο είναι ο προσδιορισμός της καταλληλότητας και μέχρι σε ποιο βαθμό, της εφαρμογής μιας συγκεκριμένης μεθόδου διαχείρισης έναντι άλλων, έτσι ώστε να εκτιμηθεί το ενδεικνύμενο ποσοστό εφαρμογής της κάθε μεθόδου για αποτελεσματική κάλυψη των αναγκών χωρίς απώλεια της βιωσιμότητας του σχεδίου.

Τα σημεία εξισορρόπησης του συστήματος και των προτεραιοτήτων βρίσκονται συνήθως με παρεμβατικές πολιτικές, που εκφράζονται με τη λήψη μέτρων όπως:

- Απαίτηση για ελάχιστη (στα πλαίσια των προδιαγραφών) χρησιμοποίηση πρώτων υλών, από την πλευρά του κατασκευαστή
- Απαίτηση για ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση υλικών σε συγκεκριμένα ποσοστά
- Φόρος πρώτων υλών ώστε να καταστούν ανταγωνιστικότερες οι ανακυκλώμενες πρώτες ύλες
- Απόδοση της ευθύνης παραγωγής απορριμμάτων στον κατασκευαστή των προϊόντων
- Επιβολή φόρων διαχείρισης των απορριμμάτων κά

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Όλα τα παραπάνω μέτρα στοχεύουν κυρίως στην ανακύκλωση και μείωση των χρησιμοποιούμενων πρώτων υλών, κυρίως στον τομέα της συσκευασίας. Γεγονός είναι πάντως πως δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να υποδεικνύουν σε ποιο σημείο του κύκλου εξαγωγής, μεταποίησης, κατασκευής και απόρριψης των πρώτων υλών θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί η σχεδιαζόμενη παρέμβαση, ώστε να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Έτσι πολύ συχνά καταλήγουμε σε υπέρογκη αύξηση του κόστους και δυσλειτουργίες τόσο στο ίδιο το πρόγραμμα διαχείρισης, όσο και στα πλαίσια της ευρύτερης οικονομίας στην οποία αυτό εντάσσεται.

Δεδομένης της πολυπλοκότητας των αλληλεξαρτήσεων της διαχείρισης απορριμμάτων με όλα τα επίπεδα λειτουργίας της αγοράς, (που δυσκολεύει την ακριβή ανάλυση κόστους των μεθόδων) και την έλλειψη επαρκών στοιχείων, η αποσπασματική και μονομερής επιβολή μέτρων μπορεί να έχει αποσταθεροποιητικό αποτέλεσμα με δυσμενείς επιπτώσεις και στη γενικότερη λειτουργία της οικονομίας. Συχνά επομένως, υποστηρίζεται η άποψη πως η διαχείριση απορριμμάτων θα έπρεπε να αποδεσμευτεί από τις παρεμβατικές δράσεις του κρατικού παράγοντα (ο οποίος αναπόφευκτα δε μπορεί να συνεκτιμήσει κάθε λεπτομέρεια που υπεισέρχεται στη λειτουργία της αγοράς). Αυτό θα μπορούσε να έχει μια βάση, είναι όμως πολύ σημαντικό να υπογραμμιστεί η ανάγκη παρουσίας της πολιτείας για τον καθορισμό των πλαισίων και προτεραιοτήτων της δραστηριοποίησης, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ο κοινωνικός χαρακτήρας και η ικανοποίηση των ποιοτικών απαιτήσεων. Καταλήγουμε μάλλον στην ανάγκη εξεύρεσης της χρυσής τομής, μεταξύ της εφαρμογής κατάλληλων ρυθμιστικών μέτρων από την πλευρά της πολιτείας και της αποδοχής των λειτουργιών της αγοράς, ώστε να επέλθει ισορροπία και εξορθολογισμός στη διαχείριση στερεών αποβλήτων, που πρέπει να πάρει τη θέση της σαν αναπόσπαστο μέρος της όλης λειτουργίας της κοινωνίας και όχι σαν κάτι ξεχωριστό.

Στο θέμα της επιβολής φορολογίας για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων διαχείρισης απορριμμάτων, εκφράζεται η άποψη πως οι φόροι για απορρίμματα μπορούν να βοηθήσουν στο να διορθωθεί η αναλογία κόστους. Κάποιες χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Δανία, Ολλανδία και Βρετανία) επέβαλαν φόρους ειδικά για την ταφή ή γενικά για τα απορρίμματα επιπλέον του κόστους επεξεργασίας. Το ύψος των φόρων διαφέρει ανάμεσα στις χώρες και εξαρτάται από το είδος των απορριμμάτων, τον τρόπο επεξεργασίας και ανάκτησης ενέργειας και τις τεχνικές προδιαγραφές της ταφής. Γενικά, οι φόροι αποσκοπούν στη μείωση των απορριμμάτων που καταλήγουν στους χώρους ταφής και υποστηρίζουν την όσο το δυνατόν καλύτερη επεξεργασία

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ανάκτησης και την ανακύκλωσή τους. Μπορούν να εφαρμοστούν και σε επίπεδο παραγωγής και σε επίπεδο κατανάλωσης.

Σε επίπεδο παραγωγής, αν θεωρηθεί ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η δημιουργία απορριμμάτων μπορεί να εκφραστεί ως αποτέλεσμα της σχέσης ανάμεσα στις τιμές των πρώτων υλών, της παραγωγής και του κόστους συντήρησης (επένδυση κεφαλαίου και εργασία) καθώς και του κόστους απόρριψης, η σταδιακή αντικατάσταση των φόρων της εργασίας με φόρους στην ενέργεια και τη χρήση πρώτων υλών θα μπορούσαν εν μέρει να συμβάλλουν στην ορθή διαχείριση των πόρων στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς. Αυτό βέβαια θα ήταν εφικτό σε συγκεκριμένες συνθήκες συνυπολογίζοντας τον ανταγωνισμό και το ρόλο του κόστους εργασίας.

Σε επίπεδο κατανάλωσης, η φορολογία θα εφαρμοζόταν ανάλογα με την ποσότητα των παραγόμενων απορριμμάτων και θα χρησιμοποιούνταν ως κίνητρο για τον περιορισμό της παραγωγής απορριμμάτων και τη μείωση στην πηγή με επακόλουθα οφέλη για ολόκληρο το σύστημα συλλογής και διάθεσης. Πρέπει να υπογραμμιστεί πως ο στόχος τους δεν είναι η χρηματοδότηση των προγραμμάτων επεξεργασίας, (καθώς από τη φύση τους στοχεύουν στη μείωση παραγωγής απορριμμάτων άρα και στη μείωση των εσόδων από τη φορολογία) αλλά η επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ των μεθόδων και η δράση τους ως αυτοδύναμο μηχανισμό ελέγχου της αγοράς (η προτίμηση των καταναλωτών σε προϊόντα που επάγουν την παραγωγή λιγότερων απορριμμάτων για αποφυγή των φόρων οδηγεί τους παραγωγούς στις αντίστοιχες κατευθύνσεις).

Για την επίτευξη όμως των επιδιωκόμενων στόχων, το ζήτημα θα έπρεπε να θεωρηθεί όχι από την άποψη της επιβολής ενός ακόμη φόρου γενικού χαρακτήρα (που δε θα ήταν αποτελεσματικός στην αξιολόγηση και εκτίμηση των μεθόδων διάθεσης άρα και στην επίτευξη της ισορροπίας, ενώ θα μπορούσε να θεωρηθεί και ηθικά μη αποδεκτός) αλλά περισσότερο με τη μορφή της τιμολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών διαχείρισης απορριμμάτων και ανάληψης του κόστους από τον «υπαίτιο» της ρύπανσης.

Αυτό σημαίνει πως θα έπρεπε να υπάρξει ένα σύστημα κατάλληλης τιμολόγησης, χρέωσης ανάλογα με την ποσότητα των παραγόμενων απορριμμάτων και την ακολουθούμενη μέθοδο διαχείρισής τους και προπαντός εξασφάλισης των αντίστοιχων εναλλακτικών λύσεων και επαρκούς ενημέρωσης για τις μεθόδους διαχείρισης και τις εναλλακτικές επιλογές. Η επιτυχία ενός τέτοιου συστήματος σε πρώτο στάδιο βασίζεται στην παραδοχή ότι είναι άτοπο να επιδιώκουμε εφαρμογή οποιασδήποτε μεθόδου διαχείρισης αν δεν εξαντλήσουμε τις δυνατότητες

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

μείωσης των απορριμμάτων στην πηγή, που άλλωστε είναι περιβαλλοντικά και οικονομικά προτιμότερη. Αντίθετα, όσο οι υπηρεσίες διαχείρισης προσφέρονται δωρεάν (επιβαρύνοντας το «κοινό» ταμείο με αποτέλεσμα να μη γίνονται αντιληπτά τα κόστη και ως εκ τούτου να αυξάνονται συνεχώς) ο κόσμος δεν έχει λόγο να μειώσει τα παραγόμενα απορρίμματα ούτε να κατευθυνθεί προς την προτίμηση μεθόδων διαχείρισής τους με τρόπους περιβαλλοντικά δόκιμους και οικονομικά βιώσιμους. Η δυναμική (άρα μεταβαλλόμενη) ισορροπία και ο έλεγχος του συστήματος καθώς και ο εξορθολογισμός της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων με ανάπτυξη των περισσότερο περιβαλλοντικά και οικονομικά βιώσιμων μεθόδων μπορούν να γίνουν έτσι αποτέλεσμα των επιλογών των ίδιων των καταναλωτών και ακολούθως των παραγωγών, δεδομένης πάντα της σωστής ενημέρωσης του κοινού και της ύπαρξης κατάλληλων θεσμικών πλαισίων.

Συνοψίζοντας, για να καταστούν εφικτοί οι στόχοι για ορθολογική διαχείριση των απορριμμάτων σήμερα θα πρέπει να συμπεριληφθεί η οικονομική φύση του ζητήματος στον όλο σχεδιασμό και να επιδιωχθεί η βιωσιμότητα και η αυτονομία του συστήματος διαχείρισης. Σε αυτήν την κατεύθυνση μπορούν να συμβάλουν:

- Ελαστικότητα στην εφαρμογή της πολιτικής διαχείρισης απορριμμάτων, ώστε να εξασφαλίζεται προσαρμογή στις τοπικές συνθήκες, ενσωμάτωση τεχνολογικών καινοτομιών και περιθώρια αντίδρασης σε περιπτώσεις διαταραχής της ισορροπίας
- Συντονισμός των λειτουργιών της αγοράς και της θέσπισης ρυθμιστικών και θεσμικών πλαισίων από τη μεριά της πολιτείας, με αποφυγή επιβολής αποσπασματικών και μονομερών μέτρων
- Αξιολόγηση των μεθόδων διαχείρισης απορριμμάτων και των συσχετισμών-αλληλεπιδράσεων μεταξύ τους και με την υπόλοιπη λειτουργία της αγοράς σε όλα τα επίπεδα
- Προσδιορισμός και οριοθέτηση των αναγκών
- Εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» και προγραμμάτων μείωσης παραγωγής απορριμμάτων στην πηγή, με παράλληλη ενημέρωση σχετικά με τις μεθόδους διαχείρισης ώστε να προσανατολίζεται το κοινωνικό σύνολο στην επιλογή των καταλληλότερων μεθόδων διαχείρισης

(Πηγή: Σημειώσεις μαθήματος Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων)

4.8 Κοινωνικές προεκτάσεις της διαχείρισης απορριμμάτων

Η διαχείριση των απορριμμάτων αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα και συνεχώς οξυνόμενα προβλήματα των σύγχρονων κοινωνιών. Οι κύριοι παράγοντες που συνέβαλαν στην όξυνση του προβλήματος είναι η αυξανόμενη κατανάλωση, συνεπεία αλλαγών σε καταναλωτικά πρότυπα των πολιτών, η τεράστια αύξηση των υλικών συσκευασίας, η χρησιμοποίηση ουσιών δύσκολα αποδομήσιμων σε προϊόντα ευρείας χρήσης και η αυξανόμενη συγκέντρωση πληθυσμού στα αστικά κέντρα. Μέχρι πρότινος το πρόβλημα της διαχείρισης των απορριμμάτων επικεντρωνόταν στην τελική διάθεσή τους, χωρίς να θίγεται η διαδικασία παραγωγής απορριμμάτων και με τη τοποθέτηση του πολίτη στο ρόλο του παθητικού καταναλωτή. Επίσης, αγνοήθηκαν συστηματικά οι περιβαλλοντικές διαστάσεις του όλου θέματος, που σχετίζονται με τη σπατάλη πρώτων υλών και ενέργειας και τη ρύπανση εδάφους, νερού και αέρα. Η διόγκωση και η όξυνση του προβλήματος έθεσαν νέα δεδομένα, που απαιτούσαν νέες αντιλήψεις και αντιμετώπισεις. Σε αυτό το πλαίσιο ξεκίνησε ο προβληματισμός της αντιμετώπισης του προβλήματος σε όλα τα στάδια παραγωγής των απορριμμάτων και με τον πολίτη να αρχίζει ενεργότερο ρόλο. Παρόλα αυτά, κυριαρχεί ακόμη σήμερα η άποψη ότι, η αυξανόμενη παραγωγή και κατανάλωση αγαθών είναι επιθυμητή, θετική και απαραίτητη.

Απόψεις που αμφισβητούν αυτή τη λογική υποστηρίζουν ότι η ποιότητα ζωής μπορεί να αυξηθεί και με αυτοπεριορισμό του καταναλωτικού τρόπου ζωής με αποτέλεσμα ακόμη και τη μείωση της παραγωγής και κατανάλωσης αγαθών. Τέτοιες απόψεις έχουν ακόμα μικρή επιρροή στο κοινωνικό σύνολο και οι περισσότεροι άνθρωποι δε διανοούνται ότι μπορούν να ζήσουν με λιγότερα υλικά αγαθά. Κανένας όμως δεν αντιλέγει ότι η ελάχιστη δυνατή κατανάλωση αγαθών ελαχιστοποιεί τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Σήμερα ενώ έχει ξεκινήσει ο προβληματισμός πάνω σε θέματα ανακύκλωσης και υγειονομικής ταφής, δε συμβαίνει το ίδιο για την αποφυγή δημιουργίας των απορριμμάτων, που έχει σαφή πλεονεκτήματα σε σχέση με τις άλλες μεθόδους διαχείρισης, αφού αντιμετωπίζει το πρόβλημα πολύ πιο κοντά στην πηγή. Για το λόγο αυτό, υπάρχει επιτακτική ανάγκη να κατατεθεί μια ολοκληρωμένη πρόταση για την κοινωνική και περιβαλλοντική υπεύθυνη διαχείριση των απορριμμάτων στον κόσμο.

Αυτή η πρόταση περιλαμβάνει σαν κύρια πολιτική αντιμετώπισης του προβλήματος την αποφυγή δημιουργίας απορριμμάτων, που πλαισιώνεται και με άλλες μεθόδους μείωσης, όπως η επαναχρησιμοποίηση, η ανακύκλωση και η λιπασματοποίηση. Όσον αφορά το θέμα της τελικής

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

διάθεσης των απορριμμάτων με τη μέθοδο της υγειονομικής ταφής, αυτή αντιμετωπίζεται σα συμπληρωματικό μέτρο για το μικρό εκείνο ποσοστό των απορριμμάτων που δε μπορεί να αξιοποιηθεί. Στην όλη διαδικασία μείωσης των απορριμμάτων εμπλέκονται η παραγωγή και το εμπόριο, οι καταναλωτές και οι οργανώσεις τους, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, το κεντρικό κράτος, η τοπική αυτοδιοίκηση, η εκπαίδευση και τα ΜΜΕ. Για όλους τους φορείς θα πρέπει να υπάρχει ένας συγκεκριμένος και σημαντικός ρόλος, αν και συνήθως υπάρχει η τάση να αναμένονται τα πάντα από την κεντρική διοίκηση, υποβαθμίζοντας τις άλλες δυνατότητες παρέμβασης που υπάρχουν. Δίνεται λοιπόν ιδιαίτερη έμφαση στη μείωση των απορριμμάτων μέσα από πρακτικές και διαδικασίες, στις οποίες ενεργό και απαραίτητο ρόλο θα πρέπει να παίξει ο πολίτης, καθώς επίσης οι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς και η πολιτεία. Τέτοιες πρακτικές είναι:

- Η περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά των πολιτών, οι οποίοι συνειδητοποιώντας τις διαστάσεις του προβλήματος μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά στην κατεύθυνση της μείωσης του όγκου των απορριμμάτων
- Η αποφυγή δημιουργίας απορριμμάτων από το Δημόσιο και τον Ιδιωτικό τομέα
- Νομοθετικές και οικονομικές ρυθμίσεις, που θα πρέπει να αποφασισθούν από την πολιτεία με συναίνεση της κοινωνίας, στην κατεύθυνση της μείωσης του όγκου των απορριμμάτων

Ο καλύτερος λοιπόν τρόπος διαχείρισης των απορριμμάτων είναι η αποφυγή της παραγωγής τους. Η μείωση των αποβλήτων περιλαμβάνει πολύ απλές διαδικασίες, όπως ο περιορισμός άσκοπης κατανάλωσης νερού και ηλεκτρικού ρεύματος και η χρησιμοποίηση και των δύο πλευρών από ένα φύλλο χαρτί, έως πιο σύνθετες, όπως ο εκ νέου σχεδιασμός ορισμένων προϊόντων ή η τροποποίηση της γραμμής παραγωγής μιας εργοστασιακής μονάδας. Τέτοιες μεγάλες αλλαγές απαιτούν χρόνο, αλλά είναι σημαντικές, αν σκεφτούμε τη μείωση του όγκου και της τοξικότητας των αποβλήτων, που θα παραχθούν σαν αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών. Χρησιμοποιώντας διάφορες τεχνικές είναι δυνατόν να μειώσουμε τις πιθανές αιτίες ρύπανσης. Η εφαρμογή μερικών πρακτικών που αποσκοπούν στη μείωση των απορριμμάτων, έχουν αυξημένο κόστος, όπως για παράδειγμα η αγορά νέου εξοπλισμού ή η επανεκπαίδευση του προσωπικού. Αλλά και αυτές ακόμα οι μεγάλες αλλαγές μπορούν να αποσβήσουν το κόστος τους σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα τόσο με τη μείωση του κόστους διάθεσης των απορριμμάτων όσο και με τη μείωση της κατανάλωσης πρώτων υλών.

4.9 Συμμετοχή του κοινού

Αυτό που θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα είναι η συμμετοχή του κοινού στους παραπάνω τρόπους διαχείρισης των απορριμμάτων. Με τον όρο «συμμετοχή» εννοούμε τις απόψεις, τις ενέργειες ακόμα και τις έντονες αντιδράσεις που εκδηλώνει το κοινό στα πλαίσια των παραπάνω διεργασιών. Είναι γεγονός ότι οι δυσκολίες που παρουσιάζονται κατά τη διάθεση των απορριμμάτων είναι μεγάλες, λόγω των αντιδράσεων του κοινού για κάθε είδος επεξεργασίας. Η μέχρι τώρα εφαρμογή των μεθόδων επεξεργασίας που αναφέραμε (υγειονομική ταφή, λιπασματοποίηση κλπ) παρουσίασε σοβαρές επιπτώσεις και αναπτύχθηκε ολόκληρη τεχνολογία για την αντιμετώπισή τους. Η συμμετοχή του κοινού μέσω αντιπροσωπευτικής ομάδας πολιτών, στις ενέργειες εξεύρεσης χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων και αξιολόγησή τους για τη δημιουργία της λίστας των χώρων και σχεδιασμού των περαιτέρω διαδικασιών, αποτελεί μια θετική ενέργεια.

Ένας από τους σκοπούς για την ανάμειξη του κοινού είναι να ελαττωθεί ο φόβος που υπάρχει για την υγειονομική ταφή που είναι μια από τις κύριες αιτίες για την κρίση των χώρων διάθεσης.

Εξετάζοντας, από ποιους αποτελείται αυτό που αποκαλείται κοινό, αρχικά, ακόμα και μεμονωμένα άτομα μπορούν να συνιστούν το κοινό που μας ενδιαφέρει. Ο καθένας χωριστά έχει τη δυνατότητα με την προσωπική του δράση και τις προσωπικές του ενέργειες να αποδοκιμάσει ή επιδοκιμάσει ένα πρόγραμμα διαχείρισης αποβλήτων, να συμβάλλει στην επίτευξή του ή να προκαλέσει την ακύρωσή του. Βέβαια, πιο εντατικές και πιο συντονισμένες ενέργειες πραγματοποιούνται από ομάδες προσώπων. Οι ομάδες αυτές μπορεί να αποτελούνται από ένα ορισμένο αριθμό πολιτών μιας κοινωνίας, από τα μέλη διαφόρων οργανώσεων οι οποίες ασχολούνται με περιβαλλοντικά θέματα, ακόμα και από τα στελέχη μιας εταιρείας που διεξάγει προγράμματα διαχείρισης απορριμμάτων. Τέλος, ακόμα και ολόκληρες κοινότητες μπορούν να ικανοποιούν την έννοια του κοινού, οι οποίες, με τη μαζική κινητοποίηση τους έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την εξέλιξη και την πορεία παρόμοιων προγραμμάτων.

Σε όλες τις κοινωνίες υπάρχει μια συνεχώς εξελισσόμενη διαδικασία τρόπων διαχείρισης του προβλήματος των σκουπιδιών, που περνά μέσα από την υγειονομική ταφή, τη διαλογή στην πηγή, την ανακύκλωση, το μηχανικό διαχωρισμό, την καύση, την πυρόλυση. Οι μέθοδοι που έχουν αναπτυχθεί είναι πολλές και εξελίσσονται συνεχώς. Σε κάθε κοινωνία χρησιμοποιούνται κατά κανόνα μερικές από αυτές, ανάλογα με τα ήθη, τις συνήθειες, το επίπεδο της διοικητικής

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

οργάνωσης, το βαθμό ανάπτυξης της διοίκησης. Ο λόγος της συνεχούς εξέλιξης των τρόπων διαχείρισης είναι η συνεχής μεγέθυνση του προβλήματος και τα πολλά χρήματα που δαπανούνται διαρκώς για τα σκουπίδια. Τα προβλήματα και οι επιπτώσεις, σε συνδυασμό με τα χρήματα, αναγκάζουν την έρευνα να προχωρά συνεχώς. Οι σύγχρονες κοινωνίες λοιπόν, δαπανούν μεγάλα ποσά και πολλή ενέργεια για να λύσουν ένα πρόβλημα που μεγαθύνει διαρκώς ο τρόπος ανάπτυξή τους.

Τα πολλά χρήματα που είναι διατεθειμένες να πληρώσουν οι κοινωνίες για να απαλλαγούν από τα απόβλητα δεν είναι όμως μόνο πηγή ανάπτυξης των μεθόδων διαχείρισης. Είναι και η στέρηση παραγωγικών πόρων από άλλες ανάγκες. Για αυτό, ολοένα και συχνότερα τα τελευταία γίνεται μια πολύ μεγάλη προσπάθεια να αξιοποιηθούν εκείνες οι μέθοδοι οι οποίες θα δώσουν πίσω στην κοινωνία ένα μέρος της δαπάνης που γίνεται για τη διαχείριση των απορριμμάτων. Έτσι, αυξάνεται η τάση για παραγωγή ενέργειας από τα σκουπίδια με την καύση, για άντληση και επαναχρησιμοποίηση υλικών από την ανακύκλωση, για χρήση παραγώγων από την επεξεργασία των απορριμμάτων κτλ.

Παρά την εξέλιξη των μεθόδων διαχείρισης των απορριμμάτων, υπάρχουν περιπτώσεις όπου το κοινό αντιδρά αρνητικά στην προοπτική εφαρμογής μιας τέτοιας μεθόδου κοντά στην περιοχή που διαμένει. Οι αντιδράσεις αυτές εκδηλώνονται κυρίως όσον αφορά τους χώρους υγειονομικής ταφής των στερεών αποβλήτων (ΧΥΤΑ). Στην περίπτωση αυτή, οι κάτοικοι μιας περιοχής αρνούνται τη διεξαγωγή ενός τέτοιου προγράμματος κοντά τους διότι θεωρούν πως η δημιουργία ενός τέτοιου χώρου θα αποτελέσει τη γενεσιουργό αιτία πολλών προβλημάτων. Τα προβλήματα αυτά σχετίζονται με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την αισθητική του χώρου, την υγεία και γενικότερα και γενικότερα με οικονομικοκοινωνικές επιπτώσεις που θεωρείται ότι θα επιφέρει η δημιουργία ενός τέτοιου χώρου. Ωστόσο, κατά πόσο θα συμβιβαστούν οι πολίτες μιας κοινότητας με την ιδέα της ύπαρξης ενός ΧΥΤΑ στην περιοχή τους εξαρτάται πολλές φορές και από την πολιτική που θα ακολουθήσει ο υπεύθυνος φορέας για τη διεξαγωγή ενός τέτοιου προγράμματος. Η πολιτική αυτή είναι ως επί το πλείστον ο κυριότερος παράγοντας που θα επιδράσει στο κοινό και θα το επηρεάσει έτσι ώστε αυτό να αποδεχθεί ή να αποδοκιμάσει την υλοποίηση του προγράμματος.

4.10 Προσεγγίσεις μιας θετικής αντιμετώπισης επιλογής χώρου υγειονομικής ταφής

Πρόκειται για την περίπτωση όπου η πολιτική του υπεύθυνου φορέα για την ανεύρεση κατάλληλου χώρου για την πραγματοποίηση υγειονομικής ταφής είναι τέτοια που προκαλεί την επιδοκιμασία των πολιτών. Αυτό μπορεί να συμβεί ως εξής: Αρχικά ο φορέας παρατηρεί πιθανά μέρη στην περιοχή, υποψήφια για να δεχτούν τις απαραίτητες εγκαταστάσεις που απαιτεί ένα τέτοιο πρόγραμμα. Στη συνέχεια διενεργείται διαβούλευση με εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης για να συζητήσουν τη διαθεσιμότητα των χώρων αυτών. Η κίνηση αυτή έχει ιδιαίτερα θετικές συνέπειες, διότι με την παρέμβαση των τοπικών ηγεμόνων, προωθείται διάλογος μεταξύ των κατοίκων της περιοχής και του φορέα υλοποίησης και τίθενται οι βάσεις για μια περαιτέρω συνεργασία. Θεωρείται, λοιπόν ιδιαίτερα θετικό από πλευράς του αρμόδιου φορέα υλοποίησης να συμπεριλάβει το κοινό στο πρόγραμμα διαχείρισης απορριμμάτων εξ αρχής. Αυτό προϋποθέτει ότι ο σκοπός, οι μέθοδοι και οι πτυχές οποιουδήποτε προγράμματος δημοσιοποιείται, καθιστώντας κατανοητή τη διάθεση του φορέα να αναλύσει περαιτέρω απορίες ή αμφιβολίες προκύπτουν από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο. Προς την κατεύθυνση αυτή διενεργούνται συνεντεύξεις, ενημερωτικές συναντήσεις, ημερίδες καθώς και αξιοποίηση της τοπικής κοινωνίας στη διαδικασία υλοποίησης ενός χώρου υγειονομικής ταφής.

4.11 Προσεγγίσεις μιας αρνητικής αντιμετώπισης

Στην περίπτωση αυτή, ο φορέας κάνει τέτοιους χειρισμούς, που προκαλεί τη δυσαρέσκεια και την αρνητική αντιμετώπιση εκ μέρους της κοινότητας. Επί παραδείγματι, ο υπεύθυνος φορέας κινείται προς την αναζήτηση χώρων ικανών να χρησιμοποιηθούν για υγειονομική ταφή, με μοναδικό γνώμονα την ανίχνευση ιδιοκτησιών. Με τον τρόπο αυτό επιζητείται η διατήρηση της ανωνυμίας και η μη δημοσιοποίηση των προθέσεων. Σαν αποτέλεσμα ο φορέας δείχνει απροθυμία να αντιληφθεί τη φύση της κοινότητας, τις ιδιαιτερότητές της με συνεπακόλουθη την έλλειψη συνεργασίας. Αγνοεί κρίσιμους παράγοντες όπως την αισθητική του χώρου, τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής, το πολιτιστικό της παρελθόν. Υπάρχει, αναπόφευκτα διαρροή πληροφοριών διαμέσω του τοπικού τύπου και προβάλλονται τα σχέδια του φορέα υλοποίησης από δεύτερο χέρι. Αυτό έχει ως συνέπεια τη δυσπιστία από μέρους της τοπικής κοινωνίας που συντάσσεται πλέον προκαταβολικά αρνητικά σε οποιαδήποτε περαιτέρω ενέργεια. Στην

περίπτωση αυτή η κοινότητα αντιδρά έντονα απευθυνόμενοι από την τοπική διοίκηση έως και ανώτατα δικαστήρια.

(Πηγή: Σημειώσεις μαθήματος Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων)

4.12 Θεωρητικές προσεγγίσεις του περιβάλλοντος ως πεδίο άσκησης πολιτικής

Η αλληλεξάρτηση του ανθρώπου με τη φύση είναι έντονη και με αρκετές συνέπειες ειδικότερα τη σημερινή εποχή. Θεωρητικοί διάφορων ιδεολογικών ρευμάτων αναλύουν τη σχέση αυτή, κάνουν προτάσεις αλλά αφήνουν και ερωτήματα αναπάντητα. Ξεκινώντας από τους κλασσικούς βλέπουμε, ότι στην αρχή η φύση διερευνάται μόνο ως εισροή στην παραγωγική διαδικασία και την εκμετάλλευση. Το κράτος θα έπρεπε να μείνει ουδέτερο, και να δράσει μόνο όταν αρχίζουν να διαφαίνονται τα πρώτα προβλήματα ρύπανσης θέτοντας λίγους περιορισμούς, σύμφωνα με τους νεοκλασσικούς, οι οποίοι όμως συνεχίζουν να πιστεύουν στους κανόνες της φιλελεύθερης αγοράς και την ικανότητα τους να δημιουργήσουν ισόρροπες σχέσεις. Η αδυναμία αυτορύθμισης της αγοράς όμως πάνω στα περιβαλλοντικά προβλήματα, οδηγεί στην κεινσιανή προσέγγιση, η οποία επιβάλλει κανονιστικές πολιτικές και εμπλέκεται άμεσα σε περιβαλλοντικές υπηρεσίες. Σύμφωνα με την μαρξιστική θεωρητική προσέγγιση του, η καπιταλιστική ανάπτυξη που ως στόχο έχει μόνο την συσσώρευση κέρδους δεν μπορεί να σεβαστεί το περιβάλλον και έρχεται σε αντίθεση με τα ατομικά συμφέροντα έναντι του γενικού καλού. Στην πορεία όμως και όταν τα περιβαλλοντικά προβλήματα διογκώνονται, γίνεται αντιληπτό ότι το κεντρικό κράτος δεν μπορεί να αντεπεξέλθει. Αρχίζει να αμφισβητείται η αποτελεσματικότητά του και αναζητούνται άλλες μορφές οργάνωσης και διαχείρισης περιβαλλοντικών ζητημάτων. Την εποχή αυτή αναλύονται θεωρητικές κορπορατιστικές προσεγγίσεις που αργότερα αναπροσαρμόζονται στη νέου τύπου διακυβέρνηση που ξεφεύγει από τη συγκεντρωτική διαχείριση του κρατικού μηχανισμού από πυρήνες που βασίζονται συχνά στην κομματική λογική, σε ένα πιο αποδοτικό κράτος με θεσμούς ανοιχτούς στην κοινωνία των πολιτών. Η θεωρία της συμμετοχής με επίκεντρο τους ενεργούς πολίτες, τη σύμπραξη και τη συνεργασία πολλαπλών κυβερνητικών και μη κυβερνητικών υποκειμένων, θεωρείται από πολλούς ότι ανταποκρίνεται καλύτερα στις περιβαλλοντικές ανάγκες της κοινωνίας.

Στο σημείο αυτό αναδεικνύεται ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων. Οι φορείς που εμπλέκονται στην περιβαλλοντική διαχείριση, οφείλουν να συνεργαστούν αρμονικά για την

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

αντιμετώπιση των έντονων και πολύπλοκων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Το Κεντρικό κράτος από μόνο του δεν μπορεί να τα αντιμετωπίσει, ενώ η αποκέντρωση της διοίκησης θεωρείται απαραίτητη. Πλέον υιοθετούνται οριζόντιες μορφές περιβαλλοντικής πολιτικής. Η τάση που επικρατεί είναι η σύνταξη νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου από το κεντρικό κράτος και η δυνατότητα επιβολής αυτών από τα αρμόδια τοπικά όργανα. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης πρέπει να αναπτύξει μια νέα δυναμική καθώς τα τοπικά όργανα έχουν καλύτερη γνώση του προβλήματος που απασχολεί την περιοχή τους. Συχνά όμως η τοπική αυτοδιοίκηση δεν μπορεί να στηριχθεί μόνο σε μια γραφειοκρατική αποκέντρωση και να δράσει ανάλογα όταν δεν έχει τους ανάλογους πόρους. Έτσι είναι σημαντική αφενός η ανακατανομή ελέγχου των πόρων και αφετέρου η δημιουργία νέων κοινωνικών θεσμών και τοπικών συλλογικών σχέσεων και δικτύων αυτοβοήθειας. Επίσης σημαντικό θέμα είναι διεύρυνση της τοπικής δημοκρατίας. Στο σημείο αυτό έχουν θέση οι ανεξάρτητες κινήσεις ενεργών πολιτών, η παρουσία των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που επιθυμούν τη συμμετοχή στη διοίκηση και στη λήψη αποφάσεων. Πολύ σημαντικό είναι να δώσουμε ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο των επιχειρήσεων ανάμεσα στους εμπλεκόμενους φορείς αφού η παραγωγική διαδικασία δεν είναι ανεξάρτητη από το περιβάλλον. Η πρόκληση για εκβιομηχάνιση και ανάπτυξη δεν οδήγησε ταυτόχρονα όλες τις χώρες στην υιοθέτηση πολιτικής, προστασίας περιβάλλοντος για τις βιομηχανίες και επιχειρήσεις γενικότερα με αποτέλεσμα κάποιες να μην μπορούν να ανταποκριθούν με τον ίδιο ρυθμό. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης προσανατολίζει πλέον τις επιχειρήσεις σε χρήση παραγωγικών διαδικασιών φιλικών προς το περιβάλλον. Έτσι, δημιουργούνται κίνητρα χρήσης καινοτόμας τεχνολογίας από τις επιχειρήσεις ικανοποιώντας ταυτόχρονα και την οικολογική ευαισθησία του κοινού που πλέον είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη.

Επιπλέον, αναδύεται ο ρόλος της κοινωνίας πολιτών στον ελληνικό χώρο, η οποία φαίνεται να είναι ακόμα «ατροφική» και δεν μπορεί να μετέχει αρκετά ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Τα τελευταία χρόνια όμως παρατηρούμε την αύξηση των ΜΚΟ, οι οποίες έχουν ρυθμιστικό ρόλο, ως μοχλοί πίεσης των αποφάσεων πάνω σε περιβαλλοντικά θέματα. Αφού το κράτος αδυνατεί να δώσει λύσεις παρασυρόμενο συχνά από πελατειακές λογικές, οι ΜΚΟ αναλαμβάνουν την εκπροσώπηση συμφερόντων των πολιτών και δραστηριοποιούνται ανάλογα. Ακόμα, τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν συχνά στα όρια του έθνους κράτους, έχοντας μια διεθνή διάσταση. Οι ΜΚΟ από την πλευρά τους μπορούν να κινηθούν πιο ευέλικτα και να ασκήσουν ανάλογη πολιτική. Είναι το πέρασμα δηλαδή σε ένα

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

είδος «υποπολιτικής», όπου οι πολίτες μέσω των ΜΚΟ, μπορούν να έρθουν κοντά στα κέντρα εξουσίας και να επηρεάσουν αποφάσεις. Ο αναφερόμενος ως ενδιάμεσος χώρος μεταξύ της αγοράς και του κράτους, θεωρείται η κοινωνία των πολιτών και εν συνεχεία οι ΜΚΟ που αποτελούν έκφρασή της διευρύνουν την πολυφωνία, συμβάλλουν στις δημοκρατικές διαδικασίες και ενεργοποιούν τον πολίτη στα θέματα που τον απασχολούν. Βέβαια σε κάποιες φάσεις οι παρεμβάσεις του κινήματος και των ΜΚΟ είναι περισσότερο διαδικαστικές και με στόχο την ευαισθητοποίηση και λιγότερο παρεμβάσεις ουσίας και δομικές. Η πολιτεία από την πλευρά της, δεν έχει συνειδητοποιήσει πραγματικά πόσο αναγκαία είναι η ευαισθητοποίηση του κόσμου στο θέμα του περιβάλλοντος και προσπαθεί να ασκήσει μια ολοκληρωμένη περιβαλλοντική πολιτική, ενισχύοντας το αίσθημα εθελοντισμού σε διάφορους φορείς κοινωνικοποίησης του ατόμου. Η ανάπτυξη οικολογικής και περιβαλλοντικής παιδείας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και σε όλα τα κοινωνικά στρώματα είναι πλέον σημαντική. Ο εθελοντισμός εμφανίζεται σαν μια από τις μορφές της «τρίτης διάστασης» μεταξύ κράτους και αγοράς της λεγόμενης κοινωνίας πολιτών, η οποία προσδοκεί να καλύψει το κενό που έχει δημιουργηθεί μεταξύ κράτους και πολίτη.

Το συμμετοχικό μοντέλο θεωρείται ότι μπορεί να δώσει λύσεις στα περιβαλλοντικά προβλήματα, γιατί αποσκοπεί στο δημιουργικό συνδυασμό των βασικών μοντέλων διακυβέρνησης του περασμένου αιώνα (κρατικό-σοσιαλιστικό, σοσιαλδημοκρατικό, νεοφιλελεύθερο και «τρίτος δρόμος»), έτσι ώστε να αξιοποιήσει τα πλέον αξιόλογα χαρακτηριστικά του καθενός. Από το κρατικό-σοσιαλιστικό μοντέλο υιοθετείται ο κρατικός έλεγχος, που διασφαλίζει ότι προάγεται το «κοινό καλό», το «δημόσιο συμφέρον». Από το νεοφιλελεύθερο μοντέλο αντλούνται τρόποι σύμπραξης του ιδιωτικού τομέα και εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης έργων και δραστηριοτήτων κοινής ωφελείας. Από τον «τρίτο δρόμο» διασφαλίζεται η γόνιμη σύζευξη του πολιτικού φιλελευθερισμού με τη σοσιαλδημοκρατία και την οικονομία της αγοράς. Σύμφωνα με το συμμετοχικό μοντέλο δημοκρατίας προτείνεται ένα πρότυπο διακυβέρνησης που ξεπερνά τον εναλλακτικό «τρίτο δρόμο» και προάγει την αυτονομία των πολιτών μέσα από την αυτοδιαχείριση των οργανώσεών τους. Αποδέχεται βασικά συστατικά του πολιτικού και οικονομικού φιλελευθερισμού και ενσωματώνει τη δημοκρατική εκπροσώπηση των πολιτών.

Βέβαια υπάρχουν έντονες συζητήσεις κατά πόσο το μοντέλο αυτό λειτουργικά και πρακτικά είναι εφαρμόσιμο ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει στην πράξη, αφού η σύνθεση του είναι από ιδέες και απόψεις που προέρχονται από εντελώς διαφορετικά θεωρητικά ρεύματα σκέψης.

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Σημειώνεται ότι θα ενυπάρχει ο κίνδυνος να καταλήξει το μοντέλο, απλώς σε μια θεωρητική σύλληψη εκλεκτικισμού, που δε θα μπορεί να εφαρμοσθεί εφόσον δε διαθέτει κεντρικό πυρήνα και κατεύθυνση. Τίθεται επίσης το ερώτημα για τα όρια του νέου αυτού μοντέλου. Η συμμετοχική θεωρία της δημοκρατίας ερευνά σε μεγαλύτερο βάθος-προβληματισμό - σε σχέση με άλλες - το κενό που υπάρχει ανάμεσα στην παρούσα κατάσταση της πολιτικής συμμετοχής σαν ένα ιδεατό πρότυπο, που περιγράφεται στις θεωρίες και προσδοκείται από τους περισσότερους. Αντίστοιχα η προσέγγιση προσπαθεί να βρει μέσα και μεθόδους που να γεφυρώνουν αυτό το χάσμα. Γι' αυτό το σκοπό απευθύνεται στην ανάπτυξη μόνιμων ή προσωρινών μορφών άμεσης δημοκρατίας, αξιοποιώντας παλιότερες μορφές συμμετοχής, αλλά και σύγχρονες με τη χρήση των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου. Δεν μπορούμε όμως με ασφάλεια να υποστηρίξουμε αν μπορεί αυτή η προσπάθεια να δώσει ικανοποιητικές λύσεις.

Υπάρχουν γνώμες που είναι αρνητικές εκ των προτέρων. Ορισμένες απόψεις επισημαίνουν, λόγου χάρη, ότι το ποσοστό αποχής και αδιαφορίας των πολιτών από τα κοινά δεν μπορεί να θεωρηθεί απαραίτητα αρνητικό φαινόμενο. Το ποσοστό αυτό θεωρούν ότι εκφράζει το δικαίωμα του κάθε πολίτη να συμμετέχει ή όχι, να αυτοτοποθετείται θετικά ή αρνητικά απέναντι στην πολιτική και τις δημοκρατικές διαδικασίες. Η λογική συνέπεια αυτής της άποψης είναι ότι η συμμετοχική δημοκρατία δεν έχει να λύσει ουσιώδη προβλήματα πολιτικής έκφρασης και κατά συνέπεια είναι περιττή. Υπάρχουν επίσης τοποθετήσεις αρνητικές απέναντι στη συμμετοχική δημοκρατία που ξεκινούν από την απόρριψη της ωφελιμότητάς της. Οι τοποθετήσεις αυτές υποστηρίζουν ότι η συμμετοχική δημοκρατία δεν έχει τη δυνατότητα να αμβλύνει το δημοκρατικό έλλειμμα. Στους αρνητές της συμμετοχικής δημοκρατίας θα πρέπει να περιληφθούν και αυτοί που τοποθετούνται αρνητικά για ιδεολογικούς λόγους. Αυτοί που ασχολούνται με το βαθύτερο κοινωνικό πρόσταγμα της συμμετοχικής δημοκρατίας και τη σχέση που έχει με τη συλλογικότητα. Υπογραμμίζεται εδώ με έντονο τρόπο ότι η συμμετοχική δημοκρατία, στη σύγχρονη τουλάχιστον μορφή της, εμφανίζεται περισσότερο «ατομοκεντρική», απέχοντας από τις επίσης συμμετοχικές-κορπορατιστικές θεσπίσεις, που βασίσθηκαν στο πλαίσιο της ευρείας μεταπολεμικής σοσιαλδημοκρατικής συναίνεσης στην Ευρώπη και οδήγησαν σε συγκεκριμένες πρακτικές, όπως οι τριμερείς διαπραγματεύσεις (κράτος - ιδιώτες - εργαζόμενοι).

Πέρα από αυτές τις εκφράσεις αρνητικής στάσης απέναντι στη συμμετοχική δημοκρατία, υπάρχουν οι ρεαλιστικές-κριτικές προσεγγίσεις που αναφέρονται στα συγκεκριμένα αποτελέσματα της εφαρμογής της και ιδιαίτερα στις αρνητικές τους πλευρές. Εδώ εντάσσονται

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ορισμένα επιχειρήματα που αφορούν την ίδια τη λειτουργία της συμμετοχικής δημοκρατίας σε σχέση με το παραγόμενο πολιτικό αποτέλεσμα. Μήπως ότι αυτή η διευρυμένη - πλην όμως αόριστη - συμμετοχή οδηγεί στην επικυριαρχία μιας ελάχιστης μειοψηφίας και σε μια δεσποτική ηγεμονία των ολίγων. Ένα άλλο πεδίο επικριτικών επιχειρημάτων, που αναφέρεται στις μακροπρόθεσμες προοπτικές του κοινωνικού μοντέλου της συμμετοχικής δημοκρατίας αμφισβητεί κατά πόσο η ευρεία κοινωνική συμμετοχή μπορεί μακροπρόθεσμα να είναι ρεαλιστική και αν ο πολίτης μπορέσει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της. Εντούτοις, είναι κοινός τόπος σήμερα ότι το περιβάλλον συνιστά ένα δημόσιο αγαθό, έναν ανοιχτό χώρο, ο οποίος είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη συμμετοχική δημοκρατία στην οποία οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται ύστερα από ανοιχτή και ελεύθερη αντιπαραθετική συζήτηση. Η συμμετοχική δημοκρατία τόσο από πλευράς δικαίου όσο και από πλευράς πολιτικής περιβάλλοντος είναι θεμελιώδης. Ο καθένας οφείλει να προστατεύει την προαναφερθείσα φυσική κληρονομιά στην οποία ζει (ευθύνη - συμμετοχή), πράγμα που προϋποθέτει τη δυνατότητα πληροφόρησης και συμμετοχής των πολιτών στον δημόσιο περιβαλλοντικό διάλογο πριν από τη λήψη των αποφάσεων. Η αρχή της πληροφόρησης και συμμετοχής των πολιτών, η οποία προβλέπεται πλέον ρητά στη διεθνή σύμβαση του Ααρχους του 1998, υπερβαίνει τη χρησιμοθηρική δημοκρατία του ατόμου, εισάγοντας ως νέο υποκείμενο τον «κοινωνικό άνθρωπο» και δίδοντας μια νέα διάσταση στην ιδιότητα του πολίτη. Η υιοθέτηση αυτών των κανόνων και αρχών είναι θέμα πολιτικοϊδεολογικών επιλογών. Έτσι η επιλογή της σημερινής νομοθετικής εξουσίας σε σχέση με τα κρίσιμα περιβαλλοντικά προβλήματα θα καθορίσει αναγκαστικά το ιδεολογικοπολιτικό της στίγμα. Η κοινωνία των πολιτών οφείλει να είναι η συνιστώσα στη διαμόρφωση της κοινωνικής αυτονομίας, μέσω της άσκησης των συλλογικών δικαιωμάτων. Στο μέτρο που οι οργανώσεις που απαρτίζουν την κοινωνία των πολιτών δεν μεταπίπτουν είτε σε γραφειοκρατικά υποκατάστατα του κράτους, είτε σε δούρειο ίππο της αγοράς, είτε σε νέες "ιδιωτικές εξουσίες", πρέπει να υποβοηθηθούν με κάθε πρόσφορο θεσμικό μέσο, προκειμένου να αναπτύξουν τις δράσεις και τις αντιστάσεις τους, διατηρώντας όμως, παράλληλα, την αυτονομία τους σε σχέση τόσο με το κράτος όσο και με την αγορά. Η όποια ενίσχυση πρέπει να είναι πολύ προσεχτική και πολλαπλά εγγυημένη, ώστε να μην γίνει η κοινωνία των πολιτών βορά στο πελατειακό κράτος ή στα ιδιωτικά συμφέροντα.

Η αυξανόμενη απήχηση της κοινωνίας των πολιτών και των ΜΚΟ σε περιβαλλοντικά ζητήματα, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, αποτελεί αναγνώριση του ουσιαστικού

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

τους έργου και ιδιαίτερα της ικανότητάς τους ν' αξιοποιούν την κοινωνική δυναμική και να προωθούν πρωτοβουλίες. Η κοινωνία των πολιτών και οι ΜΚΟ δεν πρέπει να υποκαταστήσουν το κράτος. Η δράση τους οφείλει να εμπλουτίσει το κοινωνικό μοντέλο και να ενισχύσει τους μηχανισμούς ελέγχου. Τόσο τα κοινωνικά δίκτυα σε διεθνή κλίμακα, όσο και οι πρωτοβουλίες τους σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, έχουν επιπτώσεις που υπερβαίνουν τα όρια του κράτους και συμβάλλουν έτσι στη δημιουργία ευρύτερων κινημάτων, που μπορούν να τονώσουν την διεθνή κοινή γνώμη και αφυπνίσουν την "παγκόσμια συνείδηση". Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών θα κριθεί από την ικανότητά της αφενός ν' αξιοποιεί την κοινωνική δυναμική, αφετέρου να αλλάξει τις σχέσεις των παραδοσιακών πόλων εξουσίας, προβάλλοντας ένα νέο μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης, περισσότερο ανοιχτό, δίκαιο και ευαίσθητο στα περιβαλλοντικά αιτήματα της εποχής. Το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο οδεύει προς αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση, τουλάχιστον σε ότι αφορά τα περιβαλλοντικά ζητήματα.

(Πηγή: Η ελληνική περιβαλλοντική πολιτική στη διαχείριση των αποβλήτων. Ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων, Σερπάνου 2007)

Αντί επιλόγου

Η σύγκρουση μεταξύ τοπικών υπερτοπικών συμφερόντων σε συνδυασμό με τη διατήρηση της ποιότητας του περιβάλλοντος αναδεικνύεται συχνά στο δημόσιο βίο και διάλογο και αποτελεί σημαντικό παράγοντα κοινωνικών ζυμώσεων. Τα τελευταία χρόνια γίνονται ολοένα και πιο έντονα αντιληπτές οι συνέπειες της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, ενώ διευρύνεται η κοινωνική ευαισθητοποίηση για τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Ακόμη, η συνειδητοποίηση της κοινωνικής επίδρασης των περιβαλλοντικών προβλημάτων εγείρει μία λανθάνουσα διάθεση από όλο και περισσότερα κοινωνικά υποκείμενα να λαμβάνουν ισότιμη θέση στη λήψη αποφάσεων έναντι οποιοδήποτε σχεδιασμού όπου μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα ζωής τοπικά και ευρύτερα. Σαφώς το γεγονός ότι αναδεικνύεται η ανάγκη αναβάθμισης του ρόλου όλων των κοινωνικών εταίρων για την επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Παρόλο αυτό, ο συνδυασμός της αργής και σταδιακής ανάδειξης της κοινωνικής συνείδησης ως αναπόσπαστο δείκτη ολοκληρωμένων περιβαλλοντικών σχεδιασμών και της χρόνιας παθογένειας της γραφειοκρατίας και της παραδοσιακά ανελαστικής σχέσης διοίκησης πολιτών, συμβάλλει στην ένταση και την αύξηση της πολυπλοκότητας των συγκρούσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, για την επίλυση μείζονων προβλημάτων περιβαλλοντικού χαρακτήρα.

Η περίπτωση της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα σύγκρουσης μεταξύ ενός εκτεταμένου δικτύου διοικητικών, κοινωνικών, πολιτικών, γνωμοδοτικών και υπηρεσιακών παραγόντων που όπως αναδεικνύεται σαφώς από την παρούσα μελέτη δε μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά ενώ δεν επιτυγχάνεται διαλεκτική αρμονία μεταξύ τους, έστω και στοιχειώδης. Η περιοχή του νομού Ιωαννίνων αποδεδειγμένα είναι περιβαλλοντικά επιβαρημένη λόγω έλλειψης σχεδίου διαχείρισης των απορριμμάτων, με επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον του νομού αλλά και της ποιότητας ζωής των πολιτών. Η διαχειριστική αρχή της Περιφέρειας υποστηρίζει ότι έγινε κατά το μέτρο του δυνατού οι βέλτιστες προσπάθειες στη χωροθέτηση ΧΥΤΑ που θα εξυπηρετεί το σύνολο του νομού, παρά τη γενικότερη δυσарέσκεια που επικράτησε κατά την εφαρμογή των διαχειριστικών σχεδίων για την υλοποίηση της χωροθέτησης.

Ως εκ τούτου η παρούσα εργασία έχει ως στόχευση τη γενική αποτίμηση των σχεδιασμών και ενεργειών που ακολουθήθηκαν στο νομό Ιωαννίνων στον τομέα της διαχείρισης

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

απορριμμάτων και ειδικότερα στην προσπάθεια χωροθέτησης ΧΥΤΑ που θα εξυπηρετεί την εν λόγω περιοχή. Βασική επιδίωξη της αποτελεί η εξακρίβωση της πραγματικής διάστασης της διαδικασίας της χωροθέτησης η οποία ενυπάρχει πέραν της σύγκρουσης των τοπικών κοινοτήτων και των αρμόδιων υπηρεσιών.

Η παρούσα εργασία, βασίστηκε σε δεδομένα για βασικά μεγέθη και ποιότητες της διαχείρισης των απορριμμάτων σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, στις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδιαζόμενου έργου καθώς και στην επιτόπια έρευνα των απόψεων τόσο αρμοδίων για τη χωροθέτηση όσο και άμεσα εμπλεκόμενων πολιτών στο θέμα αυτό. Επίσης, η έρευνα για τους χειρισμούς των ΟΤΑ, η αναδίφηση στην ιστορία των κινητοποιήσεων και των συγκρούσεων σε πολιτικό επίπεδο μέσα από έρευνα του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου της περιοχής, καθώς και η εξέταση νομοθετικών κειμένων, που σχετίζονται με το υπό μελέτη θέμα, συνέβαλαν σημαντικά στη διατύπωση ασφαλών συμπερασμάτων.

Βασική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι η διαδικασία της χωροθέτησης ΧΥΤΑ στο νομό Ιωαννίνων αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την έλλειψη εφαρμογής ενός θεσμικού πλαισίου ικανού να μετριάσει ή και να αποτρέψει συγκρούσεις σε παρόμοια ζητήματα όπου χαρακτηρίζουν ομολογουμένως την ελληνική πραγματικότητα. Επιπλέον, αναδεικνύεται για πολλοστή φορά όπως και ιστορικά έχει καταγραφεί ότι πολλά καθημερινά, πολιτικά, κοινωνικά, τεχνικά προβλήματα της χώρας μας αποτελούν πρόκριμα για επίτευξη πολιτικών σκοπιμοτήτων, επιβεβαίωση των πελατειακών σχέσεων που δεσπόζουν στο πολιτικό παρασκήνιο, ενώ το πολιτικό κόστος αναγορεύεται ως τον κρίσιμο συντελεστή αποφάσεων και σχεδιασμών.

Κλείνοντας αυτό το καταληκτικό σημείωμα, είναι χρήσιμο να ασκηθεί μια διαδικασία αυτοαξιολόγησης και αυτοκριτικής του αποτελέσματος της εργασίας. Καταρχήν έχει καταβληθεί, κάθε δυνατή προσπάθεια συγκέντρωσης στοιχείων, τα οποία τεκμηριώνουν τους συλλογισμούς που διατυπώνονται. Σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρχαν σημαντικές ελλείψεις στοιχείων και έτσι έγιναν συσχετίσεις με απόψεις πολιτών, προσωπικές παρατηρήσεις και αξιολόγηση της κατάστασης. Η βασική αναλυτική διαδικασία που ακολουθήθηκε αποτέλεσε η κριτική του γράφοντος στο σύνολο των διαδικασιών και μελετών που περιήλθαν στο ερευνητικό πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης. Προφανώς, η συλλογιστική και τα συμπεράσματα της εν λόγω μελέτης ενέχουν σημαντικό βαθμό εξάρτησης από το αξιακό, γνωστικό και ερευνητικό πλέγμα του γράφοντος. Εντούτοις, επιχειρήθηκε μια ολοκληρωμένη επιστημονική προσέγγιση επί του ζητήματος μέσα από τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην παρούσα μελέτη, ευελπιστώντας

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ότι επετεύχθη ένας ικανοποιητικός βαθμός αντικειμενικότητας. Προλαβαίνοντας τον αναγνώστη στον οποίο θα μπορούσε να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι η παρούσα εργασία έχει ως κεντρικό μοτίβο την υποτίμηση των διοικητικών χειρισμών και την εξιδανίκευση συγκεκριμένων κοινωνικών αντιλήψεων και τάσεων, αναφέρεται ότι η συγκεκριμένη μελέτη είναι αποτέλεσμα ιδιαίτερα επίπονης και χρονοβόρας διαδικασίας ενώ πολλές φορές τα εσωτερικά διλήμματα του γράφοντος για το θέμα ήταν ιδιαίτερα επώδυνα...

Βιβλιογραφία-Πηγές Πληροφόρησης-Δικτυακοί Τόποι

Ελληνική βιβλιογραφία

Αλμπάνης Τ. (2009), *Ολοκληρωμένη Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων, Πρόταση για την Περιφέρεια Ηπείρου*, Ημερίδα για τη διαχείριση των αποβλήτων, Κοζάνη 28-01-2009

Βαγενάς Δ. (2003), *Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων*, Αργίνο: Σημειώσεις μαθήματος Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων

Ένωση Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας, *Το καθεστώς αρνησιδικίας με 30.000 εκκρεμείς υποθέσεις στο ΣτΕ*

ΕΣΥΕ, *Περιφερειακοί λογαριασμοί 2003-2005*

Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών ΙΣΤΑΜΕ (2007) *Η Διαχείριση των απορριμμάτων στην Ελλάδα*

Καλιαμπάκος Δ. (2006), *Το σύνδρομο NIMBY και η χαμένη τιμή της ελληνικής πολιτείας*

Λάζογλου Κ. (2007), *Συγκριτική ανάλυση τριών εναλλακτικών σεναρίων διαχείρισης των αστικών στερεών απορριμμάτων του νομού Ξάνθης βάσει ανάλυσης κύκλου ζωής*, Αθήνα: Διπλωματική εργασία στο πλαίσιο του Δ.Π.Μ.Σ Περιβάλλον και Ανάπτυξη

Μαυρόπουλος Α. Στοϊλόπουλος Β. Κολοκοτρώνη Κ. Φαγογένη Ε. (2002), *Οι χώροι υγειονομικής ταφής στην Ελλάδα: υφιστάμενη κατάσταση και εμπειρίες*, Από 1^ο Συνέδριο Ελληνικής Εταιρείας Διαχείρισης Αποβλήτων, 28-2-2002 έως 1-3-2002

Μητρόπουλος Π. (2007), Πολυκριτηριακή ανάλυση στη λήψη αποφάσεων για τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων και την κατανομή πόρων, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστήμιο Πατρών

Μποτετζάγιας Ι., Καραμίχας Γ. (2008), *Περιβαλλοντική κοινωνιολογία*, Εκδόσεις: Κριτική

Οικονομόπουλος Α. (2007), *Διαχείριση Οικιακού Τύπου Απορριμμάτων / Προβλήματα Εθνικού Σχεδιασμού και Λύσεις*, Ημερίδα Νομαρχίας Α. Αττικής 9-1-2007

Παναγιωτακόπουλος Δ. (2002), *Βιώσιμη Διαχείριση Αστικών Στερεών Αποβλήτων*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζυγός

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Ρωμανός Α. (2004), *Το πολεοδομικό ζήτημα από τη σκοπιά του πολίτη*, Αθήνα: Ποταμός

Σερπάνου Α. (2007), *Η ελληνική περιβαλλοντική πολιτική στη διαχείριση των αποβλήτων. Ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων*, Αθήνα: Διπλωματική εργασία Πάντειο Πανεπιστήμιο, Επιβλέπουσα καθηγήτρια Δημαδάμα Ζέφη

Τζαμπάζη Ε. (2005), *Η διαχείριση των απορριμμάτων στην Ελλάδα*

Τμήμα Περιβάλλοντος Δήμου Ιωαννιτών, *Στοιχεία για τη χρέωση δήμων που χρησιμοποιούν τη χωματερή Δουρούτης*, Ιούλιος 2009

Ξένη βιβλιογραφία

HADJIBIROΣ K' LASPIDOU C.S (2009), *A criticism of municipal solid waste management and landfill site selection in Greece*, Συνέδριο για τη Διαχείριση των Στερεών Αποβλήτων, Χανιά 2009

Hunter S, Leyden K, (1995), *Explaining Opposition to Hazardous Waste Facilities*, Policy studies Journal, Vol. 23, No. 4, 1995 (601-619)

Neveau C. (2002), *Nimbys as citizens: Redefining the general interest*, Policy studies Journal, Vol. 35, No. 6, 2002 (606-635)

Scharff C. (2003), *The waste site story-Exploring the Nimby syndrome: The Nimby*, Edited by the ISWA Working Group on Communication and Social Issues

Shively C. (2007), *Understanding NIMBY and LULU phenomena: Reassessing our knowledge base and informing future research*, Journal of Planning Literature 2007; 21; 255

Schwarz J. (2004), *Nimby a first investigation: The Nimby*, Edited by the ISWA Working Group on Communication and Social Issues

Μελέτες

Μ.Π.Ε, *Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ΧΥΤΑ 1^{ης} Δ.Ε. Περιφέρειας Ηπείρου*, Δεκέμβριος 2005, ΕΠΕΜ ΑΕ.,

ΠΕΣΔΑ, *Αναθεώρηση του Περιφερειακού Σχεδιασμού Στερεών Αποβλήτων της Περιφέρειας Ηπείρου*, Οκτώβριος 2004, ΕΠΕΜ ΑΕ

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

Π.Π.Ε, Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ΧΥΤΑ 1^{ης} Δ.Ε. (Ν. Ιωαννίνων) Περιφέρειας Ηπείρου, Ιούλιος 2003, ΕΠΕΜ ΑΕ

Π.Π.Ε, Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ΧΥΤΑ 1^{ης} Δ.Ε. (Ν. Ιωαννίνων) Περιφέρειας Ηπείρου, Οκτώβριος 2005, ΕΠΕΜ ΑΕ

Άρθρα

Βαρβορίτου Αγνή, Σύρραξη για το ΧΥΤΑ Ελευθεροτυπία, 16-10-2008

Ελληνική Εταιρεία Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων. Η χωροθέτηση του ΧΥΤΑ Ιωαννίνων-Μια τυπική περίπτωση, Ψηφιακά Νέα Μάρτιος 2005

Ηπειρωτικός Αγών. Βάζει φωτιά στα απορρίμματα, , 20-8-2009

Ηπειρωτικός Αγών Περιμένοντας το νέο Περιφερειάρχη, 21-10-2009

Γιάνναρου Λίνα, Μάχη σκουπιδιών στην Αετορράχη, Καθημερινή, 19-3-2008,

Γερογιάννης Παναγιώτης, ΧΥΤΑ... με το έτσι θέλω στο Ελληνικό, ΧΥΤΑ Ελληνικού Τσούκας, Νέοι Αγώνες, 8-5-2008

Νέοι Αγώνες Το ΣτΕ απέρριψε την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων για το ΧΥΤΑ., 12-7-2007,

Πρωινά Νέα Κορύτιανη και Προφήτης Ηλίας στο τραπέζι της χωροθέτησης. Στρατηγικός ελιγμός Χήτα, , 10-12-2007

Πρωινός Λόγος. Όχι στην καύση των απορριμμάτων, 23-1-2008

Αλμπάνης Γ. Το πρόβλημα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων δε λύνεται πλέον με ΧΥΤΑ, Συνεργασία για την Αλλαγή 12-1-2007

Αποφάσεις φορέων

Δασαρχείο Ιωαννίνων, Πράξη χαρακτηρισμού έκτασης υπ' αριθμόν 10646, 27-12-2005

Δασαρχείο Ιωαννίνων, Υποβολή απόψεων υπ' αριθμόν 2139, 4-4-2005

Δασαρχείο Ιωαννίνων, Υποβολή απόψεων υπ' αριθμόν 6344, 26-9-2003

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

ΤΕΔΚ Ιωαννίνων: Απόφαση 59/99, Έγκριση σχεδίου διαχείρισης στερεών αποβλήτων για το νομό

Νομοθεσία

ΚΥΑ Η.Π. 29407/3508 (ΦΕΚ 1572Β, 16-12-2002) (Ενσωμάτωση Οδηγίας 99/31/ΕΚ), Μέτρα και όροι για την υγειονομική ταφή των αποβλήτων

ΚΥΑ 114218 (ΦΕΚ 1016Β/1997), Κατάρτιση πλαισίου προδιαγραφών και γενικών προγραμμάτων διαχείρισης στερεών αποβλήτων

Κ.Υ.Α. 14312/1302 (ΦΕΚ 723 Β'/9.6.2000), Συμπλήρωση και εξειδίκευση της υπ' αριθμόν 113944/1944/1997 Κοινής Υπουργικής Απόφασης με θέμα «Εθνικός σχεδιασμός διαχείρισης στερεών αποβλήτων (Γενικές κατευθύνσεις της πολιτικής διαχείρισης των στερεών αποβλήτων)»

Κ.Υ.Α 26469/1501/Ε103 (ΦΕΚ 864 Β'/1.7.2003), Τροποποίηση της ΚΥΑ 14312/1302/00 με θέμα «Εθνικός σχεδιασμός διαχείρισης στερεών αποβλήτων (Γενικές κατευθύνσεις της πολιτικής διαχείρισης των στερεών αποβλήτων)»

Κ.Υ.Α. 50910/2727 (ΦΕΚ 1909/22.12.2003), (Ενσωμάτωση της Οδηγίας Πλαίσιο 91/156/ΕΟΚ), Μέτρα και Όροι για τη Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων/ Εθνικός και Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης

Δικτυακοί τόποι

www.eedsa.gr: Ελληνική Εταιρεία Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων, Επιστημονικός μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός Συμβολής στη Βιώσιμη Ανάπτυξη

www.epirus.gov.gr: Δικτυακός ιστότοπος της Περιφέρειας Ηπείρου

<http://www.nomioan.gr>: Δικτυακός ιστότοπος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ιωαννίνων

http://www.epcon.gr/IOL/Site_Files/nomosI_geography.htm: Ιωάννινα Online, Παρουσίαση Νομού

http://www.ntua.gr/MIRC/db/epirus_db/PERIVALLON: Αλληλεπίδραση Περιβάλλοντος και Τοπικού Πολιτισμού, στη σύγχρονη κοινωνία (ΕΜΠ)

<http://www.epcon.gr/Dimoi/Dimos4/p1.html>: Epirus Connection, Το προφίλ του δήμου Κατσανοχωρίων

Αίτια και Φύση των Κοινωνικών Αντιδράσεων στην Κατασκευή ΧΥΤΑ του Νομού Ιωαννίνων

<http://www.epiruspost.gr>: On line ενημέρωση για την Ήπειρο, (17-12-2007 Συζητήθηκαν τα ασφαλιστικά για το ΧΥΤΑ, 16-7-2009 Επιβεβλημένη η ολοκλήρωση του ΧΥΤΑ, αλλά...)

<http://www.super-fm.gr>: On line ραδιόφωνο της Ηπείρου, (11-11-2007 Παράνομη και εξπρές η άδεια για το δρόμο προς ΧΥΤΑ, 19-10-2009 Δεν αναστέλλεται η κατασκευή του ΧΥΤΑ)